

Załącznik nr 1
do Uchwały nr XVIII/201/20
Rady Miejskiej w Pisz
z dnia 28 maja 2020 r.

Strategia Rozwoju Gminy Pisz do roku 2026

Pisz, maj 2017

Spis treści

WSTĘP	4
METODOLOGIA	5
1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	6
1.1. UWARUNKOWANIA PRAWNO – POLITYCZNE MAKROOTOCZENIA	6
1.2. UWARUNKOWANIA PRAWNO-POLITYCZNE MIKROOTOCZENIA	11
2. RAPORT O STANIE SPOŁECZNO – GOSPODARCZYM GMINY PISZ.....	18
2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, POWIERZCHNIA, PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY GMINY PISZ.....	18
2.2. RYS HISTORYCZNY.....	20
2.3. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	21
2.3.1. Planowanie przestrzenne.....	21
2.3.2. Struktura użytkowania gruntów.....	25
2.3.3. Zasoby mieszkaniowe	26
2.3.4. Infrastruktura techniczna	29
2.4. GOSPODARKA	46
2.4.1. Rolnictwo.....	46
2.4.2. Leśnictwo.....	49
2.4.3. Podmioty gospodarcze.....	50
2.4.4. Turystyka i zagospodarowanie turystyczne	53
2.5. SFERA SPOŁECZNA	63
2.5.1. Struktura społeczna	63
2.5.2. Grupy ryzyka społecznego.....	67
2.5.3. Bezpieczeństwo publiczne.....	82
2.5.4. Ochrona zdrowia.....	84
2.5.5. Oświata i wychowanie.....	86
2.5.6. Formy zorganizowania społeczeństwa	93
2.6. WALORY KULTUROWE	99
2.6.1. Obiekty architektury i budownictwa.....	99
2.6.2. Instytucje kultury i sportu, współpraca międzygminna	104
2.7. WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE.....	112
2.7.1. Warunki klimatyczne	112
2.7.2. Prawne formy ochrony przyrody.....	113
2.7.3. Zasoby naturalne	117
2.8. WIELKOŚĆ I STRUKTURA BUDŻETU GMINY	118
2.8.1. Polityka finansowa gminy Pisz.....	118

2.8.2. Struktura dochodów gminy.....	122
2.8.3. Struktura wydatków gminy Pisz.....	125
2.8.4. Działalność inwestycyjna	128
3. ANKIETYZACJA MIESZKAŃCÓW I LIDERÓW LOKALNYCH.....	135
GMINY PISZ	135
3.1. WYNIKI PRZEPROWADZONEJ ANKIETY	136
3.2. PODSUMOWANIE	154
4. ANALIZA SWOT.....	155
5. DIAGNOZA STANU GMINY	161
6. ZAŁOŻENIA DO STRATEGII ROZWOJU GOSPODARCZEGO GMINY PISZ	167
7. MISJA.....	168
8. SŁOWNICZEK	168
9. PRIORYTETY, CELE SZCZEGÓŁOWE, KIERUNKI DZIAŁANIA	170
10. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	178
WYKAZ RYSUNKÓW:.....	189
WYKAZ TABEL:	189
WYKAZ WYKRESÓW:	190

WSTĘP

Dotychczas obowiązującym dokumentem strategicznym w gminie Pisz była uchwalona w roku 2007 strategia rozwoju gminy, sporządzona głównie dla potrzeb skorelowania działań strategicznych i inwestycyjnych z dostępnymi, programowanymi źródłami dofinansowania przedsięwzięć realizowanych na poziomie gminy przez programy operacyjne dostępne na poziomie regionalnym i centralnym do roku 2015. Plan określał metody przygotowania i realizację działań administracyjno -gospodarczych, służących rozwojowi gminy.

Autorzy przedstawili priorytety inwestycyjne, jakie miały być podstawą rozwoju gminy na kolejne lata oraz określili zadania, jakie gmina powinna podjąć. Problemy priorytetowe wskazane w poprzedniej strategii w obszarze infrastruktury technicznej, takie jak rozbudowa oczyszczalni ścieków, brak sieci kanalizacyjnej w części gminy, brak właściwego rozwiązania problemów związanych z gromadzeniem i utylizacją odpadów komunalnych, brak terenów uzbrojonych pod działalność gospodarczą, brak kompleksu boisk sportowych, rewitalizacja obszarów miejskich oraz osiedli po byłych państwowych gospodarstwach rolnych, w znacznym stopniu zostały rozwiązane lub są na etapie realizacji. Dokument uchwalony w roku 2007 w swoich celach zakładał głęboką interwencję gminy w zakresie rozwoju poszczególnych gałęzi sektora turystycznego, usług i produkcji rolnej. Z perspektywy kilkunastu lat i po wejściu do Unii Europejskiej wyznaczone cele w tych obszarach zostały zdeterminowane przez wolny rynek, uwarunkowania wynikające z Traktatu Lizbońskiego i ogólną kondycję ekonomiczną gospodarki europejskiej i światowej. Nie udało się zrealizować założeń poprzedniej strategii, głównie w zakresie uruchomienia instrumentów wspierających sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, zwłaszcza w sektorze turystycznym.

Z dużych zamierzeń inwestycyjnych nie zrealizowano w pełnym wymiarze infrastruktury nabrzeża rzeki Pisy od centrum miasta po jezioro, dla ściągnięcia ruchu turystycznego z jeziora do miasta (jako dodatkowej atrakcji turystycznej) oraz nie zrealizowano szeregu inwestycji związanych z modernizacją i przebudową dróg gminnych oraz budową sieci kanalizacji w północnej części gminy. Stąd Strategia Rozwoju Gminy Pisz do roku 2026 wraca do tych tematów, zarówno w diagnozie stanu, jak i zaprojektowanych celach i kierunkach działania.

Od przyjęcia poprzedniego dokumentu strategicznego minęło 10 lat. W tym czasie nastąpiło wiele przełomowych wydarzeń. Proces wejścia Polski do Unii Europejskiej wniósł istotne zmiany w sposobie przygotowania i realizacji przedsięwzięć rozwojowych gminy, a w świecie zapanował kryzys gospodarczy, którego skutki miały również wpływ na społeczne i gospodarcze funkcjonowanie gminy Pisz. Wszystkie te czynniki, jak również stopień zaawansowania finansowego gminy w realizację projektów współfinansowanych przez Unię Europejską powodują, że procesu rozwoju gminy nie można opierać na nieaktualnej już strategii, gdyż nowe wyzwania i nowa perspektywa finansowania inwestycji w ramach dotacji przyznanych Polsce w ramach zatwierdzonego w listopadzie 2013 budżetu UE wymuszają opracowanie nowych priorytetów i celów strategicznych

dla gminy Pisz, spójnych z polityką Unii Europejskiej w zakresie wsparcia inwestycji na poziomie lokalnym.

Nowy dokument strategiczny powinien być powiązany z aktualną Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego, jak również skorelowany z głównymi programami inwestycyjnymi na poziomie regionalnym.

W związku z powyższym podstawą rozwoju gminy Pisz jest Strategia, która określa misję oraz cele i kierunki działania do roku 2026. Jest to długookresowy plan działania, określający strategiczne cele rozwoju gminy i przyjmujący takie cele i kierunki działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych. Strategia stanowi podstawę do właściwego zarządzania gminą, a także do ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza z Unii Europejskiej. Ustalenia zawarte w Strategii stanowią podstawę do prowadzenia przez władze gminy długookresowej polityki rozwoju społecznego i gospodarczego. Ponadto Strategia wskazuje, jakie są najważniejsze do rozwiązania problemy społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne i ekologiczne, na których powinna być skoncentrowana uwaga Rady Miejskiej w przyjętym horyzoncie czasowym.

Czynnikiem mającym wpływ na ostateczny kształt dokumentu jest charakterystyka i diagnoza aktualnego stanu społeczno - gospodarczego gminy Pisz, zawierająca podstawowe informacje o gminie.

Raport stanowiący integralną część Strategii został opracowany według wcześniej przygotowanego schematu przy udziale pracowników Urzędu Miejskiego w Piesz. Na podstawie rzetelnego i obiektywnego opisu kondycji gospodarczej i społecznej gminy Zespół Ekspertki we współpracy z przedstawicielami jednostek gospodarczych i społecznych gminy Pisz wypracował cele strategiczne, służące wzmocnieniu samorządu do sprostania wyzwaniom polityki rozwojowej.

Strategia Rozwoju Gminy Pisz do roku 2026 pozwala na realizację kluczowych dla rozwoju gminy projektów, będących wynikiem strategicznej koncepcji rozwoju.

Tworząc strategię uwzględniono również zasadnicze elementy wpływające na realizację polityki rozwojowej, jak ocena i weryfikacja szans i słabości rozwojowych gminy oraz czynników rozwoju społeczno-ekonomicznego.

Proces aktualizacji Strategii będzie przyjmowany jako systemowy element zarządzania strategicznego gminą Pisz. Strategia winna być aktualizowana i korygowana w takt zachodzących istotnych zmian w otoczeniu wewnętrznym, jak i zewnętrznym gminy.

METODOLOGIA

Przy realizacji Strategii Rozwoju Gminy Pisz do roku 2026 obrano Metodę Ekspertko - Partnerską, która pozwoliła połączyć wiedzę i doświadczenie ekspertów i samorządu oraz uczestnictwo społeczne, zarówno instytucji, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych, jak i mieszkańców gminy.

Proces zapoznawania się z atutami i słabymi stronami gminy Pisz obejmował badanie opinii liderów publicznych, mieszkańców i przedsiębiorców działających na terenie gminy w zakresie postrzegania przez nich zagadnień społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Wyniki badań ankietowych stały się podstawą do wnioskowania o społecznym odbiorze rzeczywistej sytuacji w gminie, wykrycia różnic pomiędzy społecznymi ocenami faktów, a ich rzeczywistym stanem, a także problemów najbardziej dotyczących mieszkańców i przedsiębiorców.

Na podstawie wypracowanej analizy SWOT: silne strony (wewnętrzne) gminy, słabe strony (wewnętrzne), szanse (zewnętrzne) i zagrożenia (zewnętrzne) zespół ekspercki postawił pytanie: *Co należy zrobić, albo jakie podjąć działania lub spowodować efekty tych działań, żeby zlikwidować słabe strony gminy i zniwelować zagrożenia?* Następnie opracowano kilkanaście celów operacyjnych opierając się na wcześniej wybranych słabych stronach i zagrożeniach. W podobny sposób zespół pracował przy budowaniu celów określonych na podstawie mocnych stron i szans.

Kolejnym etapem prac zespołu ekspertów było zidentyfikowanie kierunków działania do wypracowanych wcześniej celów.

Zadaniem metodycznym podczas tworzenia Strategii Rozwoju było również dostosowanie dokumentu do celów i priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020. Zbieżność kierunków rozwoju obu dokumentów może być argumentem przy ubieganiu się przez samorząd o środki budżetu państwa oraz funduszy unijnych na realizację przedsięwzięć strategicznych.

1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

1.1. UWARUNKOWANIA PRAWNO – POLITYCZNE MAKROOTOCZENIA

Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej zaczęły obowiązywać przewidziane w art. 91 Konstytucji RP zasady określające stosunek prawa wspólnotowego do prawa krajowego, tj. zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego wobec prawa państw członkowskich oraz zasada bezpośredniego stosowania. Obowiązywanie tych zasad jest o tyle istotne dla władz samorządowych, że powoduje znaczącą zmianę w katalogu źródeł prawa stanowiących podstawę funkcjonowania administracji publicznej. Obok norm krajowego porządku prawnego administracja samorządowa zobowiązana jest do stosowania norm pierwotnego i wtórnego prawa wspólnotowego.

Prawo Wspólnoty Europejskiej ma w dominującej części charakter gospodarczy. To ono jest głównym (aczkolwiek nie jedynym) środkiem, za pomocą którego realizuje się szeroko rozumiana integracja ekonomiczna państw UE. Gminy są jednostkami gospodarczymi jednolitego rynku Unii Europejskiej, gdyż po pierwsze, korzystają z uregulowań kształtujących jego działanie współuczestnicząc jako podmioty gospodarujące w obrocie handlowym a po drugie, mają do nich zastosowanie istotne ograniczenia wynikające z ochrony tego rynku przed zniekształceniami

konkurencji lub zaburzeniami jego funkcjonowania spowodowanymi brakiem wyraźnego rozdziału pomiędzy spełniającymi także funkcje władcze organami działającymi w sektorze publicznym a sektorem prywatnym. Ograniczenie to wynika z prawa Unii Europejskiej, nawet chociażby konkretne akty prawne, które mają zastosowanie do gmin miały postać ustaw lub aktów niższego rzędu wydanych przez parlament krajowy.

Reasumując, można najogólniej stwierdzić, iż prawo europejskie ma na gminy wpływ w trzech obszarach:

- **po pierwsze**, w istotnym stopniu określa warunki makroekonomiczne ich funkcjonowania,
- **po drugie**, tworzy narzędzia wspomagające (w szczególności o charakterze finansowym),
- **po trzecie**, tworzy nowe zadania w stosunku do gmin lub też znacząco modyfikuje zadania już istniejące (powodując także konieczność wypracowania nowych kompetencji).

Jak to wynika z art. 5 TWE, Unia Europejska nie reguluje wszystkich sfer działania gmin. W zakresie kompetencji wspólnych z państwami członkowskimi musi się ona kierować zasadą subsydiarności pozostawić wiele istotnych kwestii do regulacji prawodawców krajowych.

Tabela 1. Dyrektywy i zalecenia Unii Europejskiej

Układ Europejski
<p>Układ Europejski (Europe Agreement) z 16 grudnia 1991 r., ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczypospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, był umową międzynarodową, która wyznaczyła ramy instytucjonalno-prawne stosunków Polski z Unią Europejską. Wszedł w życie, po zakończeniu po obu stronach procedury ratyfikacyjnej, 1 lutego 1994 r. Wcześniej jednak, bo od 1 marca 1992 r., rozpoczęto realizację handlowej części tego układu, pod postacią tzw. Umowy Przejściowej (Interim Agreement). Układ został opublikowany w Załączniku do nr 11 Dziennika Ustaw RP, poz. 38 z 27 stycznia 1994 r., a także w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich - OJ L 348/93.</p> <p>W Preambule Układu odnajdujemy ważny zapis, że „końcowym celem Polski jest członkostwo we Wspólnotach, a Stowarzyszenie, zdaniem Umawiających się Stron, pomoże Polsce osiągnąć ten cel”. Artykuł 1 definiuje następujące cele Układu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ustanowienie odpowiednich ram dla dialogu politycznego, który umożliwi rozwój bliskich stosunków politycznych między stronami, • popieranie rozwoju handlu i harmonijnych stosunków gospodarczych między stronami, w celu sprzyjania dynamicznemu rozwojowi gospodarczemu i dobrobytowi w Polsce, • stworzenie podstawy dla pomocy finansowej i technicznej Wspólnoty dla Polski, • stworzenie właściwych ram dla stopniowej integracji Polski ze Wspólnotą, • popieranie współpracy w dziedzinie kultury. <p>Ten układ stał się podstawą integracji Polski z UE i przyjęcia przez nasz kraj kolejnych praw obowiązujących w całej Unii Europejskiej.</p>
Traktat Akcesyjny
<p>Na mocy niniejszego Aktu nowe Państwa Członkowskie, w tym Polska przystąpiły do decyzji i umów przyjętych przez przedstawicieli rządów Państw Członkowskich zebranych w ramach Rady Wspólnoty. Nowe Państwa Członkowskie zobowiązały się przystąpić od dnia przystąpienia do wszystkich innych umów zawartych przez obecne Państwa Członkowskie i dotyczących funkcjonowania Unii lub związanych z jej działaniami.</p> <p>Co oznacza, że Polska zobowiązała się do przestrzegania wszystkich norm prawnych i przyjętych strategii rozwojowych dla poszczególnych obszarów życia społeczno – gospodarczego, w tym polityki społecznej wyrażonej m.in. w Strategii Lizbońskiej przyjętej przez Unię Europejską w 2000 roku.</p>

Strategia Lizbońska

Celem Strategii Lizbońskiej jest uczynienie z UE obszaru o dynamicznie rozwijającej się gospodarce, jednocześnie zachowującego wysoką spójność społeczną. Spójność społeczna rozumiana jest tutaj jako zdolność społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom oraz minimalizowania rozbieżności między nimi. Polega więc nie tylko na zwalczaniu wykluczenia społecznego i ubóstwa, ale przede wszystkim na tworzeniu solidarności w społeczeństwie, tak aby ograniczać zasięg występowania tego zjawiska. Strategia ta opiera się na trzech filarach: konkurencyjności, zatrudnieniu i spójności społecznej.

Założeniem europejskiego modelu społecznego Unii Europejskiej i Rady Europy jest:

- odpowiedzialność państwa za poziom i jakość życia wszystkich obywateli wyrażająca się m.in. w aktywnym przeciwdziałaniu rosnącemu ubóstwu i nadmiernemu rozwarstwieniu społecznemu,
- oparcie polityki społecznej na prawach społecznych i socjalnych, których katalog zawiera Zrewidowana Europejska Karta Społeczna - podstawowy dla Europejskiego Modelu Społecznego dokument Rady Europy, jak i Karta Podstawowych Praw Unii Europejskiej włączona w całości do projektu Traktatu Konstytucyjnego (w ostatecznej wersji do Traktatu Lizbońskiego), a następnie Traktatu Reformującego,
- wielosektorowość i wielopoziomowość polityki społecznej, w której ważną rolę do odegrania mają sektor obywatelski i rynkowy oraz władze regionalne i lokalne przy aktywnej postawie państwa realizującego interes wspólny i chroniącego najbardziej podatnych na wykluczenie społeczne,
- uznanie znaczenia mocnych i trwałych więzi rodzinnych i społecznych za jeden z istotnych czynników zapobiegających powstawaniu problemów społecznych i gospodarczych,
- uwzględnianie trendów demograficznych w planowaniu polityki społecznej, a szczególnie takich zjawisk jak: zmieniająca się struktura wiekowa społeczeństwa, zmiany wzorów życia rodzinnego oraz migracje.

Traktat Lizboński

13 grudnia 2007 r. podpisano w Lizbonie Traktat Lizboński, który ustanawia nowe ramy prawne i sposób zorganizowania Unii Europejskiej. Traktat został opracowany po to, aby Unia Europejska w XXI wieku lepiej odpowiadała na stojące przed nią wyzwania. Dzięki wprowadzonym w Traktacie zmianom Unia będzie bardziej demokratyczna, przejrzysta i skuteczna w działaniu. Traktat wzmacnia rolę Parlamentu Europejskiego i parlamentów krajowych, gwarantując obywatelom większą możliwość uczestnictwa w procesie decyzyjnym UE. Uproszczeniu i usprawnieniu ulegną metody pracy i zasady podejmowania decyzji w UE. Instytucje europejskie w istotnym zakresie zostaną zreformowane. Zwiększą się możliwości działania w dziedzinach o istotnym znaczeniu dla dzisiejszej Unii takich jak bezpieczeństwo energetyczne czy walka z terroryzmem. Traktat wprowadza ponadto istotne zmiany w tak ważnej sferze działalności, jak polityka zagraniczna, m.in. poprzez ustanowienie funkcji Wysokiego Przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych oraz powołanie Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych. Zmiany te przyczynią się do lepszego promowania interesów i wartości europejskich w świecie oraz umocnienia pozycji międzynarodowej UE. Traktat lizboński został ratyfikowany przez wszystkie 27 państw członkowskich i wszedł w życie 1 grudnia 2009 roku.

Tabela 2. Akty prawne i dokumenty strategiczno – planistyczne odnoszące się do rozwoju społeczno - gospodarczego – obecnie obowiązujące w Polsce

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2004 r. Nr 173, poz. 1807)
<p>Ustawa reguluje podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zadania organów administracji publicznej w tym zakresie.</p> <p>Art. 7 Państwo udziela przedsiębiorcom pomocy publicznej na zasadach i w formach określonych w odrębnych przepisach, z poszanowaniem zasad równości i konkurencji.</p> <p>Art. 8.1. Organy administracji publicznej wspierają rozwój przedsiębiorczości, tworząc korzystne warunki do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej, w szczególności wspierają mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców.</p>
Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2001, nr 142, poz. 1591 z późn. zmianami)
<p>Konieczność posiadania aktualnej strategii rozwoju gminy podyktowana jest nie tylko względami praktycznymi „dobrego rządzenia”, ale również wynika z uregulowań prawnych, w tym w ustawie o samorządzie gminnym, która stanowi, iż do zadań gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, a art. 18 ustawy wśród kompetencji rady gminy wymienia „opracowanie programów gospodarczych”.</p>

**Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju
(Dz. U. 2009. Nr 89, poz. 712 z późniejszymi zmianami)**

Ustawa określa zasady prowadzenia polityki rozwoju, podmioty prowadzące tę politykę oraz tryb współpracy między nimi. Art. 2.

Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej. Ustawa ta obowiązuje samorządy do posiadania aktualnej strategii rozwoju, zaliczając strategie gmin i powiatów – obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich – do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie których winna być prowadzona polityka rozwoju kraju.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej

Celem prac nad Narodową Strategią Integracji Społecznej jest pomoc w procesie włączania się Polski w realizację drugiego z celów Strategii Lizbońskiej UE stawiającego na modernizację europejskiego modelu socjalnego, inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. Konkretnie działania mają przyczynić się do:

- dostosowania edukacji i szkolenia do wymogów życia i pracy w społeczeństwie opartym na wiedzy,
- rozwijania aktywnej polityki zatrudnienia przyczyniającej się do tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy,
- modernizacji systemu ochrony socjalnej, w tym systemów emerytalnych i ochrony zdrowia, m.in. w celu zapewnienia ich finansowej stabilności oraz odpowiedniej koordynacji z celami polityki edukacyjnej i polityki zatrudnienia,
- wspierania integracji społecznej, aby uniknąć pojawienia się trwale zmarginalizowanej klasy ludzi niezdolnych do funkcjonowania w społeczeństwie opartym na wiedzy oraz konkretyzacja Strategii Lizbońskiej w obszarze integracji

Priorytety krajowe wyznaczające cele szczegółowe lokalnych strategii polityki społecznej opracowywanych na szczeblu samorządów lokalnych to:

- Wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym,
- Poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim,
- Upowszechnienie kształcenia wyższego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy,
- Rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci,
- Radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego,
- Ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych,
- Ograniczenie bezrobocia długookresowego,
- Zmniejszenie bezrobocia młodzieży,
- Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych,
- Zwiększenie liczby uczestników w aktywnej polityce rynku pracy,
- Upowszechnienie kształcenia ustawicznego,
- Wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności,
- Powszechne ubezpieczenie zdrowotne,
- Kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego,
- Wzrost dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością,
- Dostęp do pracowników socjalnych,
- Rozwój pomocy środowiskowej – zwiększenie liczby osób objętych usługami pomocy środowiskowej,
- Zaangażowanie obywateli w działalność społeczną,
- Realizacja Narodowej Strategii Integracji Społecznej przez samorządy terytorialne,
- Dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa obywatelskiego.

**Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020
Umowa Partnerstwa**

Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym kierunki interwencji w latach 2014-2020 trzech polityk unijnych w Polsce – Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej Wspólnej Polityki Rybołówstwa.

Dokumenty te wraz z UP tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową. UP określa z jednej strony kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, z drugiej zaś wskazuje oczekiwane rezultaty oraz obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe. UP stanowi punkt odniesienia o określania szczegółowej zawartości programów operacyjnych. Programy operacyjne precyzują specyficzne obszary wsparcia i instrumenty realizacji, z poszanowaniem zapisów UP. Wynegocjowana z Komisją Europejską (KE) UP oraz programy operacyjne stanowią podstawę do realizacji nowej perspektywy finansowej w Polsce.

Dokumenty te wraz z UP tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową. UP określa z jednej strony kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, z drugiej zaś wskazuje oczekiwane rezultaty oraz obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe. UP stanowi punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości programów operacyjnych. Programy operacyjne precyzują specyficzne obszary

wsparcia i instrumenty realizacji, z poszanowaniem zapisów UP. Wynegocjowana z Komisją Europejską (KE) UP oraz programy operacyjne stanowią podstawę do realizacji nowej perspektywy finansowej w Polsce.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK) jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego fundamenty zostały określone w znowelizowanej ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.) oraz w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski.

W związku z koniecznością dostosowania Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015, przyjętej 29 listopada 2006 r., do nowych uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz do wyzwań wewnętrznych i zewnętrznych, a także wymogów wprowadzanego systemu zarządzania polityką rozwoju, podjęto decyzję o jej aktualizacji oraz o wydłużeniu horyzontu czasowego do 2020 roku. a nie tylko na alokację środków bezpośrednio w dziedzinie, w których występują największe deficyty. Tym samym ŚSRK nie rozwija wszystkich obszarów istotnych z samego faktu funkcjonowania państwa, lecz koncentruje się głównie na tych, w których powinny zostać podjęte działania wzmacniające i przyspieszające procesy rozwojowe (w tym niezbędne zmiany strukturalne) w ciągu najbliższych dziesięciu lat.

GŁÓWNE OBSZARY INTERWENCJI, CELE I PRIORYTETY ROZWOJOWE ŚSRK:

Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo

Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem

Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe

Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela

Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka

Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej

Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki

Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki

Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych

Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko

Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu

Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna

Cel III.1. Integracja społeczna

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych

Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) ¹

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) wyznacza cele polityki regionalnej wobec poszczególnych terytoriów w kraju, w tym w szczególności obszarów miejskich i wiejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. Dokument ten określa także sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju.

Wizja rozwoju regionalnego: W 2020 roku polskie regiony mają stanowić lepsze miejsce do życia dzięki zwiększeniu poziomu i jakości życia oraz przez stworzenie takich ram gospodarczo-społecznych i instytucjonalnych, które zwiększają szanse rozwojowe we wszystkich regionach oraz realizacji aspiracji i możliwości zamieszkujących je jednostek i wspólnot lokalnych.

Celem strategicznym polityki regionalnej - będącym jednym z kluczowych elementów osiągania celów rozwoju kraju - jest wzrost, zatrudnienie i spójność w horyzoncie długookresowym. Jego realizacja wymaga efektywnego wykorzystywania właściwych dla poszczególnych regionów lub terytoriów potencjałów rozwojowych oraz wzmocnienia przewag konkurencyjnych przy jednoczesnym usuwaniu barier rozwojowych.

Cel strategiczny obejmuje trzy cele szczegółowe:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (konkurencyjność),
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (spójność),

Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie (sprawność).

Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPPZK)² - dokument planistyczny określający przyrodnicze, kulturowe, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania oraz cele polityki przestrzennej Polski. Dokument

¹ Źródło: www.mrr.gov.pl – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Warszawa, 13 lipca 2010 r.

stanowi podstawę dla programowania ponadlokalnych przedsięwzięć publicznych, wpływających na przestrzenne zagospodarowanie kraju.

W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat, określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju służące jej urzeczywistnieniu oraz wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny.

Cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraj:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich⁶⁶ Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa

Cel 6. Przywrócenie i utwardzenie ładu przestrzennego

Wyciąg

Podstawową rolą systemu prowadzenia polityki przestrzennej jest zapewnienie skutecznego i efektywnego urzeczywistnienia priorytetów formułowanych w KPZK 2030 oraz dokumentach planistycznych różnego szczebla. Dla właściwej realizacji tych zadań niezbędny jest stabilny i przejrzysty system prawny oraz dostosowany do zadań system instytucjonalny, który zapewni współdziałanie i koordynację działań różnych podmiotów i szczebli biorących udział w realizacji polityki przestrzennej kraju.

System realizacji KPZK 2030 uwzględnia: aktualny stan prawny dotyczący planowania i zagospodarowania przestrzennego, zasady prowadzenia polityki rozwoju, propozycje założeń nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i powiązanych aktów prawnych. KPZK 2030 zawiera w dużej mierze elementy postulatyczne wobec systemu planowania przestrzennego i szeroko rozumianego gospodarowania przestrzenią. Dokument proponuje dokonanie zasadniczego przeorganizowania systemu, w tym wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych. W ten sposób zostaną stworzone w Polsce warunki budowy spójnego, zintegrowanego i hierarchicznego układu planowania i gospodarowania przestrzenią. Zintegrowany system będzie pozytywnie oddziaływał na realizację celów społeczno-gospodarczych wyznaczanych w odniesieniu do przestrzeni. Sprawny system musi zapewniać realizację ponadlokalnych celów publicznych. Wiąże się to z koniecznością zapewnienia warunków dla łączenia celów realizacji polityki przestrzennej z działaniami na poziomie regionalnym. Temu celowi służy propozycja silniejszego powiązania planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, tj. strategii rozwoju i studiów uwarunkowań oraz dokumentów realizacyjnych, tj. programów operacyjnych oraz planów zagospodarowania przestrzennego.

1.2. UWARUNKOWANIA PRAWNO-POLITYCZNE MIKROOTOCZENIA

Informacje zebrane w tabelach przedstawiają wybrane zapisy w dokumentach określających kierunki i cele rozwoju województwa Warmińsko - Mazurskiego oraz powiatu piskiego jako determinanty planowania strategicznego w gminie Pisz.

Tabela 3. Dokumenty strategiczno – planistyczne obowiązujące w województwie warmińsko – mazurskim i powiecie piskim

Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2025
Cel główny Strategii województwa. Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.

² Źródło: <http://monitorpolski.gov.pl/mp/2012/252>, Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie przyjęcia Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

CELE STRATEGICZNE

Cel strategiczny 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI

Cele operacyjne

1.1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZECZ ROZWÓJ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI

Kierunek działania:

Jakość produktów i usług
Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy.
Inne instytucje otoczenia biznesu
Współpraca
Aktywność promocyjna i wystawiennicza
Monitoring gospodarki województwa

1.2. WZROST INNOWACYJNOŚCI FIRM

Kierunek działania

Firmy
Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy
Inne instytucje otoczenia biznesu
Kapitał ludzki
Infrastruktura.

1.3. WZROST LICZBY MIEJSC PRACY

Kierunek działania

Zachęty dla utrzymywania i wzrostu zatrudnienia w firmach
Współpraca przedsiębiorstw z wyższymi uczelniami i szkołami zawodowymi
Infrastruktura służąca rozwojowi przedsiębiorczości
Szkoły i uczelnie
Monitoring rynku pracy i systemu edukacji
Informacja i promocja

Cel strategiczny 2. WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

Cele operacyjne

2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Kierunek działania:

Aktywni mieszkańcy
Organizacje pozarządowe
Instytucje publiczne
Współpraca
Informacja i promocja

2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH

Kierunek działania:

Edukacja
Opieka zdrowotna
Profilaktyka i wsparcie potrzebujących
Infrastruktura
Policja, straż pożarna, straż graniczna, inspekcja transportu drogowego
Koordynacja
Monitoring
Informacja i promocja.

Cel strategiczny 3. WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH

Cele operacyjne

3.1. DOSKONALENIE ADMINISTRACJI

Kierunki działania:

E-administracja
Zarządzanie strategiczne
Jakość funkcjonowania administracji
Współpraca
System pozyskiwania inwestorów zewnętrznych
Wizerunek administracji

3.2. INTENSYFIKACJA WSPÓŁPRACY MIĘDZYREGIONALNEJ

Kierunek działania;

Współpraca z regionami bałtyckimi
Współpraca z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami oraz w ramach realizacji S.R. Polski Wsch.
Współpraca z województwem mazowieckim, w tym z Warszawą
Współpraca z obwodem kaliningradzkim FR, który jest dla Warmii i Mazur ważnym i naturalnym, z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo, partnerem międzynarodowym.
Współpraca z innymi regionami partnerskimi.

CEL STRATEGICZNY 4. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA ROZWOJU

Cele operacyjne

4.1. ZWIĘKSZENIE ZEWNĘTRZNEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ ORAZ WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI

Kierunek działania;

Infrastruktura teleinformatyczna

Inwestycje drogowe

Infrastruktura kolejowa

Transport lotniczy

Komunikacja i transport wodny

Infrastruktura graniczna

Zintegrowany transport publiczny w ośrodkach miejskich, w szczególności w największych miastach regionu (Olsztyn, Elbląg i Elk)

4.2. DOSTOSOWANA DO POTRZEB SIED NOŚNIKÓW ENERGII**Kierunek działania;**

Sieć gazowa

Sieć energetyczna

Sieć ciepłownicza

Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i węglowodorów łupkowych

4.3. POPRAWA JAKOŚCI I OCHRONA ŚRODOWISKA**Kierunek działania;**

Zapewnienie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych

Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) odzwierciedlają potencjały i problemy rozwojowe w układzie terytorialnym, które będą przedmiotem zainteresowania Strategii. OSI dotyczą zarówno obszarów o szczególnym potencjale rozwojowym, jak i tych, które wymagają troski ze względu na występujące zapóźnienia.

wyróżniono 9 takich obszarów: 1. Tygrys warmińsko-mazurski; 2. Aglomeracja Olsztyna; 3. Ośrodki subregionalne; 4. Nowoczesna wieś; 5. Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej; 6. Obszary o słabym dostępie do usług publicznych; 7. Obszary przygraniczne; 8. Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji; 9. Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko - Mazurskiego (2015 rok)**Cel główny polityki przestrzennej.**

Zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, realizowany poprzez wykorzystanie cech i zasobów przestrzeni regionu, dla zwiększenia jego spójności w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym, z uwzględnieniem ładu przestrzennego oraz zachowania wysokich walorów środowiska i krajobrazu.

Cele szczegółowe polityki przestrzennej:

- 1) Dążenie w gospodarowaniu przestrzenią do uporządkowania i harmonii pomiędzy różnymi elementami i funkcjami tej przestrzeni dla ochrony ładu przestrzennego, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju.
- 2) Podwyższenie konkurencyjności regionu, w szczególności poprzez podnoszenie innowacyjności i atrakcyjności jego głównych ośrodków miejskich.
- 3) Poprawa jakości wewnętrznej regionu poprzez promowanie integracji funkcjonalnej i tworzenie warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, z wykorzystaniem potencjałów wewnętrznych.
- 4) Poprawa dostępności terytorialnej regionu w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych poprzez rozwijanie systemów infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
- 5) Zachowanie i odtwarzanie wysokiej jakości struktur przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych regionu oraz zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska, stanowiące istotny element polityki rozwoju województwa.
- 6) Zwiększenie odporności przestrzeni województwa na zagrożenie naturalne i antropogeniczne oraz utratę bezpieczeństwa energetycznego, a także uwzględnienie w polityce przestrzennej regionu potrzeb obronnych państwa.

KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ**2.1. Ład przestrzenny**

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do ładu przestrzennego:

Przywrócenie i kształtowanie ładu przestrzennego jako główny cel w gospodarowaniu przestrzenią i jednocześnie strategiczny składnik zintegrowanej polityki zrównoważonego rozwoju regionu.

2.2. Sieć osadnicza

Ustalono hierarchię sieci osadniczej w województwie warmińsko-mazurskim: ☐ ośrodek wojewódzki Olsztyn, ☐ ośrodek regionalny Elbląg, ☐ ośrodek subregionalny Elk, ☐ ośrodki lokalne I-rzędu – miasta powiatowe: Iława, Ostróda, Szczytno, Giżycko, Kętrzyn, ☐ ośrodki lokalne II-rzędu – pozostałe miasta powiatowe: Braniewo, Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Gołdap, Olecko, Pisz, Mrągowo, Nidzica, Działdowo, Nowe Miasto Lubawskie, Węgorzewo, ☐ ośrodki lokalne III-rzędu – pozostałe miasta: Górowo Iławeckie, Bisztynek, Sępólno, Reszel, Frombork, Pieniężno, Lidzbark, Młynary, Pasłęk, Tolkmicko, Ryn, Lubawa, Kisielice, Susz, Zalewo, Korsze, Orneta, Mikołajki, Barczewo, Biskupiec, Dobrze Miasto, Jeziorany, Olsztynek, Morąg, Miłakowo, Miłomłyn, Ruciane-Nida, Pasym, Biała Piska i Orzysz.

2.3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe

Przyjmuje się cztery główne kierunki dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do środowiska przyrodniczego i kulturowego:

I. Ochrona i kształtowanie najcenniejszych zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona krajobrazów

II. Uwzględnianie w polityce przestrzennej wymogów ochrony i odtwarzania różnorodności gatunkowej i siedliskowej, w tym kształtowanie spójności terytorialnej i funkcjonalnej przestrzeni przyrodniczej dla zapobiegania jej fragmentacji

III. Racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi, w tym zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin, a także jakościowa i ilościowa ochrona wód.

IV. Ochrona komponentów środowiska, kształtujących warunki zamieszkania człowieka

2.4. Infrastruktura społeczna

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do infrastruktury edukacji i zdrowia:

Podjęcie działań organizacyjnych, technicznych i ekonomicznych dla osiągnięcia w systemie edukacji i ochrony zdrowia standardów zbliżonych do europejskich

2.5. Sfera gospodarcza

Przyjmuje się dwa główne kierunki dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do sfery gospodarczej regionu:

I. Wzrost konkurencyjności gospodarki regionu

II. Wzrost wielopłaszczyznowej współpracy gospodarczej

2.6. Infrastruktura komunikacyjna

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do infrastruktury komunikacyjnej:

Osiągnięcie spójności systemu transportowego regionu w celu zwiększenia dostępności zewnętrznej i wewnętrznej oraz zmniejszenia kosztów transportu

2.7. Infrastruktura techniczna

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do gospodarki wodnej:

Sprawnie funkcjonujące systemy zaopatrzenia w wodę w całym województwie.

Wielkie Jeziora Mazurskie 2020 – Strategia

CEL GŁÓWNY

Wzrost konkurencyjności obszaru Wielkich Jezior Mazurskich w zakresie atrakcyjności turystycznej, warunków dla prowadzenia biznesu oraz wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i warunków życia.

CELE STRATEGICZNE

5.2.1. WYSOKI POZIOM EDUKACJI I PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ

5.2.2. KONKURENCYJNA GOSPODARKA

5.2.3. SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA

5.2.4. WYSOKIEJ JAKOŚCI ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Strategia WJM przewiduje 6 kierunków działania, odpowiadających celom strategicznym.

Cel strategiczny wysoki poziom edukacji i partycypacji społecznej będzie realizowany przez dwa kierunki:

- nowoczesna edukacja – konkurencyjny rozwój;
- integracja społeczna i budowa zaufania;

W ramach celu konkurencyjna gospodarka przewiduje się również dwa kierunki działania:

- przedsiębiorczość i zatrudnienie;
- regionalny produkt turystyczny Wielkich Jezior Mazurskich.

Pozostałe cele mają przypisane po jednym kierunkowi działania. Dla celu spójność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna są to:

- inwestycje komunikacyjne,

a dla celu wysokiej jakości środowisko przyrodnicze, obrany kierunek jest kontynuacją dotychczasowych prac w ramach realizacji projektu MASTERPLAN i został nazwany:

- MASTERPLAN II – czyste środowisko przyrodnicze i zasobne jeziora.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020

Wizja rozwoju społecznego w województwie warmińsko-mazurskim.

Społeczeństwo Warmii i Mazur żyje w warunkach, dzięki którym jest:

- lepiej zintegrowane,
- bardziej aktywne społecznie bez względu na wiek,
- bardziej aktywne zawodowo i godziwie zarabiające na życie,
- lepiej wykształcone stosownie do potrzeb rynku pracy i mające możliwość korzystania z łatwo dostępnej edukacji oraz szerszej oferty kulturalnej na każdym etapie życia,
- w większym stopniu otwarte na zmiany,
- bardziej bezpieczne w wymiarze socjalnym i publicznym,
- zdrowsze dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej.

Warmia i Mazury miejscem godnego życia jego mieszkańców.

Cel główny Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego:

Osoby i rodziny z województwa warmińsko-mazurskiego, ich środowiska lokalne i otoczenie instytucjonalne współdziałają ze sobą i są zaangażowane we wzmacnianie integracji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej.

PRIORYTETY I CELE STRATEGICZNE.

Priorytet I: Prawidłowo funkcjonująca rodzina

Cel strategiczny: Rodzina w większym stopniu wykorzystuje swój potencjał oraz żyje w warunkach sprzyjających

wypełnianiu funkcji i ról społecznych.

Priorytet II: Wzmacnianie integracji społecznej

Cel strategiczny: Osoby z grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym biorą aktywniejszy udział w rozwiązywaniu swoich problemów i uczestniczą w życiu społeczności lokalnej.

Priorytet III: Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych

Cel strategiczny: Osoby bezrobotne są bardziej gotowe do zmian, aktywne w rozwiązywaniu swoich problemów, bardziej samodzielne życiowo i ekonomicznie oraz częściej wchodzi na rynek pracy dzięki instrumentom aktywnej integracji, w tym ekonomii społecznej.

Priorytet IV: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Cel strategiczny: Społeczności lokalne aktywniej uczestniczą w zaspokajaniu swoich potrzeb i kreowaniu życia społecznego.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Piskiego na lata 2013-2023

1. Wizja powiatu piskiego w 2023 roku

Atrakcyjny dla przedsiębiorców i turystów, bezpieczny Powiat, w którym mieszkańcy znajdują miejsce zaspokojenia swoich aspiracji zawodowych oraz zrównoważonego rozwoju

2. Misja powiatu piskiego.

Służyć wszystkim mieszkańcom powiatu piskiego. Podejmować i koordynować przemyślane działania rozwojowe w obszarze aktywizacji rynku pracy, infrastruktury, oświaty i kultury, ochrony zdrowia, ochrony środowiska oraz porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Cele strategiczne.

Cel strategiczny 1

Włączenie społeczne i przeciwdziałanie emigracji.

Cele operacyjne:

1. Przeciwdziałanie bezrobociu
2. Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
3. Dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy
4. Tworzenie placówek pomocy społecznej oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem poza rodziną
5. Stworzenie warunków do dostępności nowych usług medycznych dopasowanych do potrzeb wynikających z zachodzących zmian demograficznych, również skierowanych do osób spoza powiatu
6. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego
7. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego przeciwpożarowego i w ruchu drogowym

Cel strategiczny 2

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej powiatu

Cele operacyjne:

1. Tworzenie przyjaznego środowiska administracyjnego dla inwestorów
2. Intensyfikacja współpracy pomiędzy Starostwem Powiatowym a przedstawicielami gmin oraz środowisk lokalnych poprzez zwiększenie liczby wspólnych inicjatyw starostwa powiatowego oraz gmin
3. Wspieranie rozwoju turystyki w regionie
4. Modernizacja i rozwój infrastruktury komunikacyjnej
5. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców i turystów na wodzie

Cel strategiczny 3

Ochrona środowiska naturalnego z zachowaniem istotnych funkcji społeczno - gospodarczych

Cele operacyjne:

1. Wspieranie inwestycji proekologicznych i przyjaznych środowisku
2. Dbanie o ład przestrzenny powiatu poprzez zachowanie walorów krajobrazowych
3. Podnoszenie wiedzy i świadomości ekologicznej mieszkańców

Tabela 4. Miejscowe akty prawne dotyczące rozwoju społeczno – gospodarczego obowiązujące w gminie Pisz

**Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz
Uchwała Nr XXII/209/16 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 4 marca 2016 r.**

KIERUNKI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO.

III.A MIASTO PISZ

Przyjmuje się następujące ogólne kierunki rozwoju przestrzennego miasta Pisz:

1. W mieście realizowane będą następujące priorytetowe funkcje: mieszkaniowa, usługowa produkcyjna oraz turystyczno-rekreacyjna. Na znacznej większości obszaru miasta zakłada się współistnienie szeregu funkcji tak, aby skracać odległości pomiędzy miejscem zamieszkania a miejscami pracy, wypoczynku i korzystania z usług. Wydzielanie większych kwartałów ściśle mono - funkcyjnych powinno mieć miejsce jedynie w przypadku funkcji konfliktowych.

2. W okresie perspektywicznym oraz częściowo kierunkowym przewiduje się rozwój miasta w następujących kierunkach:

- a) wschód: tereny o funkcjach mieszkaniowych, produkcyjnych i usługowych (lub wariantowo: mieszkaniowych i usługowych) na wschód od ul. Czerniawskiego do planowanej obwodnicy zewnętrznej
- b) południowy wschód: tereny o dominacji funkcji produkcyjnej na południe od ul. Czerniawskiego i na wschód od ul. Warszawskiej oraz Jagodnej, do zabudowań wsi Jagodne
- c) południe: tereny o funkcji produkcyjnej między ul. Jagodną a planowaną obwodnicą zewnętrzną oraz tereny o dominacji funkcji produkcyjnej i usługowej, z zachowaniem istniejącego cmentarza i rezerwą pod nowy cmentarz na wschód i zachód od ul. Warszawskiej i na wschód od ul. Spokojnej.
- d) pomoc: tereny o funkcji turystyczno-rekreacyjnej po obu brzegach rzeki Pisy
- e) pomocny wschód: tereny turystyczno-rekreacyjne nad Jeziorem Roś oraz Osiedle Łupki
- f) północny zachód, tereny mieszkaniowe pomiędzy ul. Orzyską i Olsztyńską.

III.B GMINA PISZ

Przyjmuje się następujące kierunki rozwoju przestrzennego sieci osadniczej gminy Pisz:

a) Istotne zmiany układów przestrzennych, w tym polegające głównie na:

- przekształcaniach istniejącej zabudowy i zainwestowaniu nowych terenów Szczeczy Małe, Karpa
- zainwestowaniu nowych terenów Karwik, Trzonki, Jaśkowo, Łupki, Wiartel Mały
- przekształcaniach istniejącej zabudowy Wiartel

b) Umiarkowane zmiany układów przestrzennych, w tym polegające głównie na:

- przekształcaniach istniejącej zabudowy i zainwestowaniu nowych terenów Pilchy, Borki
- zainwestowaniu nowych terenów Szczeczy Duże, Zdory, Maldanin, Snopki, Wąglik, Liski, Turowo, Jeże, Pogubię Tylne, Zdunowo, Turośl
- przekształcaniach istniejącej zabudowy Rostki, Kociołek Szlachecki c) Nieznaczne zmiany układów przestrzennych: pozostałe miejscowości.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023

Wizja obszaru rewitalizacji.

Gmina Pisz stanie się miejscem aktywnym i zintegrowanym społecznie. Powstaną nowe miejsca wspierające aktywność społeczną i zawodową, a poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych obszar zostanie ożywiony gospodarczo i turystycznie.

Cel główny.

Wyprowadzenie z sytuacji kryzysowej obszarów zdegradowanych Krainy Wielkich Jezior Mazurskich poprzez kompleksowe rozwiązanie problemów społeczno-przestrzenno-gospodarczych oraz ukierunkowanie na trwały rozwój.

Cel ten zostanie zrealizowany poprzez poniższe cele szczegółowe:

- *Rozwiązanie kluczowych problemów, ze szczególnym uwzględnieniem problemów sfery społecznej tj. ubóstwa, bezrobocia, przestępczości;
- *Aktywizacja lokalnej społeczności oraz rozwój postaw prospołecznych.
- *Przeciwdziałanie marginalizacji oraz przezwyciężenie stanu kryzysowego;
- *Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości / tworzenie nowych miejsc pracy.
- *Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej;
- *Poprawa stanu środowiska naturalnego – redukcja emisji zanieczyszczeń – ukierunkowanie na gospodarkę niskoemisyjną;
- *Wzrost dostępności mieszkańców do usług infrastruktury technicznej.
- *Rewitalizacja budynków oraz obiektów o walorach historycznych, kulturowych, architektonicznych i urbanistycznych.

Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2018

Priorytety i działania ekologiczne

Misja

Czyste środowisko stimulatorem rozwoju gospodarczego miasta i gminy.

Priorytety.

I OCHRONA I RACJONALNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH

Cele szczegółowe.

Skuteczna ochrona środowiska naturalnego
Zachowanie istniejącego świata roślin i zwierząt
Zachowanie wysokich walorów krajobrazowych
Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych

II POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA

Cele szczegółowe.

Ochrona jakości wód
Ochrona powierzchni ziemi
Czyste powietrze
Bioróżnorodność

III EDUKACJA EKOLOGICZNA

Cele szczegółowe.

Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców miasta i gminy

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014 -2020

Misja Strategii:

Gmina Pisz we współpracy z innymi podmiotami zaangażowanymi w lokalną politykę społeczną tworzy korzystne warunki dla rozwoju samoorganizacji i zaradności życiowej oraz aktywności mieszkańców (w szczególności w sferze zawodowej, edukacyjnej, społecznej, kulturalnej), a także wspiera rodziny i osoby samotnie gospodarujące doświadczające różnorodnych problemów w kierunku poprawy sytuacji materialnobytovej oraz lepszego wypełniania ról rodzinnych i społecznych.

Cel nadrzędny SRPS: **Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Pisz**

Priorytet I. Mieszkańcy aktywni na rynku pracy

Cel strategiczny I: Poprawa sytuacji na rynku pracy w Gminie Pisz

Priorytet II. Rodzina fundamentem społeczeństwa

Cel strategiczny II: Lepsze funkcjonowanie rodzin na terenie Gminy Pisz

Priorytet III. Dzieci i młodzież przyszłością społeczeństwa

Cel strategiczny III: Lepsze przygotowanie dzieci i młodzieży zamieszkującej Gminę Pisz do wejścia w dorosłe, samodzielne życie

Priorytet IV. Osoby starsze, niepełnosprawne i chorujące pełnoprawnymi członkami społeczeństwa

Cel strategiczny IV: Większy udział w życiu społecznym osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących na terenie Gminy Pisz

Priorytet V. Aktywne i zintegrowane społeczności lokalne

Cel strategiczny V: Lepsze warunki dla aktywności i włączenia w społecznościach lokalnych Gminy Pisz

2. RAPORT O STANIE SPOŁECZNO – GOSPODARCZYM GMINY PISZ

2.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, POWIERZCHNIA, PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY GMINY PISZ

Gmina Pisz położona jest w południowo-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w centralnej części powiatu piskiego. Od zachodu graniczy z gminą powiatu piskiego, tj. Ruciane Nida, od wschodu z gminą Biała Piska (pow. piski). Od północy graniczy z gminą Orzysz (powiat piski) oraz z gminą Mikołajki (powiat mrągowski), a od południa z gminami: Rozogi (powiat szczycieński) oraz trzema gminami spoza województwa warmińsko-mazurskiego: Łyse, Kolno, Turośl. Południowa granica gminy Pisz jest zarazem granicą województwa warmińsko-mazurskiego z województwami podlaskim i mazowieckim.

Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski³ gmina Pisz jest położona w obrębie Pojezierza Mazurskiego, w zasięgu:

- Równiny Mazurskiej, obejmującej północną część rozległych sandrów, nakrywających zasięg fazy leszczyńskiej zlodowacenia bałtyckiego,
- Pojezierza Elckiego, zajmującego wschodni skraj mazurskiego lobu lodowcowego.

Gmina Pisz jest jedną z 4 podstawowych jednostek administracyjnych w powiecie piskim i jedną ze 116 gmin województwa warmińsko-mazurskiego. Powierzchnia gminy stanowi 63 516,8255 ha, tym samym jest największą obszarowo gminą w Polsce, zajmując ok. 2,6% obszaru województwa warmińsko-mazurskiego i ok. 36% powiatu piskiego. Tereny wiejskie gminy zajmują powierzchnię ok. 62 509 ha, natomiast miasto Pisz – 1 008 ha.

Gmina administracyjnie obejmuje miasto Pisz oraz teren wiejski gminy Pisz, w skład której wchodzi 43 jednostki pomocnicze (sołectwa): Babrosty, Bogumiły, Borki, Ciesina, Hejdyk, Imionek, Jagodne, Jeglin, Jeże, Kałęczyn, Karpa, Karwik, Kocioł, Kocioł Duży, Kociołek Szlachecki, Kwik, Liski, Łupki, Łysonie, Maldanin, Maszty, Pietrzyki, Pilchy, Pogobie Średnie, Pogobie Tylne, Rakowo, Rakowo Piskie, Rostki, Snopki, Stare Guty, Szczechy Małe, Szczechy Wielkie, Szeroki Bór Piski, Trzonki, Turośl, Turowo, Turowo Duże, Uściany, Wąglik, Wiartel, Zawady, Zdory, Zdunowo.

Miasto Pisz, jako centralny ośrodek gminy, podzielone jest na cztery sektory przez rzekę Pisę (północ – południe) oraz linię kolejową Elk – Ruciane – Nida (wschód – zachód). W lewobrzeżnej części Pisz zlokalizowana jest przede wszystkim zabudowa mieszkaniowa, natomiast w części prawobrzeżnej mieści się większość urzędów, instytucji, szkół, zakładów pracy oraz placówek usługowo – handlowych. Odległość drogowa do stolicy województwa – Olsztyna – wynosi ok. 115 km.

---

³ Kondracki J., 1998, *Geografia regionalna Polski*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Rysunek 1. Gmina Pisz

Źródło: zasoby internetowe <http://www.powiat.pisz.pl/?q=strona-gmina-pisz-0> wg stanu na 28.04.2017 r.

Rysunek 2. Położenie gminy Pisz na terenie województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: zasoby internetowe https://www.osp.org.pl/hosting/katalog.php?id_w=15&id_p=304&id_g=2257 wg stanu na 20.04.2017 r.

50% powierzchni gminy zajmują obszary chronionego krajobrazu „Puszcza i Jeziora Piskie” utworzonego na mocy rozporządzenia Wojewody Suwalskiego dnia 2 maja 1991 r. oraz obszary chronionego krajobrazu otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego utworzone rozporządzeniem Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 14 kwietnia 2003 r. Jest to strefa, na której nie można prowadzić żadnej działalności gospodarczej uciążliwej dla środowiska naturalnego.

2.2. RYS HISTORYCZNY⁴

Nazwa Pisz wywodzi się z języka staropruskiego, w którym słowo „pisa” oznaczało bagno. Było to nawiązanie do rzeki Pisy, której brzegi należały do bagnistych i trudno dostępnych. W okresie staropruskim obszar zamieszkiwało plemię Galindów. Zamek obronny został zbudowany na prawym brzegu Pisy, nieopodal jej ujścia z jeziora Roś. Prace budowlane rozpoczęto w okolicach 1344 lub 1345 roku. Zamek otrzymał nazwę Johannisburg (po polsku Jańsbork), a legenda głosi, że nazwa zamku stanowi nawiązanie do postaci św. Jana Apostoła. Od 1360 roku zamek był siedzibą prokuratora, podlegając komturowi w Bałdzie. W 1361 i 1366 padł ofiarą oblężenia litewskiego, które w obu przypadkach zakończyło się jego podpaleniem. W 1367 roku Pisz otrzymał lokację. W XVI wieku zamek zaczął odgrywać ważną rolę w handlu, stanowił przystanek dla kupców z Rusi i Mazowsza w drodze do Gdańska i z powrotem. W 1451 roku wielki mistrz Ludwik von Erlichshausen nadał osadzie prawa miejskie. Pisz utracił jednak przywilej miejski, kiedy w okresie wojny trzynastoletniej doszło do wystąpienia mieszczan piskich przeciw Zakonowi w 1455 roku. Ponowna lokacja miała miejsce już w 1645 roku. Od 1525 roku Pisz stał się siedzibą książęcego starosty, a w okresie zarazy szalejącej w Królewcu w 1538 roku na piskim zamku schroniła się sama rodzina książęca wraz z dworem. W czasie drugiej wojny szwedzkiej 1655 roku w Pisz stacjonował szwedzki garnizon, który mieszkańcy zmuszeni byli utrzymywać. Sytuację Pisz pogorszył dodatkowo najazd tatarski w 1656 i 1657 roku, który oszczędził samo miasto, rujnując jednak handel. W roku 1698 na zamku odbyło się spotkanie króla Augusta II i elektora brandenburskiego Fryderyka III Hohenzollerna. Podczas "wielkich łowów" towarzyszących wizycie zabito ostatnie żubry w Puszczy Piskiej. Epidemia dżumy, która zaatakowała miasto w 1709 roku, pozostawiła przy życiu zaledwie 15 osób. W 1787 roku twierdzę zamkową zlikwidowano, zamek zaś trafił w ręce prywatne. W 1837 roku rozpoczęto jego rozbiórkę. W 1806 roku w Pisz kwaterowały wojska pod dowództwem generała Ostermana-Tołstoja. Po zajęciu miasta przez Francuzów z Pisz została ściągnięta kontrybucja za pomoc udzieloną Rosjanom. W 1812 roku kwaterowali w mieście Bawarczycy, a następnie ponownie Francuzi. Niedobitki armii cesarza Francuzów, które w grudniu 1812 r. i styczniu 1813 r. roku przechodziły przez okolice, nie ułatwiały i tak ciężkiej w tym okresie egzystencji. Grabiono i niszczone wszystko, co pojawiało się na drodze. 15 stycznia w Pisz zjawił się car Aleksander I, który spędził w mieście trzy dni.

W okresie I wojny światowej Ziemia Piska została objęta działaniami militarnymi. Pisz podczas dwukrotnej okupacji Rosjan (w 1914 r. i 1915 r.) poniósł duże straty w zabudowie. Traktat pokojowy w Wersalu (1919 r.) zarządził plebiscyt w sprawie przynależności państwowej Warmii i Mazur. Mieszkańcy mieli wybierać między ojcowizną, czyli Prusami

---

⁴ *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023*, 2016 r., s. 14.

Wschodnimi, a Polską – nowym, nieznanym państwem, pochłoniętym sprawami wewnętrznymi i walkami o granice. Te właśnie okoliczności plebiscytu w lipcu 1920 r. spowodowały - obok sukcesów germanizacyjnych – że w powiecie piskim tylko 14 głosów padło za Polską. Powojenny kryzys w Niemczech przyczynił się do upowszechnienia politycznych radykalizmów, zapowiadających łatwe recepty na wszelkie bolączki życia społecznego i gospodarczego. Podatni na populizm byli też mieszkańcy Prus Wschodnich, którzy poparli NSDAP. Podobnie jak inne miasta hitlerowskiej III Rzeszy, Pisz stał się widownią ekscesów antyżydowskich. W 1935r. nazistowscy bojówkarze zdewastowali tutejszą synagogę. W pierwszych dniach II wojny światowej (1939) oddziały Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Narew” dokonały wypadu do Prus w rejonie Białej Piskiej i Jeży. Polscy żołnierze, którzy trafili potem do niemieckiej niewoli, byli początkowo przetrzymywani w Snopkach k. Pisz. Od 1941r. w Dłutowie znajdował się obóz dla radzieckich jeńców wojennych, tysiącami oddających życie z powodu głodu, chorób i hitlerowskich represji. W powiecie piskim przetrzymywano też jeńców francuskich, angielskich i włoskich. W latach wojny hitlerowcy zwieźli do Prus Wschodnich ponad 230 000 robotników przymusowych. Część z nich pracowała w rejonie Pisz. Za „przestępstwa” wobec swych „panów” trafiali do obozu pracy przymusowej w Snopkach. Wielu już z niego nie powróciło.

Do 1945 roku tereny gminy Pisz, były obszarem granicznym między Prusami a Mazowszem. W styczniu 1945 roku, podczas działań militarnych i zawieruchy wojennej miasto zostało zniszczone w ponad 70%, m.in. po dawnym zamku pozostał jedynie ruiny. W latach sześćdziesiątych XX wieku władze zdecydowały o rozbiórce pozostałości najcenniejszego zabytku Pisz. Obecnie jedynymi pozostałościami są fragmenty muru w parku nad Pisz.

2.3. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

2.3.1. Planowanie przestrzenne

Gmina Pisz posiada Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz, przyjęte uchwałą Nr XXI/183/2000 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 2 czerwca 2000r. w sprawie zatwierdzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pisz, zmienione:

- uchwałą Nr XXX/361/04 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 29 grudnia 2004 r. w sprawie przyjęcia zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz, w części terenu dotyczącej ujęcia miejskiego i stacji uzdatniania wody w Pisz przy ul. Gdańskiej,
- uchwałą Nr L /626 /06 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 15 września 2006r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części wsi Zdory nad jeziorem Seksty,

- uchwałą Nr V/30/07 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 26 stycznia 2007 r., w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części miasta Pisz dotyczącej nowej przeprawy mostowej,
- uchwałą Nr XV/125/ 07 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 21 września 2007r., w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w obrębach wsi Karwik, Wiartel i Snopki oraz w obrębie miasta Pisz II,
- uchwałą Nr XLVII/604/10 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części wsi Łupki,
- uchwałą Nr L/631/10 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 29 października 2010 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części wsi Kwik,
- uchwałą Nr L/632/10 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 29 października 2010 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz dla terenu farmy wiatrowej,
- uchwałą Nr XVIII/248/12 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 12 marca 2012 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części wsi Snopki,
- uchwałą Nr XXV/324/12 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 26 października 2012 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części objętej projektem doliny rzeki Pisy,
- uchwałą Nr XXVII/359/13 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 12 lutego 2013 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części wsi Jaśkowo,
- uchwałą Nr XXXIII/424/13 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i gminy Pisz w części wsi Szeroki Bór Piski oraz w północno – wschodniej części wsi Szczechy Małe,
- uchwałą Nr XXXIV/443/13 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 21 czerwca 2013 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w części wsi Wąglik,
- uchwałą Nr XVI/138/15 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 15 października 2015 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz dla terenów położonych w południowej części miasta Pisz i w obrębie Jagodne w sąsiedztwie rzeki Pisy i dróg krajowych Nr 58 (ul. Mecenasa Andrzeja Stefana Mireckiego i ul. Kwiatowa) oraz Nr 63 (ul. Warszawska),

- uchwałą Nr XXII/209/16 Rady Miejskiej w Pisz z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Pisz w południowo – wschodniej części miasta Pisz,

określające politykę przestrzenną gminy i zasady koordynacji działań planistycznych, a także 17 obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dot. miasta Pisz oraz 33 obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dot. gminy Pisz. Łączna powierzchnia wszystkich obowiązujących planów miejscowych wynosi: 3360,9 ha (718,6 ha - teren miejski oraz 2641,9 ha - teren wiejski), co stanowi ok. –5,30% powierzchni gminy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego powinna być realizowana polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, a także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. Dokument ułatwia władzom gminy nadzór nad kształtowaniem ładu przestrzennego i umożliwia podjęcie decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego i decyzji o ustaleniu warunków zabudowy.

Podstawowym celem zagospodarowania przestrzennego jest umożliwienie zrównoważonego rozwoju gminy. Rozwój ten powinien w pełni wykorzystać walory i możliwości gminy przy zachowaniu zasad ochrony środowiska, dla poprawy życia jej mieszkańców. W Studium gminy przyjęto, że podstawowymi funkcjami dla obszaru gminy są rolnictwo, gospodarka leśna, działalność gospodarcza oraz turystyka i rekreacja.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pisz wskazuje główne problemy z zakresu gospodarki przestrzennej gminy oraz określa kierunki zagospodarowania przestrzennego, w tym między innymi:

- obszary objęte lub wskazane do objęcia na podstawie przepisów szczególnych,
- lokalne wartości środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- obszary zabudowane ze wskazaniem, w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającej z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe oczyszczalnie ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,

- obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania,
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa.

Z punktu widzenia istoty Strategii, której głównym przesłaniem jest wyznaczenie celów i kierunków działania, najważniejszym celem jest osiągnięcie równowagi między planowaniem strategicznym, a planowaniem przestrzeni całego obszaru gminy. Kierunki zagospodarowania przestrzennego wskazane w Studium są kontynuacją dotychczasowych procesów inwestycyjnych, zapisów obowiązujących dotychczas planów miejscowych, a także dokonanych podziałów geodezyjnych i trwających inwestycji lokalizowanych na podstawie indywidualnych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz zgłoszonych wniosków i propozycji dotyczących zagospodarowania.

Gmina Pisz posiada wydzielone w planie zagospodarowania przestrzennego tereny inwestycyjne pod poszczególne rodzaje działalności gospodarczej - preferencje dla działalności przestrzegających zasad ochrony środowiska, małokubaturowych, nieinwazyjnych (działalność produkcyjna, przetwórcza, turystyczna i rekreacyjna, usługowa i handlowa) - doprowadzenie infrastruktury technicznej do wydzielonych terenów inwestycyjnych, stabilny system ulg i preferencji podatkowych dla nowo powstających podmiotów gospodarczych - szczególnie w sferze działalności produkcyjnej i usługowej (głównie ze względu na stosunkowo dużą liczbę zatrudnianych osób oraz dość dobrze już rozwiniętą bazę handlową), duże gospodarstwa rolne - wykorzystujące specyfikę terenu (duży udział użytków zielonych) do produkcji mleka i żywca wołowego, zgodny i zrównoważony rozwój podstawowej gałęzi gospodarczej gminy - przemysłu drzewnego wraz ze wzrostem usług turystycznych.

Gmina Pisz nie posiada aktualnej analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym. Ostatnia analiza wykonana została w roku 2006.

W gminie Pisz realizowana jest aktywna polityka przestrzenna. Przyjęto, iż najskuteczniejszym instrumentem kształtowania ładu przestrzennego, dającym największe gwarancje realizacji polityki przestrzennej określonej w Studium, jest plan miejscowy. Plany miejscowe są sukcesywnie uchwalane przez Radę Miejską w Pisz. Na bieżąco wykonuje się zmiany punktowych obowiązujących planów miejscowych w zależności od potrzeb inwestycyjnych zarówno tych wynikających ze strategii rozwoju gminy jak i potrzeb inwestorów spójnych z tą strategią. Aktualnie gmina Pisz prowadzi prace planistyczne dotyczące opracowania nowych planów zagospodarowania przestrzennego lub zmiany obowiązujących planów. Łączna liczba podjętych uchwał w sprawie opracowania planów i zmiany planów istniejących wynosi 8 szt. o łącznej powierzchni 494 ha, w tym tereny objęte zmianą planów zajmują 226 ha. Nowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują:

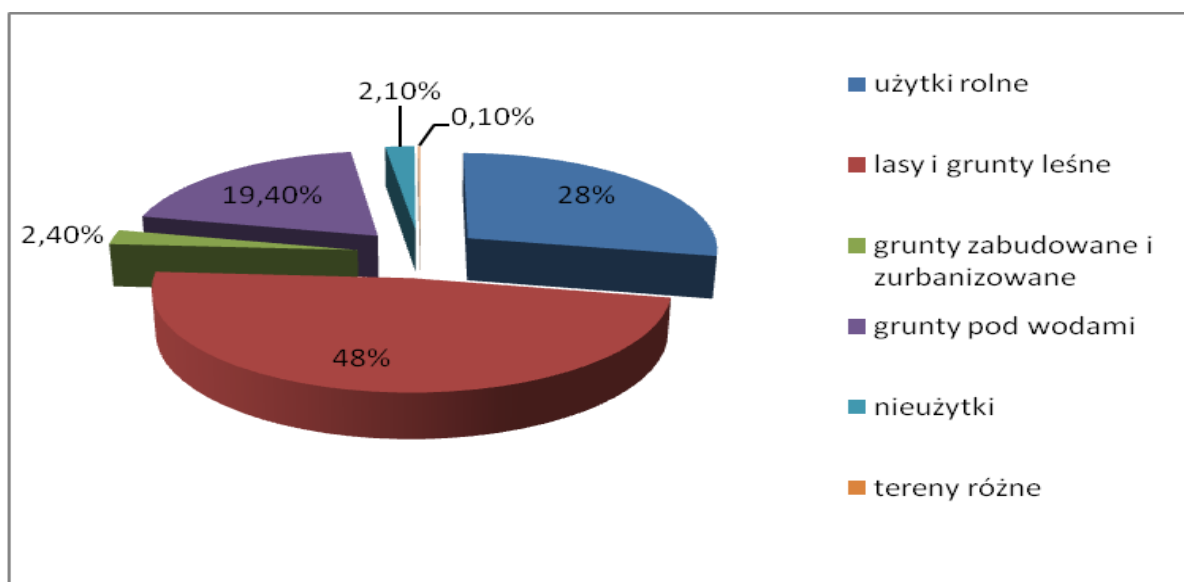
- część wsi Łupki,
- część wsi Karwik,
- część wsi Karpa,
- część dla terenów produkcyjnych w południowej części miasta Pisz.

2.3.2. Struktura użytkowania gruntów

Powierzchnia gminy stanowi 63 516,8255 ha, tym samym jest największą obszarowo gminą w Polsce, zajmując ok. 2,6% obszaru województwa warmińsko-mazurskiego i ok. 36% powiatu piskiego. Tereny wiejskie gminy zajmują powierzchnię ok. 62 509 ha, natomiast miasto Pisz – 1 008 ha. W przestrzeni gminy dominują lasy i grunty leśne, które stanowią 48% powierzchni gminy, a tym samym ok. 30 497 ha (przy porównywalnej wartości średniej dla powiatu 52% i znacznie niższej dla województwa – 23%). Drugie miejsce pod względem zajmowanej powierzchni przypada na użytki rolne, które zajmują 28% całkowitej powierzchni gminy, co stanowi 17 794,4 ha. W użytkach rolnych dominują grunty orne, które stanowią około 43% powierzchni użytków rolnych, natomiast 35% stanowią łąki. Statystycznie na koniec 2015 r. na 1 mieszkańca gminy przypadało 0,63 ha użytków rolnych (powiat piski 1 ha, województwo warmińsko-mazurskie ok. 0,9 ha). Grunty, które są wykorzystywane rolniczo, w większości należą do prywatnych gospodarstw rolnych.

Znaczący udział w strukturze gruntów stanowią wody powierzchniowe zajmując blisko 20% powierzchni gminy (12 312,3 ha). Ok. 60% wód na terenie gminy to wody jeziora Śniardwy. Z kolei tereny zurbanizowane stanowią 2,4% udziału w ogólnej powierzchni gminy (1 507,2 ha). Przeważający udział lasów i użytków rolnych świadczy o rolniczo-leśnym charakterze gminy.

Wykres 1. Sposób użytkowania gruntów w gminie Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Pisz.

Dotychczasowa dominacja rolnictwa oraz gospodarki leśnej wynika ze spuścizny historycznej (tradycji) oraz uwarunkowań środowiskowych. Do dalszego perspektywicznego rozwoju przestrzennego gminy potrzebna jest przestrzeń rozwojowa. Potencjalną przestrzenią rozwojową gminy jest nieurbanizowana przestrzeń rolnicza. Jednak w kontekście ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, przedmiotem zainteresowania są głównie grunty orne niższych klas bonitacyjnych.

Uwzględniając fakt, że układ przestrzenny gruntów ornych i łąk nie zawsze odpowiada potrzebom kształtowania rozwoju gminy, zachodzi konieczność przejęcia na cele rozwojowe także gruntów ornych, wykazujących wyższą klasę bonitacyjną gleb. Wysoki udział użytków rolnych oraz lasów i gruntów leśnych w powierzchni gminy związany jest z rolniczym charakterem regionu i świadczy o istotnej roli rolnictwa na terenie gminy Pisz. Natomiast udział kompleksów przyrodniczych, tj. lasów, gruntów leśnych odgrywa znaczącą rolę w obrazie gminy, wzbogacając jej walory krajobrazowe. Czynniki te stanowią silną determinantę rozwoju gminy. W związku z potrzebą zalesienia części gruntów rolnych, udział rolniczej przestrzeni produkcyjnej będzie się stopniowo zmniejszał.

2.3.3. Zasoby mieszkaniowe

Problemy mieszkaniowe gminy zajmują ważne miejsce wśród bieżących zadań gminy i planach inwestycyjnych będących w gestii władz samorządowych. Obowiązkiem gminy jest posiadanie zasobu socjalnego i zamiennego oraz zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach. Z drugiej strony to na gminie spoczywa także obowiązek utrzymania posiadanego zasobu na odpowiednim poziomie technicznym, funkcjonalnym i estetycznym.

Według danych GUS na obszarze gminy według stanu na 31.12.2015 r. było 8 839 mieszkań, o łącznej powierzchni 640 746 m². Liczba mieszkań nieznacznie, ale systematycznie rośnie - w porównaniu z 2012 r. przybyło 275 mieszkań, co stanowi ponad 3%. W związku z tym, że samorząd stwarza warunki do rozwoju budownictwa indywidualnego, przeważająca większość to zasoby osób fizycznych. W zasobach mieszkaniowych stanowiących własność gminy na koniec 2015 r. było 368 mieszkań o łącznej powierzchni 15 866 m², w tym 15 mieszkań socjalnych. Dane dotyczące liczby mieszkań w gminie Pisz wraz z powierzchnią łączną przedstawia poniższa tabela:

Tabela 5. Zasoby mieszkaniowe gminy Pisz w latach 2012-2015

	2012		2013		2014		2015	
Rodzaj zasobu	liczba	powierzchnia w m ²	liczba	powierzchnia w m ²	liczba	powierzchnia w m ²	liczba	powierzchnia w m ²
zasoby gminy, w tym	b.d.	b.d.	380	16 737,00	b.d.	b.d.	368	15 866,00
socjalne	10	324,00	10	324,00	10	324,00	15	426,00
Razem	8 564	612 706,00	8 654	621 269,00	8 734	630 746,00	8 839	640 746,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS.

Według danych ewidencyjnych Głównego Urzędu Statystycznego przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania to 72,5 m² (powiat – 69,3 m², województwo – 68,2 m²), a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę to 22,9 m² (powiat – 22,8 m² i województwo – 23,9 m²). Według statystyk GUS na 1000 mieszkańców gminy przypadało 316 mieszkań (w powiecie – 330, w województwie – 351). W latach 2012-2015 oddano do użytku łącznie 416 mieszkań, z tego w roku 2012 do użytku oddano 136 mieszkań, w roku 2013 – 91, w roku 2014 – 83, w roku 2015 – 106 mieszkań (w tym 49 indywidualnych oraz 56 przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem). Informacja ta stanowi cenne źródło wiedzy o dynamice lokalnej gospodarki, a także o przemianach jakości życia mieszkańców.

Poniżej w ujęciu tabelarycznym przedstawiono wybrane dane charakteryzujące zasoby mieszkaniowe znajdujące się na terenie gminy na przestrzeni lat 2012-2015.

Tabela 6. Wybrane dane statystyczne dotyczące zasobów mieszkaniowych na terenie gminy Pisz

	2012	2013	2014	2015
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	71,5	71,8	72,2	72,5
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	21,9	22,2	22,6	22,9
mieszkania na 1000 mieszkańców	306,5	309,6	312,3	316,2
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	4,02	4,02	4,04	4,04
mieszkania oddane do użytkowania	136	91	83	106

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS.

Zdecydowana większość budynków mieszkalnych gminy Pisz pochodzi sprzed kilkudziesięciu lat, a część z nich pochodzi sprzed ponad stu lat. W większości są to kamienice i kilkurodzinne domy mieszkalne.

Tabela 7. Wybrane dane statystyczne dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Pisz

Budynki wybudowane w latach:	Liczba mieszkań	% ogółu mieszkań	Powierzchnia użytkowa mieszkań	% ogółu powierzchni mieszkań
przed 1918	232	2,66	14 994,0	2,38
1918-1944	1 064	12,18	74 412,0	11,80
1945-1970	1 875	21,47	100 515,0	15,94
1971-1978	1 513	17,32	88 957,0	14,10
1978-1988	1 479	16,93	105 317,0	16,69
1989-2002	1 173	13,43	101 926,0	16,16
2003-2014	1 398	16,01	144 625	22,93
RAZEM	8 734	100%	630 746	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Stan techniczny budynków mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy jest zróżnicowany, uzależniony od wieku budynku, rodzaju konstrukcji, wyposażenia w instalacje oraz sposobu długotrwałej eksploatacji. Są to zasoby zaawansowane wiekowo, w których realizacja potrzeb remontowych wynikała bezpośrednio z ich stanu technicznego. W związku z czym niezbędne jest przeprowadzenie ich remontu, czy też termomodernizacji (ocieplenie budynków, naprawy dachów, itp.), w celu poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz ze względów środowiskowych⁵. Należy zauważyć, że warunki mieszkaniowe – wyposażenie i standard mieszkań, nie są wystarczające do zaspokojenia potrzeb mieszkańców gminy. Nieznacznie jednak poprawia się stopień wyposażenia mieszkań w instalacje, chociaż poziom tego wyposażenia jest relatywnie niski. Poniższa tabela zawiera szczegółowe dane dotyczące ile % ogółu ludności korzysta z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy:

Tabela 8. Udział ludności korzystającej z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej w ogóle ludności zamieszkującej teren gminy Pisz

Rodzaj instalacji	2011	2012	2013	2014	2015
wodociągowa	86,4%	86,60%	87,20%	87,90%	88,40%
kanalizacyjna	72,4%	71,60%	72,90%	74%	75,30%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁵ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 75.

Jak wynika z powyższych danych 88,4% mieszkańców gminy posiada dostęp do sieci wodociągowej, w tym 98,3% mieszkańców obszarów miejskich (dla porównania 94,7% w województwie, 85,8% w powiecie). Natomiast z sieci kanalizacyjnej na koniec 2015 r. korzystało 75,3% ludności gminy, w tym 89,1% w mieście Pisz (69,4% w powiecie, 74% w województwie).

Tabela 9. Mieszkania socjalne w gminie Pisz w latach 2012-2015

	2012	2013	2014	2015	pow. m ²
Miasto	0	0	0	5	102
Gmina	10	10	10	10	324
Razem	10	10	10	15	426

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

Deficyt lokali socjalnych oraz zadłużenia lokatorów to dziś jedne z najtrudniejszych kwestii, z jakimi boryka się gmina Pisz, realizując zadania w zakresie gospodarki mieszkaniowej. Dodatkowe potrzeby mieszkaniowe gminy w przyszłości będą zależały od wzrostu liczby mieszkańców gminy oraz od pożądanego standardu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych.

Gmina posiada opracowany *"Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Pisz na lata 2013 - 2017"*, którego celem jest określenie podstawowych kierunków działania gminy Pisz w gospodarowaniu zasobem mieszkaniowym.

2.3.4. Infrastruktura techniczna

Układ drogowy i komunikacyjny

Sieć drogową na terenie gminy Pisz tworzą ogólnodostępne drogi publiczne, które ze względu na funkcję jaką pełnią, dzieli się na następujące kategorie: drogi krajowe, powiatowe i gminne. Zarządcami dróg, którzy w swoim zakresie zadań mają planowanie budowy, modernizację, utrzymanie i ochronę dróg, są następujące jednostki:

- dróg krajowych – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Olsztynie,
- dróg powiatowych – Starostwo Powiatowe w Pisz,
- dróg gminnych – Wójt Gminy Pisz.

Główną oś północ-południe układu drogowego gminy Pisz stanowi droga krajowa Nr 63 Łomża – Kolno – Pisz – Orzysz – Giżycko – Węgorzewo – Granica Państwa przebiegająca przez miejscowości: Jeże, Pisz, Maldanin, Szczechy Wielkie, Kociołek Szlachecki. Oś wschód-zachód tworzy droga krajowa nr 58 Ruciane Nida – Pisz - Biała Piska -Szczuczyn, biegnąca przez miejscowości: Snopki, Pisz, Babrosty, Kocioł Duży. Poza drogami krajowymi większe znaczenie dla komunikacji regionalnej mają drogi powiatowe: Pisz – Wiartel – Turośl – Karwica, Wiartel – Ruciane

Nida, od drogi krajowej nr 63 do Białej Piskiej (najkrótszy dojazd do Białej Piskiej z części wschodniej i południowo-wschodniej gminy). Z punktu widzenia komunikacji wewnątrzgminnej (dojazd do Pisz) największe znaczenie mają: ciąg dróg łączący strefę zachodnią oraz Wiartłem (Turośl, Hejdyk, Ciesina), ciąg dróg łączący większość strefy „puszczańskiej” (Zdunowo, Uściany, Wielki Las) z Wiartłem i pośrednio z Piszem, droga Pisz – Pogonie Tylne, ciąg dróg łączący miejscowości strefy wschodniej (borki, Kałęczyn, Bogumiły, Turowo, Liski i Zawady) z drogą krajową nr 63. W północnej części gminy większość dróg ma charakter dróg dojazdowych do drogi krajowej nr 63. Z dróg gminnych, na terenie wiejskim, najważniejsze znaczenie mają: droga Jagodne – Maszty przez Piskie Wody łącząca najkrótszą drogą miejscowości w południowo – wschodniej części gminy z miastem Pisz, droga Stare Guty – Maszty, Babrosty – Łupki, Zdory – Kwik.

Drogi powiatowe razem z drogami krajowymi zaspokajają potrzeby komunikacyjne społeczności lokalnej. Drogi te służą zapewnieniu dostępu do dróg wojewódzkich oraz najważniejszych ośrodków w powiecie. Szkielet dróg gminy Pisz opiera się na 19 drogach powiatowych poza granicami administracyjnymi miasta oraz na 33 drogach powiatowych leżących w granicach miasta Pisz. Długość dróg powiatowych z terenu gminy Pisz wynosi 387,469 km. W większości są to drogi o niskich parametrach technicznych i różnej nawierzchni. Z kolei sieć dróg gminnych ma łącznie długość ok. 118 km.

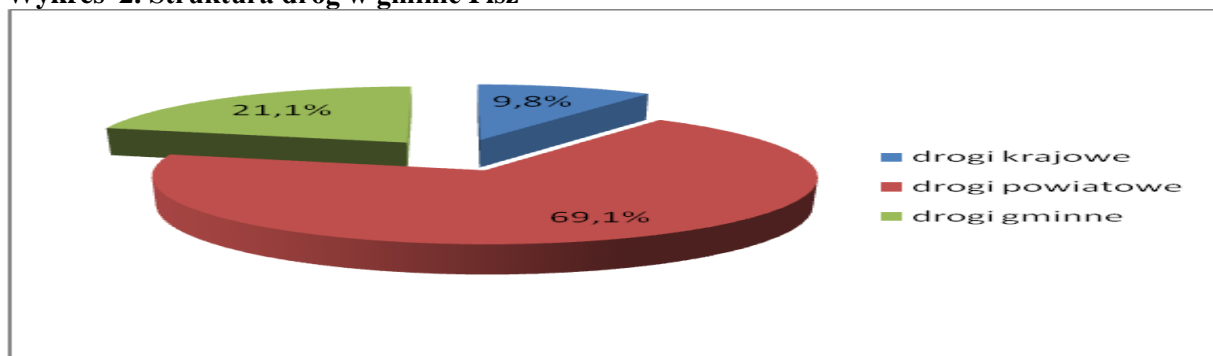
Odległości od Pisz do większych miast wynoszą: 110 km do Olsztyna, 54 km do Ełku, 52 km do Giżycka, 49 km do Łomży.

Tabela 10. Szkielet układu drogowego gminy Pisz na koniec 2016 r.

Lp.	Rodzaj drogi	Długość ogółem w km
1.	drogi krajowe	55,000
2.	drogi powiatowe	387,469
3.	drogi gminne	118,281
	Razem	560,75

Źródło: Opracowanie własne na opracowania „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla terenów położonych w granicach Gminy Pisz”, 2015, s. 100.

Wykres 2. Struktura dróg w gminie Pisz

Źródło: Opracowanie własne na opracowania „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla terenów położonych w granicach Gminy Pisz”, 2015, s. 100.

Długości tych dróg stanowią odpowiednio 9,8% (krajowe), 69,1% (powiatowe) oraz 21,1% (gminne) udziału w całości, co zostało zobrazowane na powyższym wykresie.

Poniżej w ujęciu tabelarycznym przedstawiono wykazy dróg powiatowych przebiegających przez gminę Pisz w jej granicach administracyjnych miasta Pisz oraz poza granicami:

Tabela 11. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Pisz

DROGI POWIATOWE		
DROGI POWIATOWE POZA GRANICAMI ADMINISTRACYJNYMI MIAST		
Nr drogi	Przebieg drogi	Długość odcinka w gminie (km)
1520 N	Rozogi – Kowalik - Ciesina	2,815
1522 N	Rozogi – Spaliny –Turośl - dr.kraj. Nr 58 (Pisz, ul. Gdańska)	24,146
1648 N	dr. kraj. Nr 58 (Ruciane Nida) – Wiartel – dr. kraj. Nr 63 (Jeże)	34,647(część drogi)
1654 N	Zdunowo - dr. pow. Nr 1648 N	2,165
1656 N	Wielki Las – Pogobie Średnie – Pisz ul.Leśna- (dr. Nr 1522N)	18,487
1658 N	Pogobie Średnie – dr. kraj. Nr 63 –Turowo - Zawady	16,61
1660 N	Dr. kraj. Nr 63 – Kałęczyn – Biała Piska(ul.Konopnickiej)	18,073(część drogi)
1662 N	Dr. kraj. Nr 63 – Borki - Kałęczyn	3,681
1664 N	Dr. kraj. Nr 58 (Babrosty)- Stare Guty – dr. kraj. Nr 58 (Kocioł)	4,045
1666 N	Dr. kraj. Nr 58 – (Kocioł) – Szymki - Kukły	7,503 (część drogi)
1668 N	Liski - Szymki	3,277
1670 N	dr. kraj. Nr 58 (Pisz ul.Długa) – Rybitwy – dr. kraj Nr 58 (Kaliszki)	16,724
1686 N	Karwik – dr. kraj. Nr 63 (Jeglin)	2,789
1688 N	N dr. kraj. 63 (Szczecy Wlk.) –Zdory- dr.kraj. Nr 63 (Kociołek Szlachecki)	8,505
1690 N	Kwik – dr. kraj nr 63	2,622
1692 N	Dr.kraj. 63 – Trzonki – dr. nr 1851 N	7,029
1694 N	Dr. kraj. Nr 63 - Łysonie	5,951
1847 N	dr. nr 1696 N – dr. kraj. Nr 16	2,206
1851 N	dr. nr 1694 N – Rostki - Pilchy 6,122	6,122
	RAZEM DROGI POWIATOWE POZA GRANICAMI ADMINISTR. MIAST	127,174

DROGI POWIATOWE W GRANICACH MIASTA PISZ		
Nr drogi	Przebieg drogi	Długość odcinka w gminie (km)
4601 N	Bema	0,249
4602 N	Chopina	0,233
4603 N	Jagielly	0,657
4604 N	Kopernika	0,152
4607 N	Mieszka I	0,21
4608 N	Orzeszkowej	0,164
4609 N	Sikorskiego	0,42
4610 N	Spacerowa	0,923
4613 N	Bliska	0,072
4615 N	Fabryczna	0,121
4616 N	Jagodna	0,361
4617 N	Krótką	0,101
4618 N	Lipowa	0,494
4619 N	Mazurska	0,316
4620 N	Moniuszki	0,158
4621 N	Polna	0,311
4623 N	Skrzetuskiego	0,239
4624 N	Staszica	1,045
4625 N	Uroczą	0,213
4626 N	Żeromskiego	0,201
4627 N	Armii Krajowej	0,135
4628 N	Dworcowa	0,8
4629 N	Gizewiusza	0,381
4630 N	Konopnickiej	0,261
4631 N	Krzywa	0,319
4633 N	Mickiewicza	0,707
4634 N	Okopowa	0,193
4635 N	Poprzeczna	0,167
4636 N	Sienkiewicza	0,391
4637 N	Słoneczna	0,883
4638 N	Świerczewskiego	0,513
4639 N	Usługowa	0,196
4640 N	Wojska Polskiego	1,089
RAZEM DROGI POWIATOWE W GRANICACH MIASTA PISZ		12,675
RAZEM DROGI POWIATOWE		387,469

Źródło: Opracowanie własne na opracowania „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla terenów położonych w granicach Gminy Pisz”, 2015, s. 100.

Najniższą kategorię połączeń stanowią drogi gminne, które zaliczone są do klasy L - drogi lokalne. Drogi gminne stanowią uzupełnienie sieci dróg wyższego rzędu. Z uwagi na niskie parametry techniczne dróg gminnych – VI i VII, klasie technicznej L i D, służą głównie obsłudze rolnictwa oraz terenów mieszkaniowych. Na terenie gminy znajduje się 118,281 km dróg gminnych.

Gmina posiada dobrze rozbudowaną sieć gminnych dróg publicznych. Stan gminnych dróg publicznych obecnie nie zagraża bezpośrednio bezpieczeństwu ruchu, natomiast znacząco wpływa na komfort poruszania się nimi. Stan techniczny dróg gminnych w wielu miejscach wymaga poniesienia przez gminę dużych nakładów inwestycyjnych z uwagi na niski komfort poruszania się nimi. Poprzez wielokierunkowe działania samorządu następuje ciągła poprawa jakości stanu technicznego dróg.

Należy jednak podkreślić, że gmina Pisz przeprowadza systematycznie inwestycje w infrastrukturę polegające na budowie, przebudowie i remontach dróg, chodników, parkingów oraz oświetlenia drogowego.

Stan dróg w gminie Pisz zagraża bezpieczeństwu ruchu: na terenie gminnych wsi i w samym mieście wciąż występują drogi gminne o nawierzchni żwirowej/szutrowej. W zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej w tym zakresie gmina ma potrzebę budowa ulicy Słubickiej, która ma szczególne znaczenie dla rozwoju lokalnych ośrodków gospodarczych. Ul. Słubicka stanowi główną drogę dojazdową do terenów inwestycyjnych gminy Pisz, położonych w Podstrefie Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Bezpośrednio przy ul. Słubickiej zlokalizowane są podmioty handlowo-usługowe i produkcyjne.

Inwestycje zrealizowane w zakresie rozbudowy dróg w latach 2013-2016:

- przebudowa drogi nr 174001N w m. Ciesina na dz. o nr geod. 290/5 – 0,400 km,
- przebudowa drogi gminnej w m. Stare Guty na działce o nr geod. 61/18 – 0,246 km,
- przebudowa drogi gminnej w m. Karpa na działce o nr geod. 6/34 – 0,220 km,
- przebudowa nawierzchni drogi w m. Kwik na dz. geod. 106/2 – 0,450 km,
- przebudowa drogi gminnej w m. Pogobie Średnie na działce o nr geod. 122/1 – 0,312 km,
- przebudowa drogi gminnej w m. Hejdyk na działce o nr geod. 210 – 0,191 km,
- przebudowa drogi gminnej nr 174002N w miejscowości Hejdyk na dz. o nr geod. 196/1 196/2 i 196/3 – 0,365 km,
- przebudowa drogi gminnej w miejscowości Snopki na działkach o nr geod. 335, 336, 337, 110/21 – 0,706 km.

Niewystarczająca ilość chodników występuje zarówno na obszarach wiejskich jak i w mieście. Mieszkańcy zmuszeni są do poruszania się ciągiem jezdny, często szutrowym. Zły stan istniejących ciągów pieszych wymaga modernizacji (liczne ubytki, nierówności). Olbrzymi problem stanowi brak ciągu pieszo-rowerowego pomiędzy miejscowościami: Pisz - Snopki, Pisz - Babrosty, położonych przy drodze krajowej nr 58 i Pisz-Lupki. Wsie są położone w niewielkiej odległości od Pisza (trasa możliwa do pokonania pieszo), a ich mieszkańcy są odcięci. Mieszkańcy pozbawieni samochodu

zmuszeni są do wejścia na pas jezdny, co powoduje zagrożenie dla ich życia (odnotowuje się przypadki śmiertelne).

W miarę możliwości finansowych gminy realizowane są kolejne inwestycje w zakresie budowy miejsc parkingowych w mieście. Obecnie trwa budowa parkingu przy ul. Kopernika w Pisz (z środków własnych). W Pisz wciąż jest niewystarczająca ilość miejsc parkingowych, zwłaszcza w centrum miasta. Osiedla mieszkaniowe również nie dysponują wystarczającą ilością parkingów. Planowana jest budowa kolejnych miejsc parkingowych przy ul. Kopernika, w związku z budową basenu portowego przy rzece Pisie.

Ogólny stan przystanków znajdujących się na terenie gminy ocenia się jako dobry, niektóre z nich wymagają modernizacji. Planowana jest budowa nowych wiat w związku z niewystarczającą ilością funkcjonujących obecnie.

Niezadowolający stan części infrastruktury drogowej na obszarze gminy generuje działania z zakresu ich przebudowy i modernizacji, a także budowy chodników w celu zapewnienia bezpieczeństwa jej użytkowania. Wysokiej jakości rozbudowana infrastruktura techniczna i komunikacyjna jest gwarantem rozwoju przedsiębiorczości oraz zainteresowania potencjalnych inwestorów zewnętrznymi gminą Pisz, a tym samym warunkiem rozwoju gospodarczego obszaru.

Infrastruktura rowerowa⁶

- **Trasa A "Szeroki Bór"** – długość trasy - 29,6 km – Pisz-Małą Wieś-Szeroki Bór-Pisz;
- **Trasa B "Łąki Pisowodzkie"** – długość trasy – 53,6 km – Pisz-Łupki-Rybitwy-Zawady -Pogobie Średnie – Pisz;
- **Trasa C "Puszczańska"** - długość trasy – 48,3 km – Pisz- Pogobie Tylne- Piskorzewo - Pogobie Średnie-Pisz;
- **Trasa D "Szlak Niedźwiedzi"** - długość trasy – 40,3 km – Snopki- Niedźwiedzi Róg - Końcewo-Pisz;

Zaplanowane szlaki rowerowe umożliwiają dotarcie do różnych ciekawostek kulturowych, zabytków oraz atrakcji turystycznych, jakie proponują nam gminy.

Komunikacja autobusowa

Przewozy pasażerskie są wykonywane przez PKS oraz przewoźników prywatnych. Usługi w tym zakresie obecnie świadczone są przez trzy podmioty:

- Trans-Kom PKS sp. z o.o. w Pisz,
- Przewozy Pasażerskie Arkadiusz Gietek,

---

⁶ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 68.

- „Kazek” – Przewozy Pasażerskie.

Regionalna i podmiejska komunikacja PKS jest w dużej mierze wypierana przez mniejszych przewoźników, jak również przez podróżnych przemieszczających się własnymi środkami transportu. Dzięki połączeniom autobusowym można dotrzeć do wielu miejscowości gminy oraz najbliższych miast.

Infrastruktura i komunikacja kolejowa

Przez gminę Pisz przebiega linia kolejowa Elk – Pisz – Szczytno. Ze względu na zły stan techniczny linii w 2007 roku wstrzymano ruch pasażerski, jednak po przeprowadzeniu prac remontowych w 2008 roku przywrócono ruch pasażerski na odcinku Szczytno – Pisz, a w 2010 roku na trasie Pisz – Elk⁷.

Komunikacja lotnicza

Gmina Pisz oddalona jest o ok. 80 km od Portu Lotniczego Olsztyn w Szymanach (10 km od Szczytna). Dzięki temu mieszkańcy mają dostęp do portów lotniczych całego świata, który można stwierdzić, że jest dość komfortowy. Założenie Unii Europejskiej mówi, że "komfort inwestycyjny i turystyczny" mieści się w granicach do 60 km od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego. Z uwagi na niewielką odległość ta forma komunikacji z gminą jest dość atrakcyjna i stwarza możliwość przy organizacji zbiorowego wypoczynku z odległych krańców Europy czy innych kontynentów.

Gospodarka wodno – ściekowa

Ważnym obszarem rozwoju infrastrukturalnego gminy jest wyposażenie w sieć wodociągową i kanalizacyjną. Sektor wodociągowo - kanalizacyjny pełni bowiem ważną rolę, zarówno w funkcjonowaniu gospodarki lokalnej, jak i w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb bytowych społeczności lokalnej. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Do zadań własnych zalicza się m.in. zadania o charakterze użyteczności publicznej, czyli: funkcjonowanie wodociągów, zaopatrzenie w wodę, kanalizację, usuwanie i oczyszczanie ścieków komunalnych, utrzymanie czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk, a także unieszkodliwianie odpadów komunalnych, zaopatrzenie w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz. Sprawy z zakresu wodociągów i kanalizacji są więc obligatoryjnym zadaniem własnym gminy.

Sieć wodociągowa

Według statystyk prowadzonych przez Urząd Miejski w Pisz na terenie gminy Pisz istnieje sieć wodociągowa o długości ok. 187,7 km, w tym w mieście Pisz – 65,9 km, na terenach wiejskich gminy – 121,8 km.

---

⁷ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 68.

Na przestrzeni lat 2013-2016 w gminie nastąpił znaczny przyrost, liczonej w kilometrach, długości sieci wodociągowej – o prawie 21%. Z sieci wodociągowej w gminie Pisz wg stanu na koniec 2015 r. korzystało 88,4% ogółu liczby mieszkańców, w tym 98,3% mieszkańców terenów miejskich korzystało z sieci wodociągowej oraz 65,5% mieszkańców zamieszkujących na terenach wiejskich. Z danych tych wynika, że w chwili obecnej istnieje duży kontrast pomiędzy zaopatrzeniem w wodę miasta Pisz i terenów wiejskich gminy Pisz.

Podstawowym źródłem wody dla miasta Pisz jest ujęcie miejskie przy ul. Gdańskiej. Przy obecnej produkcji wody i utrzymującej się tendencji spadkowej w zużyciu wody, zarówno wydajność studni jak i przepustowość pozostałych obiektów jest wystarczająca dla zapewnienia potrzeb mieszkańców i przemysłu. Studnie głębinowe znajdują się: Pisz ul. Gdańska, Liski, Wiartel, Kocioł Duży, Wielki Las, Kociołek Szlachecki, Karpa, Szeroki Bór. Ze stacji uzdatniania wody w Pisz zaopatrywane są następujące miejscowości: Pisz, Wąglik, Snopki, Maldanin, Imionek, Babrosty, Borki, Kałęczyn, Łupki, Łupki Kolonia. Z ujęcia wody w Kotle: Kocioł Duży – PGR, Kocioł Duży – wieś, Stare Guty, Pietrzyki, Rakowo Piskie PGR, Rakowo Piskie – wieś, z ujęcia wody w Liskach: Liski, Maszty, kol. Pietrzyki, Zawady, Bogumiły, Turowo wieś, Turowo Duże, Jeże, z ujęcia w Wiartlu: Wiartel, Jaśkowo, z ujęcia wody w Karpie: miejscowość Karpa, z ujęcia w Kociołku Szlacheckim – Kociołek Szlachecki. Ponadto na terenie gminy istnieje kilkanaście ujęć lokalnych, w większości zaopatrujących leśniczówki, szkoły, ośrodki wypoczynkowe oraz duże gospodarstwa rolne. Pozostali mieszkańcy korzystają z przydomowych lokalnych ujęć wody oraz ze studni kopanych, w których jakość wody nie spełnia wymaganych przepisami parametrów.

Niezwodociągowane jednostki osadnicze w Gminie Pisz to: Anuszewo, Czarny Róg, Dłutowo, Kulik, Kwik, Lipa przednia, Lipa Tylina, Lisie Jamy, Łysonie, Niedźwiedzie, Pilchy, Piskorzewo, Pogobie Średnie, Pogobie Tylne, Rostki, Rybitwy, Szparki, Turośl, Uściany Nowe, Uściany Stare, Wądołek, Wolisko, Zaroślak, Zdunowo, Zimna. Istnieje możliwość podłączenia do sieci wodociągowej nowych użytkowników. Budowa sieci wodociągowej trwa od czasów przedwojennych i trwa do czasów obecnych. Istnieje potrzeba modernizacji stacji uzdatniania wody i została ona ujęta w planie inwestycyjnym na lata 2017-2019. Stan techniczny sieci wodociągowej jest dobry i pozwala on na podłączenie nowych użytkowników. Od 2013 r. przybyło ok. 300 nowych przyłączy do budynków mieszkalnych.

Tabela 12. Stan infrastruktury wodociągowej na terenie gminy Pisz w latach 2013-2016

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016
Długość sieci wodociągowej (km)	154,99	154,99	154,99	187,648
Długość przyłączy prowadzących do budynków (szt.)	60,81	63,83	66,64	68,54
Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych (szt.)	2928	3046	3158	3223

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016
Liczba podłączonych gospodarstw domowych (szt.)	2928	3046	3158	3223
% ogółu ludności korzystający z sieci kanalizacyjnej	87,2	87,9	88,4	b.d.
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach (na 1 mieszkańca) w m ³ (GUS)	26,8	27,4	27,9	b.d.
Liczba stacji uzdatniania wody (technologia)	8	8	8	8
Liczba ujęć wody	21	21	21	21
Liczba wodociągów grupowych	7	7	7	7
Podmiot odpowiedzialny za zaopatrzenie w wodę	PWiK	PWiK	PWiK	PWiK
Liczba studni	21	21	21	21
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (GUS)	24 384	24 582	24 710	b.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Gmina wodę do celów komunalnych i przemysłowych pozyskuje z 21 ujęć podziemnych. Wszystkie studnie głębinowe na obszarze gminy ujmują wody poziomu trzecio i czwartorzędowego. Wody powierzchniowe wykorzystywane są jedynie do celów nawodnień w rolnictwie i leśnictwie.

Ludność w procentach ogółu ludności korzystająca z instalacji wodociągowej w gminie w 2015 r. wynosiła – 88%, co daje 2 miejsce w powiecie piskim oraz 88 miejsce w województwie warmińsko-mazurskim. W samym powiecie piskim nieco ponad 88% ludności korzystało z sieci wodociągowej.

Stopień wyposażenia mieszkań w instalacje wodociągowe w gminie jest wysoki i utrzymuje się w analizowanym okresie na porównywalnym poziomie - 100% w mieście oraz 93% na terenach wiejskich przez cały badany okres.

Potencjalne zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych stanowi niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej (według danych GUS ok. 75% ludności gminy Pisz korzysta z sieci kanalizacyjnej). Ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych, tzw. szambach, w często nieszczelnych, co, jak wykazuje praktyka, jest częstym zjawiskiem i/lub wylewania ścieków w przypadkowe miejsca. Źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych mogą być rozmaite substancje chemiczne - nawozy, zarówno sztuczne jak i organiczne oraz chemiczne środki ochrony roślin stosowane w rolnictwie, a także substancje ropopochodne. Przy nieprawidłowym składowaniu następuje zanieczyszczenie wód gruntowych znacznymi składnikami nawozu, oddziałującymi na środowisko przez dłuższy czas. Poza tym stanowią one potencjalne źródło zanieczyszczenia sanitarnego organizmami chorobotwórczymi. Zanieczyszczone wody powierzchniowe odgrywają znaczącą rolę w zasilaniu wód podziemnych, a istniejące warunki litologiczne stwarzają możliwości infiltracji skażeń z gleby, a pośrednio także z atmosfery w ich głąb.

Zawodzi także infrastruktura techniczna – wodociągowanie następuje szybciej niż budowa systemów kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalniami ścieków o odpowiedniej przepustowości. Oprócz tego istnieją nielegalne zrzuty nieczystości płynnych do rowów lub na powierzchnię. Wszystkie te czynniki sprawiają, że stosunki wodne na analizowanym obszarze uległy zmianom nie tylko ilościowym, ale głównie jakościowym. Pozytywnym zjawiskiem natomiast jest budowa stawów rybnych, które wywierają korzystny wpływ na lokalną retencję wód powierzchniowych.

Jednym z podstawowych elementów infrastruktury technicznej, wyznaczającym standard zamieszkania na danym terenie, a jednocześnie będącym warunkiem prawidłowego rozwoju społeczno gospodarczego jest dostęp mieszkańców do wody bieżącej z sieci wodociągowej. Zgodnie z wyznaczonymi kierunkami zagospodarowania przestrzennego gminy w obszarze infrastruktury wodociągowej przewiduje się w najbliższych latach rozwój wodociągów grupowych, szczególnie w zachodniej i północnej strefie gospodarczej.

Sieć kanalizacyjna

Gospodarka ściekowa na terenie gminy obejmuje głównie zakres zagospodarowania ścieków komunalnych. Na terenie gminy funkcjonuje jedna oczyszczalnia ścieków w Pisz. Jest to oczyszczalnia ścieków komunalnych z podwyższonym usuwaniem miogenów o przepustowości o przepustowości $Q_{sr} = 3500 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{max} = 6400 \text{ m}^3/\text{d}$. Do oczyszczalni w Pisz odprowadzane są ścieki z następujących miejscowości: Turowo Duże, Turowo, Bogumiły, Zawady, Kałęczyn, Borki, Jagodne, część miejscowości Łupki, Maldanin, Snopki, Wiartel, Wiartel Mały, Szeroki Bór Piski. Stopień skanalizowania gminy kształtuje się na poziomie ok.75%, tym samym jest nieco niższy od stopnia zwodociągowania (zbiorowy system odprowadzania ścieków komunalnych nie rozwija się zatem równolegle do rozbudowy układu wodociągowego). Średni stopień skanalizowania zagraża rozwojowi gminy, utrudniając tym samym rozwój gospodarczy i wpływając negatywnie na jakość życia mieszkańców. W celu poprawy sytuacji niezbędna jest budowa nowych sieci kanalizacyjnych obsługujących kolejne miejscowości. Długość sieci kanalizacyjnej w gminie Pisz na koniec 2016 r. wynosiła 171,9 km, w tym w mieście Pisz – 77,76 km, na terenach wiejskich gminy – 94,14 km. W odniesieniu do 2013 r. przybyło blisko 49 km sieci kanalizacyjnej. Natomiast przyłączy prowadzących do budynków od 2013 r. przybyło 379 szt. Budowa sieci kanalizacyjnej trwa od czasów przedwojennych i trwa do czasów obecnych. Według danych pochodzących z Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Pisz na koniec 2015 r. na terenie gminy z sieci kanalizacyjnej korzystało około 75% mieszkańców.

Tabela 13. Stan infrastruktury ściekowej na terenie gminy Pisz w latach 2013-2016

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016
Długość sieci kanalizacyjnej(km)	123,28	129,15	129,15	171,90
Długość przyłączy prowadzących do budynków (km)	29,05	30,78	32,95	33,76
Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych (szt.)	2217	2339	2524	2596
Liczba podłączonych gospodarstw domowych (szt.)	2217	2339	2524	2596
% ogółu ludności korzystający z sieci kanalizacyjnej	72,9	74,0	75,3	b.d.
Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną (dam ³)-1 dam ³ = 1000m ³	910,88	842,18	798,46	765,04

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

W latach 2013-2016 została wykonana inwestycja „Regulacja gospodarki wodno – ściekowej w gminach Regionu Wielkich Jezior Mazurskich – aglomeracja Pisz”. W ramach projektu przewidziano realizację 3 zadań:

- budowę systemu sieci kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w następujących miejscowościach: Jeglin, Karwik, Trzonki, Szczechy Wielki, Szczechy Małe, Zdory wraz z odcinkami tranzytowymi między nimi oraz przebudowę kolektora tłoczonego Pisz – Maldanin,
- budowę sieci kanalizacji sanitarnej w Pisz w obrębie ulic: Konopnickiej, Świerczewskiego, Jagiełły, Sikorskiego, Spacerowej, Poprzecznej, Małej, Uroczej, Mieszka I, Bema, Skrzetuskiego, Krańcowej, Dalekiej, Polnej, Sienkiewicza, Mickiewicza, Wąglickiej,
- rozbudowę i modernizację miejskiej oczyszczalni ścieków zlokalizowanej w miejscowości Jagodne k/ Pisz.

W związku z tym, że sieć wodno-kanalizacyjna jest jednym z podstawowych elementów warunkujących rozwój mieszkalnictwa i przedsiębiorczości na każdym terenie, to gmina Pisz systematycznie i w miarę zapotrzebowania realizuje inwestycje w tym zakresie. Gmina stara się zapewnić podłączenie do sieci wodociągowej nowym gospodarstwom domowym. W przypadku, gdzie nie ma możliwości podłączenia do sieci kanalizacji sanitarnej, nieczystości płynne gromadzone są w szczelnych zbiornikach bezodpływowych oraz, coraz częściej budowanych, przydomowych oczyszczalniach ścieków. Natomiast rozbudowa sieci kanalizacyjnej następuje w pierwszej kolejności na obszarze gminy o większych skupiskach mieszkańców, gdzie rozbudowa ta jest uzasadniona i opłacalna ekonomicznie. W przypadku terenów, gdzie podłączenie do sieci kanalizacyjnej jest nieopłacalne, instalowane są głównie bezodpływowe zbiorniki. Tym samym należy zakładać, że rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy (a tym samym wzrost gęstości zaludnienia

w poszczególnych miejscowościach) przyczyni się do rozwoju sieci kanalizacyjnej i przydomowych oczyszczalni ścieków, co wpłynie w konsekwencji na dalszy wzrost jej atrakcyjności osadniczej. Z kolei w przypadku terenów inwestycyjnych konieczne będzie wcześniejsze uzbrojenie tych terenów w infrastrukturę wodno-ściekową, co zachęci potencjalnych inwestorów do inwestowania na tym terenie.

Zgodnie z ustawą z dn. 18.07.2001 r. Prawo Wodne (Dz. U. 2012, poz. 145 ze zm.) w miejscach, gdzie budowa systemów kanalizacji zbiorczej nie przyniosłaby korzyści dla środowiska lub powodowałaby nadmierne koszty, należy stosować systemy indywidualne lub inne rozwiązania zapewniające ochronę środowiska. Na terenach gminy Pisz nie objętych systemem kanalizacji gospodarka ściekowa oparta jest o gromadzenie ścieków w zbiornikach bezodpływowych (szambach) oraz przydomowych oczyszczalniach ścieków. Wspomniana ustawa nakłada na gminy obowiązek prowadzenia ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków w celu kontroli częstotliwości ich opróżniania oraz opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej. Brak danych dotyczących ilości, a zwłaszcza stanu technicznego przydomowych zbiorników bezodpływowych na ścieki, nie pozwala oszacować wpływu tego źródła zanieczyszczeń na środowisko. Również stan techniczny zbiorników bezodpływowych jest trudny do określenia, ze względu na brak przeprowadzanych w tym zakresie kontroli i brak prowadzonej ewidencji. Istnieje uzasadnione prawdopodobieństwo, że część zbiorników jest nieszczelna, w związku z tym może ulec pogorszeniu stan czystości wód powierzchniowych i podziemnych.

Jednocześnie według danych GUS, na terenie gminy w 2015 r. funkcjonowało 1 780 zbiorników bezodpływowych (tzw. szamb), 9 oczyszczalni przydomowych i 1 stacja zlewna.

Kluczowe działania gminy na rzecz poprawy warunków infrastrukturalnych w tym zakresie powinny obejmować dalszą rozbudowę i modernizację sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz objęcie jej zasięgiem jak największej liczby mieszkańców, w tym kanalizację terenów wiejskich, z priorytetem dla ośrodków wspomagających oraz miejscowości położonych w zlewniach jezior.

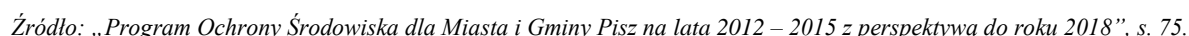
Gospodarka odpadami

System gospodarki odpadami na terenie gminy Pisz oparty jest o Ustawę z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2016 r. poz. 250 z późn. zm.), obowiązujące prawo miejscowe w tym zakresie, założenia zapisane w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2016 – 2022 (zgodnie z Uchwałą Nr XXIII/524/16 Sejmiku Województwa Warmińsko – Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2016 roku w sprawie wykonania Planu gospodarki odpadami dla województwa Warmińsko – Mazurskiego na lata 2016 – 2022 (Dz. Urz. Województwa Warmińsko – Mazurskiego z 2017r. poz. 372). W wyniku zmian systemowych gmina przejęła obowiązki właścicieli nieruchomości z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi. Lokalnym dokumentem strategicznym w tym względzie jest Regulamin

Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, odbiór odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych na terenie gminy Pisz w roku 2016 realizował Zakład Usług Komunalnych sp. z o. o. z siedzibą w Pisz, wyłoniony na podstawie przeprowadzonego postępowania przetargowego w lipcu 2016 r.

Rysunek 3. Położenie gminy Pisz na tle podziału województwa warmińsko-mazurskiego na regiony gospodarki odpadami komunalnymi

Z danych uzyskanych od podmiotów odbierających odpady oraz z RIPOK-u wynika, iż w roku 2016 w instalacji wszystkie zmieszane odpady komunalne pochodzące z terenu gminy Pisz zostały poddane przetwarzaniu. W 2016 r. z terenu miasta i gminy Pisz (z wszystkich nieruchomości) odebrano ok. 7 956,04 Mg odpadów komunalnych zmieszanych. Rok wcześniej, tj. w roku 2015 odebrano 7165,84 Mg odpadów komunalnych zmieszanych. Zestawiając powyższe dane można zauważyć ok. 11% wzrost masy odpadów komunalnych zmieszanych.

Odpady komunalne zmieszane w ilości ok. 7956 Mg, stanowią ok. 91% (w roku 2015 stanowiły ok. 87%) odpadów komunalnych odebranych z terenu miasta i gminy.

Tabela 14. Selektywna zbiórka odpadów z terenu miasta i gminy Pisz w latach 2013 -2016 (dot. wszystkich nieruchomości – w Mg)

Ilość odpadów odebranych	2013	2014	2015	2016
komunalne zmieszane	6372,94	7018,32	7165,84	7956,04
szkło	174,97	127,80	149,44	151,93
papier, tworzywa, metale	215,95	133,50	160,29	137,16
popioły	463,03	107,20	0,00	0,00
PSZOK	7,52	13,34	12,04	15,74
wystawki wielkogabarytowe	25,60	228,36	221,28	29,22
budowlane i rozbiórkowe	161,98	317,03	486,08	436,96
leki z aptek	0,07	0,20	0,24	0,21
Razem [Mg]	7422,06	7945,76	8195,21	8727,26
% udział odpadów zbieranych selektywnie, w stosunku do całkowitej masy odpadów komunalnych	14,13%	11,67%	12,56%	8,84%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Na terenie miasta i gminy Pisz ustalono selektywne zbieranie następujących rodzajów odpadów komunalnych: szkła, papieru i tektury, tworzyw sztucznych, wielomateriałowych, biodegradowalnych, w tym odpadów zielonych, mebli i innych odpadów wielkogabarytowych, przeterminowanych leków i chemikaliów, zużytych baterii i akumulatorów, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, zużytych opon, odpadów budowlanych i rozbiórkowych, stanowiących odpady komunalne. Na terenie gminy znajduje się punkt selektywnej zbiórki odpadów (PSZOK Pisz, ul. Olsztyńska). Jest miejscem zbiórki i czasowego magazynowania odpadów zbieranych selektywnie, zawartych we frakcji odpadów komunalnych, dostarczanych przez właścicieli nieruchomości objętych gminnym systemem gospodarowania odpadami komunalnym.

W związku z wejściem w życie zmian do ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach w lipcu 2013 r., wszyscy mieszkańcy gminy mają obowiązek złożenia deklaracji na odbiór i zagospodarowanie odpadów w Urzędzie Miejskim w Pisz.

Liczba mieszkańców, wynikająca z deklaracji opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi, na koniec 2016 r. wynosiła 8 919 osób. Zbiórkę selektywną zadeklarowało ok. 33% mieszkańców.

Gmina Pisz wywiązuje się z obowiązku narzuconego na gminę ustawowo osiągając wymagany prawem poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła odebranych z terenu gminy, ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania, a także poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych na przestrzeni analizowanego okresu. Poniższa tabela prezentuje osiągnięte wskaźniki we wskazanych obszarach.

Tabela 15. Informacja o wymaganych i osiągniętych poziomach recyklingu oraz ograniczeniach masy odpadów ulegających biodegradacji w latach 2013-2016

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016
wymagany poziom / poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła	>12%/11,9%	>14%/14%	>16%/16,28%	>18%/18,46%
wymagany poziom / poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania	<50%/40,10%	<50%/25%	<50%/34,19%	<45%/3,88%
wymagany poziom / poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych	>36%/100%	>38%/100%	>40%/100%	>42%/100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Głównym zadaniem dla gminy na lata następne, zgodnie z postanowieniami Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami prognozowane zmiany w gospodarowaniu odpadami komunalnymi obejmować będą minimalizację i zapobieganie powstawaniu odpadów w oparciu o:

- wzmoczoną edukację ekologiczną w tym zakresie;
- promowanie działań zmierzających do zmiany zachowań i zapewniających wsparcie dla idei korzystnych dla środowiska;
- propagowanie korzystania z przydomowych kompostowni odpadów zielonych.

Na terenie gminy ciągle istnieje problem z powstawaniem dzikich wysypisk odpadów w pobliskich lasach jak i rowach melioracyjnych, a nasilający się w okresie letnim.

Potrzeby inwestycyjne w zakresie gospodarowania odpadami to między innymi:

- budowa stacji przeładunkowej,
- budowa PSZOK.

Zaopatrzenie w gaz

Na terenie gminy Pisz funkcjonuje system gazowniczy obejmujący swym zasięgiem miasto Pisz. Długość czynnej sieci gazowej wynosi ok. 23,5 km, a liczba przyłączy to 707. Od 2012 r. długość sieci gazowej wzrosła o ok. 16%. Ilość gospodarstw użytkujących gaz sieciowy w 2015 r. wyniosła 4143, a całkowite zużycie gazu 691,6 tys. m³.

Wobec braku sieci gazu przewodowego w miejscowościach wiejskich, mieszkańcy gminy korzystają z gazu propan-butan, dystrybuowanego w butlach.

W kolejnych latach prognozuje się dalszy rozwój sieci gazowej. Rozbudowa systemu gazociągów będzie następowała stosownie do deklarowanego i istniejącego zainteresowania potencjalnych klientów.

Tabela 16. Stan infrastruktury gazowej na terenie gminy Pisz w latach 2012-2015

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015
Długość sieci gazowej (m) łącznie	19 979	21 306	23 074	23 146
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (szt.)	653	675	700	707
Zużycie gazu (w m³)	507,5	515,6	552,0	691,6
Ludność korzystająca z sieci gazowej (osoba)	13 649	13 517	13 474	13 302
Odbiorcy gazu – gospodarstwa	4 004	4 002	4 084	4 143
% ogółu ludności korzystający w sieci gazowej	48,8	48,4	48,2	47,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS.

Tabela 17. Stan infrastruktury ciepłej na terenie gminy Pisz w latach 2013-2016

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016
Długość sieci ciepłej (km) łącznie	21,179	21,336	21,577	21,658
Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie – obszar miejski (w% ogółu mieszkań) – GUS	95,6	95,6	95,7	95,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz oraz GUS.

Na terenie gminy Pisz istnieje centralny system ciepłowniczy. Na terenie miasta Pisz funkcjonuje uruchomiona w 2003 roku, największa w Polsce, kotłownia na biomasę. Jej moc zainstalowana, to 21 MW. Wyposażenie obiektu stanowią 3 kotły typu VFR 6000 o mocy nominalnej 6 MW oraz jeden kocioł typu VFR 3000 o mocy 3 MW. Kotły przystosowane są do spalania biomasy w postaci zrębków drzewnych i kory. Długość sieci ciepłowniczej wysokoparametrowej w systemie rur preizolowanych wynosi 2x16862,0 m, w tym długość sieci ciepłowniczej należącej do Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej sp. z o.o. w Pisz 2x16582,0 m⁸.

Miejska sieć ciepłownicza obejmuje obszar około 20% powierzchni miasta. PEC sp. z o. o. dostarcza ciepło do wszystkich wielorodzinnych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej na terenie miasta Pisz.

Na terenach wiejskich zasilanie odbiorców w ciepło opiera się przede wszystkim na ogrzewaniu rozproszonym, indywidualnym, głównie są to kotły na paliwo stałe (węgiel, drewno). Występują także kotłownie opalane olejem opałowym, czy gazem płynnym propan-butan.

W chwili obecnej możliwości podłączenia dużych odbiorców są ograniczone. Po zakończeniu inwestycji, polegającej na rozbudowie ciepłowni o nowy kocioł o mocy 5MW, będzie istniała możliwość podłączenia nowych odbiorców o łącznej mocy zamówionej około 3 MW. Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej sp. z o. o. planuje zmianę trasy ciepłociągu przebiegającego pod drogą krajową nr 63 w okolicy przeprawy mostowej. Zmiana trasy jest wymagana ze względu na wątpliwy stan techniczny przejścia pod drogą i jest związana z zapewnieniem ciągłości dostaw energii ciepłej odbiorcom. Miejska sieć ciepłownicza wykonana jest w większości w technologii preizolowanej, sukcesywnie są wymieniane odcinki sieci kanałowych na sieci preizolowane. Udział sieci kanałowych w ogólnej ilości wynosi poniżej 1%.

⁸ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 71.

W kontekście gospodarki cieplnej istotne jest budowanie postaw ekologicznych wśród mieszkańców gminy oraz dbałość o termomodernizację gospodarkę energetyczną budynków użyteczności publicznej i obiektów prywatnych.

2.4. GOSPODARKA

2.4.1. Rolnictwo

Rolnictwo stanowi jedną z ważniejszych funkcji w zagospodarowaniu przestrzeni gminy, ze względu na występowanie użytków rolnych na 28% powierzchni. Stanowi również jedną z podstawowych form działalności gospodarczej i źródło utrzymania dużej części mieszkańców.

Uwarunkowania glebowe

Rolnicza przestrzeń produkcyjna w granicach gminy pod względem warunków przyrodniczych jest dość jednolita z punktu widzenia przydatności gleb do uprawy. Na obszarze gminy Pisz dominują bardzo słabe gleby piaszczyste, położone na terenach sandrowych. Znaczna część z nich jest obecnie zalesiona. Duże obszary zajmują również gleby położenia organicznego, w większości torfowe (torfy niskie), a także murszowe i mułowo-glejowe. Gleby takie zajmują obszar obniżen, w tym przede wszystkim tereny pomiędzy jeziorem Roś a morenami nad brzegiem Śniardw, podmokłe równiny pomiędzy moreną denną na południowo-wschodnich obrzeżach gminy, a rzeką Pisz oraz południowo-zachodnie krańce gminy. Stosunkowo najżyźniejsze są gleby gliniaste i piaszczyste na obszarach morenowych (południowy wschód oraz wschodnie brzegi Śniardw). Są to w ogromnej większości gleby brunatne. Miejscami występują także gleby bielcowe i pseudobielcowe oraz czarne ziemie właściwe i zdegradowane. W dolinie Pisy spore obszary zajmują mady. Przydatność rolnicza gleby gminy Pisz jest niska. Wśród gleb rolnych zdecydowanie (około 90%) dominują gleby kompleksu żyniego słabego (6) i bardzo dobrego (7). Niewielkie enklawy gleb o większej przydatności (gleby kompleksu żyniego dobrego (6) i rzadziej pszenno-żytniego (4), znajdują się niemal wyłącznie na wschodnich obrzeżach gminy głównie w okolicach wsi Zdory, Kwik, Kocioł Duży, Pietrzyki i Liski. Kompleks 3 (pszenny wadliwy, zwany inaczej erozyjnym) prawie nie występuje. Wśród użytków zielonych nieco więcej jest użytków słabych i bardzo słabych (3z) niż użytków zielonych średnich (2z). Kompleks 1z nie występuje w ogóle. Na terenie gminy prawie w ogóle nie występują gleby klas I-III, natomiast aż 70% to gleby klasy V i VI. Łąki są generalnie nieco lepszej jakości (44% w klasie IV) niż grunty orne i pastwiska (ok. 21% w klasie IV)⁹.

---

⁹ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 48.

Jakość gleb jest więc bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój rolnictwa, warunkującym wysokość i jakość uzyskiwanych plonów. W celu przeciwdziałania degradacji konieczne jest uwzględnienie stopniowej zmiany struktury użytkowania gleb. Na terenie gminy Pisz (na glebach bardzo słabych), powinna ona postępować w kierunku ograniczania pól uprawnych na rzecz lasów i użytków zielonych oraz zadrzewień śródpolnych, które najlepiej chronią glebę.

Gospodarstwa rolne

Jednym ze źródeł utrzymania ludności mieszkającej na terenie gminy jest rolnictwo, które gospodaruje na areale 17 794,4 ha użytków rolnych, co stanowi 28% powierzchni gminy. W użytkach rolnych dominują grunty orne, które stanowią około 43% powierzchni użytków rolnych, natomiast 35% stanowią łąki.

Według stanu na 31.12.2016 r. na terenie gminy funkcjonowały 722 gospodarstwa, z tego 72% stanowi 520 gospodarstw rolnych, reprezentujących siedliska o areale do 5,0 ha. Wymieniona wyżej grupa gospodarstw jest potencjalnym twórcą przechodzenia na pozarolnicze źródła utrzymania. Natomiast grupa gospodarstw powyżej 10 ha, tj. 81 siedlisk, stanowi udział 11% gospodarstw. Średnia powierzchni gospodarstwa rolnego wynosi ok. 24,6 ha. Poniżej w tabeli przedstawiono na przestrzeni 4 analizowanych lat liczbę gospodarstw rolnych według powierzchni oraz ich udział w procentach (dot. 2016 r.).

Tabela 18. Struktura gospodarstw rolnych w gminie Pisz w latach 2013-2016

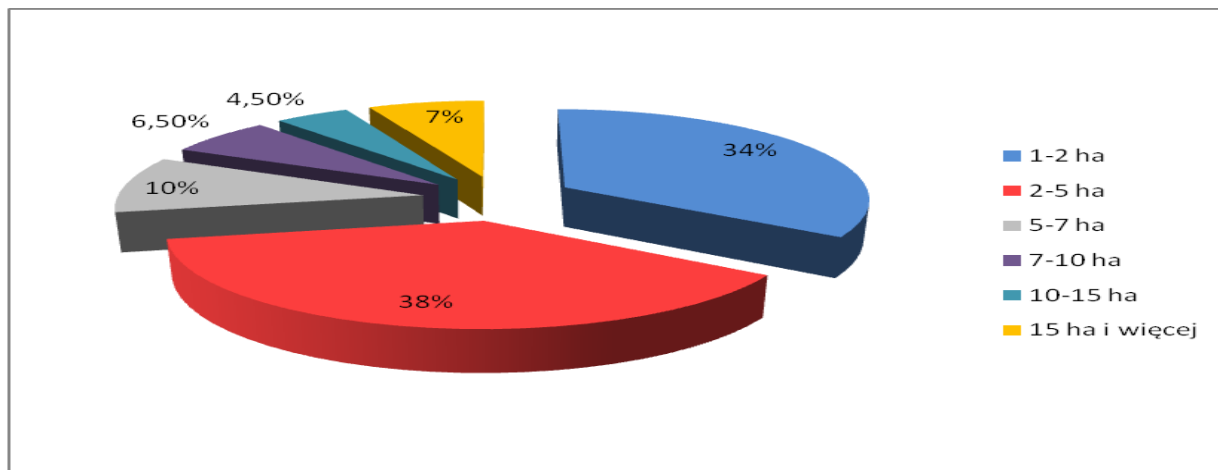
	Liczba gospodarstw (w szt.)				Udział (%) dot. 2016 r.
Powierzchnia gospodarstwa	2013	2014	2015	2016	-
1-2 ha	218	229	239	246	34
2-5 ha	239	252	266	274	38
5-7 ha	69	70	72	74	10
7-10 ha	37	45	46	47	6,5
10-15 ha	25	30	32	33	4,5
15 ha i więcej	39	45	47	48	7
Razem	627	671	702	722	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Jak wynika z przedstawionych danych, porównując rok 2016 do 2012, nastąpił wzrost liczby gospodarstw rolnych łącznie o 95. W tym czasie najwięcej gospodarstw przybyło w kategorii 1-2 ha (28 gospodarstw) oraz w kategorii 2-5 ha (35 gospodarstw).

Ograniczenie możliwości większego rozwoju produkcji rolnej, wynika z dużej liczby indywidualnych gospodarstw rolnych o bardzo małej powierzchni – do 1 ha. Z punktu ekonomicznego takie gospodarstwa są nierentowne i nie zapewniają utrzymania ich właścicielom. Jednak szansą rozwoju dla małych gospodarstw rolnych jest agroturystyka oraz rolnictwo ekologiczne.

Wykres 3. Struktura procentowa gospodarstw rolnych w gminie Pisz w roku 2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

W produkcji roślinnej głównymi kierunkami upraw są uprawy zbóż, ziemniaków oraz roślin pastewnych z przeznaczeniem na paszę dla zwierząt. Produkcja zwierzęca opiera się przede wszystkim na hodowli bydła mlecznego (produkcja mleka), żywca wieprzowego i wołowego. Struktura zasiewów w gospodarstwach rolnych jest adekwatna do stosunkowo niskiej klasy bonitacyjnej gruntów na terenie gminy Pisz oraz dość surowych warunków klimatycznych. Przeważa w niej uprawa zbóż wymagających mało żyznych i umiarkowanie żyznych gleb - mieszanki zbożowe, jęczmień, owies - oraz ziemniaków i trawy.

Agroturystyka

Gmina Pisz ma charakter rolniczo – leśny z wzrastającym znaczeniem turystyki i agroturystyki, co uwarunkowane jest pięknem krajobrazu, jak również działalnością podmiotów usługowo - handlowych. Z uwagi na poszukiwanie przez rolników dodatkowych źródeł dochodu obserwuje się wzrost zainteresowania tworzeniem gospodarstw agroturystycznych.

Niewątpliwie istotnym elementem oferty gminy jest możliwość połączenia wypoczynku i rekreacji w oparciu o istniejące zasoby naturalne, jak i przebywanie w środowisku wiejskim, tworzącym klimat kontaktu z naturą, zdrową żywnością, otwartością i naturalnością właścicieli gospodarstw agroturystycznych i indywidualnych kwater. Według stanu na koniec 2016 r. w gminie funkcjonowały 24 gospodarstwa agroturystyczne z 223 miejscami noclegowymi w takich miejscowościach jak: Jaśkowo, Jeglin, Kwik, Zdory, Łupki, Karwik, Wiartel, Kocioł Duży, Wielki Las, Trzonki, Pilchy, Stare Guty, Pogobie Średnie, Imionek. Konkurencja na rynku usług

turystycznych jest bardzo duża, stąd niezbędna jest promocja i stworzenie atrakcyjnej, zróżnicowanej, nakierowanej na klienta oferty agroturystycznej.

2.4.2. Leśnictwo

Przeważający charakter funkcji leśnej w zagospodarowaniu przestrzeni gminy, wynika ze znaczącego udziału lasów tj. 48% w powierzchni gminy. Podstawą działania w przestrzeni leśnej jest praktyczna realizacja zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju, łączącej wymogi rozwoju gospodarczego z potrzebami ochrony przyrody w długim horyzoncie czasowym i w sposób uwzględniający potrzeby przyszłych pokoleń. Takie ujęcie nadaje wyższą rangę funkcjom ekologicznym i społecznym lasów oraz priorytet takim celom gospodarki leśnej jak: zachowanie trwałości lasów i ich korzystnego wpływu na środowisko oraz powszechna ochrona przyrody w lasach. Z kolei wielkość pozyskiwanego surowca drzewnego powinna wynikać z potrzeb hodowlanych i ochronnych drzewostanów. Powinna także uwzględniać pełnione przez las funkcje ekologiczne i społeczne. Społeczno-gospodarczy rozwój gminy powinien opierać się na pełnym i wszechstronnym wykorzystaniu lasów, przy założeniu konieczności społecznego udziału w kosztach ekologizacji leśnictwa oraz w działaniach na rzecz ochrony lasów i edukacji ekologicznej.

Zasoby leśne są jednym z najważniejszych zasobów przyrodniczych gminy Pisz, która charakteryzuje wysokim wskaźnikiem lesistości (45,6%) wśród gmin powiatu piskiego (dla porównania - lesistość powiatu wynosi 48,9%, lesistość województwa 31,2%).

Według danych GUS powierzchnia gruntów leśnych wynosi 29775 ha powierzchni gminy, w tym w mieście Pisz 84,07 ha. Powierzchnia lasów publicznych na koniec 2015 r. wynosiła 28186 ha, w tym lasów będących własnością Skarbu Państwa – 28112 ha.

Lasy są siedliskiem większości dzikich gatunków zwierząt i roślin, stanowią główny czynnik równowagi ekologicznej. Spełniają trzy funkcje: ekologiczną, gospodarczą i społeczną. Podstawowymi wartościami przyrodniczymi na terenie gminy są formacje leśne. Lasy podlegają silnej antropopresji: nadmiernej penetracji w okresie zbioru jagód i grzybów, kłusownictwu i płoszeniu zwierzyny, niszczeniu drzew, gniazd, mrowisk, zaśmiecaniu itp. Roślinność naturalna jest odzwierciedleniem warunków glebowych, topograficznych i klimatycznych. Na rozległych równinach sandrowych, na zachód od Pisy, z ubogimi bielcowymi glebami piaszczystymi i niskim poziomie wód gruntowych dominują siedliska borów sosnowych (40% powierzchni lądowej gminy). Głównym gatunkiem tu występującym jest sosna z domieszką świerka. Nieco żyzniejsze mineralne siedliska zajmują bory mieszane sosnowo-dębowo-świerkowe (25% powierzchni lądowej). Występują one na terenach morenowych na wschód od Pisy. 7% powierzchni lądowej gminy pokrywają olsy z dominującym gatunkiem olszy czarnej. Wśród naturalnych zbiorowisk należy również wymienić

świerszczyny niżowe, zdominowane przez świerk z domieszką dębu ,osiki i brzozy oraz bory bagienne. Na uwagę zasługuje znikomy zasięg grądów, w których dominują lipa, dąb i grab¹⁰.

Poza funkcją turystyczną, ekologiczną i klimatyczną, lasy pełnią na terenie gminy Pisz istotną rolę gospodarczą, jako miejsce pracy, źródło pozyskiwania surowca i runa leśnego. W związku z dużą powierzchnią lasów bardzo ważną dziedziną gospodarki jest tu leśnictwo i gospodarka leśna. Ogólnie potencjał leśny gminy Pisz należy ocenić jako bardzo duży.

W granicach gminy Pisz, spośród form ochrony przyrody, w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody z dnia 16.04.2004 r. (tekst jednolity, Dz. U. z 2013, poz. 627, ze zm.), występują:

- Mazurski Park Krajobrazowy,
- Rezerwat leśny – Jezioro Nidzkie,
- Rezerwat leśny – Jezioro Pogubie Wielkie,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Piskie”,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego-Wschód,
- Obszary Natura 2000- PLB280008 - Puszcza Piska, PLH280048 - Ostoja Piska, PLB280014 - Ostoja Poligon Orzysz,
- Pomniki przyrody.

W obszarach chronionego krajobrazu i pomników przyrody na terenie gminy Pisz występuje wiele obszarów o wysokich potencjale przyrodniczym zasługujących na ochronę, mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk.

Szata roślinna gminy nosi duże piętno gospodarki rolniczej. Tereny nie użytkowane gospodarczo stają się siedliskiem różnych gatunków flory i fauny. Załamanie gospodarki rolnej z jednej strony niesie ze sobą pewne straty gospodarcze, z drugiej jednak, przez wzbogacenie środowiska przyrodniczego, prowadzi do zmian wartości tych obszarów i umożliwia inne ich zagospodarowanie np. turystyczne.

2.4.3. Podmioty gospodarcze

Procesy kształtujące sferę gospodarczą jednostki terytorialnej mają znaczący wpływ na jej kondycję społeczno-ekonomiczną. Na szczeblu lokalnym (miasta, gminy), czasem niewielkie zmiany ekonomiczne mogą mieć istotny wpływ na kierunek i dynamikę procesów w pozostałych sferach. Gospodarka gminy oparta jest w głównej mierze na lokalnych zasobach naturalnych i opiera się na dwóch filarach rolnictwie oraz leśnictwie. Z racji swojego położenia i dostępu do zasobów leśnych aktywną działalność prowadzą firmy branży drzewnej. Występuje duże zróżnicowanie pomiędzy

---

¹⁰ „Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018”, s. 55.

częścią wiejską a miejską w strukturze gospodarczej gminy. Na obszarze miasta jest skupiona prawie cała działalność produkcyjna, handlowa i usługowa¹¹.

Gmina Pisz stanowi atrakcyjne miejsce dla rozwoju działalności gospodarczej. Na terenie gminy w systemie REGON na dzień 31.12.2016 r. były zarejestrowane 2372 podmioty gospodarcze. W ciągu 4 lat nastąpił nieznaczny wzrost liczby podmiotów – o niecały 2%. Z przedstawionych niżej danych wynika, że aktywność gospodarcza w gminie skoncentrowana jest w sektorze prywatnym. Wśród podmiotów ze względu na sektory własności – 121 podmiotów stanowiło sektor publiczny (co stanowi 5%), natomiast 2251 - sektor prywatny (co stanowi 95%). Najpopularniejszą formą prowadzenia działalności w gminie Pisz – podobnie jak w całym powiecie i kraju – jest forma jednoosobowej działalności osoby fizycznej. Najwięcej jest tzw. mikro przedsiębiorstw, zatrudniających do 9 pracowników – 2273, co stanowi blisko 96% wszystkich podmiotów. Najczęściej są to zakłady zajmujące się usługami budowlanymi lub leśnymi, przetwórstwem drewna czy sezonową działalnością gastronomiczną i hotelarską. Wynika to ze specyfiki regionu i jego położenia oraz dostępu do leśnych kompleksów i jezior. Coraz większe nadzieje wiąże się także z przemysłem turystycznym, gdyż na tych terenach istnieją odpowiednie uwarunkowania przyrodnicze¹².

Na koniec 2016 r. na terenie gminy funkcjonowało 71 spółek, w tym 10 z udziałem kapitału zagranicznego, 9 spółdzielni, 99 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 1732 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, posiadających znaczny potencjał gospodarczy. W roku 2016 liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zmalała o 25 w porównaniu z 2013 r. Strukturę podmiotów przedstawiają poniższe tabele oraz wykres.

Tabela 19. Podmioty gospodarcze wg sektorów własnościowych oraz grup rodzajów działalności w gminie Pisz w latach 2013-2016

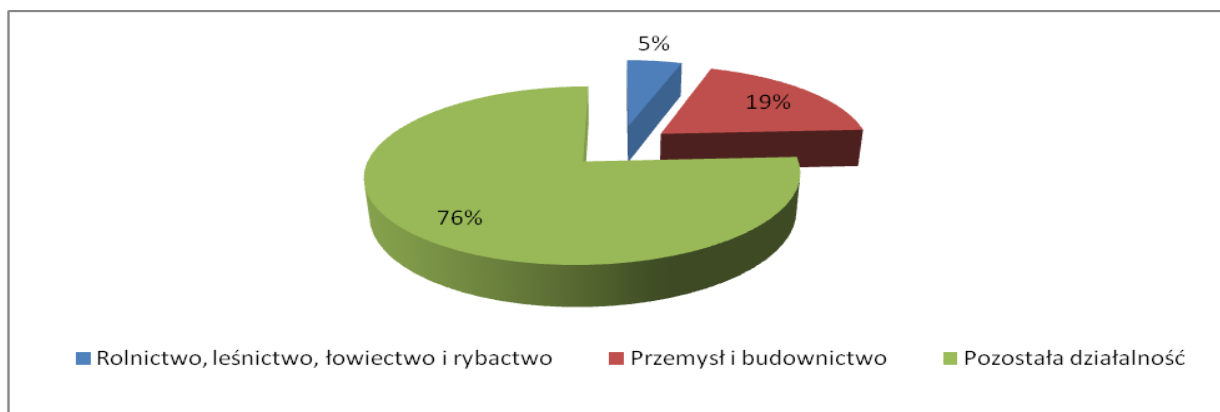
Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016
razem	2 327	2 364	2 354	2 372
sektor publiczny	120	118	118	121
sektor prywatny	2 207	2 246	2 236	2 249
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	134	124	122	119
Przemysł i budownictwo	431	457	446	454
Pozostała działalność	1 762	1 783	1 786	1 799

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS.

¹¹ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 34.

¹² Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 34.

Wykres 4. Struktura podmiotów gospodarczych wg grup rodzajów działalności w gminie Pisz w 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS.

Tabela 20. Podmioty gospodarcze wg form własności w gminie Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Z ogółem				
		Spółki handlowe		Spółdzielnie	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
		Razem	w tym z udziałem kapitału zagranicznego			
gmina Pisz	2372	71	10	9	99	1732

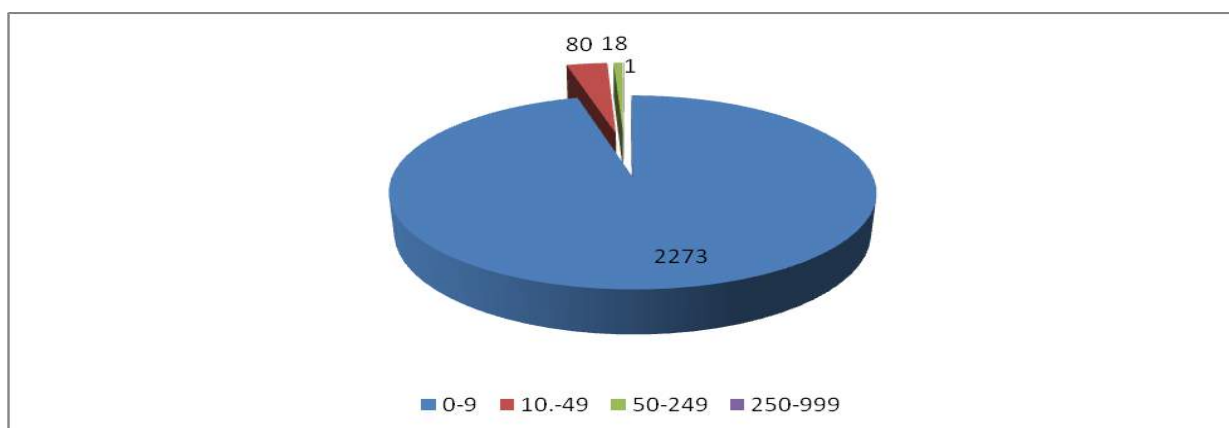
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS.

Tabela 21. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON wg klas wielkości w 2016 r.

Wyszczególnienie	Ilość podmiotów
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	2372
0-9	2273
10-49	80
50-249	18
250-999	1
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1732

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS.

Wykres 5. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON wg klas wielkości w 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych – GUS

Ilość osób fizycznych prowadzących działalność na 1000 mieszkańców w gminie Pisz na koniec 2015 r. wynosiła 62, w powiecie piskim – 54, w województwie warmińsko-mazurskim – 61. Ilość podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności (na koniec 2015 r.) wynosiła 842, w powiecie 733, natomiast w województwie 860. Rolę ponadlokalnych ośrodków zaspokajających ponadpodstawowe potrzeby mieszkańców gminy stanowią miasta: Elk, Giżycka i Łomża.

Coraz większe nadzieje rozwoju gminy wiąże się z szeroko rozumianym przemysłem turystycznym, dla którego istnieją na tym terenie odpowiednie tradycje, a przede wszystkim atrakcyjne warunki przyrodnicze.

Gmina powinna dążyć do optymalnego wykorzystania potencjału gospodarczego regionu. Podejmowane działania opierać się mogą zarówno na tworzeniu warunków rozwoju lokalnych przedsiębiorców oraz wspomaganiu podejmowania działalności gospodarczej, ale również na stworzeniu atrakcyjnej oferty inwestycyjnej, co się wiąże z wytyczeniem atrakcyjnych obszarów pod inwestycje, ich uzbrojeniem oraz odpowiednią promocją.

2.4.4. Turystyka i zagospodarowanie turystyczne

Czynnikami warunkującymi konkurencyjność regionu obok atrakcyjnej lokalizacji są: stan środowiska naturalnego oraz jego atrakcyjność turystyczna. Czynniki te wpływają na jakość życia mieszkańców regionu oraz na napływ podmiotów gospodarczych i kapitału spoza niego.

W zakresie rozwoju turystyki zasadniczym atutem dla gminy Pisz są walory krajobrazowe i przyrodnicze. Na terenie gminy znajduje się 11 jezior, w tym największe w Polsce - jezioro Śniardwy. Pisz nazywany jest Bramą do Mazur - tu rozpoczyna się żeglarski szlak Wielkich Jezior Mazurskich. 48,9% powierzchni gminy zajmują lasy, a znacząca ich część przynależy do Puszczy Piskiej. Na terenie gminy zlokalizowane są liczne pomniki przyrody¹³.

¹³ Zasoby internetowe <http://pisz.home.pl/phare/strategia/turystyka.htm> wg stanu na 04.05.2017 r.

Obszar gminy jest idealnym miejscem na uprawianie turystyki aktywnej. Z roku na rok zwiększa się liczba atrakcji dla osób przyjeżdżających i mających chęć zwiedzenia terenów gminy Pisz.

Wyznaczone szlaki piesze, rowerowe i wodne prowadzą przez malownicze tereny. Zachowane dziedzictwo kulturowe, bogata historia, dogodny położenie i skomunikowanie oraz walory krajobrazowe, stanowią dobre warunki do rozwoju wszystkich form wypoczynku oraz rekreacji. Te aspekty powodują, że gmina posiada bardzo duży potencjał turystyczny.

Szczególną formą turystyki, która bezpośrednio wpisuje się w krajobraz gminy jest turystyka wodna, a w szczególności:

- żeglarstwo,
- turystyka i rekreacja motorowodna,
- turystyka kajakowa,
- turystyka wędkarska.

Na terenie gminy znajdują się atrakcyjne szlaki wodne. Są to:

- Pisz - Warszawa (225 km) rzeki- Pisz, Narwią, Bugiem i Wisłą;
- Pisz - Węgorzewo (108 km) jeziora- Roś, Śniardwy, Mikołajskie, Tałty, Tałtowisko, Szymon, Jagodne, Kisajno, Dargin, Mamry;
- Pisz - Szeroki Ostrów (ok. 27 km) jeziora Roś, Kocioł, Białoławki; rzeki -Wilkus, Białoławka, Wyszka;
- Pisz - Ruciane-Nida (37 km) jeziora- Roś, Seksty, Śniardwy, Bełdany, Mała i Wielka Guzianka;
- Pisz - Wojnowo (49 km) jeziora –Roś, Seksty, Śniardwy, Bełdany, Jerzewko, Gardyńskie, Duś; rzeka- Krutynia;
- Ruciane-Nida - jezioro Nidzkie - Wiartel - stacja wodna PTTK Jabłoń – Pisz (29,5 km) jeziora- Nidzkie, Wiartel i Brzozolasek;
- Mikołajki - jezioro Śniardwy - Pisz (27 km) jeziora- Mikołajskie, Śniardwy, Roś.

Dodatkowo gmina Pisz, poza szeroko rozumianą turystyką wodną, oferuje wszystkim zainteresowanym, ciekawe i malownicze szlaki turystyczne piesze i rowerowe, tj:

Szlaki turystyczne- piesze:

- Wejsuny - rezerwat przyrody "Jezioro Warnołty" - Głodowo - Niedźwiedzi Róg - jezioro Śniardwy - Zielony Most - Karwik - Maldanin - Pisz (30 km);
- Pisz - stacja wodna PTTK Jabłoń - jezioro Brzozolasek - jezioro Wiartel - Wiartel - Lipa Przednia - przystanek PKS Przerośl (19 km);

Szlaki turystyczne- rowerowe:

- trasa A – Szeroki Bór (26,9 km);
- trasa B – Łąki Pisowodzkie (53,6 km);

- trasa C – Puszczańska (46,5 km);
- trasa D – Szlak Niedźwiedzi (37,3 km);
- trasa E – Szlak Pojezierze (50,4 km);
- Powiatowy Szlak Turystyczny „Śniardwy – Mazurskie Morze” (120 km);

Turyści mają do dyspozycji szeroką gamę bazy noclegowej, która została zaprezentowana w poniższej tabeli. Na terenie gminy funkcjonuje wiele pensjonatów, gospodarstw agroturystycznych, domów noclegowych oraz campingi. Większość z ww. obiektów noclegowych funkcjonuje jedynie w sezonie letnim, jednakże turyści chcący poza sezonem odwiedzić gminę, mogą liczyć na zakwaterowanie w kameralnym i uroczym miejscu¹⁴.

Tabela 22. Baza noclegowa na terenie gminy Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.

Lp.	Baza noclegowa	Ilość obiektów	Ilość miejsc noclegowych
2.	Ośrodki wczasowe	11	750
4.	Pola namiotowe	8	440
5.	Gospodarstwa agroturystyczne	24	223
6.	Schronisko	2	176
7.	Pokoje gościnne	19	44
8.	Domki letniskowe	5	25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Pisz.

Miasto i gmina posiada swój turystyczny charakter, jest rozpoznawalna wśród innych miast i gmin, zyskuje na swojej atrakcyjności turystycznej, wzrasta jakość życia na terenie miasta i gminy zarówno dla turystów jak i dla stałych mieszkańców. Miasto i gmina Pisz posiada przystosowaną infrastrukturę techniczną, komunikacyjną oraz turystyczną do obsługi ruchu turystycznego.

Gmina Pisz buduje rozwój w zakresie turystyki na szeregu precyzyjnie opisanych i przygotowanych produktach turystycznych, których zasadniczym elementem jest wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych. Różne odmiany turystyki aktywnej oraz agroturystyki są dominantą w ofercie turystycznej tego obszaru.

Miasto Pisz to centrum turystyczne, gdzie skupia się pełna obsługa turystyczna na poziomie informacji i usług turystycznych. To też ośrodek gdzie odbywają się imprezy turystyczne i kulturalne o znaczeniu lokalnym, regionalnym i krajowym.

¹⁴ Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023, 2016, s. 18.

W mieście i gminie Pisz działa profesjonalny system informacji i promocji turystycznej. W skali miasta i gminy jest to skupione wokół punktu Informacji Turystycznej, która koordynuje i prowadzi prace w zakresie działań dotyczących szerokiej promocji zewnętrznej obszaru, jak również zajmuje się promocją wewnętrzną i szeroko pojętą informacją turystyczną.

Typy turystyki rozwijane na terenie miasta i gminy Pisz:

Turystyka aktywna - oparta o wykorzystanie lokalnych walorów naturalnych w połączeniu z aktywnymi formami wypoczynku: żeglarstwo, kajakarstwo, turystyka rowerowa, piesza, konna, zimą: narciarstwo biegowe, kuligi. Generalnie turystyka aktywna w Pisz bazuje na trzech wynalazkach techniki: rowerze, żaglówce i kajaku.

Turystyka weekendowa - oparta o wykorzystanie lokalnych walorów naturalnych w połączeniu z aktywnymi formami wypoczynku (patrz turystyka aktywna) oraz bazująca na bazie tzw. drugich domów jakie zlokalizowane są na terenie gminy Pisz.

Turystyka wędkarska - oparta o walory przyrodnicze - jeziora;

Turystyka pobytowa - oparta na walorach przyrodniczych regionu oraz atrakcjach życia kulturalnego i regionalnego.

Turystyka szkoleniowa, wyjazdy integracyjne dla firm - oparta o odpowiednio przygotowaną bazę turystyczną oraz precyzyjną (opisaną w godzinach) ofertę turystyczną bazującą na aktywnych formach spędzania czasu.

Turystyka edukacyjna - oparta o walory naturalne, Puszcę Piską, Mazury, Muzeum Ziemi Piskiej.

Potrzeby inwestycyjne w zakresie rozwoju turystyki:

- nabrzeże rzeki Pisy od centrum miasta po jezioro - zagospodarowane: utwardzenie nabrzeża, wytyczenie alejek spacerowych i rowerowych, oświetlenie, wytyczenie miejsc pod zabudowę gastronomiczną wraz z precyzyjnym zdefiniowaniem wyglądu obiektów jakie mają być wznoszone. (Cel: ściąganie ruchu turystycznego z jeziora do miasta oraz jako dodatkowa atrakcja turystyczna),
- modernizacja brzegów jezior Śniardwy, Roś - modernizacja pomostów, plaż, budowa sanitariatów,
- przygotowanie w pełni wyposażonych kąpielisk (plaża, pomost, sanitariaty, gastronomia) nad jeziorami Seksty, Wiartel, Roś, Śniardwy,
- północna strona gminy: infrastruktura techniczna (wodociągi, kanalizacja, drogi),

- budowa kanalizacji sanitarnej pozwalającej na podłączenie ośrodków już istniejących i ewentualnie nowych do oczyszczalni miejskich,
- budowa Parku Wodnego,
- modernizacja pól biwakowych,
- rozwiązanie problemu dojazdu do ośrodków nad rzeką i jeziorem (Roś, Camp, MOS), uwzględniając ruch pieszych.
- wytyczenie parkingów, zwłaszcza na terenie miasta i mogących przyjmować autokary,
- wybudowanie miejskich sanitariatów,
- port jachtowy wraz z zapleczem gastronomiczno - rozrywkowym (typu Marina) nad Sekstami,
- utrzymanie wyższego i stabilnego poziomu wody w rzece Pisie poprzez budowę zapory lub śluzy,
- przywrócenie żeglugi statkiem na trasie Pisz – Mikołajki,
- wytyczenie w terenie, oznakowanie i naniesienie na mapę ścieżek rowerowych na terenie gminy,
- rozwój produktu turystycznego (turystyka kajakowa) szlakiem rzek Pisa-Narew,
- budowa ścieżek rowerowych,
- inwestycje w infrastrukturę kulturalno-rekreacyjną,
- inwestycje w infrastrukturę społeczną (min. dom pomocy/opieki społecznej, przedszkola, żłobki, zakłady aktywizacji zawodowej,
- tworzenie wieloosobowych zakładów pracy,
- budowa wielkopowierzchniowych budynków handlowych,
- inwestycje w budownictwo mieszkaniowe (wielorodzinne, w tym komunalne, socjalne, jednorodzinne),
- II etap obwodnicy Pisz,
- rewitalizacja linii kolejowej,
- rewitalizacja śródmieścia (dokończenie),
- inwestycje w OZE,
- rozbudowa infrastruktury teleinformatycznej.

Rozwój turystyki i rekreacji, zwłaszcza niekontrolowany, skutkuje „dzikim zagospodarowaniem” obszarów cennych przyrodniczo oraz zagrożeniem środowiska, wynikającym z braku lub niewłaściwego funkcjonowania infrastruktury technicznej (np. systemu kanalizacji i oczyszczania ścieków, odbioru odpadów, niskiej emisji zanieczyszczeń powietrza, itp.) oraz dużej liczby turystów (w tym zmotoryzowanych)¹⁵.

---

¹⁵ „Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018”, s. 20.

Na terenie gminy Pisz zachowało się niewiele obiektów zabytkowych. Ich wykaz zawarty jest w rozdziale 2.6.1. *Obiekty architektury i budownictwa*, natomiast najciekawsze zabytki stanowiące atrakcję turystyczną gminy to m.in.:

- Ratusz,
- Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Pisz,
- Wieża ciśnień w Pisz,
- Ruiny zamku krzyżackiego w Pisz,
- Dom królewski przy ul. Rybackiej w Pisz.

Niezbędna jest bieżąca rewaloryzacja, a niekiedy nawet rekonstrukcja dziedzictwa kulturowego gminy. Należy również dbać o estetykę i rozbudowę bazy rekreacyjnej i bezpieczeństwo uczestników ruchu turystycznego. Istnieje także potrzeba dostosowywania oferty oraz infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Równolegle z działaniami o charakterze kulturowym powinny zostać prowadzone zadania związane z ochroną środowiska, zachowaniem nieprzekształconych najwartościowszych zespołów i fragmentów krajobrazu, które służą rozwojowi ekoturystyki na terenie gminy. Miłośników tej dziedziny turystyki można też przyciągnąć, rozwijając istniejącą już sieć szlaków turystycznych. Ważne jest, aby na terenie całej gminy wprowadzić jednolity system oznakowania atrakcji turystycznych.

Potencjałem gminy jest możliwość połączenia wypoczynku i rekreacji w oparciu o istniejące zasoby naturalne, jak i przebywanie w środowisku wiejskim tworzącym klimat kontaktu z naturą, zdrową żywnością, otwartością i naturalnością właścicieli kwater i gospodarstw agroturystycznych.

Istnieje konieczność nieustannych działań zmierzających do wzrostu atrakcyjności turystycznej gminy poprzez zapewnienie infrastruktury turystycznej, jak i promocję oferty turystycznej i walorów gminy. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż rozwój funkcji turystycznej gminy jest uwarunkowany także od działalności rolniczej prowadzonej przez mieszkańców gminy, zwłaszcza w kontekście dbałości o zachowanie czystości lasów i zapewnienie estetyki przestrzeni, prowadzenie produkcji rolnej nieuciążliwej dla ruchu turystycznego. Stały rozwój sektora turystycznego i okołoturystycznego niesie ze sobą korzyści społeczno-ekonomiczne w postaci stymulacji rozwoju gospodarstw rolnych, świadczących usługi turystyczne oraz miejscowej infrastruktury, rozbudowy zasobów mieszkaniowych rolników, aktywizacji lokalnego rynku pracy, stworzenia dodatkowego źródła dochodów dla rolników i budżetów lokalnych, stworzenia możliwości atrakcyjnego wypoczynku, ochrony walorów turystycznych, a także wzrostu poziomu kulturalnego mieszkańców wsi. Jednak pomimo niezaprzeczalnych walorów i korzystnego położenia, gmina Pisz posiada niewykorzystany potencjał warunkujący rozwój turystyki.

Bardzo ważnym elementem, bez którego nie można planować rozwoju gospodarki lokalnej, jest promocja. Przedmiotem działań promocyjnych jest niewątpliwie produkt gminy. Wpływ na rozwój turystyki mają dobrze promowane produkty turystyczne. W gminie Pisz oferowane są następujące produkty turystyczne:

Obiekty:

- ***Zabytkowa kolejowa wieża ciśnień*** - powstała w latach 20-tych ubiegłego wieku i stanowi przykład architektury przemysłowej tego okresu. Wieża wraz ze stacją pomp oraz znajdującą się na peronie ostatnią pompą wodną są pozostałościami stacji kolejowej powstałej na początku XX wieku,
- ***Muzeum Ziemi Piskiej*** - mieści się w ratuszu. Powstało ono w 1969 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Piskiej. Zbiory muzealne obejmują bogatą kolekcję fauny i flory występującej w Puszczy Piskiej oraz pamiątki archeologiczne, etnograficzne, historyczne,
- ***Ratusz*** - Budynek w stylu neogotyckim wybudowany w latach 1898-1900 za pieniądze z kontrybucji wojennych, oddany do użytku w roku 1901. Na skrzydłach zewnętrznych drzwi widnieje herb Pisma - głowa św. Jana Chrzciciela. Obecnie mieści się tu Starostwo Powiatowe oraz Muzeum Ziemi Piskiej,
- ***Dom Królewski*** - to budynek przy ulicy Rybackiej 8, na rogu ul. 1 Maja. Obiekt pochodzi z XVIII wieku, jest murowany z łamanym dachem, z którego wyrasta mała facjotka. Jego nazwa pochodzi z opowieści, jakoby nocował w nim król August II Mocny. Nie jest to jednak możliwe, ponieważ budynek jest zbyt "młody". Istnieje możliwość, że w tym miejscu stał inny budynek i właśnie w nim zatrzymał się król. Obiekt jest dobrze utrzymany, obecnie mieści się w nim Ognisko Muzyczne prowadzone przez Towarzystwo Muzyczne im. Emila Młynarskiego,
- ***Baszta*** - przy ulicy Ratuszowej w centrum Pisma stoi baszta. Budynek pochodzi z II połowy XIX wieku. Jest to neogotycka budowla zbudowana na planie kwadratu. Budynek był częścią zabudowań dawnego browaru „Masovia” należącego do rodu Bayerów. Obecnie w zabytkowym obiekcie mieści się restauracja "Baszta",
- ***„Kamienna Baba”*** - na centralnym placu miasta, naprzeciw ratusza, ustawiono tajemniczy, kamienny posąg. "Kamienna Baba" została znaleziona we wsi Wejsuny w 1872 roku. W 1969 roku została przewieziona do Pisma i do 2010 roku stała obok ratusza przy baszcie. Uważa się, że autorem tej rzeźby było staropruskie plemię Galindów i przedstawia jakieś czczone przez nich bóstwo. Według innych "babę" wyrzeźbił mieszkaniec Wejsun na pamiątkę przemarszu wojsk Napoleona,

- **Piska Pozycja Ryglowa** zaczęła powstawać w 1939 roku w przesmyku między jeziorami Brzozolasek i Roś. Jej dalsza rozbudowa trwała do końca 1944 roku. Na chwilę obecną nie jest znana dokładna chronologia budowy obiektów wchodzących w skład punktu oporu. Najprawdopodobniej do września 1939 r. wybudowano 2 schrony dla broni maszynowej typu Heinrich. Po wybuchu II Wojny Światowej kontynuowano rozbudowę pozycji o 9 obiektów - schronów dla drużyny piechoty. Po zrealizowaniu paktu "Ribbentrop-Mołotow" i zmianie granicy nastąpiła dalsza rozbudowa. Piską pozycję zagęszczono obiektami o większej odporności na siłę ognia. Wybudowano m. in. schron bojowy dla dwóch karabinów maszynowych typu 107a, do dwóch schronów: broni maszynowej i dla drużyny piechoty dobudowano garaże - schrony dla armat przeciwpancernych, dwa takie garaże wybudowano jako samodzielne. Odcinek centralny wzmocniono schronem umożliwiającym obserwację przedpoła, wyposażając go w pancerny dzwon obserwacyjny. W obliczu zagrożenia atakiem Armii Czerwonej pod koniec 1944 r. kontynuowano rozbudowę Piskiej Pozycji Ryglowej w ramach rozbudowy fortyfikacyjnej Pisz, choć większą uwagę skupiono wtedy na ufortyfikowaniu Pisz od strony południowo-wschodniej. W styczniu 1945 r. wobec groźby całkowitego okrążenia, oddziały niemieckie 4 Armii gen. Hossbacha wycofały się z Pozycji Piskiej bez nawiązania walki. Co ciekawe, dowódca 50 Armii radzieckiej gen. Iwan Bołdin przypuścił szturm na miasto i niebronione już pozycje oraz zameldował o ciężkich walkach z oddziałami niemieckimi. Miasto zostało zniszczone w około 80%, w przeciwieństwie do schronów, które w pełnej okazałości możemy podziwiać po dziś dzień,
- **Plaża Miejska** – plaża na jeziorze Roś zarządzana jest przez Miejsko - Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pisz. Położona ok. 3 km od centrum miasta. W 2013 roku ukończono jej modernizację. Kąpielisko zyskało boisko do siatkówki, drewniane wiaty, plac zabaw oraz miejsca do grillowania.
- **Skatepark** - jeden z najlepiej wyposażonych skateparków w Polsce. Znajdują się tu m. in.: wall ramp, quarter pipe ginboxy, poręcze, rampy i ławka. Dodatkowo każdy może skorzystać ze ścieżki zdrowia lub zagrać w szachy, czy też w tenisa stołowego. Lokalizacja tuż nad rzeką Pisą i w sąsiedztwie parku pozwala na miłe spędzenie czasu wolnego oraz pełny relaks.

Szlaki:

- **Ścieżka dydaktyczna Brzeziny – Szast** - staraniem leśników z Nadleśnictwa Pisz powstała ścieżka dydaktyczna „Brzeziny - Szast”. Początek ścieżki znajduje się w granicach administracyjnych miasta. Dzięki uprzejmości Urzędu Miasta został udostępniony Las Miejski, gdzie usytuowany jest początek ścieżki. Do wyboru oznakowane są dwa warianty długości trasy. Pierwszy to około 2 - kilometrowy spacer po tworzącej pętlę trasie, rozpoczynający się i kończący w Lesie Miejskim. Początek ścieżki biegnie po granicy lasu i drogi asfaltowej do Pogobia Średniego. Potem stopniowo, nieznacznie zagłębia się w las.

Następnie skręca w prawo i dochodzi do drogi żwirowej biegnącej do Lasu Ochronnego "Szast". Dalej biegnie prosto na południe i skręca w prawo na drogę leśną, dochodzi do drogi asfaltowej Pisz - Pogobie i dalej na północ do Pisza, w stronę początku ścieżki. Drugim wariantem jest wycieczka (ok. 7 km w jedną stronę) do Lasu Ochronnego „Szast”. Aby kontynuować tę trasę, nie skręca się, jak w wariacie pierwszym, z drogi żwirowej w prawo do lasu, lecz cały czas kontynuuje się wycieczkę drogą żwirową na południe. I tak dochodzi się do Lasu Ochronnego "Szast". LO „Szast” to obszar, na którym pozostawiono wszystkie połamane i przewrócone drzewa przez huragan z lipca 2002 roku. Leśnicy nie uprzątnęli drewna, a odnowienie lasu następuje tam tylko i wyłącznie w sposób naturalny (sukcesja naturalna). W celu ułatwienia obserwacji procesów przyrodniczych, jakie tam zachodzą, wybudowano drewnianą wieżę widokową, oraz wysoki pomost - galerię nad Pisz. Grupy zorganizowane mogą odwiedzić "Szast" pod opieką przewodnika z nadleśnictwa. Na ścieżce znajduje się szereg tablic edukacyjnych: przybliżających zwiedzającym specyfikę Lasów Państwowych, leśnictwa wielofunkcyjnego oraz Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Mazurskie”, opisujących gatunki drzew i krzewów rosnących w Puszczy Piskiej. Kilka tablic poświęcono również katastrofalnemu w skutkach huraganowi z lipca 2002r. Warto zwrócić uwagę na kępę posadzonych sosen (na terenie między drogą żwirową a asfaltem w pierwszym wariantcie przebiegu trasy). Wyrosły one z nasion poświęconych przez papieża Benedykta XVI.

- **Szlaki rowerowe:**

Na terenie całego Nadleśnictwa Pisz znajdują się szlaki rowerowe o długości blisko 153 km.

- **Czerwony**- przebieg szlaku: Pisz - Jabłoń - Kulik - Pogobie Tylne - Pogobie Średnie - Pisz(ok. 28,5 km). Polecany szczególnie dla rodzin z dziećmi, ze względu na niski stopień trudności.
- **Niebieski** - przebieg szlaku:Pisz - Szast - Wądołek - Piskorzewo - Pogobie Średnie - Pisz (ok. 33,4 km). Trasa jest niedługa i umiarkowanie łatwa, prowadzi w większości lasami.
- **Czarny** - Pogobie Średnie - Szast (ok. 3,5 km). Trasa łącznikowa niebieskiego szlaku umożliwiająca skrócenie dystansu.
- **Żółty** - przebieg szlaku:Snopki - Karwik - Niedźwiedzi Róg - Końcewo - Wejsuny - Jagodzin - Szeroki Bór - Wiartel - Jabłoń - Wąglik - Snopki (ok. 55,0 km). Szlak polecany szczególnie dla miłośników przyrody którzy nie boją się wyzwań.
- **Zielony** - Trzonki - Szczechy Małe - Rostki - Łysonie - Nowe Guty - Kwik – Zdory - Szczechy Wielkie (ok. 31,0 km). Jego dystans jest dość krótki, ale trudny. Duże wahania wysokości terenu, zjazdy i wjazdy „pod górki”, piaszczyste nawierzchnie wymagają dość dobrej kondycji. Jednak bardzo zróżnicowany krajobraz i dystans

- **Czarny - Pisz - Snopki** (ok. 1,9 km). Trasa łącznikowa szlaku zielonego, umożliwiająca pokonanie mniejszego dystansu.

- Pisz - Warszawa (225 km) rzeki- Pisz, Narwią, Bugiem i Wisłą;
- Pisz - Węgorzewo (108 km) jeziora- Roś, Śniardwy, Mikołajskie, Tałty, Tałtowisko, Szymon, Jagodne, Kisajno, Dargin, Mamry;
- Pisz - Szeroki Ostrów (ok. 27 km) jeziora Roś, Kocioł, Białoławki; rzeki -Wilkus, Białoławka, Wyszka;
- Pisz - Ruciane-Nida (37 km) jeziora- Roś, Seksty, Śniardwy, Beldany, Mała i Wielka Guzianka;
- Pisz - Wojnowo (49 km) jeziora –Roś, Seksty, Śniardwy, Beldany, Jerzewko, Gardyńskie, Duś; rzeka- Krutynia;
- Ruciane-Nida - jezioro Nidzkie - Wiartel - stacja wodna PTTK Jabłoń – Pisz (29,5 km) jeziora- Nidzkie, Wiartel i Brzozolasek;
- Mikołajki - jezioro Śniardwy - Pisz (27 km) jeziora- Mikołajskie, Śniardwy, Roś.

Rysunek 4. Mapy tras narciarskich – Wiartel

62 | S t r o n a

2.5. SFERA SPOŁECZNA

2.5.1. Struktura społeczna

Rozwój poszczególnych gmin uzależniony jest od sytuacji demograficznej, tj. wielkości populacji, jej charakteru, jak również różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to istotne czynniki świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym jednostki.

Według statystyk prowadzonych przez GUS i stanu na 31.12.2015 r. ludność gminy Pisz liczy 27 956 mieszkańców, co stanowi ok. 48,6% ludności powiatu piskiego. Gęstość zaludnienia na 1 km² w latach 2013-2015 utrzymywała się na podobnym poziomie i wynosiła 44 osoby, co daje gminie 1 miejsce w powiecie (32 os/1 km²) oraz 36 miejsce w województwie (60 os/1 km²).

Analiza struktury demograficznej jest niezwykle istotna w kontekście dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Pisz, ponieważ determinuje skalę i rodzaj potrzeb mieszkańców.

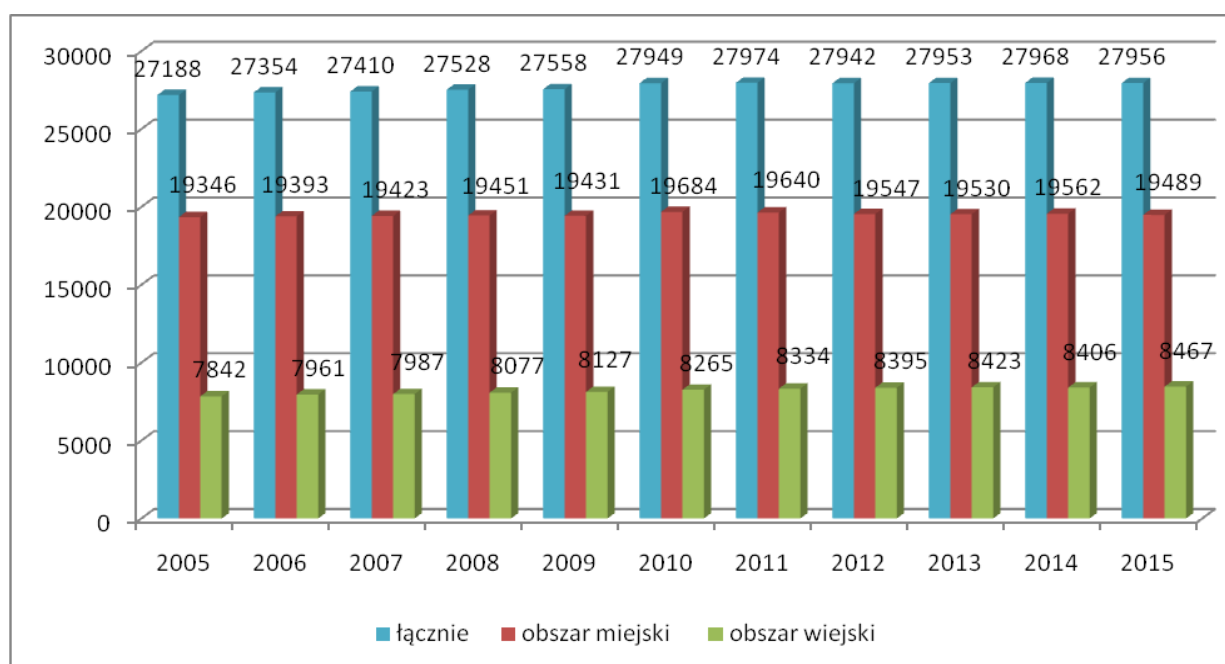
Poniższa tabela przedstawia charakterystykę społeczno - demograficzną na terenie gminy Pisz w latach 2012-2015.

Tabela 23. Struktura społeczno-demograficzna gminy Pisz w latach 2012-2015

WYSZCZEGÓLNIENIE	31.12.2012 r.	31.12.2013 r.	31.12.2014 r.	31.12.2015 r.
Stan ludności ogółem, w tym:	27 942	27 953	27 968	27 956
mężczyźni	13 872	13 871	13 891	13 884
kobiety	14 070	14 082	14 077	14 072
Ludność w wieku przedprodukcyjnym ogółem, w tym:	5 688	5 630	5 551	5 477
mężczyźni	2 981	2 938	2 879	2 852
kobiety	2 707	2 692	2 672	2 625
Ludność w wieku produkcyjnym ogółem, w tym:	17 996	17 927	17 855	17 770
mężczyźni	9 572	9 593	9 588	9 551
kobiety	8 424	8 334	8 267	8 219
Ludność w wieku poprodukcyjnym ogółem, w tym:	4 258	4 396	4 562	4 709
mężczyźni	1 319	1 340	1 424	1 481
kobiety	2 939	3 056	3 138	3 228
Liczba zawartych małżeństw	138	107	143	150
Urodzenia żywe	243	239	265	242
Zgony ogółem	248	247	227	235
Przyrost naturalny	-5	-8	38	7
Migracje ludności - saldo	-40	-38	-42	-36
napływ zameldowania na pobyt stały	299	342	337	245
odpływ wymeldowania z pobytu stałego	339	380	379	281

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 6. Liczba mieszkańców gminy Pisz (teren wiejski i miejski gminy) w latach 2005-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując powyższe dane zawarte w tabeli oraz na wykresach można zauważyć, że na przestrzeni lat 2005-2015, największy przyrost liczby ludności nastąpił w 2010 r. Sumarycznie od 2005 do 2015 r. nastąpił wzrost liczby ludności - o 625 osób, co stanowi nieco ponad 8%.

Wartym uwagi zjawiskiem jest tu ponad czterokrotny wzrost liczby mieszkańców wsi w stosunku do wzrostu liczby mieszkańców miasta. Wynika to zapewne z poprawy warunków życia na obszarach wiejskich i część mieszkańców miasta wybiera jako miejsce zamieszkania wieś.

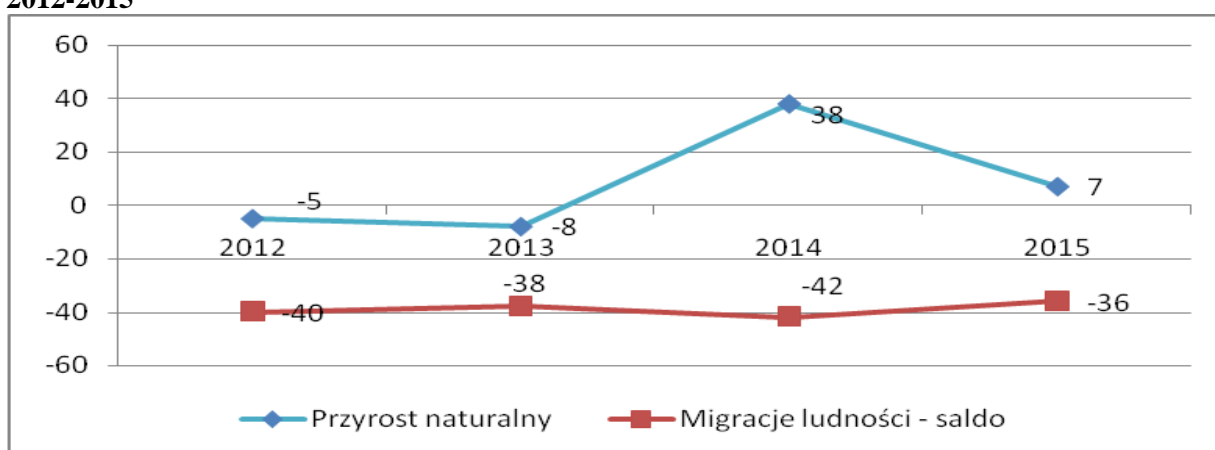
Według stanu na 31.12.2015 r. mieszkańcy gminy, którzy ukończyli 65 rok życia, stanowią 16,8% całej populacji, natomiast w wieku przedprodukcyjnym – 19,6%, co stanowi o potencjale rozwojowym gminy. Badany okres odznacza się wzrostem udziału osób w wieku poprodukcyjnym i spadkiem udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w strukturze ludności gminy (Ludność w wieku przedprodukcyjnym ogółem – 0,8% mniej w 2015 r. w porównaniu do 2012 r., co ma odbicie w ilości ludności w wieku poprodukcyjnym ogółem – 1,6% więcej w 2015 r. w porównaniu do 2012 r.). Zmiany te ukazują początek procesu starzenia się społeczeństwa, który jest charakterystyczny dla społeczeństw żyjących w gospodarkach rozwiniętych. Jednak jego eskalacja w dłuższym okresie doprowadzić może do wzrostu wskaźników obciążenia demograficznego i spowodować sytuację, w której osoby w wieku produkcyjnym nie są w stanie wypracować odpowiedniego PKB, by pozwoliło to na utrzymanie osób w wieku poprodukcyjnym w ramach współczesnych systemów emerytalnych i socjalnych. Zmianie ulec może też struktura konsumpcji społeczeństwa, znaczny wzrost zapotrzebowania na usługi zdrowotne i opiekuńcze. Niewielkie zmiany w strukturze demograficznej gminy Pisz nie oznaczają jeszcze sytuacji problematycznej, jednak skoro już można zauważyć trend zmierzający w kierunku starzenia się społeczeństwa, należy podjąć stosowne

działania, by ograniczyć tempo tego procesu oraz zminimalizować jego negatywne skutki. Znacząca większość mieszkańców, bo aż ponad 63,6% mieści się w granicach między 18 a 64 rokiem życia. Średni wiek mieszkańców wynosi 38,8 lat i jest nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego oraz nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Dynamika zmian liczby ludności określonych jednostek terytorialnych, kształtowana jest pod wpływem dwóch procesów demograficznych – przyrostu naturalnego oraz ruchu migracyjnego (głównie o charakterze zarobkowym). Poniższy wykres prezentuje te dwie cechy w badanym okresie.

Wykres 7. Migracje ludności na pobyt stały oraz przyrost naturalny w gminie Pisz w latach 2012-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Ruchy naturalne określa się za pomocą naturalnych czynników, takich jak urodzenia żywe i zgony – będące wielkościami, które pozwalają wyznaczyć przyrost naturalny. Analiza wskaźnika przyrostu naturalnego, określanego jako różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów, wskazuje na korzystną sytuację panującą w gminie Pisz, jednak rozwój demograficzny gminy przebiega w sposób nie zrównoważony. W okresie 2012-2015 dla przyrostu naturalnego populacji gminy odnotowano tendencje spadkowe jak i wzrostowe, przy czym wskaźnik przyrostu naturalnego począwszy od 2014 r. wskazywał wartości dodatnie.

Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 1,03 i jest większy od średniej dla województwa oraz znacznie większy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

Zjawisko migracji charakteryzuje wymeldowania i zameldowania na terenie gminy Pisz, obrazujące ruchy ludności z perspektywy miejsca zamieszkania – wielkości pozwalające wyznaczyć saldo migracji. Powyższe zastawienie pokazuje ujemne wskaźniki migracji na terenie gminy Pisz w całym analizowanym okresie. Saldo migracji wykazywało porównywalny poziom w granicach od -36 do -42. Migracja ludności każdego roku jest większa od przyrostu naturalnego, co w sumie daje spadek ludności w gminie. Może to skutkować niekorzystnymi zmianami struktury wiekowej

i płciowej społeczności, a także może implikować odpływ wykwalifikowanej kadry pracowniczej, niemogącej znaleźć perspektyw rozwojowych. Dynamika napływu ludności z zewnątrz warunkowana będzie dynamiką rozwoju mieszkalnictwa – przyrostem zasobów mieszkaniowych z uwzględnieniem poprawy standardów mieszkaniowych. Na okresowo dodatni wzrost salda migracji mogą mieć także wpływ między innymi nowe miejsca pracy, korzystny układ komunikacyjny, a także w znacznym stopniu walory przyrodnicze gminy.

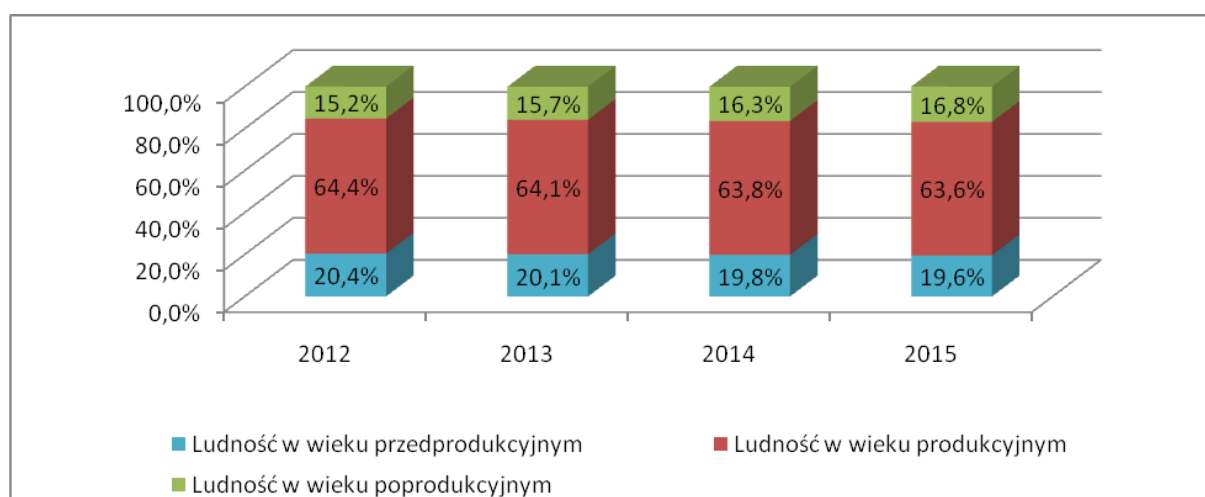
Współczynnik feminizacji, tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn na koniec 2015 r. wynosiła 101, co oznacza, że w społeczności gminy nieznacznie przeważają kobiety.

Poniższy wykres prezentuje podział ludności według ekonomicznych grup wieku w latach 2012-2015 na terenie gminy Pisz. W strukturze ekonomicznych grup ludności dominuje ludność w wieku produkcyjnym, oscylując w granicach 63,6% - 64,4%. Analizowany okres odznacza się wzrostem udziału osób w wieku poprodukcyjnym, spadkiem udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w strukturze ludności gminy, a także produkcyjnym.

Na przestrzeni analizowanego okresu można zauważyć, że:

- liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym systematycznie spada, co oznacza, że rodzi się mniej dzieci każdego roku, a także, że coraz większa liczba osób z tej grupy opuszcza gminę, co jest zjawiskiem negatywnym, mającym wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gminy,
- liczba ludności w wieku produkcyjnym zmniejsza się w badanym okresie, co oznacza, że następuje odpływ siły roboczej z terenu gminy do dużych ośrodków miejskich (w tym również za granicę),
- liczba ludności w wieku poprodukcyjnym systematycznie rośnie, co oznacza, że coraz więcej osób przechodzi na emeryturę. W tej grupie jest także więcej kobiet niż mężczyzn, co wynika z faktu, że kobiety dożywają zwykle późniejszego wieku, niż mężczyźni.

Wykres 8. Podział ludności wg ekonomicznych grup na terenie gminy Pisz w latach 2012-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując ludność gminy Pisz w ujęciu ekonomicznych grup wieku można zauważyć, że społeczeństwo na terenie gminy starzeje się, tak jak obserwuje się to w skali kraju i Europy. Zmiany zachodzące w strukturze wiekowej mieszkańców, bez podjęcia odpowiednich działań profilaktycznych, mogą pociągać za sobą poniższe problemy:

- nie uwzględniając ewentualnych migracji na terenie gminy, prognozuje się zmniejszenie zapotrzebowania na usługi przedszkolne w kolejnych latach, w związku ze zmniejszającą się liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym, a także przewiduje się na podobnym do obecnego lub zmniejszający się poziom liczby uczniów w szkołach podstawowych,
- obserwowany systematyczny wzrost liczebności osób starszych, który prawdopodobnie pociągnie za sobą wzmożenie problemów społecznych, dotyczących osoby starsze oraz wzrost wydatków gminy w zakresie pomocy społecznej. Gmina powinna zatem dążyć do rozwoju usług skierowanych do starszych grup wiekowych oraz rozwoju działalności z zakresu opieki zdrowotnej i socjalnej ukierunkowanej do tej grupy. Niezbędne jest także tworzenie łatwo dostępnej komunikacji publicznej, jak również likwidacja barier architektonicznych.

Głównymi przesłankami dalszego rozwoju demograficznego gminy Pisz są:

- struktura i tempo przyrostu naturalnego,
- skala migracji.

Do najważniejszych cech demograficznych mających wpływ na rozwój społeczno - gospodarczy na obszarze gminy należy:

- systematyczny wzrost liczby ludności,
- utrzymanie się nierównowagi płci z przewagą mężczyzn w wieku produkcyjnym i z przewagą kobiet w wieku poprodukcyjnym.

Procesy demograficzne wpływają na potrzeby społeczności gminy głównie w zakresie dostępności do usług publicznych o charakterze społecznym takich jak ochrona zdrowia, pomoc społeczna czy edukacja.

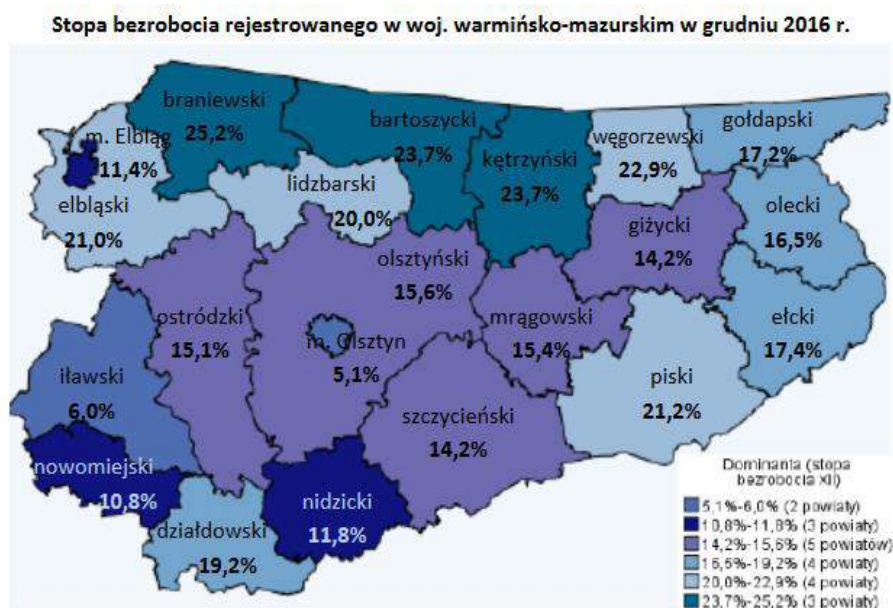
2.5.2. Grupy ryzyka społecznego

Rynek pracy i bezrobocie

Sytuacja na lokalnym rynku pracy ma niezwykle istotne znaczenie z punktu widzenia wyników analizy sytuacji społeczno - gospodarczej gminy, której istotnym elementem jest poziom bezrobocia. Bezrobocie jest definiowane jako zjawisko, w którym część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia z różnych powodów nie znajduje faktycznego zatrudnienia. Bezrobocie jest jednym z najistotniejszych problemów wielu gmin w Polsce. Zarówno w Polsce,

w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie piskim jak i w sąsiadujących powiatach, w latach 2012 – 2016 zanotowano na rynku pracy spadek poziomu bezrobocia.

Rysunek 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie warmińsko-mazurskim wg stanu na 31.12.2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie.

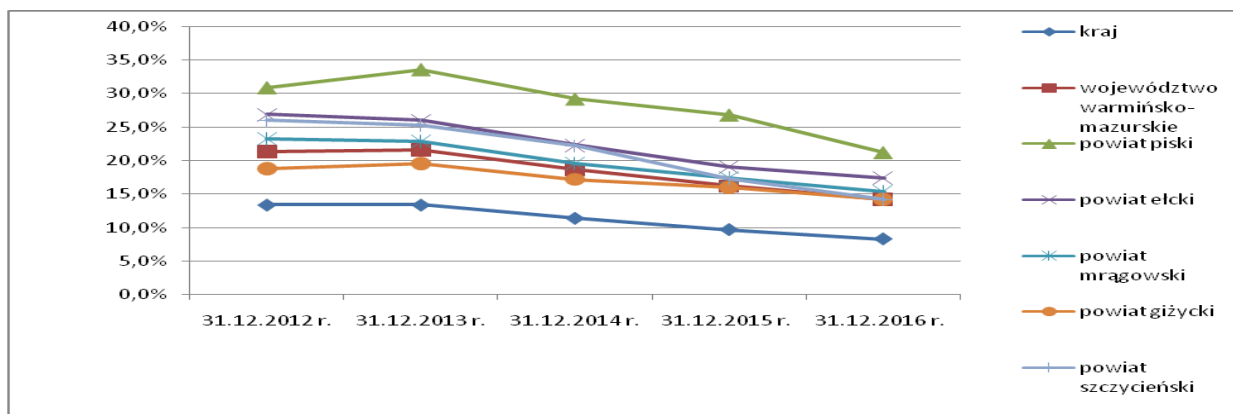
Stopy bezrobocia w poszczególnych jednostkach terytorialnych zostały zobrazowane w poniższej tabeli:

Tabela 24. Stopy bezrobocia w kraju, województwie warmińsko-mazurskim, powiecie piskim, elckim, mrągowym, giżyckim i szczycieńskim w latach 2012-2016

	31.12.2012 r.	31.12.2013 r.	31.12.2014 r.	31.12.2015 r.	31.12.2016 r.
kraj	13,4%	13,4%	11,4%	9,7%	8,3%
województwo warmińsko-mazurskie	21,3%	21,6%	18,7%	16,2%	14,2%
powiat piski	30,9%	33,6%	29,2%	26,8%	21,2%
powiat elcki	26,9%	26,0%	22,3%	19,1%	17,4%
powiat mrągowski	23,3%	22,9%	19,6%	17,5%	15,4%
powiat giżycki	18,8%	19,6%	17,2%	16,0%	14,2%
powiat szczycieński	26,0%	25,3%	22,2%	17,3%	14,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 9. Stopy bezrobocia w kraju, województwie warmińsko-mazurskim, powiecie piskim elckim, mrągowskim, giżyckim i szczycieńskim w latach 2012-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Z uwagi na typowo leśno-rolniczy charakter gminy, duża część jej mieszkańców związana jest z rolnictwem i leśnictwem. Na typowo wiejskich terenach podstawowym źródłem utrzymania jest praca we własnych indywidualnych gospodarstwach rolnych. Jednak część siły roboczej, jaka pracuje w gospodarstwach rolnych, stanowi bezrobocie ukryte. Wynika to z tego, że występuje nieadekwatność areału gospodarstw rolnych w stosunku do liczby pracujących w nich ludzi.

Bezrobocie jest jednym z głównych problemów występujących w gminie. Pomimo polityki socjalnej prowadzonej przez gminę, oraz tworzących się nowych miejsc pracy, nadal znaczący udział w ogóle ludności stanowią mieszkańcy pozostający bez zatrudnienia. Od kilku lat notuje się systematyczny spadek liczby osób bezrobotnych. Według stanu na 31.12.2016 r. liczba osób bezrobotnych w gminie zmniejszyła się w porównaniu do 2013 r. o ponad 46%. Wszystkie te zmiany są zjawiskiem pożądanym, wpływającym na rozwój społeczno-gospodarczy gminy Pisz. Na koniec 2016 r. było zarejestrowanych 1458 osób, co stanowiło najwięcej, bo aż 42,4% ogółu bezrobotnych w powiecie piskim.

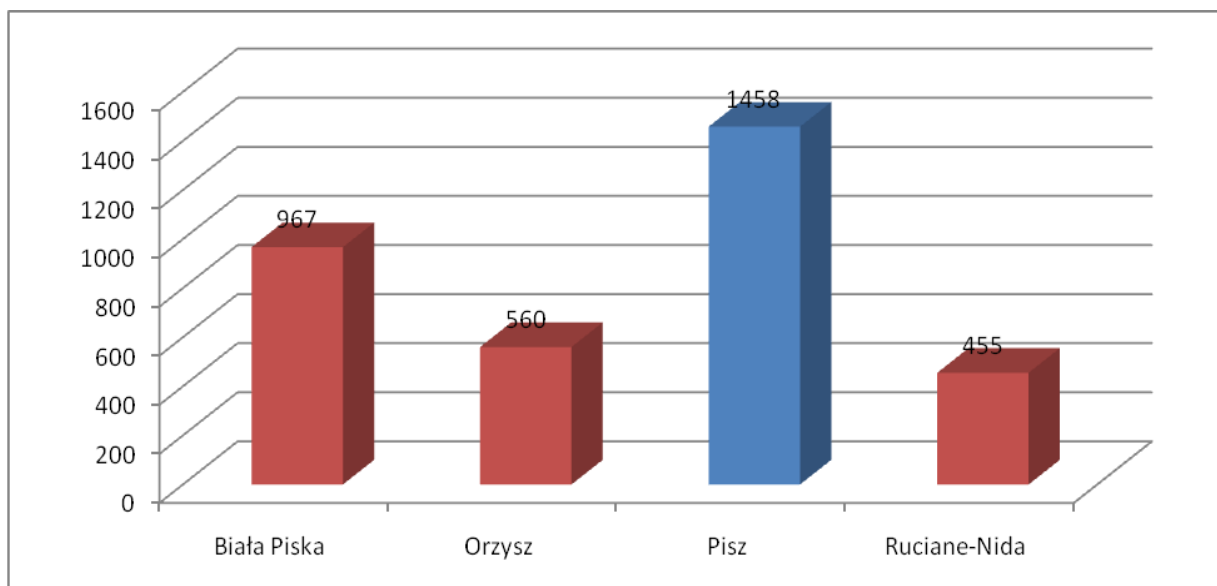
Poniższa tabela obrazuje gminę Pisz na tle pozostałych 3 gmin powiatu piskiego oraz jej udział w ogóle bezrobotnych w powiecie według stanu na k. 2016 r.

Tabela 25. Struktura bezrobocia na terenie powiatu piskiego wg stanu na 31.12.2016 r.

L.p.	Wyszczególnienie/ gminy	Bezrobotni ogółem	Kobiety	% ogółu bezrobotnych w powiecie piskim
1.	Biała Piska	967	522	28,11%
2.	Orzysz	560	331	16,28%
3.	Pisz	1458	845	42,38%
4.	Ruciane-Nida	455	231	13,23%
5.	RAZEM	3440	1929	100,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 10. Ilość osób bezrobotnych w gminie Pisz tle gmin powiatu piskiego wg stanu na 31.12.2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Bezrobocie jest problemem społecznym, gdyż jego skutki oddziałują na całe społeczeństwo i gospodarkę państwa, a nie tylko na bezrobotnych. Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia utajonego oraz powszechności „szarej strefy zatrudnienia”. Na terenach wiejskich gminy niepokojące jest ukryte bezrobocie w rolnictwie. Brak miejsc pracy w innych branżach powoduje pozostawianie młodych ludzi w indywidualnych gospodarstwach rolnych, gdzie opłacają składki na ubezpieczenie rolnicze, natomiast pracy poszukują w innych dziedzinach. Duże nadzieje wiąże się ze wzrostem zatrudnienia w przemyśle turystycznym, dla którego istnieją na tym terenie atrakcyjne warunki przyrodnicze.

Analizując jednak rynek pracy w gminie Pisz, zauważyć można systematyczny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych z terenu gminy, co stanowi o zmniejszaniu się skali tego problemu.

Liczba bezrobotnych w powiecie piskim zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pisz na dzień 31 grudnia 2016 r. wynosiła 3440 osób, w tym 1929 kobiet, tj. 56%. W okresie tym na terenie gminy Pisz znajdowało się 1458 bezrobotnych osób. Bezrobotne kobiety z terenu gminy w liczbie 845 stanowiły na koniec grudnia 2016 r. ponad 58% ogółu bezrobotnych. W porównaniu do analogicznego okresu ubiegłego roku ich liczba spadła o 319 osób. Bezrobocie wśród mężczyzn obniżyło się natomiast w porównaniu z grudniem 2015 r. o 298 osób. Szczegółowe dane dotyczące rynku pracy w gminie Pisz przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 26. Bezrobotni w gminie Pisz w latach 2013-2016

Wyszczególnienie	stan na dzień 31.12.2013 r.		stan na dzień 31.12.2014 r.		stan na dzień 31.12.2015 r.		stan na dzień 31.12.2016 r.	
	Ogółem	w tym kobiety	Ogółem	w tym kobiety	Ogółem	w tym kobiety	Ogółem	w tym kobiety
Liczba bezrobotnych ogółem:	2719	1371	2259	1134	2075	1164	1458	845
w tym:								
Z prawem do zasiłku	592	275	412	203	449	240	312	178
Do 25 r. ż.	543	241	415	233	335	196	198	116
Powyżej 50 r. ż.	590	210	519	172	585	241	438	179
Długotrwale bezrobotni	1484	806	1296	689	1169	716	835	534
Niepelnosprawni	84	34	55	25	70	41	58	30
Podjęcia pracy w okresie od stycznia do grudnia	2090	1137	2215	1227	1903	946	1797	913
Rozpoczęcia szkolenia w okresie od stycznia do grudnia	37	4	44	19	34	7	57	8
Rozpoczęcia stażu w okresie od stycznia do grudnia	226	136	404	243	222	133	144	96

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Pisz.

Jak wynika z powyższych danych w analizowanym okresie nastąpiło zmniejszenie wskaźnika procentowego osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych - o 44%, jednak na koniec 2016 r. stanowiły one aż 57% wszystkich bezrobotnych. Jest to zjawisko niepokojące, gdyż osoby długotrwale bezrobotne są najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym i trudno takie osoby "wyrwać" z bezrobocia. Kwestia długotrwałego bezrobocia stanowi istotny problem społeczny, ponieważ osoby z tej grupy są w znacznym stopniu zagrożone marginalizacją społeczną z powodu długotrwałego pozostawania bez pracy. Im krótszy okres pozostawania bez pracy, tym bezrobotny ma większe szanse na znalezienie pracy, niż osoba długotrwale poszukująca pracy. Długotrwale bezrobocie, z jego negatywnymi konsekwencjami psychospołecznymi, wymaga odpowiednich form oddziaływań pomocy społecznej na osoby bezrobotne oraz instytucji i organizacji, które zajmują się reintegracją zawodową.

W 2016 r. 144 osób bezrobotnych objęto stażem. W tym samym okresie 1797 osób podjęło pracę za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy.

Kolejna istotna kwestia związana z bezrobociem to stopień wykształcenia osób bezrobotnych. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych często świadczy o niedopasowaniu kompetencji do rynku

pracy. Największą grupę wśród osób bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (30,93%), w dalszej kolejności osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (24,96%) oraz policealnym i średnim zawodowym (19,55%). Stosunkowo wysokie bezrobocie wśród osób z wykształceniem zawodowym może świadczyć o niedopasowaniu wykształcenia kierunkowego do rzeczywistych potrzeb lokalnego rynku pracy. Najniższe bezrobocie odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym (10,70%). Strukturę bezrobotnych pod względem wykształcenia obrazuje poniższa tabela:

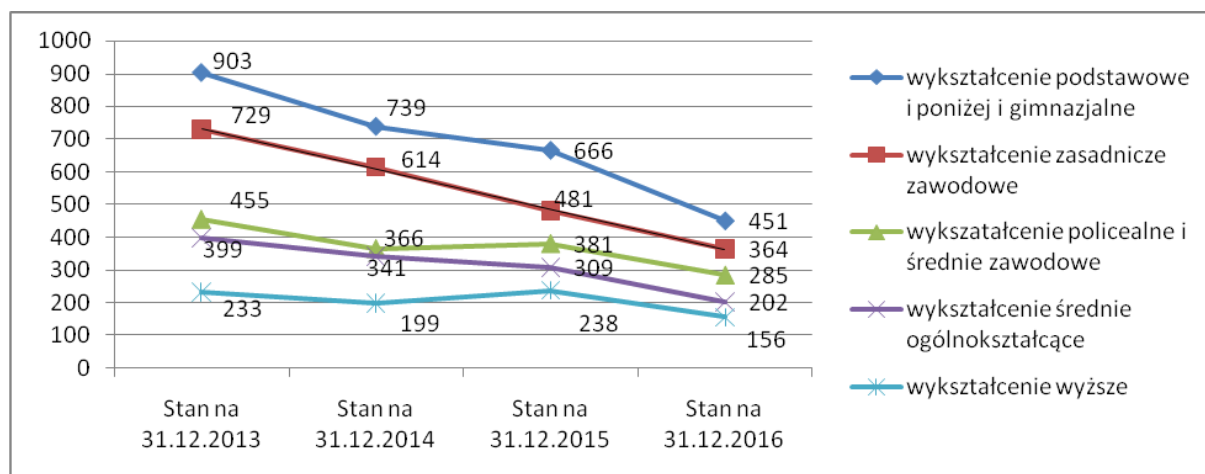
Tabela 27. Struktura bezrobotnych wg wykształcenia w gminie Pisz w latach 2013-2016

Liczba osób bezrobotnych wg wykształcenia w gminie Pisz w latach 2013-2016				
	Stan na 31.12.2013	Stan na 31.12.2014	Stan na 31.12.2015	Stan na 31.12.2016
wykształcenie podstawowe i poniżej i gimnazjalne	903	739	666	451
wykształcenie zasadnicze zawodowe	729	614	481	364
wykształcenie policealne i średnie zawodowe	455	366	381	285
wykształcenie średnie ogólnokształcące	399	341	309	202
wykształcenie wyższe	233	199	238	156
razem	2719	2259	2075	1458

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Pisz.

W formie graficznej powyższe dane zostały przedstawione na poniższym wykresie.

Tabela 28. Struktura bezrobotnych wg wykształcenia w gminie Pisz w latach 2013-2016

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Pisz.

Aktywność zawodowa wiąże się z wykształceniem, jakie posiadają mieszkańcy. Im jest ono wyższe bądź ukierunkowane zawodowo, tym aktywność zawodowa jest wyższa. Bardzo rzadko zainteresowanie aktywnością zawodową wykazuje ludność z wykształceniem podstawowym lub bez wykształcenia. Pomiędzy znajdują się absolwenci szkół średnich, którzy podejmują dalszą kontynuację nauki.

Tabela 29. Wybrane dane porównawcze o rynku pracy w gminie Pisz, powiecie piskim oraz województwie warmińsko-mazurskim w 2015 r.

	gmina	powiat	województwo
Pracujący	4 793	7 317	275 374
Pracujący na 1000 ludności	171	127	191
Bezrobotni zarejestrowani, w tym:	2 075	4 616	83 510
kobiety w %	56%	54%	53%
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	11,70%	12,50%	9,10%
Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w %	14,20%	14,80%	10,30%

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według danych GUS na 31.12.2015 r. w gminie Pisz na 1000 mieszkańców pracowało 171 osób (w powiecie 127 osób, w województwie 191 osób). 53% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Pisz wynosi 3 445,13 PLN, co odpowiada 83% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Pisz 765 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 454 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -311.

Gmina Pisz należy do terenów o niskim rozwoju gospodarczym. 27,6% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 21,2% w przemyśle i budownictwie, a 19,9% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 19,9% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości). Mieszkańców gminy cechuje wysoki poziom przedsiębiorczości o czym świadczy dynamika rozwoju firm.

Możliwość wzrostu liczby miejsc pracy na terenie gminy Pisz wiązać się może z rolnictwem (w tym przetwórstwem rolno-spożywczym, rolnictwem ekologicznym), a także z rozwojem turystyki (w tym agroturystyki i usług około turystycznych) i rekreacji, które to powinny się stać czynnikami aktywizującymi rozwój gminy. Teren gminy Pisz posiada potencjał do rozwoju różnego rodzaju form rekreacji, tj. wypoczynek pobytowy, świąteczny a także turystyka alternatywna, bazująca na kwaterach prywatnych i agroturystycznych. Z formami użytkowania rekreacyjnego powinna się wiązać różnorodna baza noclegowa z bogatym wielofunkcyjnym otoczeniem usługowym, stwarzającym nowe miejsca pracy dla mieszkańców gminy.

Osoby bezrobotne z obszaru gminy biorą udział w różnorodnych formach aktywizacji zawodowej, jednak dostępność tych form zależy od wielkości środków Funduszu Pracy na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych w powiecie piskim. Liczba ofert zatrudnienia jest niewystarczająca w porównaniu do liczby bezrobotnych, dlatego możliwości aktywizacji należy szukać przede wszystkim w uwarunkowaniach lokalnego rynku pracy. Z analizy podmiotów gospodarki narodowej, funkcjonujących na obszarze gminy Pisz, wynika niewielki potencjał gminy do generowania miejsc pracy. Około połowa z zarejestrowanych podmiotów może nie mieć czynnego charakteru. Zdecydowaną większość stanowią tu osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, najczęściej zmuszone do walki o utrzymanie się na rynku i tworzące niewiele nowych miejsc pracy. Stowarzyszenia, fundacje oraz inne organizacje społeczne również nieczęsto są w stanie zatrudniać pracowników, ponieważ ich działalność nie przynosi wystarczających dochodów¹⁶. U podstaw aktywności zawodowej mieszkańców leży aktywność edukacyjna, która wpływa między innymi na zdolność podjęcia pracy i atrakcyjność potencjalnego zatrudnienia, a także gotowość do zmian, adaptacji i mobilności. W związku z powyższym należy podejmować działania, które doprowadzą do zwiększenia szans na znalezienie pracy, a tym samym poprawę sytuacji zawodowej kobiet na lokalnym rynku pracy. Niezwykle ważne jest tutaj przełamanie stereotypów w sferze podziału zawodów na tradycyjnie męskie i kobiece oraz udzielenie wielostronnego wsparcia na rynku pracy poprzez promowanie równego dostępu kobiet i mężczyzn do zatrudniania.

W związku z bardzo dużym udziałem bezrobocia w powodach przyznawania pomocy Społecznej przez M-GOPS, stanowi ono duże obciążenie finansowe również dla budżetu gminy. W celu ograniczenia skali jego oddziaływania, przede wszystkim w sferze społecznej, opracowano *Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Pisz na lata 2014-2020*, poruszającą także problem bezrobocia. Określone w dokumencie cele szczegółowe t. j.:

- 1.1 Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców,
- 1.2 Podniesienie szans na zatrudnienie osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy,
- 1.3 Zwiększenie potencjału gospodarczego Gminy do generowania miejsc pracy

---

¹⁶ *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pisz na lata 2014-2020*, 2014, s. 73.

w ramach *Celu strategicznego 1. Poprawa sytuacji na rynku pracy w Gminie Pisz* dotyczą przeciwdziałania zjawisku bezrobocia.

Bezrobocie jest częstą przyczyną wypłaty zasiłków stanowiących wsparcie w ramach pomocy społecznej w gminie Pisz. Utrata pracy lub jej brak jest przyczyną wielu bardzo niepokojących zjawisk społecznych (tj. przestępczość, patologia, przemoc w rodzinie czy uzależnienia od alkoholu), a także czynnikiem skutecznie ograniczającym popyt wewnętrzny. Długotrwałe występowanie tych efektów bezrobocia w konsekwencji wpływa bezpośrednio na wzrost wydatków gminy na pomoc społeczną w zakresie zmniejszenia lub likwidacji tych zjawisk, jak również na pogorszenie wizerunku i atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej gminy. Na obecny poziom bezrobocia wpływa również postawa samych osób bezrobotnych w gminie, charakteryzująca się niewielką aktywnością społeczną (brak kwalifikacji zawodowych, brak chęci podnoszenia ich, niski poziom wykształcenia).

Chcąc zmniejszać skalę bezrobocia, należałoby m.in.:

- stwarzać odpowiednie warunki do prowadzenia działalności gospodarczej na swoim terenie m.in. poprzez tworzenie odpowiedniego systemu zachęt dla nowych przedsiębiorców (pakiety zachęt inwestycyjnych i ulg podatkowych) lub poprzez wyznaczanie odpowiednich terenów inwestycyjnych,
- skutecznie pozyskiwać nowych inwestorów,
- wesprzeć instytucjonalnie osoby wykluczone z rynku pracy,
- podnieść kwalifikacje (poprzez organizację kursów i szkoleń, przygotowujących do ponownego odnalezienia się na rynku pracy) lub przebranżowić części mieszkańców,
- zwiększyć zaangażowanie na rzecz wsparcia osób młodych, zwłaszcza bez doświadczenia zawodowego na rynku pracy przez doradców zawodowych, psychologów, coachów i innych specjalistów,

Szansą wydaje się również być rozwój turystyki i działalności z nią związanych.

Podsumowując zjawisko bezrobocia na terenie gminy Pisz, konieczne jest wykorzystanie planowanych zmian w zakresie pomocy społecznej oraz aktywizacji osób bezrobotnych i zaangażowanie służb pomocy społecznej z terenu gminy w bardziej aktywne rozwiązywanie problemów bezrobocia, w szczególności długotrwałego bezrobocia.

Pomoc społeczna

Jednostką organizacyjną gminy realizującą zadania własne i zlecone z zakresu pomocy społecznej jest Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej z siedzibą w Pisz. Celem Ośrodka jest podejmowanie wszelkich działań umożliwiających osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych

potrzeb i umożliwianie im życia w warunkach odpowiadających godność człowieka, a także podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

W społeczności gminy występują liczne problemy. Dotykają one dużą liczbę mieszkańców gminy. Do najważniejszych problemów społecznych można zaliczyć:

- ubóstwo, niskie dochody ludności i znaczny w nich udział pomocy socjalnej,
- bezrobocie, w tym długotrwale bezrobocie i jego niekorzystna struktura,
- brak odpowiednich kwalifikacji zawodowych ludności i ich niedostosowanie do zmieniających się wymogów pracy,
- wzrost kosztów utrzymania i kształcenia,
- odpływ ludności do miast oraz za granicę, zwłaszcza w obrębie grup najlepiej wykształconych młodych osób,
- niekorzystne zmiany struktury demograficznej (starzenie się ludności, niski przyrost naturalny),
- słaby rozwój gospodarki mieszkaniowej, brak mieszkań komunalnych i socjalnych,
- alkoholizm,
- małą liczbę ośrodków wsparcia dla osób niepełnosprawnych i seniorów,
- słaby dostęp do lekarzy specjalistów,
- małą aktywność lokalnej społeczności.

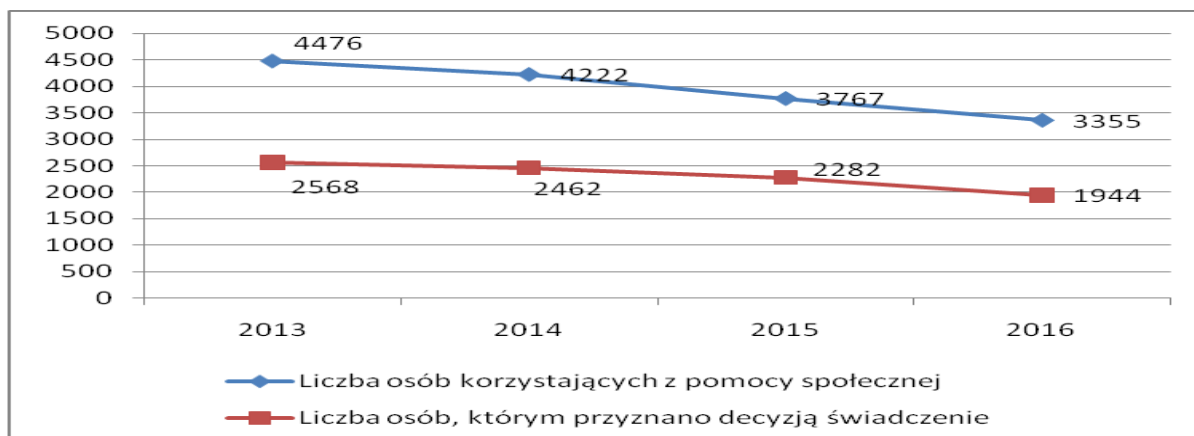
Czynniki te wpływają negatywnie na rodzinę i jej rozwój, zakłócają jej funkcjonowanie, prowadzą do niskiej samooceny oraz braku aktywności zawodowej i społecznej.

Tabela 30. Wybrane dane porównawcze dot. pomocy społecznej w gminie Pisz

	2013	2014	2015	2016
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	4476	4222	3767	3355
Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie ogółem, w tym:	2568	2462	2282	1944
pieniężne	1420	1278	1232	1077
niepieniężne	1386	1246	1105	915
Liczba rodzin podejmujących pracę socjalną	1598	1536	1054	840
Liczba rodzin korzystająca z poradnictwa specjalistycznego	359	379	279	150

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Pisz.

Wykres 11. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej oraz liczba osób, którym przyznano świadczenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Pisz.

Analizując powyższą tabelę oraz wykres można zauważyć, że w latach 2013-2016 liczba osób korzystających z pomocy społecznej systematycznie maleje. Sumaryczny spadek w analizowanym okresie wyniósł 1121osób, czyli prawie 25%. W latach 2013 - 2016 najczęstszą formą przyznanej pomocy społecznej były świadczenie niepieniężne. Od roku 2013 r. można zauważyć systematyczny spadek ilości osób uprawnionych zarówno do świadczeń pieniężnych jak i rzeczowych. Należy zauważyć, że w tym czasie prawie dwukrotnie zmalała ilość rodzin podejmujących pracę socjalną.

Poniższa tabela przedstawia wykaz powodów przyznania pomocy społecznej oraz wartości tych świadczeń.

Tabela 31. Wartości / powody przyznania pomocy przez M-GOPS w Pisz w latach 2013-2016

Wartość przyznania pomocy	2013	2014	2015	2016
Liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne	2055	1951	1914	2034
Wartość wypłaconych zasiłków rodzinnych w zł	3 166 119	2 941 817	2 848 295	3 197 026
Wartość wypłaconych zasiłków z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej	420 080	397 040	373 960	405 235
Wartość świadczeń pielęgnacyjnych	676 069	665 229	1 137 920	1 238 273
Wartość świadczeń opiekuńczych	1 588 113	1 613 389	2 207 402	2 403 666
Powody przyznania pomocy	2013	2014	2015	2016
Ubóstwo	1251	1198	1142	1038
Bezdomność	33	35	55	47

Powody przyznania pomocy	2013	2014	2015	2016
Potrzeba ochrony macierzyństwa	269	238	238	188
Bezrobocie	1105	1028	945	790
Niepełnosprawność	357	376	349	340
Długotrwała lub ciężka choroba	612	576	579	585
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	371	294	255	223
Alkoholizm	64	44	44	41
Narkomania	1	1	1	1
Przemoc w rodzinie	5	7	11	9
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	27	17	18	21
Zdarzenie losowe	6	4	6	1
Sieroctwo	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Pisz.

Jak wynika z powyższych danych najważniejsze problemy współczesnej rodziny na terenie gminy Pisz to ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność. Problem ubóstwa nierozdzielnie związany jest z bezrobociem, połączonym z niskim poziomem wykształcenia, niepełnosprawnością, wielodzietnością, bezdomnością oraz faktem zamieszkiwania na wsi. Stopa bezrobocia na terenie powiatu piskiego w ostatnich kilku latach wahała się w granicach 20-30%. W związku z czym wiele rodzin było zmuszonych do sięgnięcia po pomoc MOPS.

Na kolejnym miejscu pod względem natężenia plasują się problemy zdrowotne mieszkańców. Długotrwała lub ciężka choroba jako problem społeczny uwidacznia się przez pryzmat korzystania ze świadczeń pieniężnych, głównie zasiłków okresowych, stanowiących istotne wsparcie w leczeniu, rehabilitacji i zapewnieniu powrotu do zdrowia. Rozwiązywanie problemów zdrowotnych jest w wielu wypadkach zależne od wsparcia oferowanego przez pomoc społeczną.

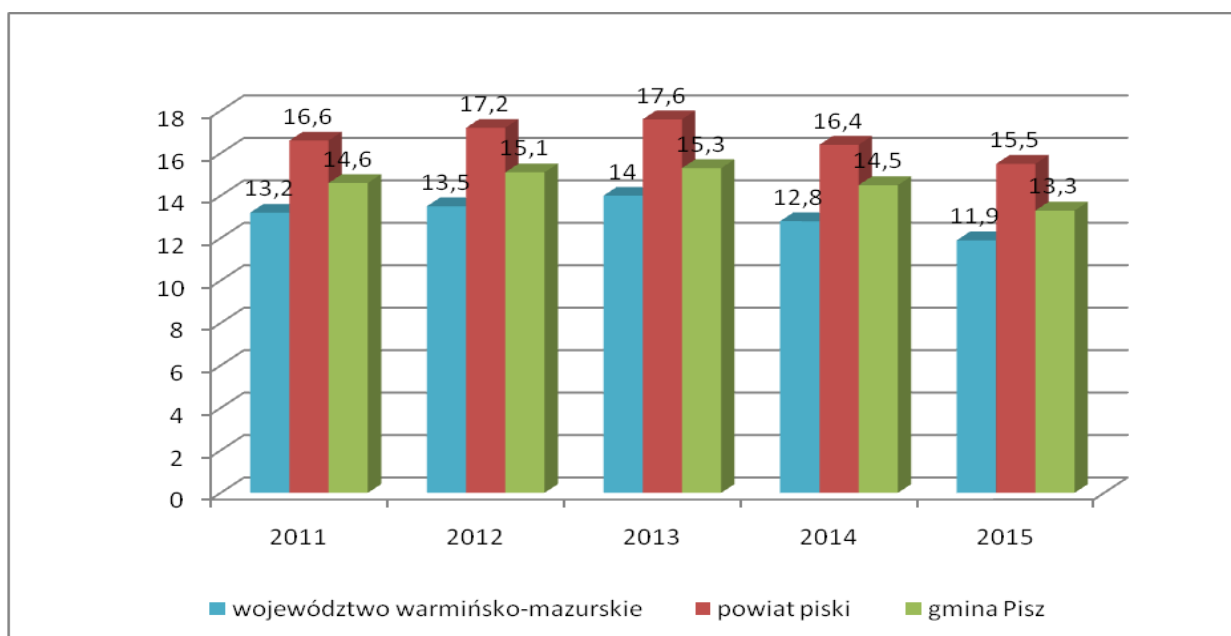
Z kolei niepełnosprawność jest czwartym najważniejszym zagrożeniem dla osób i rodzin w gminie. Problem niepełnosprawności powoduje znaczące ograniczenie w pełnieniu ról społecznych. Skutki niepełnosprawności utrudniają codzienne funkcjonowanie, zatrudnienie, zarobkowanie. Problemy osób niepełnosprawnych, a ściślej ich rozwiązywanie wymagają sporych nakładów finansowych na likwidację barier społecznych, komunikacyjnych, rehabilitację i przystosowanie się do nowej sytuacji życiowej w związku z istotnymi ograniczeniami.

Z powyższej tabeli można wywnioskować, że liczba rodzin pobierających świadczenia rodzinne, po spadku w 2015 r. znów wzrosła do poziomu z 2012 r., natomiast corocznie następuje wzrost wartości wypłat zarówno świadczeń pielęgnacyjnych z dodatkami, jak i opiekuńczych. W większości kategorii dotyczących powodów przyznania pomocy nieznacznie maleje corocznie

ilość osób, dla których została udzielona pomoc społeczna, co jest zjawiskiem pożądanym i świadczącym o zaradności mieszkańców gminy, jak również o sprzyjających czynnikach zewnętrznych, mających wpływ na sytuację życiową mieszkańców. Tak jest w przypadku bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (spadek o 40%), alkoholizmu (spadek o 35%), potrzeby ochrony macierzyństwa (spadek o 30%), bezrobocia (spadek o 29%) czy problemu ubóstwa (o 17%), gdzie odnotowano największe spadki w porównaniu z 2013 r.

Jak wynika z poniższego wykresu udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Pisz na przestrzeni lat 2011-2015 stanowi blisko 14% ludności ogółem i jest niższy w całym badanym okresie, w porównaniu ze wskaźnikiem w powiecie oraz wyższy w odniesieniu do województwa, na co wpływa wiele czynników zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych.

Wykres 12. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem – w województwie warmińsko-mazurskim, powiecie piskim i gminie Pisz (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W ramach struktury organizacyjnej M-GOPS w Pisz działają:

- *Klub Integracji Społecznej* – od 1 lipca 2006 roku świadczy usługi w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych;
- *GZI* – stanowi element systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, jest metodą pracy opartą na systemowej współpracy lokalnych instytucji, podmiotów i służb oraz na wielopłaszczyznowym podejściu do problemu przemocy;
- *Noclegownia dla osób bezdomnych* – 5 miejsc, zapewnia schronienie w formie pobytu okresowego lub doraźnego;

- *Punkt poradnictwa specjalistycznego*- świadczenie nieodpłatnych porad prawnych i psychologicznych.

Działalność Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Piszu wspierana jest przez wiele podmiotów, w tym przez organizacje pozarządowe, działające m.in. w szeroko rozumianym obszarze pomocy społecznej. Są to m.in.:

- placówki systemu ochrony zdrowia,
- Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Powiatowy Urząd Pracy w Pisz,
- Policja,
- Sąd Rodzinny, kuratorzy społeczni,
- szkoły,
- organizacje i stowarzyszenia, działające na terenie gminy.

Innymi instytucjami działającymi na terenie gminy w sferze szeroko rozumianej pomocy społecznej są m.in.:

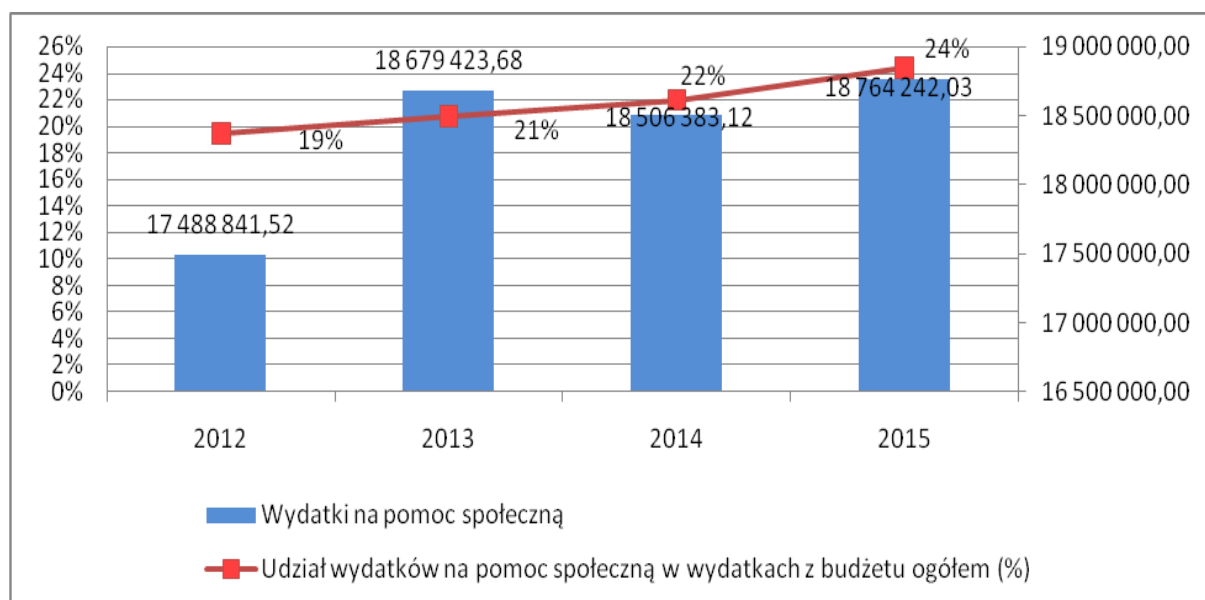
- Ośrodek Profilaktyki i Terapii w Pisz jest jednostką budżetową Gminy Pisz, powołaną w celu realizacji zadań Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Pisz. W strukturze OPiT w Pisz działają:
  - Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia – zadania: psychoterapia uzależnionych od alkoholu i współuzależnionych, diagnostyka, grupa wsparcia dla uzależnionych i współuzależnionych, poradnictwo indywidualne;
  - Świetlica Wychowawczo-Terapeutyczna „Smurfy” – w ciągu roku szkolnego prowadzi zajęcia wychowawczo-terapeutyczne dla dzieci, pomoc w odrabianiu lekcji, zajęcia sportowo-rekreacyjne, zajęcia integrujące dzieci i rodziców; w wakacje i podczas ferii zimowych kolonie i półkolonie z programem profilaktycznym;
  - Punkt Konsultacyjny dla Osób Doznających Przemocy w Rodzinie – świadczy pomoc psychologiczną i prawną osobom dotkniętym przemocą w rodzinie;
  - Młodzieżowy Punkt Konsultacji i Terapii – prowadzi zajęcia edukacyjne dla młodzieży i dorosłych z zakresu przeciwdziałania narkomanii, a także kieruje do odpowiednich ośrodków;
  - Niebieski Pokój służący do prowadzenia w bezpiecznych warunkach przesłuchań dzieci będących ofiarami lub
- Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Pisz,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Pisz,
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Pisz,
- Ośrodek Rewalidacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Pisz.

Organizacje te w sposób istotny wpływają na jakość życia mieszkańców gminy Pisz, organizując działania edukacyjne, rekreacyjne i aktywizujące społeczność lokalną, a także przyczyniają się w istotny sposób do rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców gminy. M-GOPS podejmuje również szereg inicjatyw, zmierzających do ograniczenia negatywnych skutków zjawisk gospodarczo – społecznych, a jednocześnie aktywizujących środowiska zagrożone dysfunkcyjnością.

Należy podkreślić, że oczekiwany w wyniku realizacji odpowiedniej strategii rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy przyczyni się do powstawania nowych miejsc pracy, a tym samym do zmniejszania bezrobocia na terenie gminy i spadku liczby osób bezrobotnych korzystających obecnie z pomocy M-GOPS w Pisz. Tym samym, gmina będzie mogła część zaoszczędzonych środków finansowych przeznaczyć na inne zadania związane z pomocą społeczną lub wykorzystać zupełnie na inne cele (np. inwestycyjne). Poniżej zobrazowano wydatki poniesione na pomoc społeczną z budżetu gminy w analizowanym okresie:

Wykres 13. Wydatki na pomoc społeczną z budżetu gminy Pisz w latach 2012-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS.

Corocznie następował wzrost środków w tym zakresie wydatków z budżetu gminy przeznaczonych na pomoc społeczną. Sumarycznie jednak dało to dodatnią wartość 1 275 401 zł w okresie 2012-2015 i stanowiło wzrost o 7,2%. W latach analizy udział tych wydatków w stosunku do całkowitych wydatków budżetowych wahał się na poziomie 19-24%. Wraz z wzrastającym poziomem dochodów w budżecie gminy (w latach 2012-2015) wydatki przeznaczone na zwiększające się potrzeby pomocy społecznej, po zanotowanym spadku w 2014 r., ponownie wzrosły.

Działalność M-GOPS w Pisz, w oparciu o ramy prawne dotyczące pomocy społecznej, jest niezbędna dla dobra mieszkańców potrzebujących wsparcia w różnych sferach życia. W dalszym ciągu potrzebne są działania, prowadzące do usamodzielnienia się od pomocy społecznej, zarówno

poszczególnych osób jak i całych rodzin, szczególnie długotrwale korzystających ze wsparcia w tej formie. Służyć ma temu realizacja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pisz na lata 2014-2020*, wdrożonej w 2014 r.

2.5.3. Bezpieczeństwo publiczne

Na atrakcyjne warunki do zamieszkania wpływa również bezpieczeństwo publiczne. Zadania związane z utrzymaniem porządku publicznego oraz z zapewnieniem bezpieczeństwa realizowane są przez podmioty odpowiedzialne za stan bezpieczeństwa, w tym:

- Komendę Powiatowej Policji w Pisz, odpowiadającą terytorialnie za rejon gminy Pisz,
- 8 Ochotniczych Straży Pożarnych.

Do zadań Policji należy między innymi:

- ochrona życia i zdrowia obywateli przed bezprawnymi zamachami na te dobra,
- ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym również zapewnienie spokoju, w miejscach publicznych w środkach komunikacji publicznej w ruchu drogowym, i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania,
- kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych,
- wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie sprawców tych czynów. Inicjowanie i organizowanie działań, mających na celu zapobieganie popełnieniu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z instytucjami państwowymi, samorządowymi, i społecznymi,

ponadto Policja realizuje polecenia sądu, prokuratury, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

Miasto i gmina Pisz podlega bezpośrednio pod obszar funkcjonowania Komendy Powiatowej Policji w Pisz. Rejon gminy obsługuje 4 dzielnicowych (3 obsługuje teren miasta, a czwarty gminę Pisz).

Poniższa tabela zawiera dane statystyczne w zakresie popełnionych przestępstw oraz wskaźników ich wykrywalności:

Tabela 32. Popelnione przestępstwa wg rodzaju wraz ze wskaźnikiem ich wykrywalności w latach 2013-2016 na terenie gminy Pisz

Rodzaj popełnionych przestępstw		PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE				WSKAŹNIK WYKRYWALNOŚCI			
		2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
ogółem, w tym:	ogółem	1194	1068	1104	1137	64,59	71,28	54,12	72,62
	w tym nieletnich	34	53	22	19				

Rodzaj popełnionych przestępstw		PRZESTĘPSTWA STWIERDZONE				WSKAŹNIK WYKRYWALNOŚCI			
		2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
przeciwko życiu i zdrowiu	ogółem	37	34	21	50	97,3	94,12	95,24	92,16
	w tym nieletnich	2	2	1	2				
drogowe	ogółem	246	154	124	141	98,78	98,05	98,4	99,29
	w tym nieletnich	1	1	0	0				
kradzież rzeczy	ogółem	244	177	167	165	30,08	44,57	24,4	36,75
	w tym nieletnich	10	16	2	3				
kradzież z włamaniem	ogółem	171	218	352	168	28,49	44,83	23,82	45,71
	w tym nieletnich	4	18	18	6				
rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze	ogółem	8	7	11	11	87,5	85,71	81,82	100
	w tym nieletnich	0	2	0	0				
gospodarcze	ogółem	128	146	119	231	75,78	84,35	68,91	82,68
	w tym nieletnich	1	0	0	0				
narkotykowe	ogółem	25	29	40	38	88	96,55	90	86,84
	w tym nieletnich	4	2	1	2				
pozostałe	ogółem	35	56	35	50	97,14	91,05	94,29	92,16
	w tym nieletnich	0	0	0	2				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Pisz.

Analizując dane udostępnione przez Komendę Powiatową Policji w Pisz w perspektywie lat 2013-2016 należy mówić o utrzymującym się poziomie popełnianych przestępstw na terenie gminy Pisz. Analizując wskaźniki wykrywalności przestępstw ogółem można zaobserwować nieznaczny wzrost w tym obszarze, głównie w zakresie przestępstw związanych z kradzieżą i rozbojem.

Pośród przestępstw stwierdzonych na terenie gminy Pisz udział w statystykach tych zdarzeń zajmują również przestępstwa drogowe. Dane dotyczące ruchu drogowego w gminie w latach 2013-2016 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33. Dane dotyczące ruchu drogowego w gminie Pisz w latach 2013-2016

Liczba wypadków				Liczba zabitych				Liczba rannych				Liczba kolizji			
2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
55	46	42	49	8	6	5	8	77	53	52	52	512	490	498	535

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Pisz.

Analizując ruch drogowy w gminie Pisz w badanym okresie można zauważyć, że w 2013 r. zanotowano największą liczbę wypadków, a co za tym idzie zabitych i rannych. Z kolei w 2016 r. wystąpiła największa ilość kolizji drogowych.

W analizowanym okresie lat 2013-2016 realizowane były na terenie gminy działania w ramach następujących programów:

- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii,
- Narodowy Plan Działań Na Rzecz dzieci i Młodzieży "Polska dla dzieci",
- Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi,
- Program "Razem bezpiecznie".

Ponadto dzielnicowi współpracują z placówkami oświatowo - wychowawczymi, jak również z poszczególnymi organami administracji samorządowej jak np. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, M-GOPS. Podejmowane są działania mające na celu ograniczenia liczby wykroczeń i przestępstw w szkołach oraz w bezpośrednim otoczeniu szkół.

2.5.4. Ochrona zdrowia

Istotnym elementem infrastruktury społecznej jest system ochrony zdrowia. Jego poziom w sposób istotny wiąże się z jakością wykonywanej pracy przez mieszkańców oraz wpływa na wydatki budżetu gminy. Dostęp do infrastruktury z zakresu ochrony zdrowia zależy przede wszystkim od liczby podmiotów świadczących usługi zdrowotne, ich rozmieszczenia oraz kosztów świadczonych usług.

Styl życia i zachowania zdrowotne w największym stopniu wpływają na stan zdrowia społeczności. Do czynników niewątpliwie zagrażających zdrowiu należą przede wszystkim: nieprawidłowości w sposobie żywienia, mała aktywność fizyczna, nadmierne spożycie alkoholu palenie tytoniu, używanie narkotyków, zły stan środowiska naturalnego, niewłaściwe warunki bezpieczeństwa pracy, brak powszechnej profilaktyki oraz wypadki drogowe.

Na system opieki zdrowotnej składają się m.in. takie jednostki jak: szpitale, poradnie oraz specjalistyczne przychodnie lekarskie i inne podmioty lecznicze. System ochrony zdrowia funkcjonujący dla całego obszaru gminy Pisz wypełnia w swojej strukturze podstawowe zadania. Oparty jest zarówno na publicznych jak i niepublicznych zakładach opieki zdrowotnej. Według danych GUS na terenie gminy Pisz funkcjonuje 20 podmiotów ambulatoryjnych. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego opieka zdrowotna na terenie gminy jest dość rozbudowana. Przeciętnie na 10 tys. mieszkańców gminy Pisz przypada 6 przychodni, co daje taki sam wynik jak w powiecie piskim i w województwie warmińsko-mazurskim.

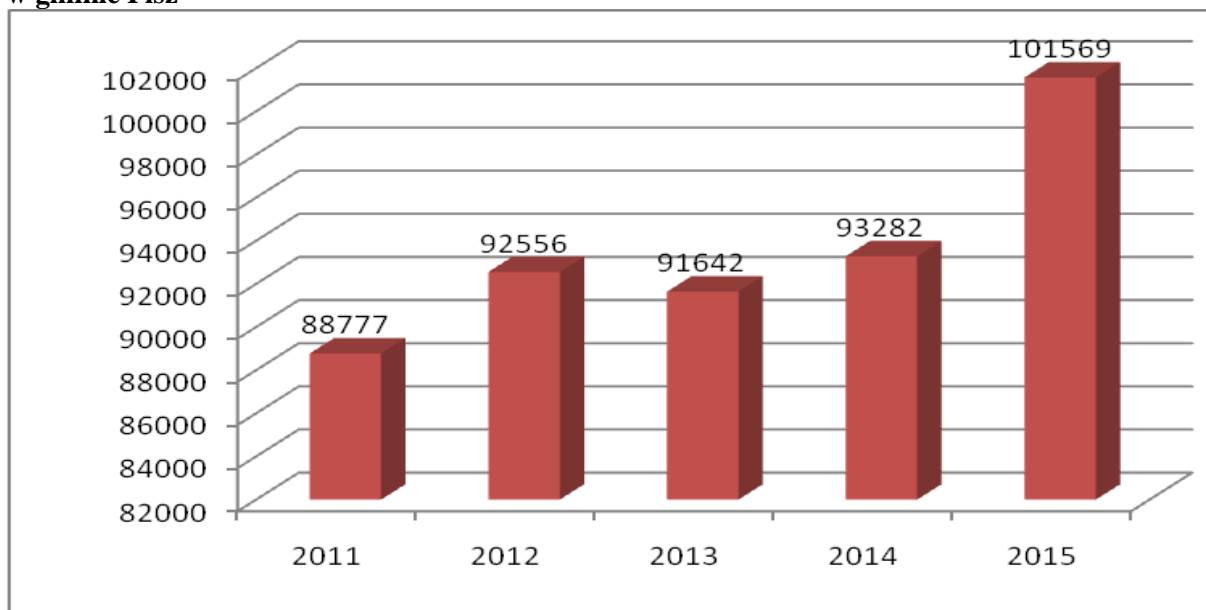
Jednak należy zauważyć brak podmiotów leczniczych na terenie wiejskim gminy (dojazd do Pisu z najbardziej oddalonych miejscowości wynosi 20-30 km w jedną stronę). W związku z tym mieszkańcy gminy mają utrudniony dostęp do kadry medycznej.

Przychodnie lekarskie świadczą usługi zarówno w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej oraz z zakresu specjalistycznej opieki. Zadania z zakresu leczenia szpitalnego jak i pogotowia ratunkowego realizowane są w Pisz – w SPZOZ Szpital Powiatowy w Pisz. Na terenie gminy funkcjonuje 8 aptek, funkcjonujących w mieście Pisz. Na koniec 2015 r. w gminie Pisz na aptekę przypadało 3 495 mieszkańców.

Należy zauważyć, że według danych GUS w 2013 roku 42,9% zgonów w gminie Pisz spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 25,9% zgonów w gminie były nowotwory, a 5,7% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego.

W ramach systemu opieki zdrowotnej wymienić należy m.in. monitorowanie stanu zdrowia i określanie potrzeb zdrowotnych ludności, identyfikację i zwalczanie środowiskowych zagrożeń zdrowotnych, zapobieganie rozprzestrzenianiu się chorób (ze szczególnym uwzględnieniem chorób zakaźnych). Na podstawie statystyk przedstawionych na poniższym wykresie, obrazującym skalę udzielonych porad medycznych na terenie gminy Pisz, można zauważyć trend rosnący takich działań na przestrzeni 5 lat (2011-2015). Zapewne ma na to wpływ dostęp do specjalistów jak i limit punktów na wybrane usługi zdrowotne przyznawane przez NFZ dla gminy Pisz. Dlatego warto analizować dane dotyczące wzrostu zapotrzebowania na usługi medyczne.

Wykres 14. Liczba udzielonych porad podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2011-2015 w gminie Pisz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych – GUS.

Należy nadmienić, że Urząd Miejski w Pisz nie realizuje projektów w zakresie promocji zdrowia, jak również nie realizuje programów zdrowotnych, mających na celu m.in. poprawę

dostępności i jakości usług medycznych w zakresie profilaktyki chorób (poprzez m.in. wykonywanie bezpłatnych badań) czy edukacji prozdrowotnej (np. dla najmłodszych mieszkańców gminy). Profilaktyka w obszarze zdrowia wsparta przez gminę zapewne przyczyniłaby się do kształtowania prozdrowotnego stylu życia, zmiany jakości życia mieszkańców, a co za tym idzie również niosłaby ekonomiczne korzyści.

Znaczny wzrost liczby osób w wieku przedemerytalnym i emerytalnym powoduje wzrost zapotrzebowania na opiekę zdrowotną oraz społeczną. Należy zauważyć, że ochrona zdrowia to nie tylko ośrodki lecznicze, ale również zakłady opiekuńcze, pielęgniarские oraz zakłady opieki paliatywnej.

Kształtowanie się zjawisk demograficznych w przyszłości będzie miało istotny wpływ na określenie kierunków alokacji wydatkowanych środków finansowych (nie tylko gminnych ale również budżetu centralnego). Ze względu na relatywne starzenie się mieszkańców gminy Pisz należy liczyć się ze wzrostem wydatków związanych z utrzymaniem zdrowia, zapewnieniem opieki społecznej oraz opieki zdrowotnej.

2.5.5. Oświata i wychowanie

Wychowanie przedszkolne

Wychowanie przedszkolne na terenie gminy realizowane jest w jednym przedszkolu publicznym mieszczącym się w Pisz, jednym przedszkolu niepublicznym oraz dwóch niepublicznych punktach przedszkolnych, znajdujących się w Pisz. W roku szkolnym 2016/2017 z wychowania przedszkolnego korzysta łącznie 500 dzieci. Należy w tym miejscu zauważyć, że liczba dzieci w wieku 3-6 lat w latach 2006-2016 spadła o ok.8% . Na koniec 2016 r. w gminie było 1094 dzieci w wieku 3-6 lat (według danych GUS). Przyjmując, że liczba dzieci obecnie jest zbliżona, to poziom uczestnictwa w opiece przedszkolnej dzieci wynosi ok. 46%, co oznacza, że co 2-gie dziecko w wieku 3-6 lat korzysta z wychowania przedszkolnego.

Jest to udział nieznacznie niższy od udziałów w wielu gminach wiejskich, lecz ze względu na potrzebę wyrównywania szans edukacyjnych dzieci wiejskich jeszcze w pełni niezadowolający. Zapotrzebowanie na usługi wychowania przedszkolnego są powiązane z sytuacją na rynku pracy (w szczególności z zatrudnieniem kobiet). Poniższe tabele przedstawiają wykaz placówek oraz dane statystyczne dot. liczby wychowanków oraz nauczycieli.

Tabela 34. Wykaz przedszkoli i placówek przedszkolnych w gminie Pisz na przestrzeni lat 2012-2017

L.p.	Nazwa placówki	2012/2013		2013/2014		2014/2015		2015/2016		2016/2017	
		Liczba uczniów	Liczba nauczycieli	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli
1	Przedszkole Miejskie w Pisz	437	29	421	29	464	33	332	25	457	31
2	Niepubliczny Punkt Przedszkolny "Zielona Chatka" w Pisz	19	2	18	2	19	2	16	2	17	2
3	Niepubliczne Przedszkole „Sosenska”	20	2	18	2	16	2	17	2	14	2
4	Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Skrzatek”	15	1	18	1	17	1	7	1	12	1
Razem		491	34	475	34	516	38	372	30	500	36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Na terenie gminy Pisz funkcjonuje 9 szkół podstawowych oraz 2 gimnazja, dla których organem prowadzącym jest gmina Pisz. Szkoły, poza Gminnym Zespołem Szkół im. Papieża Jana Pawła II w Pisz (w swojej strukturze zawiera Szkołę Podstawową nr 4 oraz Gimnazjum nr 2), są samodzielnymi podmiotami. W roku szkolnym 2016/2017 w szkołach na terenie gminy (według wykazu w poniższej tabeli) w 91 oddziałach uczyło się łącznie 1977 dzieci.

Tabela 35. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne w gminie Pisz w latach 2013-2017

L.p.	Nazwa placówki	2013/2014		2014/2015		2015/2016		2016/2017	
		Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów
1	Gimnazjum Nr 1 im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Pisz	353	15	323	14	246	9	214	9
2	Gminny Zespół Szkół im. Papieża Jana Pawła II w Pisz (Szkoła Podstawowa nr 4 oraz Gimnazjum nr 2)	727	32	690	32	618	23	550	21

L.p.	Nazwa placówki	2013/2014		2014/2015		2015/2016		2016/2017	
		Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba oddziałów
3	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Mikołaja Kopernika w Pisz	707	29	714	29	656	26	609	24
4	Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Henryka Sienkiewicza w Pisz	399	15	410	15	365	14	324	13
5	Szkoła Filialna (SP nr 1 w Pisz) w Snopkach	22	2	23	2	17	1,5	-	-
6	Szkoła Podstawowa w Hejdyku	80	7	73	7	57	6	50	6
7	Szkoła Podstawowa w Jezach	58	5	55	5	44	4	40	4
8	Szkoła Podstawowa w Kotle Dużym	55	5	63	5	50	4	48	3,69
9	Szkoła Podstawowa im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Liskach	89	6	79	6	63	4	63	5
10	Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Trzonkach,	118	7	122	7	92	6	79	6
Razem		2608	123	2552	122	2208	97,5	1977	91,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz

Sieć szkół w gminie dostosowana jest do trendów demograficznych oraz możliwości finansowych gminy. Analizując powyższą tabelę, można zauważyć, że najliczniejszą grupą dzieci uczących się stanowią uczniowie szkół podstawowych. Jednak w związku z reformą oświaty w najbliższych latach zaczną oni kształcić się w klasach starszych szkół podstawowych z tym, że jeden rocznik przejdzie do szkół średnich znajdujących się na terenie gminy Pisz, a na ich miejsce przyjdzie nieco mniej liczna grupa dzieci uczących się dzisiaj w przedszkolach. Z kolei na ich miejsce przyjdą dzieci urodzone po roku 2013, których liczba jest również mniejsza, od liczby dzieci obecnie uczących się w szkołach podstawowych.

Szkoły te posiadają profesjonalną, młodą, przyjazną uczniom kadrę, która zapewnia gruntowną wiedzę i pomaga w rozwijaniu zainteresowań. Uczniowie mają możliwość uczestnictwa w licznych konkursach, olimpiadach i imprezach, przez co rozwijają umiejętności i poszerzają swoje horyzonty. Szanse edukacyjne dzieci i młodzieży szkolnej zamieszkujących zarówno miasto Pisz jak i tereny wiejskie gminy są wyrównane, zwłaszcza w zakresie dostępności sal sportowych oraz udziału w pozalekcyjnych zajęciach. Szkoły prowadzą pomoc edukacyjną, która polega na prowadzeniu zajęć dydaktyczno –wyrównawczych. Równie dobrze rozwinięty jest też system zajęć ponadprogramowych.

Na terenie gminy zatrudniana jest wyspecjalizowana kadra mogąca udzielić uczniom i ich rodzicom szybkiej i właściwej pomocy pedagogiczno-psychologicznej i psychiatrycznej.

Uczniowie oraz nauczyciele wszystkich szkół w gminie mają dobry dostęp do pracowni komputerowych, jak i Internetu. Nauczanie języków obcych jest realizowane od pierwszych klas szkół podstawowych. Ponadto uczniowie mają możliwość doskonalenia swoich umiejętności językowych podczas międzynarodowych spotkań młodzieży w ramach współpracy międzygminnej i międzynarodowej gminy.

Poniższa tabela zawiera dane dotyczące stanu wyposażenia szkół znajdujących się na terenie gminy Pisz.

Tabela 36. Infrastruktura szkół znajdujących się na terenie gminy Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.

[illegible]

Stołówki	tak	tak	tak – połączona ze świetlicą	tak	nie	nie	tak	tak	tak
Wyprawa szkolna 2016/2017	tak	tak	nie	tak	nie	tak	tak	nie	nie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Tabela 37. Wyposażenie szkół znajdujących się na terenie gminy Pisz w komputery i dostęp do Internetu wg stanu na 31.12.2016 r.

Dane identyfikacyjne szkoły/placówki	Wykorzystywane do celów dydaktycznych			z tego - w bibliotece szkolnej			z tego - dostępne dla uczniów			Pozostałe komputery w szkole		
	ogółem	z dostępem do internetu	przenośne	ogółem	z dostępem do internetu	przenośne	ogółem	z dostępem do internetu	przenośne	ogółem	z dostępem do internetu	przenośne
Gimnazjum Nr 1 w Pisz	43	43	4	4	4	0	24	24	0	4	4	2
Przedszkole Miejskie nr 1 w Pisz	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	5	1
Szkoła Podstawowa Nr 1 w Pisz	69	69	19	5	0	0	42	42	0	4	4	0
Szkoła Podstawowa Nr 2 w Pisz	57	57	11	4	4	0	34	34	0	4	4	2
Szkoła Podstawowa w Liskach	22	22	4	0	0	0	12	12	0	2	2	1
Szkoła Podstawowa w Hejdyku	18	18	6	0	0	0	13	13	1	2	2	1
Szkoła Podstawowa w Jeżach	32	9	9	1	1	1	32	9	9	1	1	1
Szkoła Podstawowa w Kotle Dużym	16	3	2	1	0	0	1	0	0	1	1	1
Szkoła Podstawowa w Trzonkach	32	21	4	3	0	0	24	19	0	1	0	0
Gminny Zespół Szkół w Pisz	39	30	10	3	3	1	27	16	0	39	20	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Szkoły te są w dobrym stanie technicznym, natomiast wyposażenie ocenia się jako średnie. Trzy szkoły posiadają boiska, natomiast pozostałe – tereny przeznaczone na budowę boiska. Jedna ze szkół podstawowych (w Liskach) nie posiada biblioteki, natomiast 2 szkoły (w Trzonkach i w Liskach) nie mają w swojej strukturze świetlic. Szkoły w Trzonkach i w Hejdyku nie posiadają również stołówek. Wszystkie szkoły mają pracownię komputerowe, natomiast stan wyposażenia w komputery został przedstawiony w powyższej tabeli.

Szkoły nie dostosowane są dla uczniów niepełnosprawnych. Jest to o tyle istotne, że problem niepełnosprawności stanowi trzecie miejsce wśród problemów społecznych w gminie, z którymi borykają się mieszkańcy.

Realizowanych jest wiele projektów edukacyjnych, co zwiększa możliwości rozwojowe uczniów, jak również przyczynia się do zwiększenia jakości świadczonych usług edukacyjnych. Usługi edukacyjne, jak również odpowiednio wyposażona infrastruktura oświatowa, stanowią podwaliny do przygotowania młodej generacji na rynek pracy. Istnieje bowiem powiązanie między poziomem edukacji i wykształcenia, a stopą bezrobocia.

Gmina Pisz realizuje w zakresie ustawowym obowiązek dowozu uczniów do szkół. Opieka zapewniona jest ze strony przewoźnika (wymóg postępowania przetargowego).

Finansowanie szkół i placówek oświatowych to jedno z najważniejszych zadań jednostki samorządu terytorialnego. W roku 2016 gmina Pisz przeznaczyła na sfinansowanie wydatków oświatowych 28% wszystkich wydatków ogółem.

Należy nadmienić, iż sieć szkół od 1.09.2017 r. ulegnie zmianie, w związku z koniecznością dostosowania jej do reformy w szkolnictwie. Zlikwidowane zostanie Gimnazjum Nr 1 w Pisz, Gminny Zespół Szkół przekształca się w Szkołę Podstawową Nr 4 w Pisz, ponadto zostanie utworzony Zespół Szkolno – Przedszkolny Nr 1 w Pisz, w skład którego wejdzie Przedszkole Miejskie Nr 1 w Pisz oraz Szkoła Podstawowa Nr 2 w Pisz.

Władze samorządowe gminy dzięki systemowi stypendialnemu, jak również we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, pomagają uzdolnionej młodzieży (zwłaszcza tej pochodzącej z ubogich rodzin) w kontynuowaniu nauki na poziomie szkół wyższych, w których nauczanie skorelowane jest ze zrównoważonym rozwojem regionu. Nauka w tych placówkach ukierunkowana jest na turystykę, a także rozwój przedsiębiorczości i usług.

Współczynnik skolaryzacji brutto (odnoszący się do liczby i struktury ludności – płeć, grupy wieku) w gminie dla szkół podstawowych na koniec 2015 r. wynosi 86,66% i jest na porównywalnym poziomie do współczynnika skolaryzacji dla powiatu, który wynosi 85,36%. Zaś dla gimnazjum wynosi 105,38% i stanowi wyższy poziom, niż współczynnik skolaryzacji dla powiatu 95,89%.

W strukturze placówek edukacyjnych funkcjonujących na terenie gminy są również szkoły ponadgimnazjalne, tj.:

- I Liceum Ogólnokształcące w Pisz,
- Zespół Szkół nr 1 w Pisz,
- Zespół Szkół Zawodowych z Biblioteką Pedagogiczną w Pisz (w strukturze Technikum i Zasadnicza Szkoła Zawodowa),
- Zespół Placówek Kształcenia Ustawicznego (w strukturze Liceum Ogólnokształcące i Szkoły Policealne dla Dorosłych),
- Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I stopnia,
- Katolickie Liceum Ogólnokształcące w Pisz,
- Niepubliczne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Pisz,
- Prywatne Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Pisz.

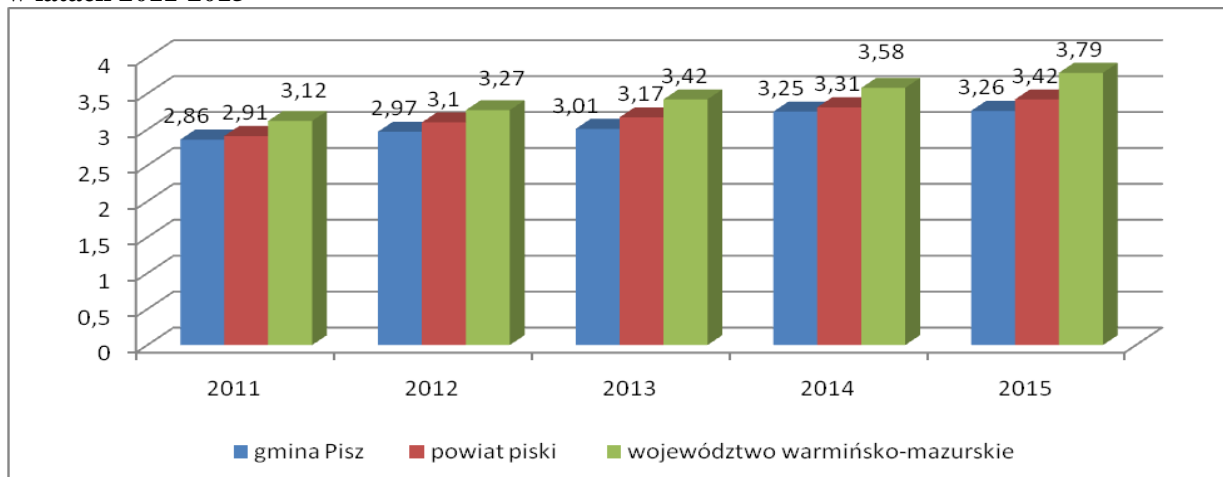
W Pisz funkcjonuje filia wyższej szkoły (Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza w Lublinie), kształcąca specjalistów z dziedzin szybko rozwijających się w regionie warmińsko-mazurskim.

2.5.6. Formy zorganizowania społeczeństwa

Organizacje pozarządowe

Istotną kwestią uzupełniającą działalność samorządu oraz wyznacznikiem wysoko rozwiniętego społeczeństwa obywatelskiego są aktywnie działające organizacje pozarządowe oraz aktywność obywatelska mieszkańców. Gmina Pisz odznacza się stosunkowo niewielką liczbą organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1000 osób na tle powiatu i województwa. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego liczba organizacji pozarządowych przypadających na 1000 mieszkańców gminy jest niższa od wartości dla powiatu oraz województwa. Na przestrzeni ostatnich kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie.

Wykres 15. Wykres Liczba organizacji pozarządowych (fundacji oraz stowarzyszeń i organizacje społecznych) na 1000 mieszkańców w gminie Pisz na tle powiatu i województwa w latach 2011-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Sposoby pracy, doświadczenie oraz szeroki zakres działalności organizacji pozwalają realizować wiele przedsięwzięć na rzecz lokalnej społeczności. Stanowią one ważny element integrujący mieszkańców z władzą samorządową, która darzy dużym wsparciem funkcjonujące zrzeszenia. Samorząd gminy uznaje współpracę z organizacjami pozarządowymi za ważny czynnik aktywizacji społecznej, służący lepszej realizacji zadań ustawowo powierzonych gminie, a także rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnej. U podłoża programu współpracy z podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego leży przekonanie władz gminy o korzyściach z niego płynących, co znalazło potwierdzenie w dotychczasowej współpracy. Co roku przeprowadzane są konsultacje w sprawie projektu programu współpracy gminy Pisz z organizacjami pozarządowymi na nadchodzący rok. Tym samym wypełniane są nie tylko obowiązki prawne, ale także zapewniono jest przejrzystość i jawność działania organów publicznych. Program współpracy określa formy, zasady i zakres współpracy organów samorządowych gminy Pisz z organizacjami pozarządowymi, a także priorytety zadań publicznych, których realizacja związana będzie z udzieleniem pomocy publicznej. Celem głównym programu jest kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym, poprzez budowanie partnerstwa i współpracy z administracją publiczną i organizacjami pozarządowymi. Cel główny realizowany jest poprzez cele szczegółowe, tj. m.in.:

- kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez tworzenie sprzyjających warunków dla powstawania inicjatyw lokalnych,
- wsparcie aktywności obywatelskiej mieszkańców,
- umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za swoje otoczenie, wspólnotę lokalną oraz jej tradycję,
- promocja postaw obywatelskich i prospołecznych,

- zwiększenie wpływu sektora pozarządowego i społeczności lokalnych na kreowanie polityki lokalnej,
- budowanie kapitału społecznego,
- wzmacnianie organizacji pozarządowych oraz ich partnerstw,
- zwiększanie kulturotwórczej funkcji samorządu oraz budowanie tożsamości samorządu, budowanie poczucia przynależności i identyfikacji mieszkańców ze swoją gminą oraz jej dziedzictwem.

Współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi polega głównie na zlecaniu organizacjom oraz podmiotom realizacji zadań publicznych, realizacji wspólnych projektów i inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji, konsultowanie z organizacjami projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji, tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji oraz przedstawicieli gminy.

Stowarzyszenia i fundacje podejmują cenne działania na rzecz lokalnej społeczności, dlatego współpraca organizacji pozarządowych i gminy stwarza szansę na lepsze realizowanie wspólnego celu, jakim jest poprawa jakości życia mieszkańców gminy. Poniżej przedstawiono wykaz organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych, działających na terenie gminy Pisz:

Stowarzyszenia

- Społeczne Ognisko Muzyczne,
- Piskie Stowarzyszenie Wspierania Trzeźwości „SYRIUSZ”,
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków, Oddział Miejsko-Powiatowy Pisz ,
- Piskie Stowarzyszenie Niemieckie Miasta i Rejonu Pisz ”Roś” w Pisz,
- Piskie Towarzystwo Gospodarcze,
- Społeczny Komitet Remontu i Rozbudowy Szkoły Podstawowej Nr 1 w Pisz,
- Związek Inwalidów Wojennych R.P. Zarząd Oddziału w Pisz,
- Stowarzyszenie Opieki Paliatywnej „Palium”,
- Stowarzyszenie „Przymierze-Ziemia Piska”,
- Piskie Stowarzyszenie Agroturystyczne „Mazury”,
- Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji i Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym,
- Stowarzyszenie Właścicieli Hangarów w Pisz nad rzeką Pisa „Neptun”,
- Stowarzyszenie "Dialog Pokoleń",
- Stowarzyszenie Edukacyjne „Muzyk” w Pisz,
- Stowarzyszenie „Zdrowie” z siedzibą w Pisz,
- Stowarzyszenie Działkowców „JEGOCINEK” w Szerokim Borze,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich im. Maksymiliana Kolbe w Pisz,

- Stowarzyszenie Miłośników „Szerokiego Boru” Kultura, Turystyka, Rekreacja,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów - Oddział w Pisz,
- Stowarzyszenie Drobnych Akcjonariuszy Fabryki „Sklejka-Pisz” S.A. z siedzibą w Pisz,
- Stowarzyszenie Młodzieżowe Centrum Wolontariatu,
- Związek Właścicieli Domków Letniskowych w Pisz,
- Polski Związek Niewidomych – Koło PZN w Pisz,
- Związek Polskich Fotografów Przyrody,
- Stowarzyszenie RELAX,
- Stowarzyszenie „Miasto Jana”,
- Stowarzyszenie Pracowników Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej „Razem łatwiej” z/s w Pisz,
- Stowarzyszenie WEGA w Pisz,
- Piska Fundacja Rozwoju,
- Mazurskie Stowarzyszenie Współpracy Europejskiej i Rozwoju „Młode Wilki” z/s w Pisz,
- Klub Honorowych Dawców Krwi przy Polskim Czerwonym Krzyżu w Pisz,
- Stowarzyszenie PISZANIE,
- Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca Pisz im. Janusza Korczaka,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Starego Ogólniaka,
- Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego w Olsztynie - Koło "ROŚ" - Pisz",
- Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego w Olsztynie - Koło "Śniardwy" - Pisz",
- Stowarzyszenie "roZruSZnik" przy Zespole Szkół Zawodowych w Pisz,
- Lokalna Organizacja Turystyczna "Mazury Południowe",
- Stowarzyszenie "Joannici - Dzieło Pomocy" Oddział Miejscowy w Pisz,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Turowo Duże,
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Mazurskie Morze",
- Stowarzyszenie "Piskie Talenty”,
- Ewangelickie Stowarzyszenie Betel,
- Stowarzyszenie „Razem dla Łupek”.

Organizacje sportowe

- Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy "WIKINGOWIE" Pisz,
- Międzyszkolny Klub Sportowy "ROŚ" Pisz,
- Towarzystwo Sportowe Koszykówki "ROŚ" Pisz,
- Klub Sportowy " MAZUR" Pisz,
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "PIŁECZKA" w Pisz,

- Powiatowy Szkolny Związek Sportowy,
- Uczniowski Klub Sportowy "Pisa" przy Zespole Szkół Zawodowych w Pisz,
- Uczniowski Klub Żeglarski,
- Uczniowski Klub Żeglarski "CADET",
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy "Bobry" przy Szkole Podstawowej w Kotle Dużym,
- Piskie Towarzystwo Brydża Sportowego „Pisa” z siedzibą w Pisz,
- Stowarzyszenie Strzeleckie „Kulik” w Pisz ,
- Klub Sportowy "SEBA-SPORT" Pisz,

Ochotnicze Straże Pożarne

- Ochotnicza Straż Pożarna w Jeżach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Hejdyku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Pogobiu Średnim,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wiartlu,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Liskach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rostkach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Starych Gutach,
- Zakładowa Ochotnicza Straż Pożarna przy Fabryce "Sklejka-Pisz" S.A.,

Kola Caritas

- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. Matki Miłosierdzia Ostrobramskiej,
- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa,
- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. św. Jana Chrzciciela,
- Parafialne Koło Caritas przy parafii p.w. św. Józefa Oblubieńca.

Zorganizowane grupy kulturalne

Na terenie gminy działają m.in. takie zespoły artystyczne jak: Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca Ziemia Piska, Seniorski Zespół MY Piszanie, Zespół folkowy „Folkbabeczki”, Nieformalna Grupa Metrum z Wiartla, Chór Vox Matris, Piska Orkiestra Dęta, zespół muzyczny „Zielone Płuca Polski”, teatr II Piętro.

Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca Ziemia Piska – działa od 2012 r. Zespół składa się z dwóch grup wiekowych 8-10 i 11-14 lat. W jego repertuarze są region Warmia i Mazury, Kurpie oraz tańce narodowe Krakowiak i Polonez. Zespół wielokrotnie występował na przeglądach i festiwalach folklorystycznych m.in. na Międzynarodowym Festiwalu Tęcza w Elku, Międzynarodowym Jarmarku

św. Jana w Pisz, dożynki gminnych i powiatowych oraz świętach miast. Zespół prezentował także Polskę poza granicami kraju m. In. Festiwale w Bułgarii i na Litwie.

Seniorski Zespół MY Pisanie - zespół działa od 3 lat. Powstał z połączenia grup Żywioł i Pisanie. Zespół prezentuje muzykę ludową, biesiadną, świąteczną i patriotyczną. Wielokrotny uczestnik przeglądów i konkursów m. In. Orzysz, Elk, Kolno, Wysokie Mazowieckie, Szczytno, Mrągowo, Rozogi, Suwałki i inne. Reprezentował także Polskę na przeglądzie zespołów ludowych w Alytusie Litwa. Zespół tworzą emeryci i renciści zrzeszeni przy Krajowym Związku Emerytów Rencistów i Inwalidów koło w Pisz.

Zespół folkowy „Folkbabeczki” – Zespół działa przy Piskim Domu Kultury. Prezentuje energetyczny folk z terenu całej Polski. Folkbabeczki to aktualny laureat nagrody „Na ludową nutę” Polskiego Radia Olsztyn, gdzie w okresie jesiennym nagrał folkową płytę.

Nieformalna Grupa Metrum z Wiartla – Zespół działa pod skrzydłami Piskiego Domu Kultury. Prezentuje muzykę różnorodną, ale bardziej nastawioną na klimaty poetyckie, aktorskie, kabaretowe z domieszką biesiady i humoru.

Chór Vox Matris - laureat I Konkursu Prezydenta Miasta Olsztyna w Przeglądzie Chórów Amatorskich. Chór Vox Matris działający przy Piskim Domu Kultury zdobył Puchar w Konkursie Prezydenta Miasta Olsztyna w Przeglądzie Chórów Amatorskich.

Piska Orkiestra Dęta – działająca od ponad 50-lat, z przerwą w swojej działalności. Ponownie od 2006 r. orkiestra zaczęła koncertować obsługując muzycznie większość świąt państwowych i uroczystości na terenie gminy i powiatu piskiego.

Zespół muzyczny „Zielone Płuca Polski” – rapcore, hip – hop. zespół działający od 2005 r.

Teatr „II piętro” – działający przy Piskim Domu Kultury od 2015 r. Grupa młodych zdolnych osób, które nie boją podejmować się tematów trudnych. Uczestnicy współtworzą scenariusz oraz wszystkie niezbędne elementy spektaklu: muzykę (w tym gra na instrumentach), scenografię, przygotowywanie strojów, obsługę techniczną. Celem zajęć jest rozwijanie indywidualnych zdolności uczestników i rozbudzanie patriotyzmu młodzieży, nadawanie mu nowych, współczesnych.

Istotnymi placówkami na terenie gminy, w których organizowane są zajęcia dla dzieci i młodzieży są szkoły, w których funkcjonują różnego rodzaju koła zainteresowań, tj.: koło polonistyczne, matematyczne, informatyczne, teatralne, ortograficzne, dziennikarskie, a także zajęcia sportowe, teatralne, taneczne, przyrodnicze, językowe, biblijne a także zespoły muzyczno-wokalne oraz taneczne.

2.6. WALORY KULTUROWE

2.6.1. Obiekty architektury i budownictwa

Największymi walorami kulturowymi na terenie gminy Pisz są obiekty, które mają wartość historyczno-kulturowo-społeczną i są wpisane do rejestru zabytków Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Rejestr zabytków nieruchomych obejmuje w mieście Pisz 1 zabytkowy układ urbanistyczny i 29 obiektów, a na terenie gminy 25 obiektów, co daje łącznie 1 układ urbanistyczny i 54 obiekty. Rejestr zabytków archeologicznych nie obejmuje żadnego stanowiska na terenie gminy Pisz. Rejestr zabytków ruchomych obejmuje na terenie miasta Pisz 23 obiekty, a na terenie gminy brak obiektów ruchomych wpisanych do rejestru¹⁷. Stanowią one wyposażenie zabytkowej świątyni w Pieszce p.w. św. Jana Chrzciciela. Zabytki ruchome stanowią własność związku wyznaniowego.

Według danych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie na dzień 31.03.2017 r. Rejestr zabytków w gminie Pisz obejmuje takie zabytki nieruchome, jak:

Borki

- park dworski, XIX-XX, nr rej.: A-655 z 4.11.1991

Czarci Ostrów

- Fort magazynowy „Lyck”, na wyspie na jez. Śniardwy, ziemny, 1784-86nr rej.: A-2170 z 8.11.2004

Imionek

- cmentarz ewangelicki, XIX, nr rej.: 622 z 11.01.1989
- kaplica
- mauzoleum, nr rej.: j.w.

Jeże

- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. par. p.w. św. Piotra i Pawła, 1866, nr rej.: 767 z 27.03.1990
- cmentarz wojenny z I wojny światowej, nr rej.: 522 z 23.07.1986

Kociołek Szlachecki

- kościół ewangelicki ob. par. rzym.-kat. p.w. MB Gietrzwałdzkiej, 1901-5, nr rej.: 760 z 15.12.1989
- park dworski, nr rej.: 593 z 31.13.1987

Lupki

---

¹⁷ Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pisz 2011-2014, s. 35.

- park dworski, nr rej.: 585 z 31.03.1987

Pisz

- układ urbanistyczny starego miasta, wraz z częścią zabudowy, XVI-XVII, nr rej.: P/229 (A-471) z 5.09.1958 oraz 75 z 14.03.1980:
  - -ruiny zamku (osobna decyzja)
  - -kościół par. (osobna decyzja)
  - -domy, ul. Rybacka nr : 8(osobna decyzja); 12; 13; 15; 16; 17; 18; 29 (osobna decyzja)
  - -domy, ul. Lipowa nr : 5; 22
  - -domy, ul. Okopowa 1; 1a(osobna decyzja)
  - -dom, pl. Daszyńskiego 12
- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. par. p.w. św. Jana Chrzciciela, mur.-szach., 1696-XIX, nr rej.: P/152 z 5.09.1958, 1155 z 11.05.1968 oraz 510 z 26.06.1986
- cmentarz przykościelny (dec. z 1968)
- d. cmentarz ewangelicki, ul. Dworcowa, nr rej.: A-1700 z 23.07.1986
- ruiny zamku, XIV, nr rej.: P/228 z 5.09.1958
- schron bojowy typu 107 a, ul. św. Wojciecha, 1939, nr rej.: A-4469 z 29.06.2007
- schron bierny typu Regelbau 502, ul. Nidzka, 1939, nr rej.: A-4479 z 8.10.2007
- ratusz, pl. Daszyńskiego 7, 1900, nr rej.: A-2191 z 20.05.2005
- dom, pl. Daszyńskiego 1, 1860, 1950, nr rej.: A-2187 z 20.05.2005
- dom, pl. Daszyńskiego 2, 1903, 1950, nr rej.: A-2189 z 20.05.2005
- dom, pl. Daszyńskiego 6, 2 poł. XIX, nr rej.: A-826 z 18.07.1991
- dom, pl. Daszyńskiego 8, XIX, 1950, nr rej.: A-2192 z 20.05.2005
- dom, pl. Daszyńskiego 9, XIX, 1950, nr rej.: A-2193 z 20.05.2005
- dom, pl. Daszyńskiego 12, XIX (dec .stare miasto)
- dom, pl. Daszyńskiego 14, 1909, nr rej.: A-2201 z 20.05.2005-domy, ul. Lipowa 5; 22 , XVIII-XIX (dec.stare miasto)
- dom, drewn., ul. Okopowa 1; 1a, XVIII, nr rej.: bez nr, dec. z 14.06.1968
- dom, ul. Rybacka 2, 1860, 1950, nr rej.: A-2198 z 20.05.2005
- dom, ul. Rybacka 4, 1860, 1950, nr rej.: A-2199 z 20.05.2005
- dom, ul. Rybacka 8, XVIII, nr rej.: P/60 z 28.09.1953, 1156 z 11.05.1968 oraz A-1010 z 20.09.1994
- domy, ul. Rybacka 12; 13; 15; 16; 17; 18, XIX (dec.stare miasto)
- dom, ul. Rybacka 29, XVIII, nr rej.: P/61 z 28.09.1953
- dom, ul. Wojska Polskiego 2, 1860, 1950, nr rej.: A-2200 z 20.05.2005
- dom, ul. Wyzwolenia 1, 1956, nr rej.: A-2194 z 20.05.2005
- dom, ul. Wyzwolenia 2, 1956, nr rej.: A-2195 z 20.05.2005

- dom, ul. Wyzwolenia 3, 1957, nr rej.: A-2196 z 20.05.2005
- dom, ul. Wyzwolenia 4, 1957, nr rej.: A-2197 z 20.05.2005
- wodociągowa wieża ciśnień, ul. Gdańska 11, 1907, nr rej.: A-4445 z 4.01.2007
- zespół zabudowy przemysłowej, XIX/XX, nr rej.: A-1052 z 30.05.1996:
  - budynek przemysłowo-magazynowy
  - budynek magazynowy z rampą
  - dom mieszkalny

Pogubie Średnie

- cmentarz ewangelicki, nr rej.: 623 z 11.01.1989

Snopki

- cmentarz wojenny z I wojny światowej, nr rej.: 624 z 11.01.1989

Stare Uściany

- cmentarz ewangelicki, nr rej.: 625 z 11.01.1989

Turośl

- kościół ewangelicki, ob. par. rzym.
- kat. p.w. MB Częstochowskiej, 1848, nr rej.: 768 z 27.03.1990
- leśniczówka, drewn., pocz. XX, nr rej.: A-2049 z 6.11.2003
- budynek gospodarczy, drewn., nr rej.: j.w.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gmina Pisz nie posiada aktualnie *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami*.

Poza obiektami objętymi ochroną konserwatorską do ważniejszych składników materialnego dziedzictwa kulturowego, o znaczeniu lokalnym, należy wymienić:

- cmentarze, m.in. w Kwiku, Wągliku, Pogobiu Tylnym, Zawadach, Masztach, Snopkach
- przykłady dawnego budownictwa miejskiego:
  - kamienice z XIX w. przy ul. Lipowej 5 i 22,
  - kamienice z XIX w. przy ul. Rybackiej,
  - rynek (Plac Daszyńskiego),
- przykłady tradycyjnego budownictwa wiejskiego: Karwik, Zdory – kilka chałup drewnianych,
- park i zabudowania dworskie z XIX w. w Kociołku Szlacheckim,
- dobrze zachowane elementy układów urbanistycznych,
- przykłady dawnego budownictwa przemysłowego i sztuki inżynierskiej:
  - śluza Karwik i Kanał Jegliński (zbud. 1845-1849),

- wiatrak holenderski w Rostkach (XIX w.),
- obiekty magazynowe przy ul. Grunwaldzkiej i Dworcowej w Pisz,
  - wieża ciśnień przy ul. Gdańskiej,
  - fragment dawnej linii kolejowej północ – południe (nasypy, fragmenty mostu na Kanale Jeglińskim),
- pozostałości obiektów militarnych i fortyfikacji,
- Czarcia Ostrów na Jez. Śniardwy – resztki Twierdzy Lyck, zbudowanej w II poł. XVIII w. i rozebranej,
- fragmenty murów i resztki piwnic zamku krzyżackiego w Pisz,
- zespół bunkrów nad jez. Jegocin (kwatery główna Goringa i dowództwo Luftwaffe z II wojny światowej,
- bunkier przy ul. Orzyskiej,
- umocnienia w Jezach,
- stanowiska archeologiczne (neolit – wczesne średniowiecze): Bogumiły, Czarcia Wyspa, Imionek, Jeglin, jez. Pogubie, Jeże, Kałęczyn, Karwik, Kobusy k. Imionka, Lipnik k. Jeży, Liski, Rybitwy, Szczechy Wielkie, Szeroki Ostrów, Turośl, Wiartel, Wyszka k. Kwiku, Zdory.

Poniżej znajduje się opis kilku zabytków znajdujących się na terenie gminy:

Ratusz - najstarszym znanym zdjęciem Pisz jest zdjęcie z 1898 r. przedstawiające stary ratusz tuż przed jego rozbiórką. Dwa lata później za pieniądze pochodzące z kontrybucji wojennej (po klęsce Francji w wojnie z Prusami w latach 1870-71) wybudowano w tym samym miejscu nowy obiekt i oddano go do użytku w 1901 roku. Neogotyckiej budowli charakteru nadają ostrołukowe okna i gzymsy z czerwonej cegły oraz widoczny od strony rynku zegar. Ratusz zwieńcza sygnaturka z wiatrowskazem i datą zakończenia budowy – rokiem 1900. Na zdobionych i solidnie wykonanych drzwiach wejściowych umieszczono herb miasta, na którym znajduje się wizerunek głowy św. Jana Chrzciciela. Niegdyś ratusz stanowił siedzibę Starostwa Powiatowego oraz Sądu Rejonowego. Obecnie mieszczą się w nim między innymi Muzeum Ziemi Piskiej, Urząd Stanu Cywilnego oraz Prokuratura Rejonowa.

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela - Pierwsze wzmianki o istnieniu kościoła pochodzą z 1449 r. Św. Jan Chrzciciel, patron świątyni od XIV w. był jednocześnie patronem zamku, zaś od nadania praw miejskich w 1645 r. także patronem miasta. Na rycinach z początków XVII w. kościół składał się z budynku głównego oraz oddzielnie stojącej dzwonnicy. Kościół istniejący współcześnie (obecnie przy ul. Kościuszki) został wybudowany w 1843 r. na miejscu wcześniejszej świątyni zniszczonej przez pożar. Posiada konstrukcję ryglową. Do budowli przylega wieża z XVIII w. W środku kościoła

można obejrzeć piękny ołtarz z 1696 r. ze złożoną polichromią i obrazem Chrystusa Ukrzyżowanego w jego części głównej. Z przełomu XVII i XVIII w. pochodzi ambona wsparta na dużych figurach Mojżesza i św. Jana Chrzciciela. Kościół przed wojną należał do społeczności ewangelickiej. Od 1945 r. jest siedzibą parafii rzymsko-katolickiej.

Wieża ciśnień - wodociągowa wieża ciśnień w Piszcu została wybudowana w 1907 roku. Ze względu na charakterystyczny kształt, budynek wieży zaliczany jest do powszechnie występujących na terenie byłych Prus wież ciśnień typu „grzybek”. Ich typową cechą jest wąski trzon, na którym oparty jest znacznie szerszy hełm wieży, wewnętrzny wystrój architektoniczny nawiązywał do bardzo popularnego w XIX i na początku XX wieku stylu historyzmu.

Ruiny zamku krzyżackiego - Zamek wzniesiono na planie prostokąta nad rzeką Pisą w latach 1344-1346. U jego podnóża rozwinęła się osada Pisz (Johannisburg, Jansbork), która dała początek dzisiejszemu miastu. Zamek stanowił jeden z ważnych punktów obronnych, usytuowanych w pobliżu granicy państwa krzyżackiego z Mazowszem i Litwą. W XIV w. zamek przeżywał ataki wojsk litewskich pod dowództwem Księcia Kiejstuta, a w czasie ostatniej wojny polsko krzyżackiej został zdobyty przez oddziały mazowieckie. Wielokrotnie niszczony i przebudowywany, w XVIII w. stracił swe znaczenie militarne i przeszedł w ręce prywatne. W 1837 r. pozostałości zamku przystosowano do celów mieszkalnych. W 1945 r. budynki zostały zniszczone. Ruiny zamku przetrwały do lat sześćdziesiątych. Z zamkiem piskim wiąże się legenda o przejściu wiodącym do dawnego folwarku krzyżackiego w Łupkach, które miało prowadzić pod dnem rzeki Pisy.

Ulice Okopowa i Gizewiusza - nazwa ulicy Okopowej nawiązuje do czasów niemieckich (Schanzenstrasse) i wskazuje, że w tym miejscu biegły umocnienia otaczające osadę. W XVII wieku wykorzystano je do budowy twierdzy bastionowej. Dalszą część obwarowań możemy sobie wyobrazić po przejściu ulic Dworcowej, Kościuszki i idąc dalej ulicą Gizewiusza, która półkołem otacza kościół św. Jana Chrzciciela i dochodzi do miejsca, gdzie dawniej znajdował się zamek. Taki kształt umocnień jest widoczny m.in. na tzw. planie Giesego, przedstawiającym miasto w 1684 roku. Ulice Okopowa i Gizewiusza pełniły funkcję dróg wewnętrznych, którymi dowożono zaopatrzenie. W 1985 roku podczas budowy bloków mieszkalnych przy ul. Okopowej natrafiono na ślady cmentarzyska z III w. Popielnice z wyposażeniem grobowym znajdują się obecnie w Muzeum Ziemi Piskiej.

Dom królewski - Ulica Rybacka (niem. Fischerstrasse) to jedna z najstarszych ulic miasta. Znajduje się tu murowany budynek, datowany na XVIII w. z charakterystycznym łamanym dachem, z którego wyrasta niewielka facjatka. Uwagę zwracają także pięknie wykrojone, drewniane drzwi. Jest to jeden z najciekawszych zabytków architektonicznych starego Piska, zwany „domem królewskim”. Według legendy nazwa ta wiąże się z królem Augustem II Mocnym, który w czerwcu 1698 r. złożył wizytę

w mieście. Trudno to uznać za wiarygodny przekaz ze względu na datę powstania budynku oraz fakt, iż król zatrzymał się na zamku, gdzie trwały negocjacje polityczne z ówczesnym władcą Prus i Brandenburgii. Ich konsekwencją miała być zgoda polskiego króla na koronację elektora w 1701 r. Można więc uznać, że to właśnie w Pisz zapadły decyzje dotyczące utworzenia Królestwa Pruskiego.

Kamienna baba - tak zwane „baby kamienne” albo „baby pruskie” zaliczane są do najbardziej zagadkowych śladów dawnych kultur dosyć licznie występujących w regionie Warmii i Mazur. Przedstawiają, wbrew nazwie, postacie mężczyzn. Typowe „kamienne baby” różnią się od tzw. „kamiennej baby z Wejsun”, obecnie znajdującej się w Pisz. Jest to obelisk wykuty w głazie narzutowym, o wysokości 140 cm, z wyraźnie wyodrębnioną twarzą bez nosa. Obelisk został odkryty w 1872 r. we wsi Wejsuny. W 1969 r. przewieziono go do Pisza. Obecnie znajduje się na Placu Daszyńskiego przed Ratuszem. Jedną z teorii na temat pochodzenia Baby głosi, że jest to posąg kultowy z czasów pruskich. Inna wersja twierdzi, że został wykuty w XIX w. przez mieszkańca wsi Wejsuny na pamiątkę przemarszu wojsk napoleońskich w latach 1807-1913 i dlatego nazywany jest niekiedy „Francuzem”. Przesądni wierzą, iż dotknięcie Baby przynosi szczęście¹⁸.

Gmina Pisz należy do obszarów słabiej zbadanych pod kątem rozpoznania archeologicznego. W archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie znajdują się dane o 88 stanowiskach archeologicznych, w tym o znaleziskach luźnych. W rejestrze zabytków nie ujęto żadnego stanowiska.

Problem stanowi utrzymanie należytego stanu technicznego obiektów o walorach kulturowych. Dotyczy to przede wszystkim budynków nie wpisanych do rejestru zabytków, choć cennych z uwagi na wartości historyczne. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w obowiązującym *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Pisz* wskazano istniejące oraz postulowane do objęcia ochroną i rewitalizacją obiekty i tereny o wysokich walorach kulturowych. Działania takie mają na celu zachowanie tożsamości kulturowej gminy, jak również dają możliwość wykreowania nowych miejsc atrakcji turystycznych.

2.6.2. Instytucje kultury i sportu, współpraca międzygminna

***Kultura*¹⁹**

Aktywność mieszkańców w sferze kulturalnej oraz jakość i ilość placówek kulturalnych łącznie z liczbą imprez organizowanych na terenie danej jednostki osadniczej przesądza o poziomie i jakości życia mieszkańców. Daje dzięki temu możliwość zdywersyfikowania oferty spędzania czasu

---

¹⁸ *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023*, 2016, s. 59.

¹⁹ Opracowano na podstawie danych z *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023*, s. 55.

wolnego, jednocześnie umożliwiając rozwój i podtrzymanie pasji oraz zainteresowań. Atrakcyjność osadnicza danego miejsca będzie weryfikowana zatem przez jakość usług kulturalnych i ich bogatą ofertę.

Piski Dom Kultury

Piski Dom Kultury to samorządowa instytucja kultury, która animuje, inspiruje i wspiera aktywność kulturalną w mieście oraz w gminie. Budynek, w którym mieści się Dom Kultury dysponuje szerokim zapleczem w postaci: sali muzycznej, sali baletowej, sali teatralnej, sali zajęć rekreacyjnych, pracowni plastycznej, sali oświatowej, sali rekreacyjno-zabawowej, galerii "Na piętrze", sali małych form, a także sali widowiskowej posiadającej scenę ze sterowanym oświetleniem i panoramiczny ekran kinowy. Piski Dom Kultury corocznie organizuje szereg imprez (występy artystów i zespołów zawodowych, seanse filmowe, występy zespołów amatorskich, imprezy turystyczne oraz sportowo-rekreacyjne). Znajduje się tutaj też Punkt Informacji Turystycznej udzielający bezpłatnych informacji turystycznych. W ramach struktury organizacyjnej Piskiego Domu Kultury działa również Piski Uniwersytet Trzeciego Wieku organizujący różnorodne formy kształcenia ustawicznego - aktywizacji intelektualnej i fizycznej osób starszych. Zajęcia prowadzone przez PDK:

- Zajęcia teatralne organizowane dla dzieci i młodzieży szkół podstawowych, gimnazjum i liceum, instruktaż recytatorski;
- Zajęcia plastyczne organizowane dla dzieci i młodzieży z zakresu rysowania, malowania, szkicowania, oraz sztuki użytkowej;
- Zajęcia muzyczne - organizowanie zajęć warsztatowych z zespołami (The Horsemen, Anonim, Novy Projekt), zajęcia wokalne indywidualne;
- Zajęcia folklorystyczne prowadzone z Zespołem Pieśni i Tańca Ziemi Piskiej, z Zespołem Pogobianki, z Zespołem MY PISZANIE, z Kapelą oraz z Nieformalną Grupą Metrum;
- Zajęcia z baletu dla dzieci (Promyczki, Śnieżynki, Balecik, Stokrotki, Nowy Balet);
- Piska Orkiestra Dęta;
- Chór VOX MATRIX;
- Zajęcia z ZUMBY;
- Aerobik;
- Fitness Aerobik;
- Zajęcia nauki tańca nowoczesnego dla dzieci i młodzieży oraz tańca towarzyskiego dla dorosłych;
- Zajęcia z tańca BREAK DANCE;

- Piski Uniwersytet Trzeciego Wieku (w ramach PUTW realizowane są zajęcia z Ikebany, języków obcych, samoobrony, turystyki, tańca, teatru, plastyki, aerobiku oraz zajęcia na basenie).

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Piszku jest najstarszą i największą księżnicą Ziemi Piskiej. Gromadzi i udostępnia literaturę piękną dla dzieci i dorosłych, czasopisma, dokumenty życia społecznego oraz materiały audiowizualne i dokumenty elektroniczne. Stanowi centrum kultury, komunikacji społecznej i informacji. Od początku swojego istnienia rozpoznaje i zaspokaja potrzeby czytelnicze mieszkańców regionu, rozbudza zainteresowania i kształtuje gusty literackie min. poprzez organizację wystaw, spotkań autorskich i teatralnych, konkursy czytelnicze i imprezy artystyczne, wycieczki i lekcje biblioteczne. 30 marca 1992 roku nadano placówce status instytucji kultury. W 2006 roku placówka obchodziła 60-lecie swojego istnienia.

Biblioteka, to nie tylko księżnica, gromadząca i udostępniająca książki i czasopisma, ale również centrum kultury, komunikacji społecznej i informacji. Spełniając swoje statutowe zadania, wspomaga edukację i samoedukację, rozpowszechnia przekazy artystyczne, umożliwia rozrywkę i wspieramy intelektualizację społeczeństwa.

Poprzez uwzględnienie nowych typów źródeł informacji i form jej prezentacji, wprowadzenie nowych metod gromadzenia i opracowania zbiorów, a także nowy sposób kontaktu z czytelnikiem - bibliotekę jest nowoczesna, nadążająca za zmieniającą się rzeczywistością. Zakresem działania obejmuje gminę Pisz. W strukturze placówki działa wypożyczalnia dla dzieci, czytelnia dla dzieci, wypożyczalnia dla dorosłych, czytelnia dla dorosłych, sala komputerowa.

Biblioteka posiada dwie filie w Jeżach i Hejdyku oraz dziewięć punktów bibliotecznych w: Kotle Dużym, Liskach, Trzonkach, Uścianach, Ośrodku - Szkolno Wychowawczym w Łupkach, Szkole Podstawowej nr 1 w Piszku, Szkole Podstawowej nr 2 w Piszku, Gminnym Zespole Szkół w Piszku oraz w Gimnazjum nr 1 w Piszku.

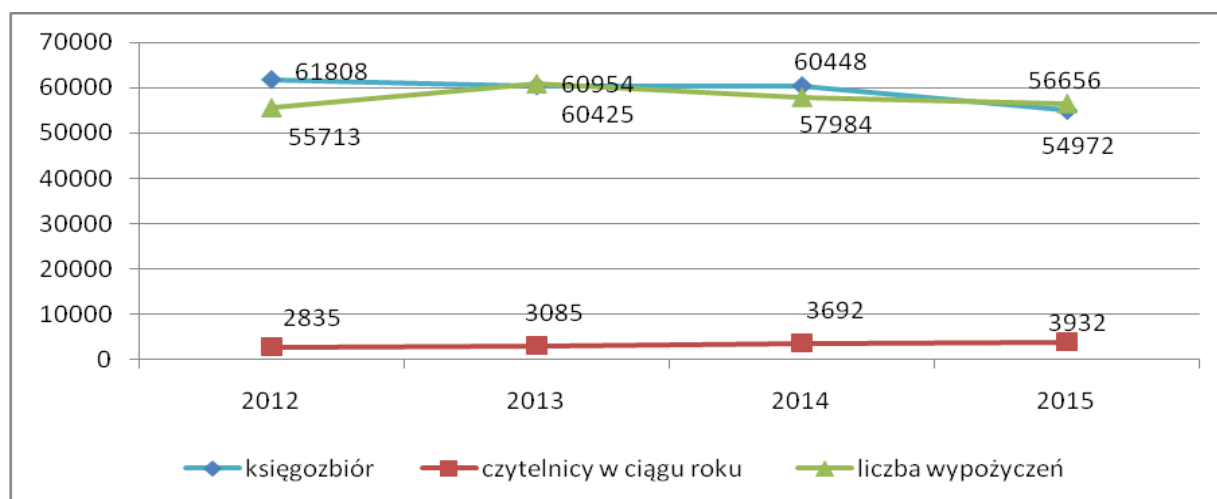
Poniższa tabela i wykres prezentuje czytelnictwo na terenie gminy.

Tabela 38. Czytelnicy oraz księgozbiór w bibliotekach na terenie gminy Pisz

	2012	2013	2014	2015
księgozbiór	61808	60425	60448	54972
czytelnicy w ciągu roku	2835	3085	3692	3932
liczba wypożyczeń	55713	60954	57984	56656

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 16. Czytelnicy oraz księgozbiór w bibliotekach na terenie gminy Pisz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Muzeum Ziemi Piskiej

Muzeum Ziemi Piskiej mieści się w piwnicach ratusza (wejście od parkingu). Już przed II wojną światową Pisz dysponował własnym muzeum regionalnym (też w ratuszu), którego zbiory całkowicie zaginęły. W 1969 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Piskiej powstało MZP, przez wiele lat usytuowane w budynku tzw. Baszty. W 1985 r. zostało przeniesione do swej obecnej siedziby w piwnicach ratusza. Niegdyś w tym miejscu znajdowała się restauracja, zaś w drugim skrzydle areszt miejski. Zbiory MZP obejmują bogatą kolekcję fauny i flory występującej w Puszczy Piskiej (ekspozycja stała) oraz pamiątki archeologiczne, etnograficzne, historyczne. Wśród nich zabytki XVIII – wiecznego piśmiennictwa mazurskiego, książki z drukarni staroobrzędowców, stare zdjęcia Ziemi Piskiej. W części historycznej organizowane są ekspozycje czasowe, a także cykl Spotkań Muzealnych z udziałem historyków, pisarzy, ludzi kultury.

Na terenie gminy regularnie odbywają się wydarzenia kultywujące lokalne i narodowe tradycje, które wpływają na rozwój kultury i turystyki, a także integrują społeczność lokalną. Poniższa tabela prezentuje wykaz cyklicznych imprez odbywających się na terenie gminy Pisz, mających na celu uprzyjemnienie i uatrakcyjnienie spędzenia wolnego czasu mieszkańcom i turystom.

Tabela 39. Wykaz cyklicznych imprez kulturalnych organizowanych na terenie gminy Pisz

Styczeń	Piski Przegląd Grup Kolędniczych HERODY, Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy
Luty	Walentynki, Mazurski Wieczór Biesiady i Humoru
Marzec	Ogólnopolski Konkurs Recytatorski, Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych
Kwiecień	Kiermasz Wielkanocny

Maj	Majówka, Międzygminny Turniej Tańca o Puchar Burmistrza Pisz, Wierszowisko - eliminacje miejsko-gminne, Wierszowisko - eliminacje powiatowe
Czerwiec	Dzień Dziecka, Piski Przegląd Form Teatralnych, Noc Świętojańska, Przegląd Emerytów i Rencistów
Lipiec	Jarmark św. Jana, Pisz Music Festival
Sierpień	Dożynki Gminne, Myśliwskie smaki
Wrzesień	Piska Noc Kultury, Festiwal Runa Leśnego
Październik	Piskie Konfrontacje Poetyckie
Listopad	Narodowe Święto Niepodległości, Festiwal Piosenki Polskiej "Masz Szansę Więc Śpiewaj "O Złotą Nutę Pisz
Grudzień	Mikołajki, Kiermasz Bożonarodzeniowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Oprócz powyższych wykazanych przedsięwzięć w poszczególnych sołectwach organizowane są tematyczne festyny z konkursami, nagrodami i poczęstunkiem, a także rajdy rowerowe, które uatrakcyjnają codzienne życie mieszkańców.

Infrastruktura kulturalna gminy wymaga dalszych nakładów inwestycyjnych. Istniejące placówki kulturalne nie zaspokajają w pełni potrzeb mieszkańców gminy.

Sport i rekreacja

Sport jest ważnym elementem strategii działania Samorządu Gminy Pisz na rzecz jej rozwoju, gdyż wpływa on na jakość życia mieszkańców, przyczynia się do kształtowania zdrowego społeczeństwa, aktywnie uczestniczącego w życiu regionu, zaangażowanego w rozwiązywanie codziennych problemów, a przede wszystkim społeczeństwa wolnego od uzależnień i patologii. Zdrowe społeczeństwo buduje pozytywny wizerunek gminy. Dzięki Miejsko-Gminnemu Ośrodkowi Sportu i Rekreacji w Pisz sport nabrał nowego wymiaru. Stworzona została możliwość do rozwoju gier zespołowych i rozgrywek ligowych. W szczególności do zadań MGOSiR w Pisz należy: popularyzacja walorów rekreacji ruchowej, organizowanie zawodów i imprez sportowo – rekreacyjnych, tworzenie, utrzymywanie i udostępnienie bazy sportowo – rekreacyjnej, współdziałanie z placówkami oświaty, kultury oraz Szkolnym Związkiem Sportowym, klubami i stowarzyszeniami sportowymi oraz innymi podmiotami w zakresie działalności sportowo – rekreacyjnej.

Priorytetem powinno być więc tworzenie i rozbudowa niezbędnej bazy sportowej w gminie, która przyczyni się do poprawy warunków uprawiania sportu, a także zaowocuje osiągnięciem coraz lepszych wyników przez młodzież oraz zwiększeniem zainteresowania uprawianiem sportu w gminie. W strukturze MGOSiR znajduje się Pływalnia Miejska w Pisz przy ul. Kwiatowej (z sauną, jacuzzi, 5 torami w niecce basenowej). Znajduje się tu również dobrze wyposażona siłownia oraz kort tenisowy. Pływalnię zmodernizowano przy współudziale środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju

Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013, w związku z realizacją projektu pn. "Modernizacja basenu miejskiego w Pisz – Etap I i II".

Oprócz tego MGOSiR zarządza stadionem miejskim, Orlikiem (dofinansowanym z Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach Programu Moje boisko Orlik 2012), skateparkiem (dofinansowanym z Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”).

To także Ekomarina Plaża-Camping - wspaniałe miejsce nad jeziorem Roś, gdzie każdy znajdzie coś dla siebie: wypoczynek na plaży, strzeżone przez wykwalifikowanych ratowników miejsce wykorzystywane do kąpieli, plac zabaw dla dzieci, sporty wodne z wypożyczalnią sprzętu windsurfingowego i nie tylko, siatkówka plażowa, pole namiotowe, wieża widokowa oraz 30 miejsc cumowniczych dla jednostek pływających. Na wędkarzy czeka pomost stały wyposażony w dwa stanowiska dla osób niepełnosprawnych. Tawerna, czyste toalety, natryski i pralnia z suszarkami, a także bezpłatny dostęp do Internetu sprawia, iż każdy czuje się tu komfortowo. Zagospodarowanie plaży miejskiej zrealizowano w ramach projektu pn. „Budowa ekologicznych mini przystani żeglarskich wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego – Gmina Pisz”, dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013 oraz Eko-plaża - remont pomostu oraz zagospodarowanie plaży miejskiej w Pisz nad jeziorem Roś.

W mieście Pisz znajduje się również Stadion lekkoatletyczny przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Pisz (zarządca Starostwo Powiatowe w Pisz). Rozbudowa oraz przebudowa przyszłolnego stadionu lekkoatletycznego została zrealizowana w ramach projektu pn. „Rozwój inwestycji w zakresie zrównoważonej infrastruktury sportowej”. Nowy obiekt posiada 300 metrową bieżnię z czterema torami na pełnym okrążeniu oraz pięcioma torami do biegów na dystansie 100 metrów, trzy skocznie (przystosowane do uprawiania skoku w dal, trójskoku oraz skoku wzwyż) i sektor rzutów. Sztuczna płyta boiska została wyposażona w instalację odwadniającą i zraszającą. Oprócz tego w Borkach znajduje się boisko, którego budowę zrealizowała gmina Pisz w 2012r. w ramach realizacji projektu pn. „Budowa zaplecza rekreacyjno-sportowego w miejscowości Borki”, dofinansowanego z PROW 2007-2013, w ramach działania "Odnowa i rozwój wsi".

Na terenie gminy funkcjonują również kąpieliska strzeżone. W strukturze bazy sportowej znajduje się także ścieżka rowerowa, która została wybudowana z projektu zrealizowanego w 2009r. przez gminę Pisz w ramach RPO WiM 2007-2015. Ścieżka rowerowa wiedzie przez park miejski, wzdłuż rzeki Pisy w Pisz.

Publicznymi terenami o funkcji rekreacyjnej są parki położone po obu stronach Pisy, a także lasy miejskie.

Priorytetowym celem gminy w zakresie rozwoju sportu powinno być większe zaangażowanie w inicjowanie i organizowanie projektów własnych, współpraca ze środowiskami oświatowymi

i sportowymi, realizacja ich potrzeb i oczekiwań, zachęcanie lokalnej społeczności do podejmowania różnorodnych form aktywności rekreacyjnej i sportowej, do wykorzystywania istniejącej bazy sportowo - rekreacyjnej, w której dzieci i młodzież aktywnie i zdrowo mogą spędzać czas wolny.

Imprezy sportowe, organizowane na terenie gminy, to m.in. Akcja: „Zimowe kąpiele w każdą niedzielę”, Ferie Zimowe, Mistrzostwa Pływackie, Piska Wiosenna Liga Piłki Nożnej, Kolorowy Piski Bieg Charytatywny, Rajd Rowerowy, Piskie Biegi Uliczne, Rajd „Pisz Dzieciom”, Zawody Sportowo -Pozarnicze Jednostek OSP Gminy Pisz, Święto latawca, Turniej siatkówki plażowej, Regaty Windsurfingowe Puchar Jeziora Roś, Mikołajkowe Zawody w pływaniu, i inne. Kończą się one wieloma sukcesami uczestników, a przede wszystkim przysparzających im zdrowia, dobrej formy i rozrywki.

Samorząd Gminy Pisz uznaje, że stowarzyszenia sportowe, uczniowskie kluby sportowe utworzone na terenie gminy, a także szkoły w których organizuje się wiele zajęć pozalekcyjnych najlepiej znają potrzeby środowiska, w którym działają. Aktualnie mieszkańcy gminy, mogą rozwijać i podnosić swoje umiejętności sportowe stowarzyszeniach sportowych, tj.:

- Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy "WIKINGOWIE" Pisz,
- Międzyszkolny Klub Sportowy "ROŚ" Pisz,
- Towarzystwo Sportowe Koszykówki "ROŚ" Pisz,
- Klub Sportowy " MAZUR" Pisz,
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "PIŁECZKA" w Pisz,
- Powiatowy Szkolny Związek Sportowy,
- Uczniowski Klub Sportowy "Pisa" przy Zespole Szkół Zawodowych w Pisz,
- Uczniowski Klub Żeglarski ,
- Uczniowski Klub Żeglarski "CADET",
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy "Bobry" przy Szkole Podstawowej w Kotle Dużym,
- Piskie Towarzystwo Brydża Sportowego „Pisa” z siedzibą w Pisz,
- Stowarzyszenie Strzeleckie „Kulik” w Pisz,
- Klub Sportowy "SEBA-SPORT" Pisz,

a także w pozalekcyjnych zajęciach organizowanych przy szkołach.

Kluby sportowe funkcjonujące na terenie gminy odnoszą liczne sukcesy. Absolwenci szkół są znani w kraju i zagranicą, dzięki swoim osiągnięciom w różnych dyscyplinach sportowych.

Sportowe zajęcia pozalekcyjne w gminie Pisz cieszą się dużym zainteresowaniem wśród dzieci i młodzieży, a także wśród dorosłych mieszkańców gminy, którzy biorą w nich aktywny udział. Mieszkańcy domagają się zwiększenia liczby godzin tych zajęć oraz wzbogacenia ich o nowe dyscypliny sportowe, zgodnie z zainteresowaniami uczniów. Trudności ekonomiczne oraz kłopoty lokalowe sprawiają, że liczba zajęć pozalekcyjnych jest ograniczona. Sytuacja ta mobilizuje samorząd do pracy nad stworzeniem warunków i możliwości dzieciom i młodzieży wiejskiej do rozwijania

zainteresowań sportowych, poprzez stworzenie atrakcyjnej oferty, która będzie uwzględniała zainteresowania. W związku z tym za priorytetowe zadanie Samorząd Gminy Pisz powinien przyjąć sobie skuteczność w zakresie zdobywania funduszy na budowę i modernizację obiektów sportowych w gminie, a także ciągłą dbałość o rozwój sportu szkolnego potencjalnych uczestników.

Współpraca międzygminna

Współpraca zagraniczna gminy Pisz dotyczy umów partnerskich z Rejonem Woronowo (Republika Białorusi), Miastem Irpiń (Republika Ukrainśka), Miastem Kędzierzyn Koźle, Rejonem Nesterov (Federacja Rosyjska).

- ***Gmina Pisz - Rejon Woronowo (Republika Białorusi)***

Porozumienie o wzajemnej współpracy zawarte w 2008 r. Jest to współpraca zagraniczna realizowana w dziedzinach: gospodarki rolnej, ochrony środowiska naturalnego, kultury, młodzieży, spraw socjalnych, sportu i turystyki oraz innych będących podmiotem zainteresowania stron. Działania współpracy m.in. w zakresie wymiana, wystaw, zespołów ludowych (Dożynki, Jarmark Św. Jana), wizyt partnerskich,

- ***Gmina Pisz - Miasto Irpiń (Republika Ukrainśka)***

Porozumienie o wzajemnej współpracy zawarte w 2008 r. Jest to współpraca zagraniczna realizowana w dziedzinach : gospodarki, ochrony środowiska naturalnego, kultury, młodzieży, spraw socjalnych, sportu i turystyki oraz innych będących podmiotem zainteresowania stron. Działania współpracy m.in. w zakresie wymiany, wystaw, zespołów ludowych (Dożynki, Jarmark Św. Jana), wizyt partnerskich,

- ***Gmina Pisz - Miasto Kędzierzyn Koźle***

Umowa zawarta w 2012 r. Jest to współpraca międzygminna na terenie kraju realizowana w dziedzinach: samorządu lokalnego i sektora publicznego, oświaty, kultury i sportu, ochrony środowiska, pozyskiwania środków pozabudżetowych na działania gminy, kontaktów z innymi krajami, wspierania działalności klubów, towarzystw i stowarzyszeń pozarządowych, turystyki. Działania współpracy to m.in. wizyty partnerskie.

- ***Gmina Pisz - Rejon Nesterov (Federacja Rosyjska)***

Porozumienie o wzajemnej współpracy zawarte w 2009 r. Jest to współpraca zagraniczna realizowana w dziedzinach : gospodarki, ochrony środowiska naturalnego, kultury, młodzieży, spraw socjalnych, sportu i turystyki oraz innych będących podmiotem zainteresowania stron. Działania współpracy to m.in. wymiana.

2.7. WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE

Rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych jednostek terytorialnych często uzależniony jest od warunków środowiska przyrodniczego. Zależność pomiędzy wybranymi czynnikami geograficznymi a społeczno-ekonomicznymi, ukazuje wpływ walorów naturalnych danego obszaru na aktywność gospodarczą człowieka. Rozmieszczenie działalności produkcyjnych w przestrzeni ma swoje odzwierciedlenie w terytorialnym zróżnicowaniu elementów środowiska przyrodniczego. Możliwości oraz indywidualność obszarów kształtowana jest pod wpływem wybranych czynników geograficznych. Z jednej strony niekorzystne warunki środowiskowe wpływają na konieczność ponoszenia znacznie większych nakładów inwestycyjnych i produkcyjnych, z drugiej niektóre elementy środowiska naturalnego jednocześnie mogą utrudniać rozwój poszczególnych działalności i ułatwiać podejmowanie innych aktywności²⁰.

2.7.1. Warunki klimatyczne

Klimat miasta i gminy Pisz, podobnie jak klimat Polski, odznacza się dużą różnorodnością i zmiennością typów pogody. Związane jest to z przemieszczaniem się frontów atmosferycznych i częstą zmiennością mas powietrza. Mazurska dzielnica klimatyczna - do której należy gmina Pisz - jest najchłodniejsza w nizinnej części Polski, a związane jest to głównie z chłodnymi zimami i wiosnami. Średnia roczna temperatura w rejonie gminy Pisz wynosi około 6,6°C. Najniższe średnie temperatury z wielolecia notowane są w styczniu i lutym (odpowiednio - 4,2°C i - 4,5°C), a najwyższe - w czerwcu, lipcu i sierpniu (odpowiednio: 16,5; 18,0 i 15,9°C). Roczne sumy opadów wynoszą średnio około 607 mm. Największe są latem (w lipcu i sierpniu około 86, 88 mm), a najmniejsze zimą (styczeń - marzec; 27 - 31 mm). Przeważają wiatry z kierunku zachodniego i północnego (po około 16%). Także dość znaczny udział mają wiatry z kierunku wschodniego (13,2 %). Częstość wiania wiatrów z pozostałych kierunków jest zbliżona do 10 %. Przeważają wiatry słabe i o średniej prędkości. Na klimat lokalny ma wpływ rzeźba terenu. Generalnie korzystne warunki topoklimatyczne dla przebywania ludzi, występują na terenach wysoczyznowych. Na zboczach wysoczyzny klimat lokalny modyfikowany jest konfiguracją terenu i ekspozycją zboczy. Mniej korzystne warunki klimatyczne do stałego pobytu ludzi występują w obrębie obniżen terenu²¹.

---

²⁰ „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023”, 2016, s. 39.

²¹ „Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018”, 2012, s. 15.

2.7.2. Prawne formy ochrony przyrody²²

Gmina Pisz jest terenem o wyjątkowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Cenne przyrodniczo tereny objęte są ochroną obszarową. Na terenie gminy wyróżniono następujące obszary chronione:

- Mazurski Park Krajobrazowy,
- Rezerwat leśny – Jezioro Nidzkie,
- Rezerwat leśny – Jezioro Pogubie Wielkie,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza i Jeziora Piskie”,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego-Wschód,
- Obszary Natura 2000- PLB280008 - Puszcza Piska, PLH280048 - Ostoja Piska, PLB280014 - Ostoja Poligon Orzysz,
- Pomniki przyrody.

PARKI KRAJOBRAZOWE

- **Mazurski Park Krajobrazowy** - Mazurski Park Krajobrazowy został utworzony w grudniu 1977 r. w celu zachowania wartości przyrodniczych, kulturowych i historycznych tego obszaru dla potrzeb nauki, dydaktyki i turystyki. W granicach Mazurskiego Parku Krajobrazowego znajduje się największe w Polsce jezioro Śniardwy oraz północna część Puszczy Piskiej z rzeką Krutynią. Park położony jest na terenie województwa warmińsko-mazurskiego i obejmuje swoimi granicami części gmin: Piecki, Mrągowo, Świętajno, Ruciane-Nida, Mikołajki, Orzysz i Pisz. Powierzchnia Mazurskiego Parku Krajobrazowego wynosi 53 655 ha, w tym w Gminie Pisz 9 270 ha. Strefa ochronna parku to około 19 000 ha. Lasy zajmują 28 440 ha, a rzeki i jeziora około 15 715 ha. Pozostałe tereny to użytki rolne i tereny zabudowane. Mazurski Park Krajobrazowy chroni bogactwo oraz różnorodność świata roślin i zwierząt, obfitość lasów, torfowisk, jezior i wód płynących. Przyroda Parku to:

- 60 jezior o powierzchni powyżej 1 ha, z największym jeziorem w Polsce - jeziorem Śniardwy,
- rzeka Krutynia uznana za jeden z najciekawszych szlaków kajakowych w Europie,
- 11 rezerwatów przyrody, w tym rezerwat biosfery Jezioro Łuknajno,

---

²² „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Pisz na lata 2016-2023”, 2016, s. 40.

- ok. 850 gatunków roślin naczyniowych.

REZERWATY PRZYRODY:

- **Jezioro Pogubie Wielkie** - Rezerwat utworzono w 1971r, Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 10 grudnia 1971 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 5, poz. 33) w celu ochrony jeziora stanowiącego miejsce lęgowe ptactwa wodnego – błotnego oraz tarlisk wielu gatunków ryb. Leży on w gminie Pisz na obszarze Puszczy Piskiej, 5 km na południowy zachód od Pisza. Granicami rezerwatu objęto jezioro Pogubie Wielkie o powierzchni 691,7 ha. Jest to płytki, zarastający zbiornik wodny, o średniej głębokości wynoszącej zaledwie 1m maksymalnej 2,6 m. od północy i południa rezerwat otaczają lasy Puszczy Piskiej, od zachodu i wschodu zabagnienia porośnięte przez liczne skupienia zarośli łozowych. Znajdującą się w rezerwacie wyspę Ostrów Wielki, liczącą 20,9 ha powierzchni, porasta bór sosnowy z domieszką świerka i brzozy, głównie brodawkowej. Na obrzeżach wyspy występuje licznie olcha czarna wraz z osiką. Znaczne wypłycenia jeziora sprzyjają występowaniu rozległych skupisk ramienic oraz zwartych powierzchni szuwarów trzcinowych zapewniających doskonałe warunki życia i bezpieczeństwa liczным gatunkom ptaków wodno błotnych. Dominują wśród nich liczne gatunki kaczek, mew, perkozów oraz łabędzia niemego.
- **Jezioro Nidzkie** - Utworzono jako rezerwat leśno – krajobrazowy w 1972 r. Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 27 października 1972 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 53, poz. 283) w celu ochrony krajobrazu Jeziora Nidzkiego i otaczających je lasów. Ten obiekt położony jest w centrum Puszczy Piskiej na południe od Rucianego Nidy, na terenie dwóch gmin: Rucianego Nidy i Pisz oraz na terenie dwóch Nadleśnictw: Maskulińskie i Pisz. Powierzchnia rezerwatu wynosi 2 934,7 ha, tworzą ją: część Jeziora Nidzkiego (około 1 650 ha wraz z wyspami), jezioro Oko (10 ha) oraz otaczające je lasy o powierzchni 1 275 ha. Jezioro Nidzkie jest wąskim zbiornikiem rynnowym, o szerokości 0,2-3,5 km i długości 23 km usytuowanym w południowej części systemu Wielkich Jezior Mazurskich. Znajduje się na pograniczu mezotrofii i eutrofii.

OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU:

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego-Wschód** - Obszar funkcjonuje na mocy Rozporządzenia nr 136 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z 13.11.2008 r. (Dz.U.nr 178). Obszar ten o powierzchni 9250 ha położony jest na terenie województwa Warmińsko - Mazurskiego, w powiecie Mrągowskim na terenie gminy Mikołajki, w powiecie Piskim na terenie gmin: Pisz i Orzysz. Rozporządzenie wprowadza ustalenia mające na celu ochronę czynną ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych. W skład obszaru wchodzi 1 283,41 ha gruntów Nadleśnictwa Pisz.

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy i Jezior Piskich** - Obszar funkcjonuje na mocy Rozporządzenia nr 151 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z 13.11.2008 r. (Dz.U.nr 179). Obszar ten o powierzchni 43 629,80 ha położony jest w województwie Warmińsko - Mazurskim, w powiecie Piskim na terenie gmin: Pisz, Biała Piska, Orzysz i Ruciane - Nida. Rozporządzenie wprowadza ustalenia mające na celu ochronę czynną ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych. W skład obszaru wchodzi 13 868,59 ha gruntów Nadleśnictwa Pisz.
- **Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego – Szeroki Bór** - Obszar funkcjonuje na mocy Rozporządzenia nr 137 Wojewody Warmińsko - Mazurskiego z 12.11.2008 r. (Dz.U.nr 178). Obszar ten o powierzchni 591,5 ha położony jest na terenie województwa Warmińsko - Mazurskiego, w powiecie Piskim na terenie gmin: Pisz i Ruciane - Nida. Rozporządzenie wprowadza ustalenia mające na celu ochronę czynną ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych np. utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych czy przeciwdziałanie zarastaniu łąk, pastwisk i torfowisk. W skład Obszaru wchodzi 524,53 ha gruntów Nadleśnictwa Pisz.

OBSZARY NATURA 2000:

- **PLB280008 - Puszcza Piska** - Obszar obejmuje mocno zalesiony rejon na pograniczu Krainy Wielkich Jezior Mazurskich a Niziną Mazurską. Prócz zwartego kompleksu Puszczy Piskiej w jego skład wchodzi wiele jezior, w tym największe polskie jezioro - Śniardwy, a także obszary rolne i łąkowe. Wśród lasów dominują bory iglaste, dużo rzadsze są lasy liściaste, występujące głównie w pobliżu wód. Przez obszar przepływają dwie główne rzeki – Krutynia i Pisa, a także wiele mniejszych cieków. Obszar Puszczy Piskiej jest ostoją ptaków o randze europejskiej, natomiast w skład ostoi wchodzi jeszcze ostoja o randze krajowej - Czarny Róg.
- **PLH280048 - Ostoja Piska** – Obszar obejmuje Puszcę Piską, jeden z największych kompleksów leśnych w Polsce. Rzeźba terenu została ukształtowana pod wpływem zlodowacenia bałtyckiego. W północnej części ostoi przeważają utwory morenowe, a w południowej sandry. W części południowej, położonej na Równinie Mazurskiej (sandry), dominują bory sosnowe z domieszką jodły w wilgotniejszych miejscach (jodła jest tam gatunkiem sztucznie wprowadzonym). Lasy łąkowe są zachowane tylko w dolinach potoków. W części północno-wschodniej kompleksu występują mieszane lasy dębowo-sosnowe i grądy, które można traktować jako relikty dawnej Puszczy Jańsborskiej. Przeważają jednak plantacje sosny z domieszką drzew liściastych. Skutkiem osuszenia licznych śródleśnych mokradeł jest rozprzestrzenianie się olszyn i brzezin, naturalne, nadpotokowe drzewostany jesionowo -olszowe występują rzadko, w niewielkich płatach. W skład obszaru wchodzi przede wszystkim tereny o najlepiej zachowanych lasach z cechami naturalnymi oraz o największym bogactwie gatunkowym. Ostoja obejmuje także liczne, rynnowe jeziora połączone ze sobą

rzeką Krutynią. Największe z jezior to Nidzkie (1820 ha, 24 m głęb.), Beldany (941 ha, 43 m) i Mokre (815 ha, 51 m). Granice obszaru "Puszcza Piska" są silnie rozczłonkowane, gdyż obejmują tylko najcenniejsze fragmenty tego kompleksu leśnego. Chronią one najcenniejsze zlewnie i dorzecza takich rzek, jak np. Krutyni i częściowo Pisy, a także zlewnie jezior: Beldanów i Nidzkiego. W skład obszaru wchodzi też najlepiej zachowane torfowiska jak np. wokół Mysich Jeziorok, oraz fragmenty Puszczy o najbardziej zróżnicowanej i urozmaiconej rzeźbie terenu jak np. rejon Niedźwiedziego Kąta. Obszar Ostoi charakteryzuje się niskim zaludnieniem i brakiem większych jednostek osadniczych. W okresie letnim liczba przebywających osób znacznie wzrasta ze względu na popularność turystyczną tego terenu, zwłaszcza dla aglomeracji warszawskiej. Obszar jest fragmentem ostoi ptasiej o randze europejskiej E-23.

- **PLB280014 - Ostoja Poligon Orzysz** - Ostoja położona jest na Równinie Mazurskiej, stanowiąc znaczną część czynnego poligonu wojskowego Orzysz. Przez obszar przepływają liczne ciek wodne, jak: Święceń, Dziekałówka, kanał Kozielski, Czarna Struga oraz znajdują się tu liczne rowy. Ponadto na obrzeżach ostoi zlokalizowanych jest 6 jezior, spośród których największe jest jezioro Roś. Większość terenu pokrywają lasy - głównie bory sosnowe świeże, bory mieszane i brzezina bagienna. Dość liczne, podmokłe polany śródlądne porastają zbiorowiska turzycowisk, zespoły szuwaru trzcinowego i pałki szerokolistnej. W dolinie rzeki Świecka, Kanału Kozielskiego, Dziekałówki oraz nad jez. Zdedy zachowały się duże powierzchnie torfowisk niskich. Na ich obrzeżach, w dolinach rzecznych, występują olsy i brzezina bagienna. Charakterystycznym elementem przyrodniczym ostoi są rozległe, otwarte polany poligonowe z podmokłymi obniżeniami i piaszczystymi wzniesieniami, których duże fragmenty - największe na Mazurach - zajmują zbiorowiska roślinne z wrzosem. Tereny poligonu Orzysz stanowią cenną ostoje ptasią. Zidentyfikowano tu występowanie 11 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, w tym liczebność 3 gatunków kwalifikuje się do międzynarodowych ostoi ptaków (cietrzew, derkacz, żuraw). Jest to jedno z najważniejszych miejsc bytowania Cietrzewia w Polsce. Poza tym przystępują tu do lęgów ptaki drapieżne: kania czarna, kania ruda, orlik krzykliwy i bielik.

POMINIKI PRZYRODY:

W zasięgu terytorialnym gminy Pisz znajdują się pomniki przyrody są to: 31 pojedyncze drzewa, 8 grup drzew, 2 aleje, i 1 głąz narzutowy, które są cennym walorem gminy.

2.7.3. Zasoby naturalne

Zasoby wodne

Wody podziemne²³

Występujące na terenie opracowania wody gruntowe związane są wodami Pisy, która na ogół ma charakter drenujący. Poziom tych wód jest zbliżony do poziomu wód w Pisie lub nieco wyższy. Ten pierwszy poziom wodonośny zalega głęboko w bardziej miększym piaszczystym osadzie wodnolodowcowym i jest jednocześnie podstawowym użytkowym, wydajnym poziomem wód podziemnych. Według Mapy Hydrogeologicznej Polski 1:200 000, pierwszy użytkowy poziom wodonośny zalega na głębokości do 20m i nie jest w sposób naturalny izolowany od powierzchni terenu.

Wody powierzchniowe²⁴

Wody powierzchniowe zajmują ok. 20% powierzchni gminy. Miasto i gmina Pisz w całości leży w zlewni rzeki Pisy- która wypływając z Jeziora Roś odprowadza środkową i południową część Systemu Wielkich Jezior Mazurskich i uchodzi do Narwi w odległości około 50 km na południe od granic gminy. W granicach gminy długość rzeki wynosi 30 km. Obszar opracowania znajduje się w bezpośredniej zlewni Pisy - płynącej wzdłuż wschodnich jego granic. Pisa jest główną rzeką odprowadzającą wody z Systemu Wielkich Jezior Mazurskich. Przepływ jej jest regulowany. Pisa jest prawobrzeżnym dopływem Narwi, ciekim III rzędu. Długość całkowita rzeki wynosi 142,2 km, z czego 91,4 km biegnie w granicach województwa warmińsko-mazurskiego. Pisa, łącząc Narew z Wielkimi Jeziorami Mazurskimi, stanowi ważną arterię komunikacyjną (zaliczana jest do rzek żeglownych) i atrakcyjny szlak turystyczny. Głównymi dopływami Pisy poniżej jeziora Roś są: Rybnica, Turośl, dopływ spod Pupkowizny (prawobrzeżne) oraz Piszka Woda, Bogumiłka, Wincenta, Skroda (lewobrzeżne). Największym źródłem zanieczyszczeń Pisy są ścieki z oczyszczalni w Pisz – przeszło 3000 m³/d (kontrola WIOŚ z września 2009 r.) – oczyszczone mechaniczno-biologicznie z usuwaniem fosforu preparatem PIX. Fabryka „Sklejka-Pisz” SA w Pisz odprowadza okresowo do Pisy około 160m³/d ścieków powstałych ze zraszania surowca i oczyszczonych mechanicznie (według kontroli z czerwca 2009 r.).

Jeziora, które zajmują stosunkowo dużą powierzchnię, skoncentrowały się głównie w północnej i zachodniej części gminy. Największe z nich to Śniardwy powierzchnia – 7158 ha (część leżąca na terenie gminy Pisz), Roś – 1959 ha, Seksty – 796 ha Pogubie Wielkie – 674 ha, Kocioł – 307 ha, Białoławki – 272 ha, Nidzkie – 186 ha (część), Brzozolasek – 159 ha, Wiartel – 152 ha, Jegocin

²³ „Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018”, 2012, s. 33.

²⁴ „Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pisz na lata 2012 – 2015 z perspektywą do roku 2018”, 2012, s. 24.

– 129 ha, Kaczerajno – 104 ha. Głównym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych są ścieki odprowadzane zrzutami punktowymi z zakładów komunalnych i przemysłowych. Nie bez znaczenia pozostają spływy powierzchniowe z obszarów rolniczych a także utwardzonych powierzchni na terenach miejskich i przemysłowych. Trudnym do zmierzenia źródłem zanieczyszczenia wód są wcześniej wspomniane niekontrolowane spływy powierzchniowe z obszarów rolnych, w tym chemizowanych i nawożonych (znaczne ilości zanieczyszczeń mineralnych: nawozy mineralne, pestycydy, nawozy organiczne, w szczególności azotany). Wody powierzchniowe są także odbiornikiem często nieoczyszczonych wód opadowych.

2.8. WIELKOŚĆ I STRUKTURA BUDŻETU GMINY PISZ

2.8.1. Polityka finansowa gminy Pisz

Stan finansów gminy, wyrażający się głównie wysokością dochodów, wydatków oraz wynikiem finansowym budżetu JST, przekłada się na poziom życia. W uproszczeniu można stwierdzić, że im większe są dochody w budżecie gminy, tym więcej środków można przeznaczyć na inwestycje w infrastrukturę techniczną, społeczną i mieszkaniową, a także zaspokajanie różnorodnych potrzeb edukacyjnych, zdrowotnych czy kulturalnych mieszkańców. W praktyce, trudność w gospodarowaniu środkami wynika głównie stąd, że zasoby finansowe są ograniczone, zaś potrzeby społeczne – praktycznie nieograniczone.

Gmina Pisz, jako jeden z głównych podmiotów podejmujących działania zmierzające do realizacji nakreślonych w ramach strategii celów, musi wykazywać zdolność finansową do realizacji zadań, w szczególności tych w zakresie inwestycji. Głównym instrumentem zarządzania finansami gminy jest budżet. Jest on finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy oraz najważniejszym narzędziem do jej realizacji. Pozwala tym samym zaplanować, w jaki sposób rozdyponować dostępne środki finansowe. Przygotowanie i opracowanie budżetu odbywa się zgodnie z określonymi przepisami gminnymi - przede wszystkim z uchwałami Rady Miejskiej w sprawie uchwalenia budżetu gminy. Na potrzeby niniejszego opracowania przygotowano analizę sytuacji finansowej gminy Pisz. Jest to niezwykle ważne w przypadku podejmowania wszelkich działań nakreślonych w tym dokumencie oraz zapewnienia trwałości realizowanych projektów. Ogólny obraz kształtowania się poszczególnych kategorii finansowych gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 40. Kształtowanie się wyników finansowych gminy Pisz w latach 2012-2017

Rok	2012	2013/2012 (%)	2013	2014/2013 (%)	2014	2015/2014 (%)	2015	2015/2016 (%)	2016	2017 (plan)
Dochody ogółem	78 153 772,83	100,14	78 259 929,43	102,23	80 007 913,68	109,34	87 483 396,36	125,31	109 623 123,89	114 964 311,93
Dochody majątkowe	5242181,48	55,59	2913902,11	133,35	3885704,17	189,27	7354570,47	114,68	8 434 072,21	12 298 391,91
Dochody bieżące	72 911 591,35	103,34	75 346 027,32	101,03	76 122 209,51	105,26	80 128 825,89	126,28	101 189 051,68	102 665 920,02
Wydatki ogółem	89 813 159,70	99,94	89 762 625,44	93,70	84 103 573,81	91,31	76 793 901,10	119,23	91563592,52	108 731 035,90
Wydatki majątkowe	17 442 095,78	68,20	11 895 915,66	46,41	5 521 078,25	103,58	5 718 615,53	36,93	2 111 656,50	15 994 893,50
Wydatki bieżące	72 371 063,92	107,59	77 866 709,78	100,92	78 582 495,56	90,45	71 075 285,57	125,86	89 451 936,02	92 736 142,40
Wynik finansowy	-11 659 386,87	98,66	-11 502 696,01	35,61	-4 095 660,13	261,00	10 689 495,26	168,95	18 059 531,37	6 233 276,03

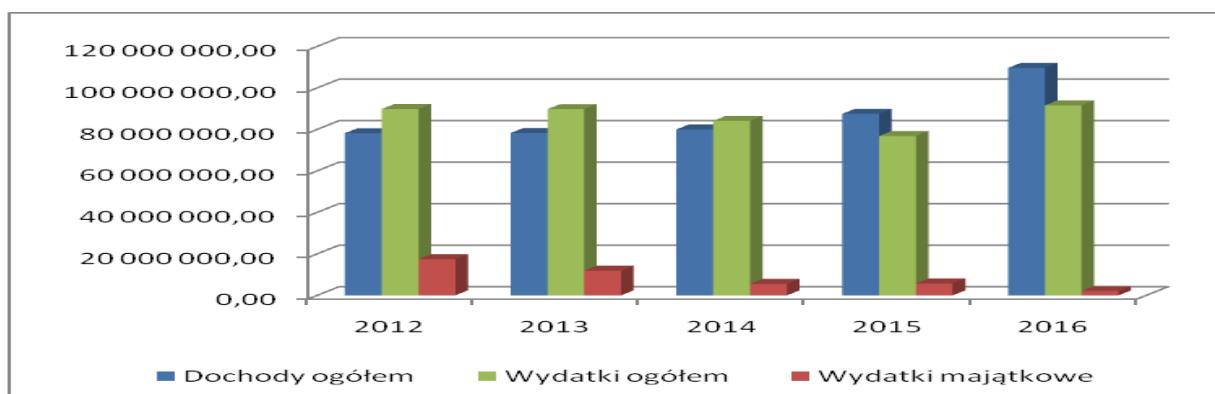
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Piesz.

Wynik różnicy między dochodami ogółem budżetu JST, a wydatkami ogółem stanowi odpowiednio nadwyżkę budżetu (gdy różnica jest wartością dodatnią) lub deficyt budżetu (gdy różnica jest wartością ujemną). Natomiast wynik różnicy między dochodami bieżącymi budżetu i wydatkami bieżącymi jest tzw. wynikiem operacyjnym. Wynik ten może osiągnąć wartość dodatnią lub ujemną. W przypadku, gdy wynik ten ma wartość dodatnią, wówczas występuje nadwyżka operacyjna. Pożądana nadwyżka operacyjna jest bardzo ważnym aspektem wieloletniego planowania finansowego, ponieważ jest to istotny element średniej przy obliczaniu indywidualnego dla gminy i dopuszczalnego (ewentualnego) progu zadłużenia, czyli determinuje potrzeby pożyczkowe gminy.

Na podstawie analizy dochodów i wydatków gminy Pisz w latach 2012-2016 należy stwierdzić, iż do 2014 r. występował brak równowagi budżetowej w postaci deficytu, ponieważ istniały wydatki nie mające odpowiedniego pokrycia w dochodach. Od 2015 r. sytuacja finansowa gminy znacząco uległa polepszeniu. Wynik finansowy osiąga wartości dodatnie z uwagi na zmniejszone wydatki budżetu oraz wzrost po stronie dochodów, co jest pożądanym kierunkiem w rozwoju gminy.

Relację dochodów do wydatków budżetu gminy Pisz w poszczególnych latach obrazuje poniższy wykres.

Wykres 17. Dochody i wydatki budżetu gminy Pisz w latach 2012-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Pieszce.

Dla pełnej oceny sytuacji finansowej samorządu pod kątem potencjalnych możliwości inwestycyjnych należy porównać wydatki majątkowe z wydatkami ogółem. Porównania takie zawiera poniższa tabela:

Tabela 41. Struktura wydatków budżetu gminy w latach 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Wydatki ogółem	89 813 159,70	89 762 625,44	84 103 573,81	76 793 901,10	91 563 592,52
Wydatki majątkowe	17 442 095,78	11 895 915,66	5 521 078,25	5 718 615,53	2 111 656,50
Udział w. majątkowych w w. ogółem (%)	19,40	13,30	6,60	7,40	2,31
Wydatki bieżące	72 371 063,92	77 866 709,78	78 582 495,56	71 075 285,57	89 451 936,02
Dochody ogółem	78 153 772,83	78 259 929,43	80 007 913,68	87 483 396,36	109 623 123,89
Udział wydatków bieżących w dochodach (%)	92,60	99,50	98,22	81,24	81,60

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Pieszce.

W 2012 r. odnotowano największą intensyfikację zrealizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych (na poziomie 19,4% całkowitych wydatków). Charakter inwestycji współfinansowanych z funduszy UE i fakt konieczności zabezpieczenia części kosztów ze środków własnych tłumaczy znaczny wzrost wydatków inwestycyjnych w omawianym roku oraz powstanie deficytu budżetowego, który był największy w całym badanym okresie.

Analizując wydatki ogółem można zauważyć ich sumaryczny ok. 2% wzrost w roku 2016 w odniesieniu do 2012 r. Natomiast analiza dochodów gminy na przestrzeni lat 2012 – 2016 pozwala zauważyć ich znaczny sumaryczny wzrost – o blisko 40% w roku 2016. Nie mniej analiza ta jest obciążona dużym błędem, wynikającym ze wzrostu dochodu gminy powstałego na skutek dotacji celowych, związanych z programem „500+”.

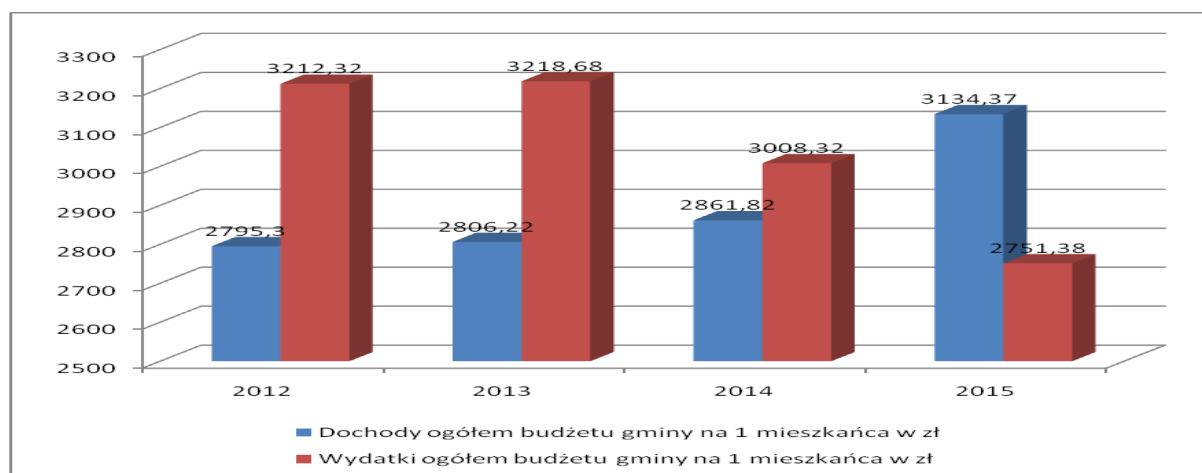
Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca gminy w latach 2012-2015 wykazywały tendencję wzrostu, jednak były niższe niż w powiecie piskim. Natomiast wydatki na osobę w gminie zmalały o 15% w porównaniu do 2012 r. i również stanowiły niższy poziom w porównaniu do powiatu. Powyższe wnioski prezentuje poniższa tabela.

Tabela 42. Dochody i wydatki ogólne budżetu gminy Pisz na 1 mieszkańca w latach 2012-2015 na tle powiatu piskiego

	gmina Pisz				powiat piski
	2012	2013	2014	2015	2015
Dochody ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	2795,30	2806,22	2861,82	3134,37	3307,68
Wydatki ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	3212,32	3218,68	3008,32	2751,38	3089,44

Źródło: Opracowano na podstawie danych GUS.

Wykres 18. Dochody i wydatki ogólne budżetu gminy Pisz na 1 mieszkańca w latach 2012-2015

Źródło: Opracowano na podstawie danych GUS.

Na dochody gminy składają się dochody własne, subwencje ogólne oraz dotacje celowe z budżetu państwa. Stopień realizacji zadań własnych zależy w dużej mierze od dochodów gminy oraz jej możliwości inwestycyjnych. Dochody własne gminy Pisz systematycznie wzrastają – największy wzrost odnotowano w 2016 r. (o ok. 25% w porównaniu do 2015 r.). Na przestrzeni badanego okresu 2012-2016 dochody własne oscylowały w granicach 46-49% dochodów ogółem, przy czym największy udział odnotowano w 2015 r. Decyduje w tym względzie udział gminy w podatku dochodowym, a ten zależy od stanu gospodarki w skali mikro i trendów ogólnogospodarskich.

Tabela 43. Dochody własne gminy jako procent dochodu gminy Pisz ogółem w latach 2012-2015

Rok	2012	2013	2014	2015
Procent (%)	48%	46%	47%	49%

Źródło: Opracowano na podstawie danych GUS.

2.8.2. Struktura dochodów gminy Pisz

Na potrzeby dokonania analizy zmian zachodzących w strukturze dochodów porównano kształtowanie się dochodów w rozbiciu na działy klasyfikacji budżetowej w poszczególnych latach badanego okresu. Porównanie takie przedstawia poniższa tabela:

Tabela 44. Struktura dochodów gminy Pisz w latach 2012-2016 oraz udział w % do dochodów ogółem

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016	Razem 2012-2016	Udział w %
Dochody ogółem	78 153 772,83	78 259 929,43	80 007 913,68	87 483 396,36	109 623 123,89	433 528 136,19	100,00
Rolnictwo i łowiectwo	2 609 359,49	793 837,82	857 728,26	1 092 248,09	6 075 127,80	11 428 301,46	2,64
Leśnictwo	24 346,33	24 472,94	23 501,44	20 818,19	18 233,33	111 372,23	0,03
Transport i łączność	328 668,07	174 940,16	169 079,46	444 107,21	918 823,28	2 035 618,18	0,47
Turystyka	1 176 940,71	817 201,24	281 984,23	47 181,13	0	2 323 307,31	0,54
Gospodarka mieszkaniowa	7 567 549,47	6 356 595,94	4 514 585,35	9 753 903,83	6 754 834,36	34 947 468,95	8,06
Działalność usługowa	64 838,79	68 229,17	71 413,73	85 033,43	67 573,92	357 089,04	0,08
Administracja publiczna	478 431,4	656 146,2	1 626 844,6	424 402,92	703 005,84	3 888 830,96	0,90
Urzędy naczelnych organów władzy pań.	4 599,64	4 650,00	186 515,66	194 584,29	21 638,46	411 988,05	0,10
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	270 380,29	147 500,7	97 313,09	21 246,25	2 994,05	539 434,38	0,12
Dochody od osób prawnych i innych	24 822 390,75	25 175 389,16	25 971 563,26	26 748 076,51	29 119 315,54	131 836 735,22	30,41
Różne rozliczenia	23 165 671,37	24 343 989,32	24 783 419,95	26 747 930,61	28 153 402,62	127 194 413,87	29,34
Oświata i wychowanie	2 951 518,48	3 165 664,26	2 982 160,53	2 959 403,94	2 744 396,04	14 803 143,25	3,41
Ochrona zdrowia	3 666,02	1 281,26	3 708,84	5 422,28	11 642,99	25 721,39	0,01
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	13 147 716,40	13 605 558,16	13 580 057,06	13 891 239,45	30 267 297,84	84 491 868,91	19,49
Edukacyjna opieka wychowawcza	618 840,42	700 426,91	649 021,17	580 711,56	576 785,93	3 125 785,99	0,72
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	111 178,30	1 938 805,85	3 970 155,47	3 960 268,02	4 163 361,65	14 143 769,29	3,26
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	338 525,93	62 276,70	238 011,58	506 288,33	24 690,24	1 169 792,78	0,27
Kultura fizyczna	469 150,98	222 963,64	850,00	530,32	0	693 494,94	0,16

Źródło: Opracowano na podstawie danych GUS.

Zamieszczona powyżej struktura % dochodów uwzględnia okresowe wpływy do budżetu gminy, wynikające z dotacji UE. Z powyższego zestawienia wynika, że zdecydowany wpływ na kształtowanie się wielkości dochodów w poszczególnych latach miały takie zjawiska finansowe, jak:

- uzyskiwane kwoty dochodów w dziale „*dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem*” – łącznie w badanym okresie dochody te wyniosły 131 836 735,22 zł i stanowiły udział 30,41% w dochodach ogółem,
- uzyskiwane subwencje w dziale „*różne rozliczenia*” – łącznie w badanym okresie dochody te wyniosły 127 194 413,87 zł i stanowiły udział 29,34% w dochodach ogółem,
- uzyskiwane dochody w dziale „*pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej*” - 84 491 868,91 zł i 19,49% w dochodach ogółem.

Pozostałe dochody stanowiły uśrednioną wartość 20,76%, w tym 8,06% w dziale „*Gospodarka mieszkaniowa*” 3,41% w dziale „*Oświata i wychowanie*”, 3,26% w dziale „*Gospodarka komunalna i ochrona środowiska*”, 2,64% w dziale „*Rolnictwo i łowiectwo*”. W pozostałych działach wykonanie dochodów nie przekroczyło 1%, nie było więc znaczące dla gminy.

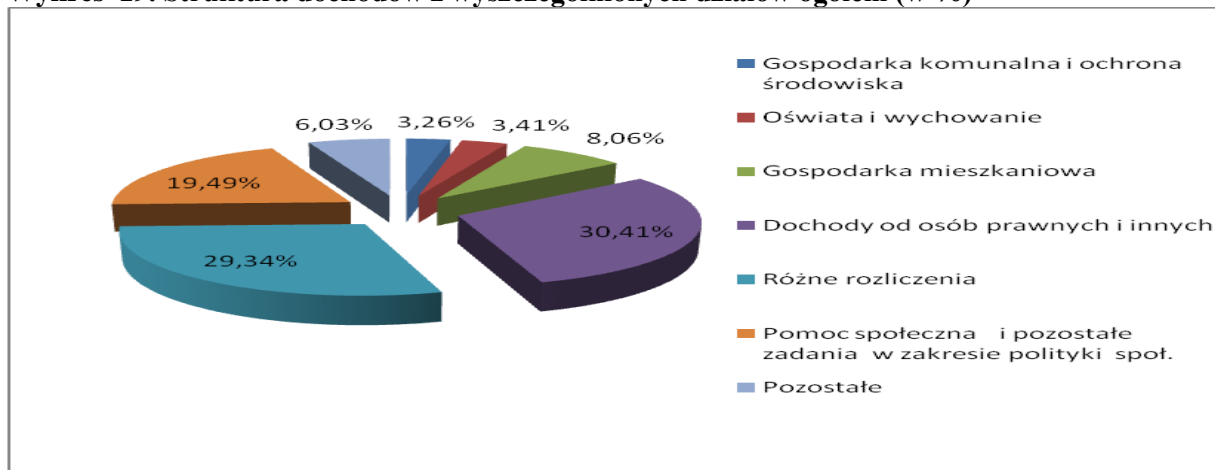
Na przestrzeni analizowanych pięciu lat widać wyraźnie wzrost dochodu gminy Pisz z tytułu pomocy społecznej oraz rolnictwa i łowiectwa. Natomiast dochody z tytułu turystyki, gospodarki mieszkaniowej wyraźnie spadają.

Gmina ma wpływ tylko na niektóre ze źródeł dochodów. Od władz zależy wysokość dochodów ze sprzedaży majątku, jak również wysokość podatków lokalnych. Inne dochody, jak np. udział w podatkach PIT i CIT, zależą od samorządu pośrednio, ponieważ gmina otrzymuje stałą część podatków odprowadzanych do budżetu państwa. Oznacza to, że dochody gminy są wprost proporcjonalne do liczby mieszkańców oraz firm mających swoją siedzibę na terenie gminy, a także poziomu zamożności obywateli oraz zyskowności podmiotów gospodarczych.

Zestawienie danych dotyczących wielkości dochodów, jak i ich struktury można w tym przypadku ocenić jako korzystne, biorąc za podstawę udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (%) w latach 2012 – 2016 (pod kątem poziomu inwestycji w piskim samorządzie) i biorąc pod uwagę zmniejszający się udział wydatków bieżących w dochodach (%). Ze szczegółowego badania wahań zachodzących w realizacji poszczególnych dochodów wynika, że jednym ze znacznych źródeł dochodów są dochody własne, takie jak wpływy z tytułu opłat, podatku od nieruchomości i udziały w podatku PIT i CIT i wykazują one tendencję wzrostową.

Poniższy wykres przedstawia udział procentowy poszczególnych działów klasyfikacji budżetowej po stronie dochodów:

Wykres 19. Struktura dochodów z wyszczególnionych działów ogółem (w %)

Źródło: Opracowano na podstawie danych GUS.

2.8.3. Struktura wydatków gminy Pisz

Struktura wydatków gminy Pisz w 2016 r. obejmowała wydatki bieżące (97,7%) oraz majątkowe (2,3%). Te drugie mają na celu podnoszenie wartości majątku gminy poprzez zakupy, remonty, budowę infrastruktury itp. Inny podział wydatków budżetu gminy, zgodnie z zasadami zdefiniowanymi w ustawie o finansach publicznych, obejmuje działy określające rodzaj działalności. Poniższa tabela przedstawia kształtowanie się wydatków gminy Pisz w rozbiciu na działy klasyfikacji budżetowej.

Tabela 45. Struktura wydatków gminy Pisz w latach 2012-2016 oraz udział w % do wydatków ogółem

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016	Razem 2012-2016	Udział w %
Wydatki ogółem	89 813 159,70	89 762 625,44	84 103 573,81	76 793 901,10	91 563 592,52	432 036 852,57	100%
Rolnictwo i łowiectwo	9 979 296,88	3 876 695,99	2 470 272,58	809 274,43	6 013 335,88	23 148 875,76	5,36%
Leśnictwo	0,00	0,00	0,00	0,00	2 836,00	2 836,00	0,00%
Transport i łączność	2 074 152,48	2 281 050,16	2 397 465,58	4 317 598,82	2 852 580,56	13 922 847,60	3,22%
Turystyka	2 666 210,16	2 129 377,56	61 074,39	75 062,65	68 012,15	4 999 736,91	1,16%
Gospodarka mieszkaniowa	4 234 795,23	5 456 766,52	2 614 834,93	3 873 330,90	2 699 251,16	18 878 978,74	4,37%
Działalność usługowa	437 931,9	402 707,74	384 915,03	404 232,37	342 139,59	1 971 926,63	0,46%
Administracja publiczna	11 727 619,1	11 989 958,46	12 388 562,73	8 287 058,64	6 614 031,26	51 007 230,19	11,81%
Urzędy naczelnych organów władzy pań.	4 599,64	4 650,00	186 515,66	194 584,29	21 638,46	411 988,05	0,10%
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	367 605,46	1 175 559,32	307 522,98	163 988,63	183 718,47	2 198 394,86	0,51%
Obsługa długu publicznego	1 968 847,01	2 722 247,43	2 010 000, 00	2 150 000,00	1 650 161,35	10 501 255,79	2,43%
Oświata i wychowanie	29 417 792,68	30 612 536,27	29646107,00	27 485 733,79	25 873 741,61	143 035 911,35	33,11%
Ochrona zdrowia	572 858,89	593 055,42	517 197,68	520 553,67	629 403,01	2 833 068,67	0,66%
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	17 488 841,52	18 679 423,68	18 506 383,12	18 764 242,03	34 566 934,92	108 005 825,27	25,00%
Edukacyjna opieka wychowawcza	1 340 358,08	1 464 937,65	1 387 381,22	1 278 289,29	1 230 334,14	6 701 300,38	1,55%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3 003 273,94	4 404 740,07	5 569 832,01	5 333 715,58	5 336 429,23	23 647 990,83	5,47%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3 204 621,45	2 971 881,73	4 702 145,54	2 405 943,43	2 686 329,62	15 970 921,77	3,70%
Kultura fizyczna	1 324 355,28	997 037,44	953 363,36	730 292,58	792 715,11	4 797 763,77	1,11%

Źródło: Opracowano na podstawie danych GUS.

Powyższa tabela uwzględnia okresowe wzrosty wydatków w poszczególnych działach, wynikające z otrzymanych dotacji z środków UE.

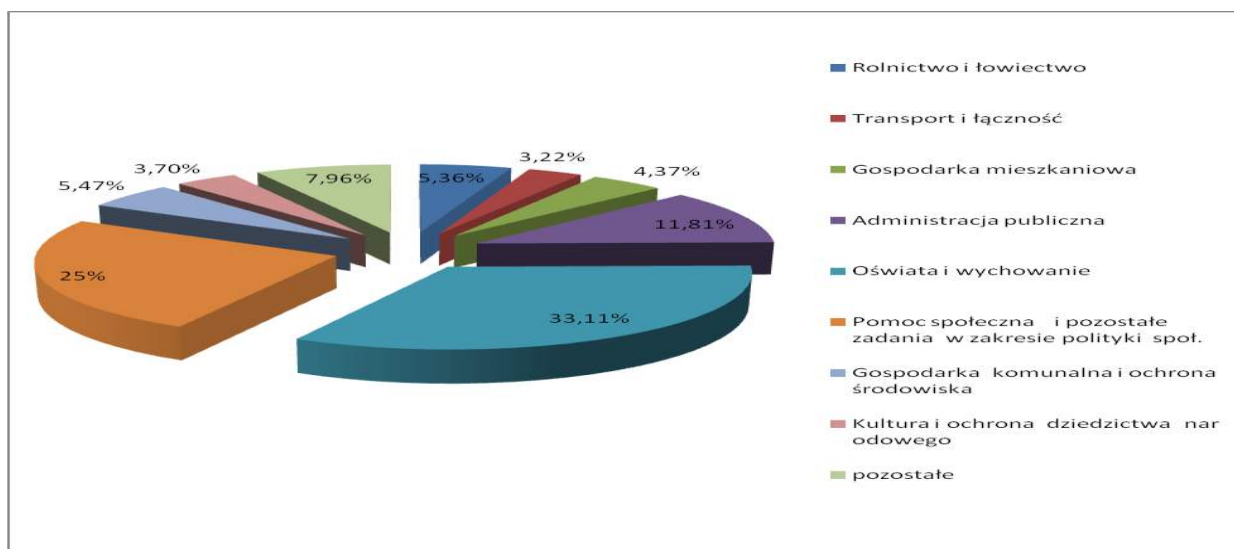
Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika, że najczęściej samorząd wydaje na oświatę i wychowanie – na przestrzeni 2012-2016 r. sumarycznie 143 035 911,35 zł, co stanowi 33,11% ogółu wydatków. Kolejnymi obszarami działalności, na które jednostka przeznaczają duże środki finansowe są:

- pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ. - 108 005 825,27 zł (25,00%),
- administracja publiczna - 51 007 230,19 zł (11,81%),
- gospodarka komunalna i ochrona środowiska - 23 647 990,83 zł (5,47%),
- rolnictwo i łowiectwo - 23 148 875,76 zł (5,36%),
- gospodarka mieszkaniowa - 18 878 978,74 zł (4,37%),
- kultura i ochrona dziedzictwa narodowego - 15 970 921,77 zł (3,70%),
- transport i łączność - 13 922 847,60 zł (3,22%).

Udziały wydatków klasyfikowanych w innych działach są mniejsze - nie przekraczają 3% ogółu wydatków. Analizując powyższe dane należy stwierdzić, że głównie finansowane są przez samorząd zadania o charakterze obowiązkowym, takie jak oświata i pomoc społeczna. Zauważalny jest także bardzo wysoki poziom wydatków majątkowych w dziale „administracja publiczna” - osiągając blisko 12% ogółu wydatków.

W ostatnim roku analizowanego okresu zauważalny jest wzrost wydatków w działach „pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej” (głównie z tytułu realizacji Programu „500+”) oraz „rolnictwo i łowiectwo”.

Wykres 20. Struktura wydatków z wyszczególnionych działów ogółem (w %)

Źródło: Opracowano na podstawie danych GUS.

2.8.4. Działalność inwestycyjna

Władze samorządowe gminy Pisz realizują aktywną politykę w zakresie inwestycji. Systematycznie zwiększana jest pula wydatków na inwestycje w ramach lokalnego budżetu, co sprawia, że możliwa jest realizacja przedsięwzięć odpowiadających na lokalne potrzeby mieszkańców i pozytywnie podnoszących poziom atrakcyjności gminy w oczach potencjalnych inwestorów. Realizacja konkretnych zamierzeń inwestycyjnych przez gminę Pisz odbywa się na podstawie określenia ważności projektów z uwzględnieniem możliwości ich finansowania. Oczekiwania społeczne, postęp cywilizacyjny, dekapitalizacja i zużywanie się istniejącej infrastruktury, zmieniające się uwarunkowania prawne, konieczność poprawy bezpieczeństwa, wizja i strategia rozwoju oraz rolniczo - turystyczny charakter położenia gminy wymuszają ważność inwestycji. W ostatnich latach największe nakłady przeznaczane były na sfery związane z poprawą infrastruktury technicznej gminy. W strukturze wydatków gminy Pisz środki finansowe przeznaczone na wydatki majątkowe inwestycyjne w ogólnej kwocie wydatków w kolejnych latach przejawiały tendencję malejącą i odpowiadały potrzebom określonym na dany rok budżetowy. Poniżej scharakteryzowano przedsięwzięcia zrealizowane na terenie gminy w latach 2011-2016 oraz zaplanowane do realizacji na 2017 r.

Inwestycje zrealizowane w 2011r.:

- **"Budowa świetlicy wiejskiej we wsi Pilchy wraz z zagospodarowaniem terenu"** - wartość inwestycji: 698 620,76zł,
- **"Bajkowa dolina - wyposażenie placu zabaw w Turowie Dużym"** - całkowita wartość projektu wynosi: 19 866,96zł,
- **"Modernizacja basenu miejskiego w Pisz - Etap I i II"** – całkowita wartość projektu wynosi: 1 759 424,19zł, dofinansowanie: 1 226 367,92zł (Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013),

Inwestycje zrealizowane w 2012r.:

- **"Moje boisko Orlik 2012"** - całkowita wartość projektu wynosi 1 769 600,00, dofinansowanie 666 000,00 (dofinansowanie z Ministerstwa Sportu i Turystyki),
- **"Budowa sieci wodociągowej we wsiach Hejdyk i Ciesina"** - wartość inwestycji: 790 385,93zł, dofinansowanie: 456 599,00zł (PO I i Ś 2007-2013),
- **"Remont sali gimnastycznej przy Gimnazjum Nr 1 w Pisz"** - wartość inwestycji: 1 670 375,38zł, dofinansowanie: 551 224,00zł,
- **"Budowa zaplecza sportowo-rekreacyjnego we wsi Borki"** - wartość inwestycji: 332 696,00zł, dofinansowanie: 203 704,00zł,

Inwestycje zrealizowane w 2013r.:

- **"Eko-Plaża - remont pomostu oraz zagospodarowanie terenu plaży miejskiej"** - wartość inwestycji: 1 329 251,94zł, dofinansowanie: 781 281,00 (Program Operacyjny Ryby),
- **"Budowa ekologicznej mini przystani żeglarskiej wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego - Gmina Pisz"** - wartość inwestycji: 1 759 424,19zł, dofinansowanie: 1 226 367,92zł (Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013),
- **"Rewitalizacja wieży ciśnień przy ul. Gdańskiej w Pisz"** - wartość inwestycji: 5 519 473,81zł, dofinansowanie: 3 150 535,76 (Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013),
- **"Przygotowanie dokumentacji dla terenów inwestycyjnych w Pisz"** - wartość inwestycji: 188 897,75zł, dofinansowanie: 150 506,39zł (Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka)

Inwestycje zrealizowane w 2014r.:

- **"Regulacja gospodarki wodno-ściekowej w gminach Regionu WJM - aglomeracja Pisz 2008-2012"** - wartość inwestycji: 25 366 906,84zł (Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013),
- **"Rozwój i promocja E-usług w Urzędzie Miejskim w Pisz"** - wartość inwestycji: 1 424 525,79zł (Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013), dofinansowanie: 1 144 809,64zł,
- **"Budowa świetlicy wiejskiej w Pogobiu Średnim wraz z zagospodarowaniem terenu"** -wartość inwestycji: 1 064 936,41zł, dofinansowanie: 500 000,00 (PROW 2007-2013, Odnowa i Rozwój wsi),
- **"Modernizacja świetlicy wiejskiej w Szerokim Borze Piskim wraz z zagospodarowaniem terenu"** - wartość inwestycji: 538 721,12zł, dofinansowanie: 200 000,00 (PROW 2007-2013, Odnowa i Rozwój wsi),

Inwestycje zrealizowane w 2015r.:

- **"Budowa ulic Kowieńskiej i Żurawiej w Pisz wraz z infrastrukturą techniczną"** - wartość inwestycji: 2 516 119,67zł (Kowieńska: 1 613 574,26zł + Żurawia: 952 824,41zł),
- **„Remont ulicy Kościuszki w miejscowości Pisz”** (realizowanego w ramach *Narodowego program przebudowy dróg lokalnych Etap II Bezpieczeństwo- Dostępność – Rozwój*) - wartość całkowita 517 830 zł,

- **"Budowa skateparku wraz z zagospodarowaniem terenu"**

całkowita wartość projektu: 2 447 172,92 zł, dofinansowanie projektu: 558 700,00 zł (PO Ryby 2007-2013)

Inwestycje zrealizowane w 2016r.:

- **„Przebudowa drogi gminnej na działkach o nr geod. 235/5, 235/6, 235/7 w m. Pietrzyki”**
wartość inwestycji: 307 087,75zł,
- **„Przebudowa nawierzchni drogi gminnej nr 174016N od drogi krajowej nr 58 do miejscowości Łupki”** - dofinansowanie z Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019. wartość inwestycji: 1 190 863,61zł

W naborze wniosków o przyznanie pomocy na realizację operacji typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych” w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”, poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 Gmina Pisz złożyła w 2016 roku 9 wniosków o dofinansowanie dróg gminnych na obszarach wiejskich. Pomoc finansową w wysokości 63,63 % poniesionych kosztów kwalifikowalnych przyznano 8 projektom:

- "Przebudowa drogi nr 174001N w m. Ciesina – 0,400 km",
- "Przebudowa drogi gminnej w m. Stare Guty – 0,246 km",
- "Przebudowa drogi gminnej w m. Karpa – 0,220 km",
- "Przebudowa nawierzchni drogi w m. Kwik – 0,450 km",
- "Przebudowa drogi gminnej w m. Pogobie Średnie – 0,312 km",
- "Przebudowa drogi gminnej w m. Hejdyk – 0,191 km",
- "Przebudowa drogi gminnej nr 174002N w miejscowości Hejdyk – 0,365 km",
- "Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Snopki – 0,706 km".

W trakcie realizacji w 2017 r. są następujące inwestycje (aktualnie trwają prace związane z przygotowaniem dokumentacji):

- "Budowa parkingu przy ul. Kopernika w Pisz" (środki własne 100%),
- "Budowa drogi dojazdowej na os. Wschód w Pisz" wraz z infrastrukturą techniczną"(środki własne 100%),
- "Termomodernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Sienkiewicza 17 w Pisz". (dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2014-2020),
- "Przebudowa umocnienia brzegów rzeki Pisy wraz z budową basenu portowego i budową kładki pieszej pod mostem kolejowym" (RPO WiM 2014-2020),
- "Mazurska Pętla Rowerowa" (RPO WiM 2014-2020).

Realizacja dużej liczby zadań inwestycyjnych nie byłaby możliwa bez wsparcia ze środków pozabudżetowych. Gmina Pisz skutecznie wykorzystuje środki ze źródeł krajowych, jak i wspólnotowych w ramach perspektywy budżetowej 2007-2013 oraz 2014-2020. Są to w dużej mierze środki bezzwrotne, zwiększające potencjał inwestycyjny gminy, a także mające docelowo wyrównać różnice w rozwoju poszczególnych regionów UE. Pozwala to na realizację zadań bardziej złożonych i kosztownych, których realizacja wpłynie zarówno na jakość życia mieszkańców jak i atrakcyjność gminy przez najbliższe dekady. Szczególne znaczenie mają tu inwestycje w infrastrukturę wspierającą rozwój gospodarczy oraz infrastrukturę zapewniającą usługi dla ludności.

Z analizy inwestycji wykonanych w roku 2011 - 2016 oraz wcześniejszych wynika, że gmina podejmuje szereg inicjatyw infrastrukturalnych poprawiających różne obszary funkcjonowania gminy. Przede wszystkim działania inwestycyjne skupiają się na zwiększeniu dostępu do sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, rozbudowy i budowy bazy sportowo – rekreacyjnej, przebudowy i budowy elementów komunikacyjnych gminy (drogi i chodniki) i związanych z tym sieci oraz wielu zadań odpowiadającym potrzebom mieszkańców i zaakceptowanym przez Radę Miejską w Pisz.

Aktualna Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Pisz na lata 2017-2021 zawiera listę uporządkowanych zadań inwestycyjnych przewidzianych do realizacji. Planowane zadania inwestycyjne przedstawia poniższa tabela:

Tabela 46. Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Pisz na lata 2017 – 2021 (według stanu na marzec 2017)

L.p.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe	Limit 2017	Limit 2018	Limit 2019	Limit 2020	Limit 2021	Limit zobowiązań
			od	do							
1.	Wydatki na przedsięwzięcia ogółem (1.1+1.2+1.3)				23 018 244,08	8 646 145,08	9 240 179,00	3 922 941,00	1 019 403,00	0,00	22 828 668,08
1.a	Wydatki bieżące				1 723 639,00	574 547,00	574 547,00	563 006,00	0,00	0,00	1 712 100,00
1.b	Wydatki majątkowe				21 294 605,08	8 071 598,08	8 665 632,00	3 359 935,00	1 019 403,00	0,00	21 116 568,08
1.1	Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z programami realizowanymi z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240 z późn. zm.), z tego:				20 896 344,08	7 446 145,08	8 318 279,00	3 922 941,00	1 019 403,00	0,00	20 706 768,08
1.1.1	wydatki bieżące				1 723 639,00	574 547,00	574 547,00	563 006,00	0,00	0,00	1 712 100,00
1.1.1.1	7 Cudów Mazur	Urząd Miejski w Pisz	2016	2019	1 723 639,00	574 547,00	574 547,00	563 006,00	0,00	0,00	1 712 100,00
1.1.2	Wydatki majątkowe				19 172 705,08	6 871 598,08	7 743 732,00	3 359 935,00	1 019 403,00	0,00	18 994 668,08
1.1.2.1	Przebudowa umocnienia brzegów rzeki Pisy wraz z budową basenu portowego i budową kładki pieszej nad mostem kolejowym	Urząd Miejski w Pisz	2016	2018	5 700 000,00	2 850 000,00	2 850 000,00	0,00	0,00	0,00	5 700 000,00
1.1.2.2	Mazurska Pętla Rowerowa	Urząd Miejski w Pisz	2016	2020	8 984 265,00	311 195,00	4 293 732,00	3 359 935,00	1 019 403,00	0,00	8 984 265,00
1.1.2.3	Przebudowa nawierzchni drogi gminnej w m. Kwik	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	294 150,46	275 577,46	0,00	0,00	0,00	0,00	275 577,46
1.1.2.4	Przebudowa drogi gminnej w m. Karpa	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	247 691,00	241 910,00	0,00	0,00	0,00	0,00	241 910,00
1.1.2.5	Przebudowa drogi gminnej nr 174002N w m. Hejdyk	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	227 883,60	210 294,60	0,00	0,00	0,00	0,00	210 294,60
1.1.2.6	Przebudowa drogi gminnej w m. Hejdyk	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	161 036,61	154 886,61	0,00	0,00	0,00	0,00	154 886,61

L.p.	Nazwa i cel	Jednostka odpowiedzialna lub koordynująca	Okres realizacji		Łączne nakłady finansowe	Limit 2017	Limit 2018	Limit 2019	Limit 2020	Limit 2021	Limit zobowiązań
1.1.2.7	Przebudowa drogi gminnej w m. Snopki	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	664 410,43	630 954,43	0,00	0,00	0,00	0,00	630 954,43
1.1.2.8	Przebudowa drogi nr 1740002N w m. Ciesina	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	276 908,53	258 581,53	0,00	0,00	0,00	0,00	258 581,53
1.1.2.9	Przebudowa drogi gminnej w m. Pogobie Średnie	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	347 608,22	340 597,22	0,00	0,00	0,00	0,00	340 597,22
1.1.2.10	Przebudowa drogi gminnej w m. Stare Guty	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	187 330,73	181 180,73	0,00	0,00	0,00	0,00	181 180,73
1.1.2.11	Termomodernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Sienkiewicza 17 w Pisz	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	150 000,00	135 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	135 000,00
1.1.2.12	Zagospodarowanie przestrzeni na cele turystyczno-rekreacyjne w Gminie Pisz	Urząd Miejski w Pisz	2016	2017	1 031 420,50	981 420,50	0,00	0,00	0,00	0,00	981 420,50
1.1.2.13	Rewitalizacja Parków Miejskich w Pisz	Urząd Miejski w Pisz	2017	2018	900 000,00	300 000,00	600 000,00	0,00	0,00	0,00	900 000,00
1.2	Wydatki na programy, projekty lub zadania związane z umowami partnerstwa prywatno-publicznego, z tego:				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.1	wydatki bieżące				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.2	wydatki majątkowe				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3	wydatki na programy, projekty lub zadania pozostałe (inne niż wymienione w pkt. 1.1 i 1.2), z tego:				2 121 900,00	1 200 000,00	921 900,00	0,00	0,00	0,00	2 121 900,00
1.3.1	wydatki bieżące				0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.3.2	wydatki majątkowe				2 121 900,00	921 900,00	921 900,00	0,00	0,00	0,00	2 121 900,00
1.3.2.2	Budowa budynku socjalnego i technicznego	Urząd Miejski w Pisz	2016	2018	2 121 900,00	1 200 000,00	921 900,00	0,00	0,00	0,00	2 121 900,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Pisz.

Budżet na 2017 r. jest kontynuacją polityki poprzednich lat, w szczególności dotyczący zadań inwestycyjnych o podobnym charakterze. Z budżetu na 2017 r., a w szczególności z analizy wydatków inwestycyjnych wynika, że gmina realizuje projekty inwestycyjne odpowiadające na bieżące potrzeby społeczności w zakresie infrastruktury drogowej, mediów, rewitalizacji parków miejskich w Piszcu, sportu i rekreacji, termomodernizacji szkół, budowy PSZOK, i innych. W dalszym ciągu znaczną rolę w realizacji inwestycji stanowią środki na programy i projekty, które mają szansę być współfinansowane ze środków pochodzących z dotacji Unii Europejskiej.

3. ANKIETYZACJA MIESZKAŃCÓW I LIDERÓW LOKALNYCH GMINY PISZ

Metodologia

Na potrzeby zespołu opracowującego Raport o Stanie Gminy Pisz oraz Diagnozy Stanu jako elementu wyjściowego dla *Strategii Rozwoju Gminy Pisz na lata 2017 -2026* opracowano ankietę, skierowaną do liderów opinii publicznej, mieszkańców oraz wszystkich zainteresowanych rozwojem społeczno – gospodarczym gminy. Celem ankiety było pozyskanie szczegółowych opinii na temat wszystkich obszarów życia lokalnej społeczności gminy Pisz mających bezpośredni lub pośredni wpływ na funkcjonowanie poszczególnych instrumentów polityki społecznej i gospodarczej realizowanej przez gminę, ale także przez sektor pozarządowy. Przedmiotem sformułowanych w ankiecie pytań była identyfikacja postaw i opinii mieszkańców na temat oceny jakości życia i wyzwań rozwojowych gminy. Dane uzyskane w ankiecie uzupełniają informacje otrzymane z instytucji odpowiedzialnych za poszczególne działania w obszarze szeroko rozumianej polityki społeczno - gospodarczej w gminie Pisz. Badania opinii mieszkańców gminy Pisz było realizowane w kwietniu i maju 2017 roku, a jej głównymi respondentami byli decydenci poszczególnych obszarów życia społeczno – gospodarczego gminy. Stąd często taka ankieta określana jest potoczną nazwą jako „ankieta decydencka”.

Ankieta składała się z 14 pytań, w tym również metryczki i miała formę pytań zamkniętych, jak i otwartych, w których respondenci oceniali poszczególne elementy infrastruktury, życia społecznego i gospodarczego, kultury, edukacji, opieki zdrowotnej i administracji związanej z szeroko rozumianym zarządzaniem poszczególnymi obszarami życia społeczno – gospodarczego. W wypełnianiu ankiety uczestniczyły 31 osoby, jednak rozkład liczby głosów w poszczególnych pytaniach był zróżnicowany, ponieważ nie wszyscy respondenci udzielali odpowiedzi na każde z postawionych w ankiecie pytań.

Pytania w ankiecie były tak sformułowane, aby dać odpowiedź, co stanowi problem dla mieszkańców i jak założyć długookresowy plan działania niezbędny dla realizacji zamierzeń pro -społecznych i pro-gospodarczych stanowiących podstawę rozwoju gminy.

Wypowiedzi osób ankietowanych znajdują odzwierciedlenie w diagnozie, analizie SWOT – częściach analitycznych *Strategii* oraz w tworzonych celach i kierunkach rozwoju gminy do roku 2026.

3.1. WYNIKI PRZEPROWADZONEJ ANKIETY

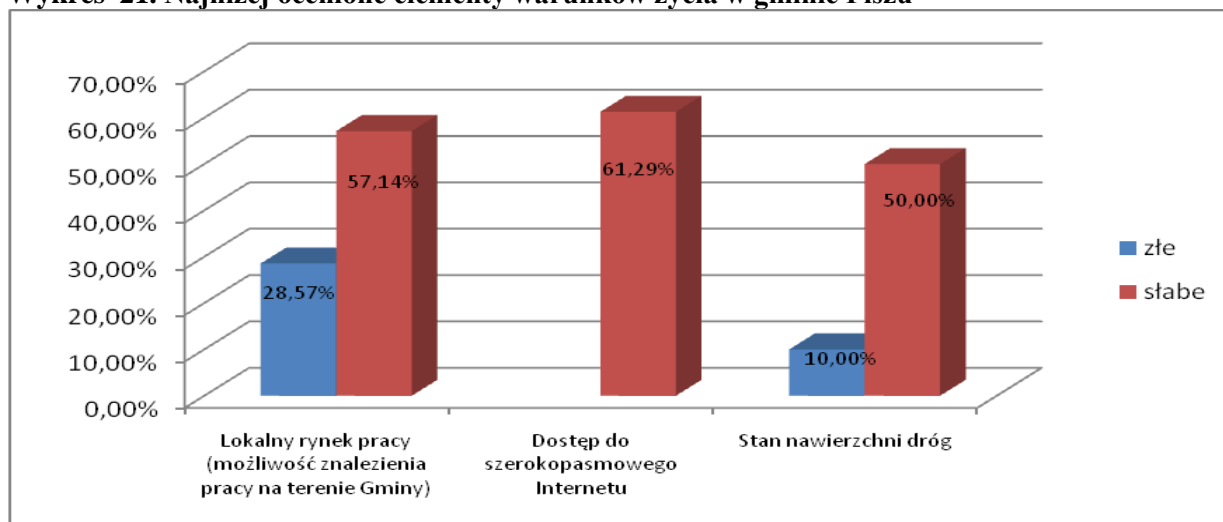
Ocena warunków życia w gminie

W pytaniu 1 ocenie poddano warunki życia w gminie, respondenci mieli do wyboru pięciostopniową skalę, według której dokonywali odpowiedzi na pytania w następującym zakresie: złe, słabe, średnie, dobre i bardzo dobre. Na pytanie składało się 30 elementów dotyczących stanu infrastruktury społeczno – publicznej, a także stanu środowiska naturalnego, świadomości ekologicznej i integracji mieszkańców.

Na obszarze gminy Pisz najgorzej oceniony został lokalny rynek pracy, czyli możliwość znalezienia zatrudnienia na terenie gminy, przez ponad 85% osób oceniony jako zły i słaby. Ponadto aż 61,29% ankietowanych wskazało na słaby dostęp do Internetu szerokopasmowego na terenie gminy. Najślabiej wypadła także ocena infrastruktury drogowej na terenie gminy, połowa respondentów wskazała na zły stan nawierzchni dróg, przy czym dalsze pytania ankietowe wskazywały zły stan dróg głównie na obszarach pozamiejskich.

Najgorzej ocenione elementy warunkujące jakość życia na obszarze gminy przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 21. Najniżej ocenione elementy warunków życia w gminie Pisz

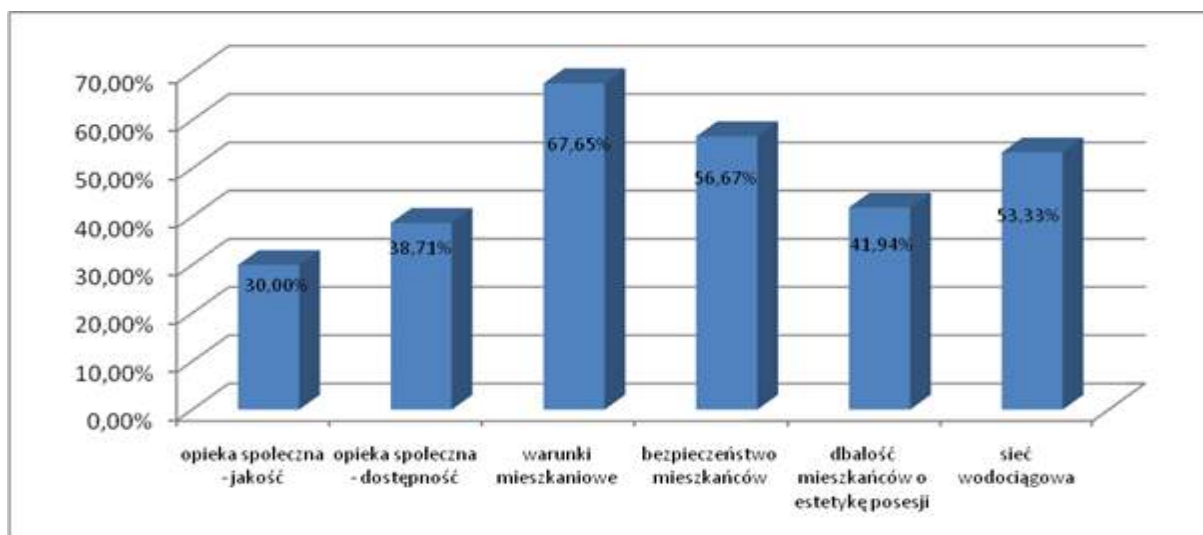

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Jako „dobre” oceniono następujące elementy warunkujące jakość życia mieszkańców gminy Pisz, które przedstawia wykres 22. Wśród ankietowanych mieszkańców dominowała opinia pozytywna (67,65%) o warunkach mieszkaniowych. Ponad 53% mieszkańców, jako dobry aspekt warunków życia w gminie, oceniło sieć wodociągową. W gminie Pisz obecnie według danych przygotowanych przez pracowników Urzędu Miejskiego 88,4% mieszkańców gminy posiada dostęp do sieci wodociągowej, w tym 98,3% mieszkańców obszarów miejskich.

Wykres 22. Ocena wybranych elementów jakości życia na terenie gminy Pisz - oceny dobre

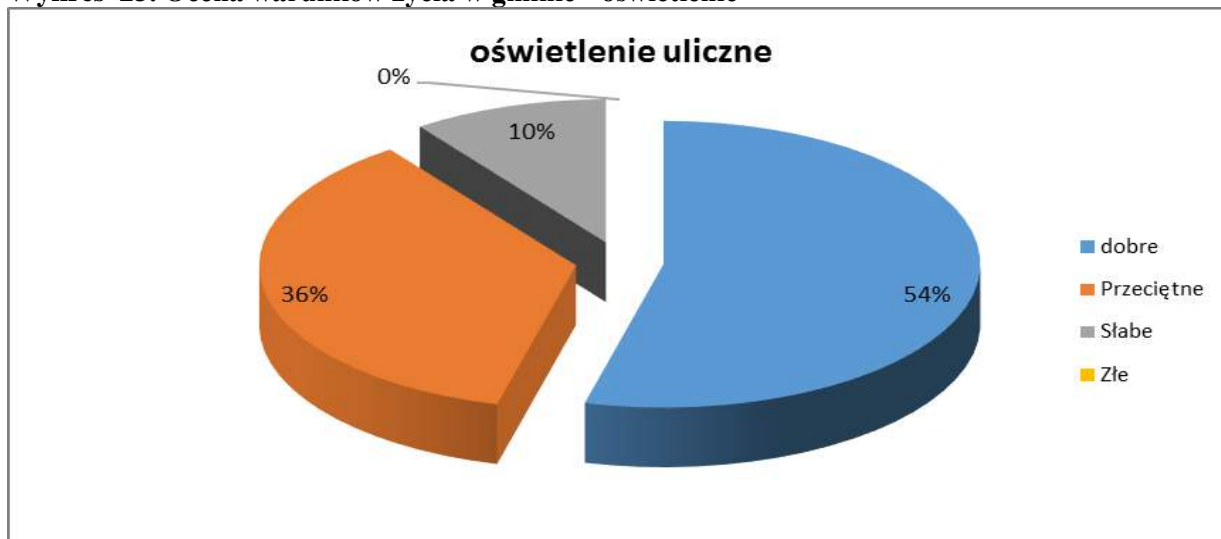

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ponadto słabo i bardzo słabo oceniono poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie gminy, zwłaszcza w obszarach pozamiejskich. W kategorii oceny „bardzo słaba” znalazła się komunikacja zbiorowa i to z tytułu słabo zorganizowanej komunikacji z miastem Pisz. Wyraźną pozytywną ocenę uzyskała segregacja odpadów na terenie gminy. Ocenę pozostałych elementów infrastruktury technicznej przedstawia grupa wykresów przedstawionych poniżej.

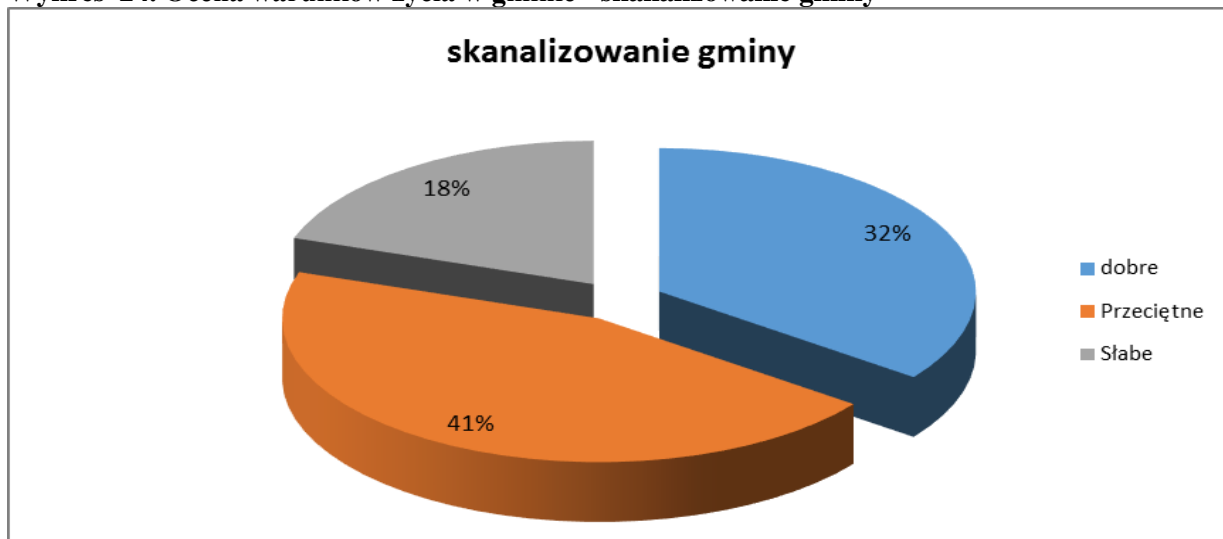
Ocena infrastruktury technicznej

Wykres 23. Ocena warunków życia w gminie - oświetlenie

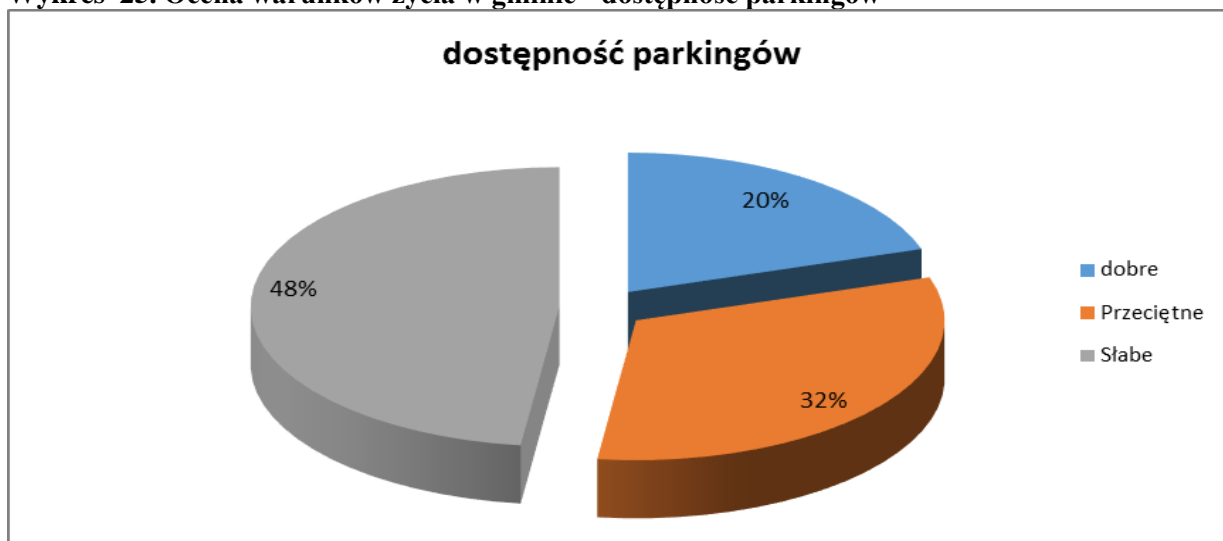
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Wykres 24. Ocena warunków życia w gminie - skanalizowanie gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

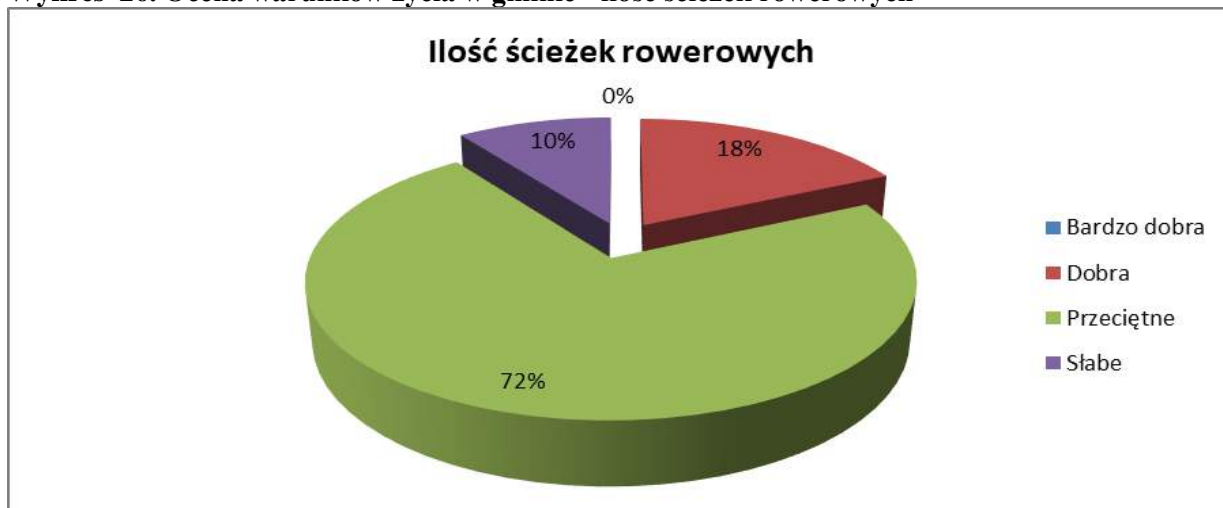
Wykres 25. Ocena warunków życia w gminie - dostępność parkingów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

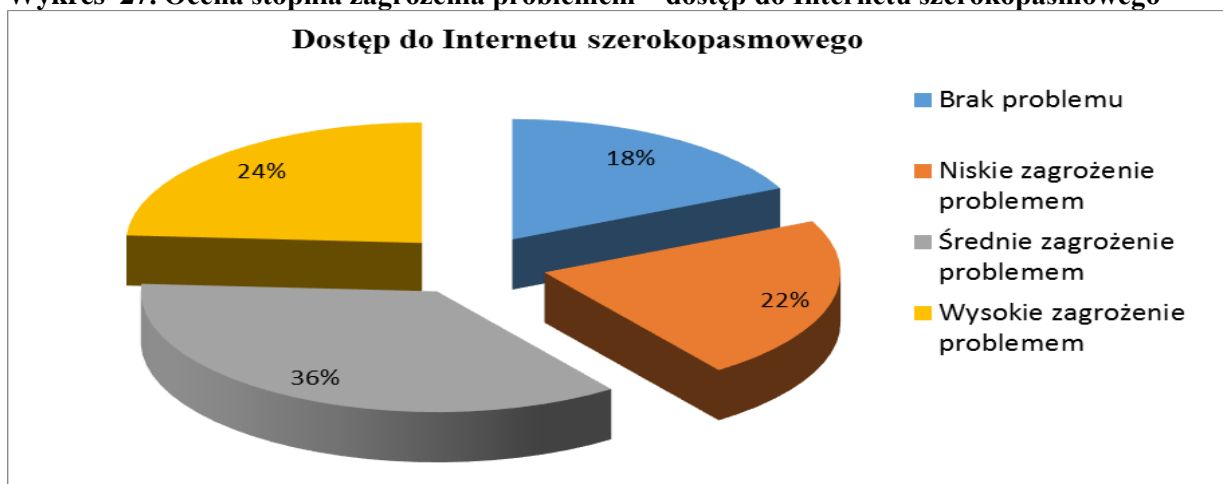
Ocenę infrastruktury technicznej należy uznać za pozytywną. Oświetlenie uliczne będące w ciągłej i modernizacji jest dobrze oceniane, nie mniej ilość punktów świetlnych jest według ankietowanych nie wystarczająca, stąd tylko 54 % dobrze ocenia te zmiany pozytywnie. Zaledwie jedna trzecia mieszkańców dobrze ocenia stopień skanalizowania gminy (dotyczy to głównie terenów pozamiejskich), ale ta ocena winna się systematycznie zmieniać w procesie nowych inwestycji w tym zakresie. Parkingi, a właściwie ich ograniczona liczba, przy obiektach użyteczności publicznej, obiektach sportowych i rekreacyjnych, kulturalnych i sakralnych, są bolączką nie tylko gminy Pisz. Ocena tego elementu infrastruktury jest tego wyrazem.

Wykres 26. Ocena warunków życia w gminie - ilość ścieżek rowerowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Wykres 27. Ocena stopnia zagrożenia problemem – dostęp do Internetu szerokopasmowego

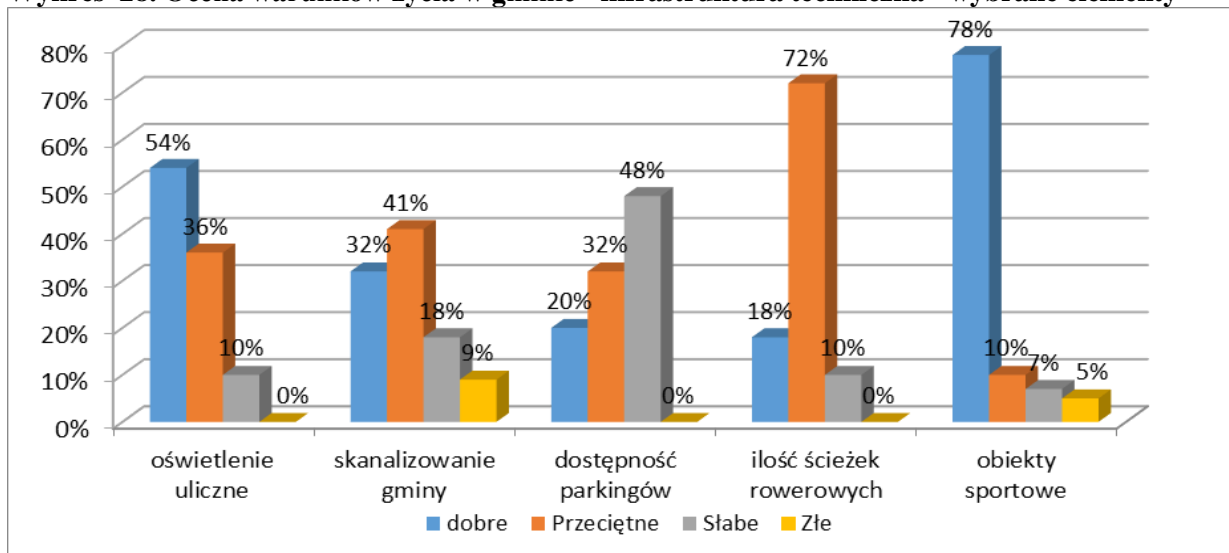

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ścieżki rowerowe są dzisiaj nieodłącznym elementem infrastruktury komunikacyjnej, turystycznej i rekreacyjnej a także stanowiącym o bezpieczeństwie przemieszczania się pomiędzy obszarami zabudowanymi, atrakcjami turystycznym. Ocena tego elementu infrastruktury wyrażona przez ankietowanych stawia przed gminą kolejne wyzwania inwestycyjne w tym zakresie.

Internet jest dzisiaj jednym z głównych elementów mających ogromne znaczenie nie tylko w wymianie informacji, ale wszystkich mechanizmach finansowych, jest na drugim miejscu pod względem znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania każdego przedsięwzięcia gospodarczego. Ocena tego elementu infrastruktury przez ankietowanych zobowiązuje gminę do poprawy jakości tego medium i dostępności dla wszystkich mieszkańców gminy.

Wykres 28. Ocena warunków życia w gminie - infrastruktura techniczna - wybrane elementy

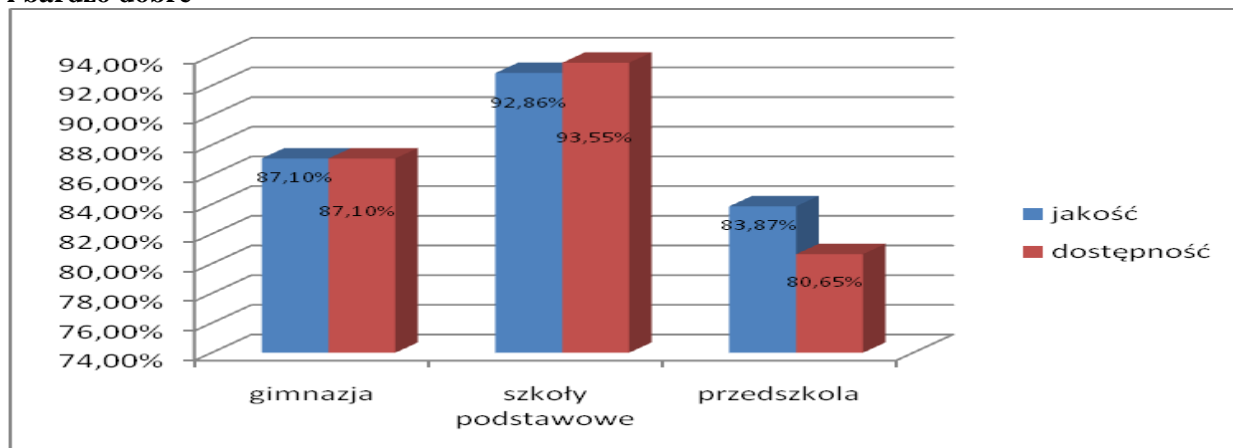
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ocena elementów życia społecznego i infrastruktury społecznej

Natomiast wysoko została oceniona dostępność szkół podstawowych i gimnazjów na terenie gminy, odpowiednio ponad 87% i 93 % mieszkańców określiło ją jako dobrą. Ponadto respondenci dobrze ocenili jakość placówek oświatowych – szkół podstawowych, gimnazjów i przedszkoli.

Rozkład głosów przedstawia poniższy wykres 29.

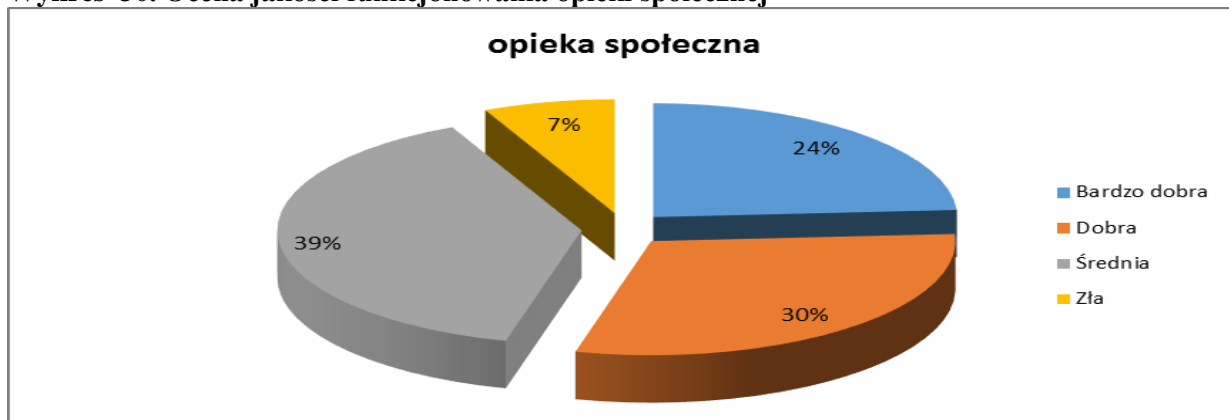
Wykres 29. Jakość i dostępność placówek oświatowych na terenie gminy Pisz oceny dobre i bardzo dobre

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

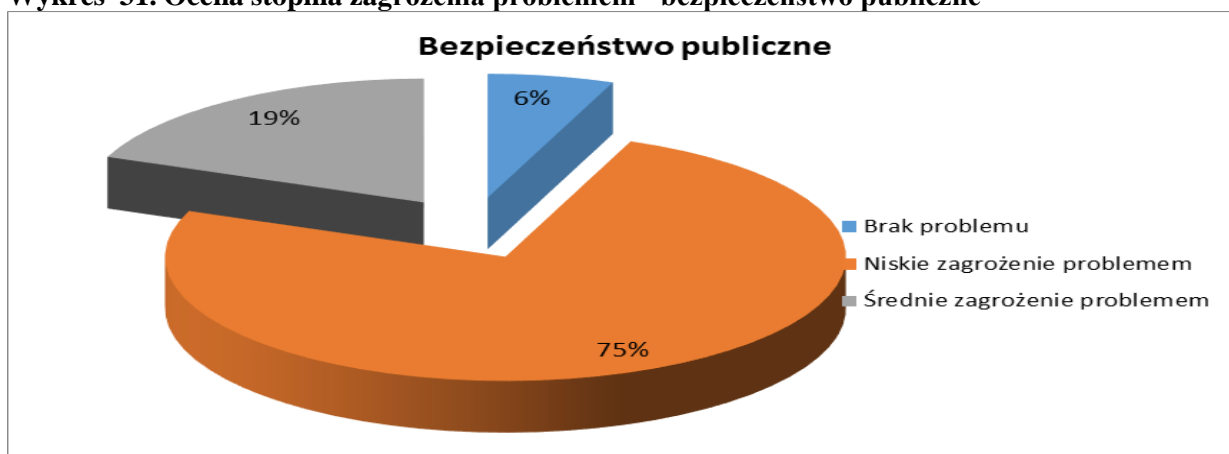
Kolejnymi dobrze ocenionymi elementami życia w gminie były jakość i dostępność opieki społecznej, bezpieczeństwo mieszkańców oraz dbałość mieszkańców o estetykę posesji.

Wykres 30. Ocena jakości funkcjonowania opieki społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

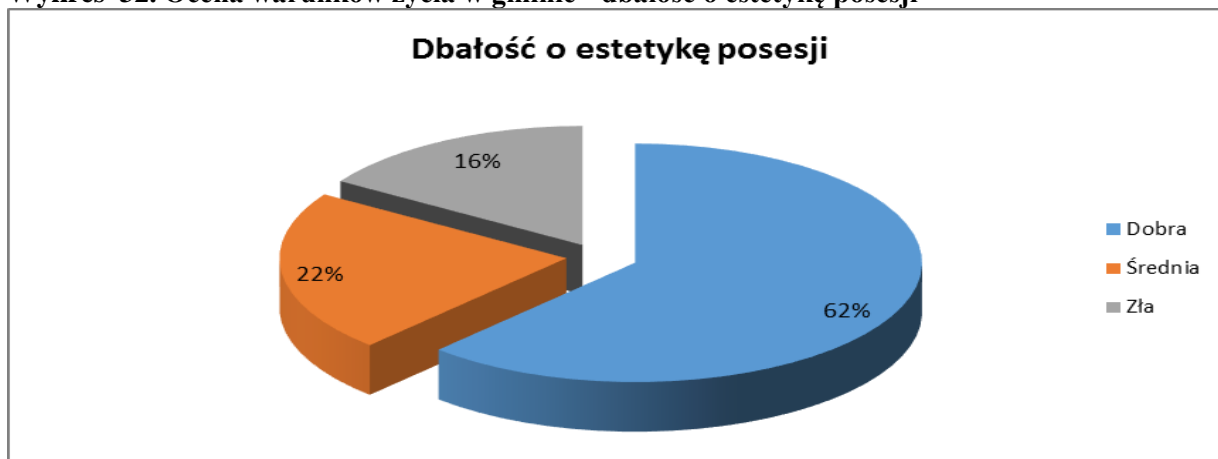
Wykres 31. Ocena stopnia zagrożenia problemem - bezpieczeństwo publiczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

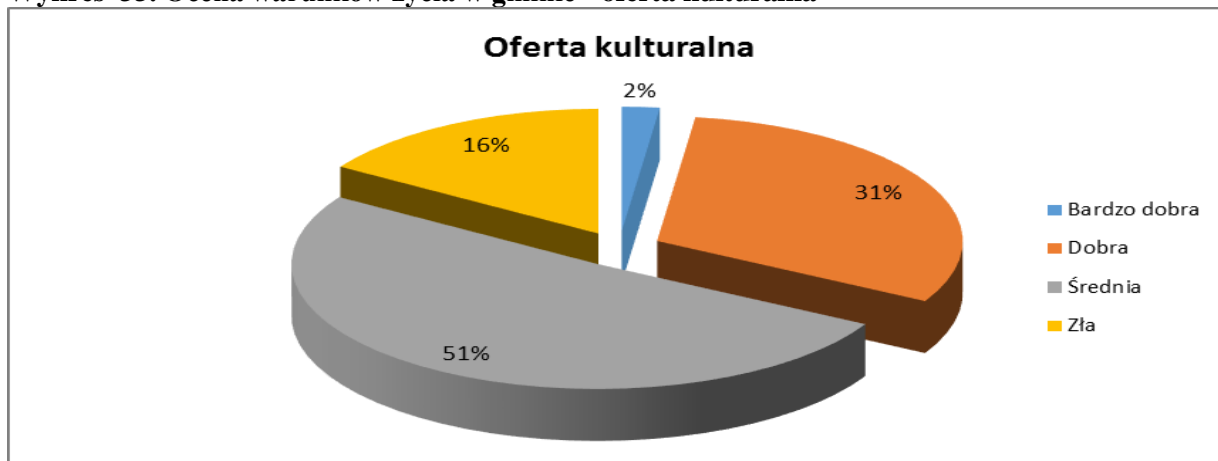
Likwidacja Straży Miejskiej nie wpłynęła na ocenę bezpieczeństwa publicznego. Ponad $\frac{3}{4}$ respondentów zagrożenie jakimkolwiek problemem społecznym z tytułu funkcjonowania istniejących służb porządku publicznego oceniło jako niskie.

Wykres 32. Ocena warunków życia w gminie - dbałość o estetykę posesji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

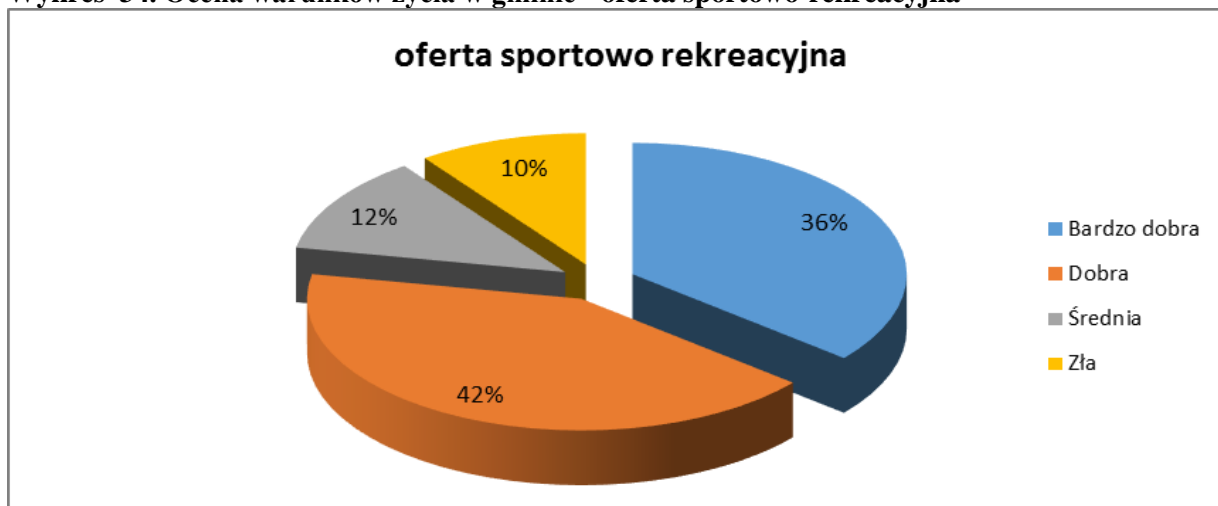
Wykres 33. Ocena warunków życia w gminie - oferta kulturalna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Zarówno analiza SWOT jak i pytania otwarte często poruszały potrzebę zwiększenia aktywności instytucji kultury, placówek kulturalnych poza sezonem letnim. Obecną ofertę kulturalną jaką złą oceniło 16% ankietowanych. Wynik ten zdaje się nie potwierdza potrzeby zwiększenia aktywności kulturalnej skierowanej bezpośrednio do mieszkańców gminy w okresie jesienno – zimowym.

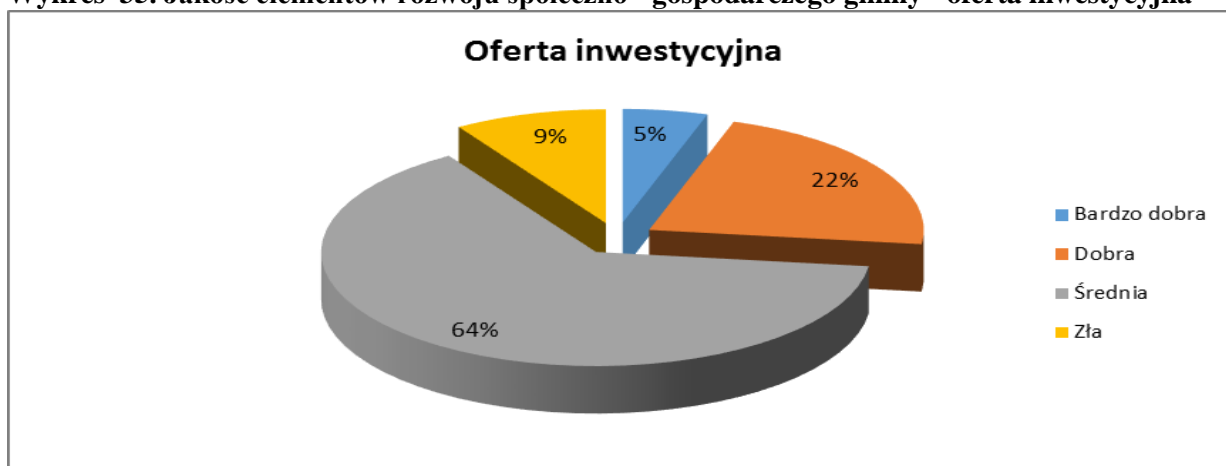
Wykres 34. Ocena warunków życia w gminie - oferta sportowo-rekreacyjna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ocena elementów życia gospodarczego

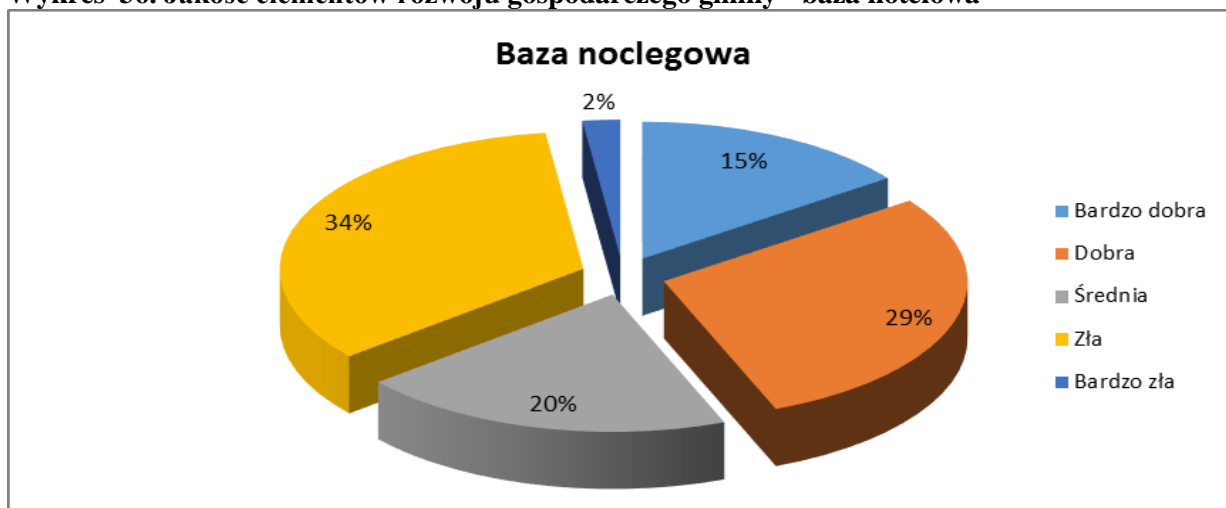
Wykres 35. Jakość elementów rozwoju społeczno - gospodarczego gminy - oferta inwestycyjna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tylko 5% ankietowanych oceniło ofertę inwestycyjną gminy jako bardzo dobrą. Średnio, tzn. „nijak”, oceniło ten element kreujący zdarzenia gospodarcze w gminie aż na 64 %. To jest wyraźny sygnał dla zwiększenia działań samorządu w tym zakresie. Warto połączyć te działania z promocją gminy, która w grupie wykresów zamieszczonych poniżej została dobrze oceniona, bo aż przez 42 % badanych.

Wykres 36. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - baza hotelowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

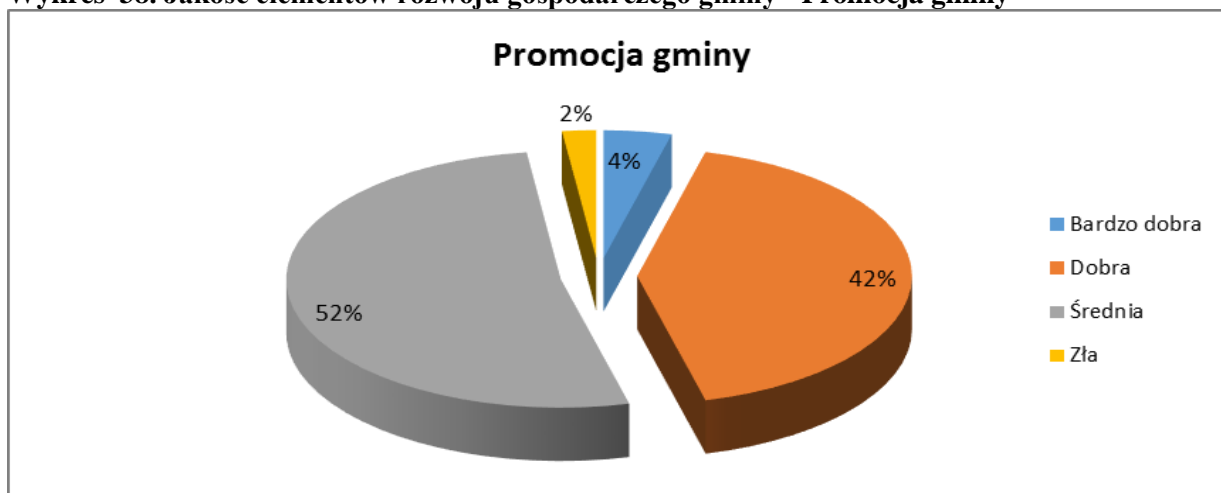
Sam fakt, że baza turystyczna w gminie Pisz została oceniona przez 54% respondentów jako „zła” lub „średnia” czyli nijaka, i to w obszarze największych atrakcji produktów turystycznych Mazur, może świadczyć o nie wykorzystaniu szansy, jaką może być rozwój oferty turystycznej gminy Pisz dla rozwoju gospodarczego gminy.

Wykres 37. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Turystyka i agroturystyka

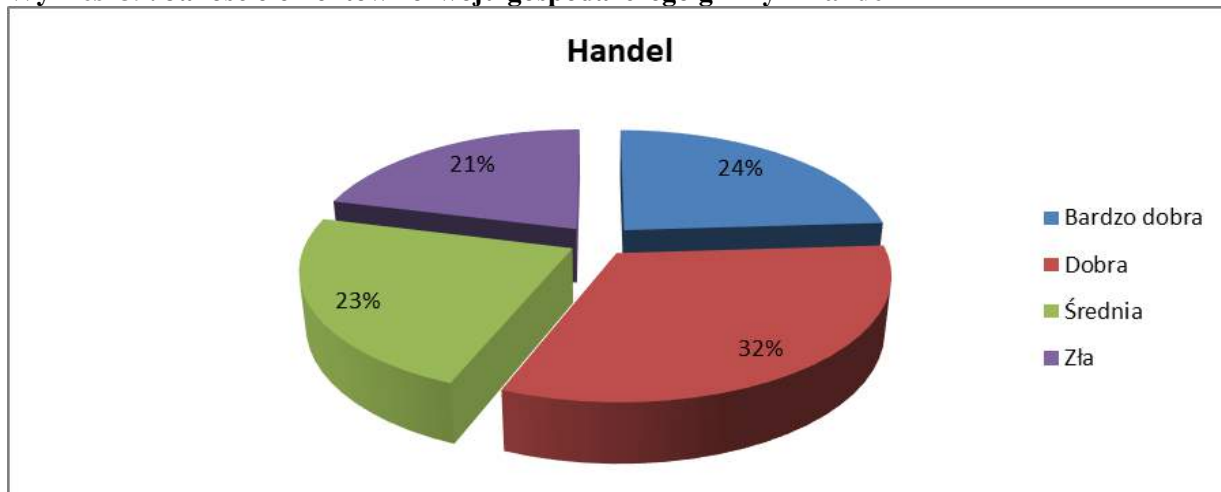
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Wykres 38. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Promocja gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

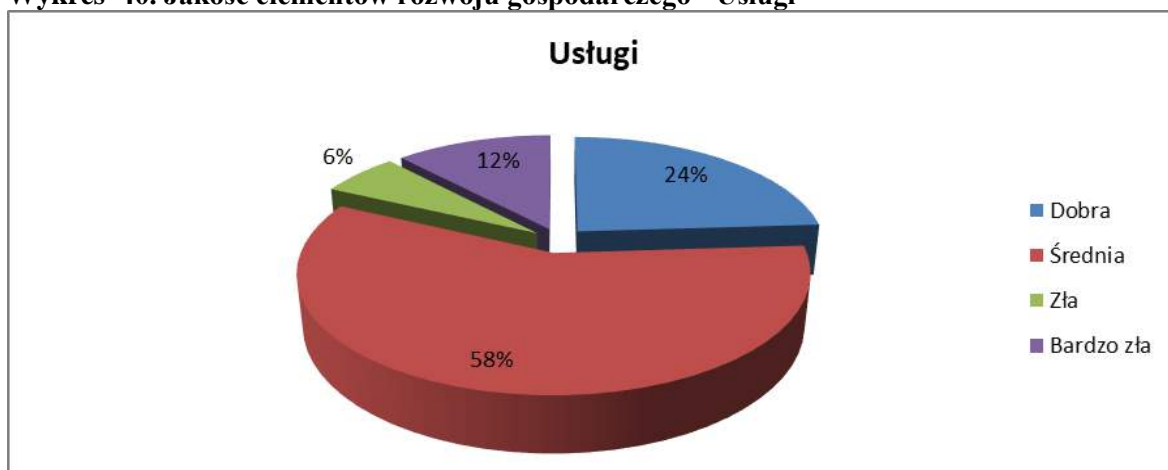
Wykres 39. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Handel

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Wykres 40. Jakość elementów rozwoju gospodarczego - Usługi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Wykres 41. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Połączenia komunikacyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Handel i usługi w powyżej zamieszczonych wykresach odzwierciedlają niedostateczną (niepełną) ofertę handlową i braku wielu usług. Nie wszyscy jednak mogą się pogodzić, że to rynek dyktuje lokalizację określonego typu usług, a ten w gminie Pisz nie daje praktycznie szans na zmiany w tym zakresie, o ile nie wzrośnie potencjał siły nabywczej, zarówno ten tworzony przez mieszkańców gminy, jak odwiedzających gminę turystów. Rozwój usług turystycznych i bazy noclegowej mógłby przyczynić się do większej różnorodności oferty handlowej i usługowej w gminie, chociażby w sezonie turystycznym.

Problemy społeczne występujące na terenie gminy

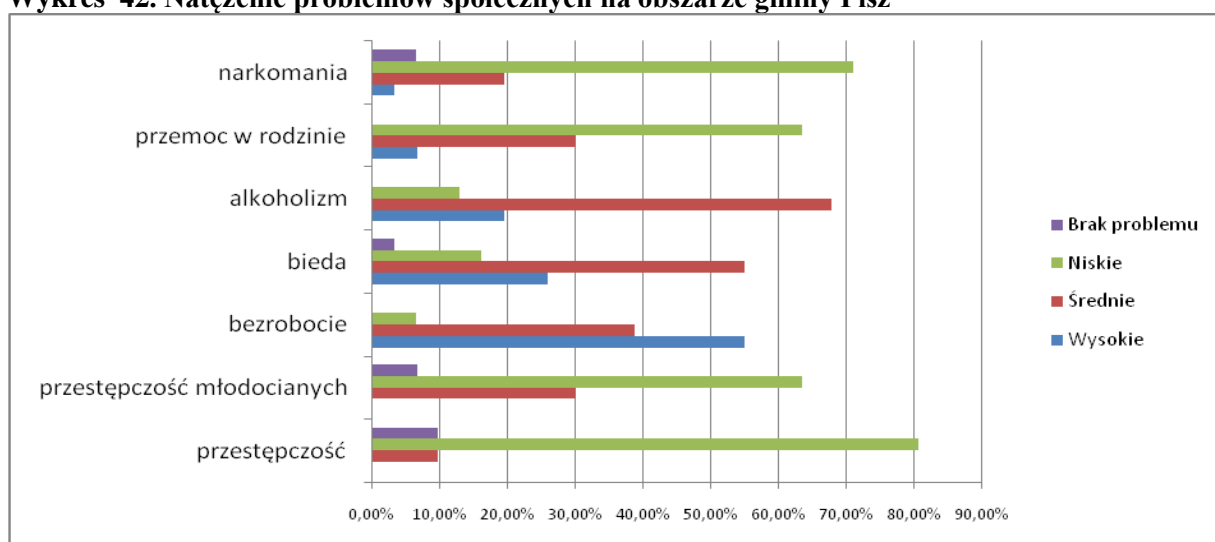
W pytaniu nr 2 ankietowani wskazywali na stopień występowania określonych problemów społecznych. Analizie poddane zostały takie kategorie problemów jak: przestępczość, przestępczość młodocianych, bezrobocie, bieda, alkoholizm, przemoc w rodzinie oraz narkomania.

Z analizy odpowiedzi wynika, iż respondenci uznali za wysokie natężenie problemu zdefiniowanego jako bezrobocie (blisko 55% badanych) oraz bieda (26%), będąca społeczną konsekwencją braku zatrudnienia.

Analiza struktury bezrobocia w gminie Pisz opiera się na stopie bezrobocia w całym powiecie piskim i wykazała, że jest ona największa w całym regionie Wielkich Jezior i wynosi 21,20 % na koniec 2016 roku. Najwięcej osób bezrobotnych w gminie posiadało wykształcenie podstawowe i gimnazjalne (31% ogółu bezrobotnych).

Przestępczość, w tym przestępczość młodocianych, przemoc w rodzinie oraz narkomania zostały ocenione przez większą część respondentów jako problem o niskim natężeniu.

Wykres 42. Natężenie problemów społecznych na obszarze gminy Pisz

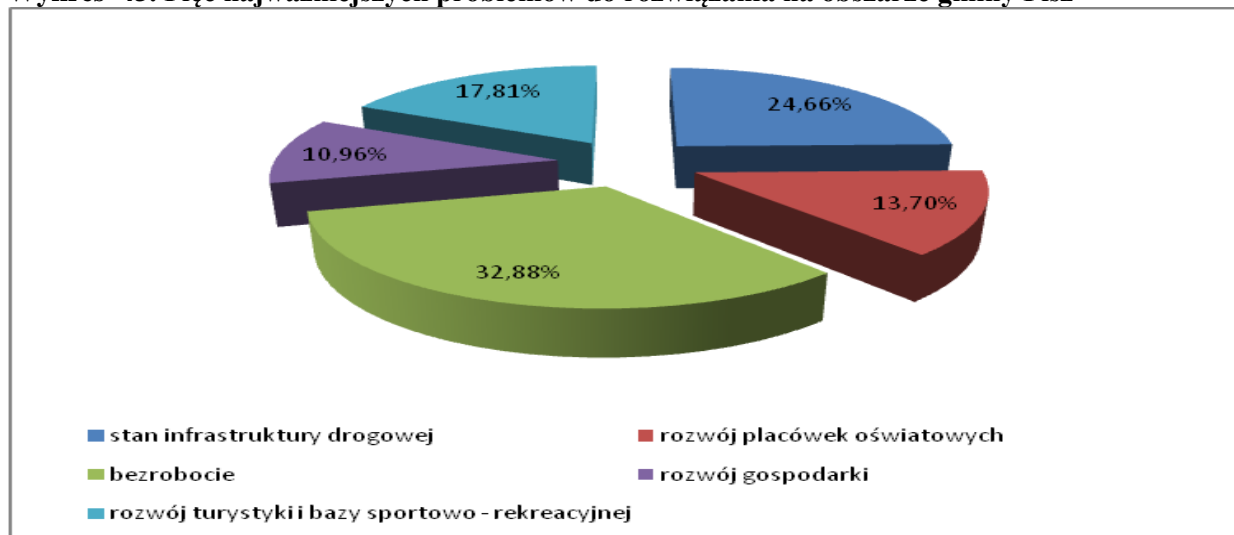

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Pięć najważniejszych problemów do rozwiązania na terenie gminy

Pytanie z numerem 3 było pytaniem otwartym, w którym respondenci mogli wypowiedzieć się na temat głównych ich zdaniem problemów, koniecznych do rozwiązania w pierwszej kolejności. Zdecydowanie najważniejszą płaszczyzną dla badanych jest obecnie problem bezrobocia na terenie gminy (wskazuje na nie ponad 32% odpowiedzi). Respondenci oczekują zwiększenia liczby miejsc pracy oraz tworzenie warunków dla powstawania nowych przedsiębiorstw na terenie gminy, co pozwoliłoby na zniwelowanie problemu ubożenia społeczeństwa związanego z brakiem zatrudnienia.

Wykres 43. Pięć najważniejszych problemów do rozwiązania na obszarze gminy Pisz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ponadto ciągle najważniejszą kwestią dla mieszkańców jest poziom bezpieczeństwa na drogach na terenie gminy. Z problemem bezpieczeństwa – oświetlenie ulic, chodniki, ścieżki rowerowe oznakowanie - wiąże się również stan dróg na terenie gminy. Problem stanu dróg jest drugim w kolejności najistotniejszym według mieszkańców gminy – ponad 24 % respondentów wskazuje na zły stan techniczny dróg, braki punktów świetlnych na terenie gminy, brak lub zły stan chodników. Dodatkowo w pytaniach otwartych duża grupa respondentów wskazała na konieczność rozbudowy infrastruktury turystycznej oraz bazy rekreacyjnej. Ponadto wskazywano na niezbędne działania w kierunku otwarcia portu nad jeziorem Roś i remont stadionu miejskiego, Respondenci wskazują także na potrzebę unowocześniania i podwyższania standardów istniejących placówek oświatowych oraz ciągłego inwestowania w tę dziedzinę życia gminy Pisz.

Stopień ważności realizacji przedsięwzięć na terenie gminy

W kolejnym pytaniu mieszkańcy gminy oceniali kolejność pod względem stopnia ważności realizacji konkretnych przedsięwzięć na terenie gminy Pisz. Przedsięwzięcia były oceniane w 5 stopniowej skali w zakresie: zbędne, mało ważne, średnio ważne, ważne oraz bardzo ważne.

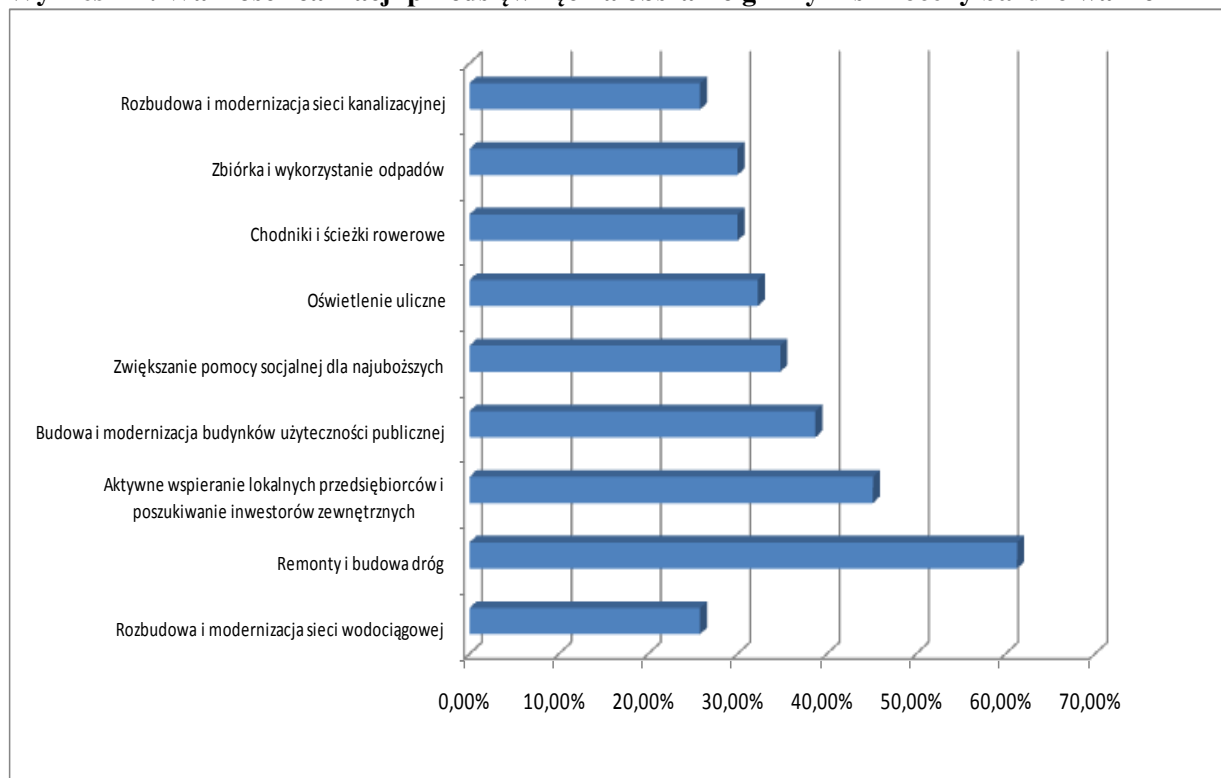
Można stwierdzić, że wyniki w kontekście poprzednich i następnych odpowiedzi stanowią ich zdecydowane potwierdzenie, gdyż największy niedobór jest dostrzegany w sferze infrastruktury drogowej. Dla 61% ankietowanych remont i budowa dróg stanowi najistotniejsze przedsięwzięcie do realizacji na terenie gminy. Ponadto braki w punktach oświetlenia ulicznego dla ponad 32% respondentów stanowią również istotną kwestię do rozwiązania przez władze samorządowe. Dla 30% ankietowanych jako bardzo ważne uważa dalsze działania gminy w zakresie budowy i modernizacji chodników i ścieżek rowerowych.

Ponadto respondenci (45%) jako bardzo ważne przedsięwzięcie do realizacji na terenie gminy wskazali wspieranie lokalnych przedsiębiorców i poszukiwanie inwestorów zewnętrznych.

Odpowiedzi ankietowanych wskazują na potrzebę budowy i modernizacji budynków użyteczności publicznej (ponad 38% wskazań badanych osób). Według mieszkańców dalsze działania w zakresie zwiększenia pomocy dla najuboższych winny nadal pozostać w sferze priorytetowych zadań władz samorządowych gminy Pisz (wskazuje na nie ponad 34% respondentów), a na dalszą rozbudowę sieci kanalizacyjnej w kategorii bardzo ważna przedsięwzięcie wskazało 27% ankietowanych.

Średnio ważne oraz ważne dla ankietowanych okazały się przedsięwzięcia z zakresu rozwoju usług bazy noclegowej, tworzenia warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego, poczucia bezpieczeństwa na drogach w gminie, w tym budowa sygnalizacji świetlnej, wspierania działań kulturalnych, poprawy estetyki gminy czy rozbudowy infrastruktury sportowej.

Wykres 44. Ważność realizacji przedsięwzięć na obszarze gminy Pisz - oceny bardzo ważne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ocena gminy Pisz

Pytaniami otwartymi były pytania o zalety gminy, czy jej potencjał, w których ankietowani mogli się wypowiedzieć na temat czym jest dla nich gmina Pisz? Pytanie było sformułowane w taki sposób, aby osoba ankietowana dokończyła zdanie: np. *Co jest zaletą mieszkania w tej Gminie? ....*

Na tak zadane pytanie odpowiedziało 27 respondentów. Z analizy wypowiedzi wynika, że w większości przypadków gmina jest atrakcyjnym miejscem zamieszkania i wypoczynku. Ankietowani wskazali również na to, iż gmina jest miejscem zamieszkania ludzi przyjaznych żyjących w otoczeniu pięknej przyrody.

Ponadto padły wypowiedzi pozytywnie oceniające władze gminy. Respondenci wskazywali na właściwe zarządzanie obszarem gminy, zmierzające w kierunku poprawy warunków życia jej mieszkańców.

Pozytywne lub negatywne zmiany na terenie gminy w przeciągu ostatnich kilkunastu lat

Ankieta skierowana do mieszkańców gminy zawierała pytania, w których respondenci oceniali pozytywne i negatywne zmiany na terenie gminy w przeciągu ostatnich kilkunastu lat.

Za pozytywne zmiany na terenie gminy uznano przede wszystkim fakt, że gmina stała się piękniejsza i przez to atrakcyjniejsza min. poprzez nowy wygląd śródmieścia, estetycznie wyglądające budynki po rewitalizacji, poprawę stanu dróg, remonty dróg. Ankietowani zauważyli fakt, że gmina zaczęła się rozwijać – po zmianie burmistrza, zintensyfikowała się współpraca z mieszkańcami terenów wiejskich i powstały świetlice wiejskie. Mieszkańcy pozytywnie oceniają rozwój infrastruktury społecznej, w tym remonty placówek oświatowych i budowę nowych obiektów sportowych i rekreacyjnych. Respondenci doceniają działania władz samorządu na rzecz pozyskiwania środków z UE, pozwalających na rozwój gospodarczo – społeczny gminy. Z wypowiedzi osób ankietowanych wyczuwane są negatywne nastroje związane z brakiem dobrej współpracy 3-stronnej – JST + NGO + prywatni przedsiębiorcy.

Czy zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami dotyczącymi gminy Pisz?

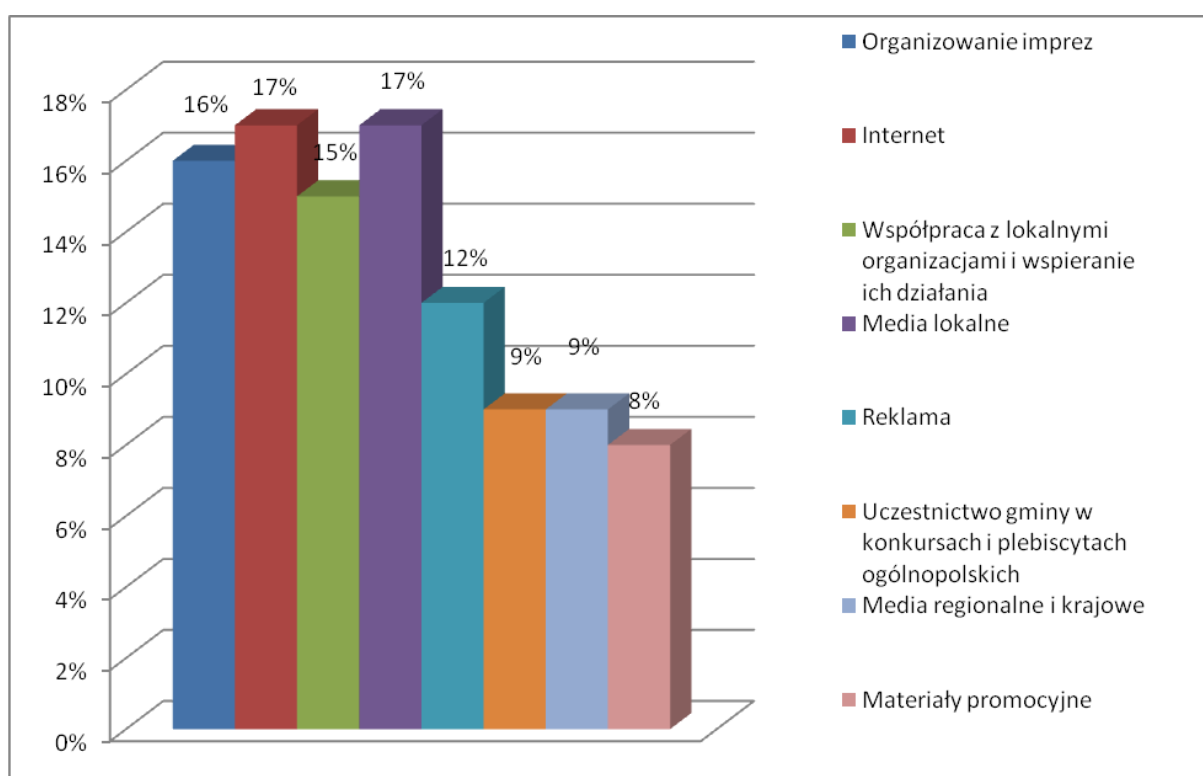
Tak zostało sformułowane kolejne pytanie skierowane do uczestników badania ankietowego. W pytaniu respondenci zostali poproszeni o ocenę kilku stwierdzeń dotyczących odbioru gminy przez jej mieszkańców. Respondenci dokonywali subiektywnej oceny: *tak* lub *nie*. Z analizy wypowiedzi wynika jednoznacznie, że gmina Pisz jest bardzo pozytywnie oceniana ze względu na lokalizację i jest atrakcyjnym miejscem zamieszkania dla społeczności lokalnej. Ponad 69% ankietowanych poparło położenie gminy jako wyjątkowo atrakcyjną lokalizację. Blisko 65% respondentów określiło gminę Pisz jako atrakcyjną dla mieszkańców. Ponadto niespełna 52% ankietowanych stwierdziło, że gmina daje mieszkańcom dobre warunki życia i perspektywy. Niestety tylko 42% osób odpowiedziało, że gmina Pisz przewyższa sąsiednie gminy pod względem atrakcyjności.

Gmina została również pozytywnie oceniona pod względem atrakcyjności dla turystów, 64,53% osób wypowiedziało się na *tak* przy ocenie atrakcyjności walorów turystycznych.

Gmina Pisz w oczach swoich mieszkańców ma także dobrą kondycję finansową, ponieważ 73% respondentów oceniło pozytywnie sytuację finansową gminy. Ponad 89% ankietowanych uważa również, że gmina jest dobrze zarządzana. Ponad 62% ankietowanych wskazało, że gmina nie jest atrakcyjna dla przedsiębiorców.

Kolejne pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło źródeł z jakich ankietowani czerpią informację na temat gminy, działalności władz samorządowych oraz wszystkich aktualności dotyczących regionu. Ponad 19% ankietowanych czerpie informacje ze strony internetowej gminy Pisz i innych lokalnych portali, blisko 17% ankietowanych zasięga informacji od pracowników Urzędu Miejskiego.

Wykres 45. Z którymi z wymienionych form promocji spotkał/a się Pan/i w ciągu ostatniego roku?

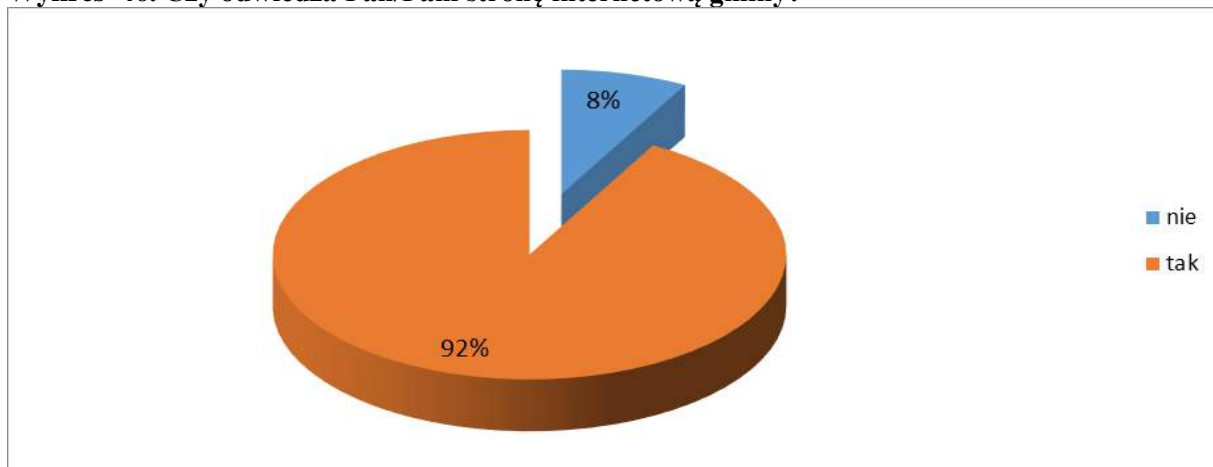

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ponad 16% respondentów wskazało, że w ostatnim roku najpopularniejszą formą promocji gminy Pisz były organizowane imprezy (festyny, wydarzenia sportowe), ale podobną ocenę uzyskały działania promujące gminę przez strony internetowe (17% respondentów) oraz z media lokalne.

Ponad 92% ankietowanych potwierdziło fakt korzystania ze strony internetowej gminy Pisz www.pisz.pl w celu poszukiwania informacji. Pamiętać należy jednak, że są to wyniki ankiety „decydenckiej”, przeprowadzonej głównie w oparciu o osoby czynnie działające na rzecz rozwoju społeczno – gospodarczego gminy, której respondentami były osoby mające łatwy dostęp do Internetu.

Wykres 46. Czy odwiedza Pan/Pani stronę internetową gminy?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Ocena pracy urzędników w Urzędzie Gminy

W pytaniu 11 ocenie poddana została praca urzędników zatrudnionych w Urzędzie Miejskim w Pisz. Ankietowani mieli do wyboru 5 cech jakościowych opisujących pracowników Urzędu. Oceny były dokonywane w 5 stopniowej skali w zakresie: bardzo niska/mąła, niska/mąła, średnia, dobra, bardzo dobra. Pracownicy Urzędu oceniani byli pod *kątem kompetencji, kultury osobistej, sprawności załatwiania spraw, terminowości oraz chęci niesienia pomocy*.

W zasadzie wszystkie wymienione cechy zostały ocenione jako bardzo dobre, najwięcej ankietowanych, bo aż 62% bardzo dobrze określiło *kulturę osobistą pracowników Urzędu oraz chęć pomocy interesantowi* (59%) Ponad 57% respondentów wysoko oceniło kompetencje pracowników Urzędu Miejskiego. Na poziomie dobrym ocenione zostały: *szybkość załatwiania spraw* – 29% oraz *terminowość* – 38% głosów oddanych głosów.

Czego brakuje na terenie gminy?

W pytaniu 13 ankietowani wypowiedzieli się na temat tego czego brakuje według nich na terenie gminy. W odpowiedziach ankietowanych niejednokrotnie pojawiała się kwestia małej liczby przedsiębiorstw na terenie gminy, w których mieszkańcy mogliby znaleźć zatrudnienie zgodnie ze swoim wykształceniem.

Zdecydowana większość respondentów problem infrastruktury drogowej wraz z infrastrukturą okołodrogową zaklasyfikowała jako podstawową bolączkę mieszkańców gminy.

Te kwestie pojawiały się również w poprzednich odpowiedziach ankietowanych na wcześniejsze pytania zawarte w ankiecie. Jest to zarazem potwierdzenie istnienia problemu, jak i konkretne oczekiwanie społeczności lokalnej wobec samorządu gminy Pisz.

Ponadto respondenci zwracali uwagę na niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę turystyczną i niezagospodarowane miejsca atrakcyjne dla turystyki pobytowej na terenie gminy. Ankietowani uważają, że potencjał turystyczny w gminie nie jest do końca wykorzystany.

Ponadto osoby ankietowane zwracały uwagę na braki w zakresie oferty kulturalnej, zwłaszcza poza sezonem letnim, która gwarantowałyby zagospodarowanie czasu zarówno dzieci i młodzieży, jak i pozostałych mieszkańców gminy Pisz, w jej administracyjnej stolicy, ale także na terenach wiejskich, w oparciu o świetlice. Respondenci zwracają również uwagę na brak wystarczającej ilości mieszkań socjalnych na terenie gminy w sytuacjach awaryjnych i losowych.

Potencjał, który gmina powinna rozwijać

W pytaniu nr 14 ankietowani mieli wskazać, jaki według nich gmina Pisz posiada potencjał, który w szczególności powinien być rozwijany. Odpowiedzi na tak zadane pytanie udzieliło 19 osób.

Już pierwsze wypowiedzi respondentów dały obraz gminy atrakcyjnie położonej, z dużym zapleczem terenów leśnych, przyjeziornych i przyrzecznych.

Ankietowani w głównej mierze upatrują potencjał gminy w rozwoju turystyki oraz agroturystyki. Według ankietowanych potencjał turystyczny oraz rozwój usług okołoturystycznych w gminie Pisz winien być budowany w oparciu o tereny predystynowane dla rozwoju różnych form turystyki, a w szczególności turystyki weekendowej, rekreacyjnej i opartej w walory przyrodnicze i kulturowe.

Struktura socjodemograficzna badanej populacji

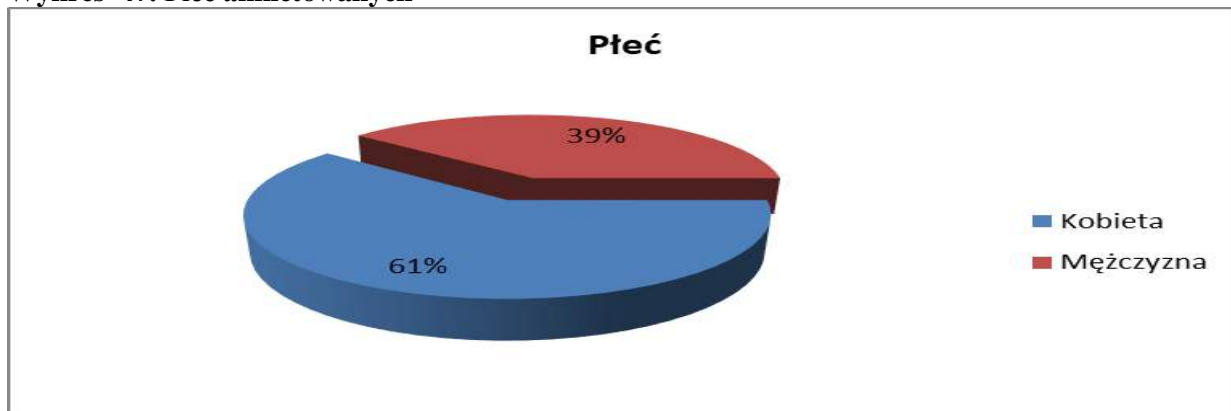
Wśród osób badanych dominowały kobiety (61%). W próbie badawczej przeważały osoby z kategorii wiekowej 35 - 44 lat (30%), respondenci reprezentujący pozostałe przedziały wiekowe stanowili odsetki od 4% w przypadku osób w wieku powyżej 65 lat do 26% (45-54 lat). Grupa najmłodszych respondentów w wieku 25-34 stanowiła 22% ankietowanych.

Ponad 81% w próbie to osoby z wykształceniem wyższym. Dla porównania odsetek osób z wykształceniem średnim wyniósł 15%, zawodowy - 4%.

Najliczniejsze kategorie badanych wyłonione ze względu na status społeczno – zawodowy to pracownicy pracujący u pracodawcy 81% (większości pracownicy jednostek publicznych). W próbie badawczej osób prowadzących działalność gospodarczą nikt nie wziął udziału w ankiecie. Emeryci/renciści stanowili 8% ankietowanych, a bezrobotni i rolnicy mieli swoją reprezentację po 4% pośród wszystkich biorących udział w ankiecie.

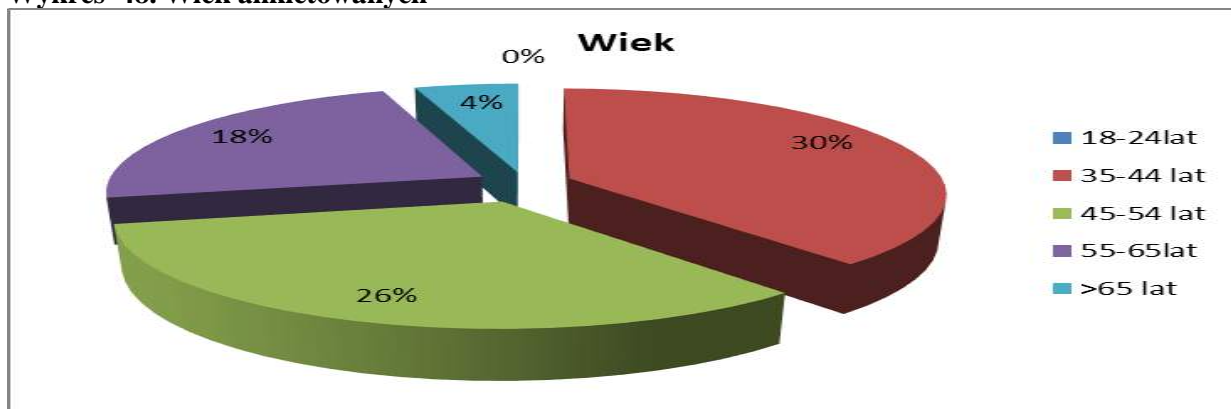
Wykres 47. Płeć ankietowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

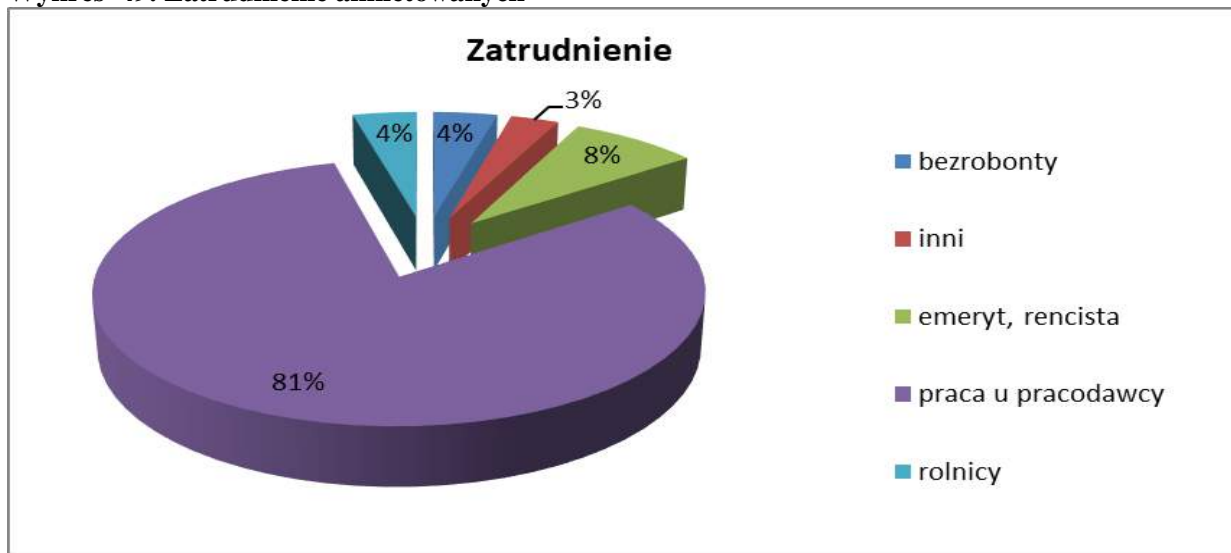
Poniżej zamieszczony wykres 48 przedstawia przekrój wiekowy respondentów biorących udział w ankiecie organizowanej przez BEMAR Beata Maruszevska Doradztwo Gospodarcze i Samorządowe, przy udziale pracowników Urzędu Miejskiego w Pieszku.

Wykres 48. Wiek ankietowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Wykres 49. Zatrudnienie ankietowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

3.2. PODSUMOWANIE

Przeprowadzona na terenie gminy ankieta miała pomóc w rozpoznaniu najważniejszych kwestii społeczno – gospodarczych obszaru gminy Pisz. Jej zadaniem było zebranie jak największej ilości opinii dotyczących oczekiwań mieszkańców, wskazania miejsc i zdarzeń problematycznych, kwestii spornych jak również pokazania potencjału, jaki niewątpliwie posiada gmina Pisz.

Tego typu badania pozwalają poznać gminę widzianą oczami jej mieszkańców, liderów lokalnych, a także decydentów stanowiących swoimi decyzjami o jej przyszłości. Ankieta pozwala samorządowi na usystematyzowanie oraz zhierarchizowanie przyszłych zamierzeń i decyzji na rzecz rozwoju gminy. W przypadku ankiety przeprowadzonej w gminie Pisz można jedynie ograniczyć się do analizy poruszanych w ankiecie zagadnień tylko i wyłącznie z punktu widzenia grup decydenckich, biorących udział w ankiecie. Respondenci nie reprezentowali całego przekroju społecznego, gminy stąd wyniki tej ankiety mogą mieć jedynie charakter pogładowy i nie mogą stanowić podstaw dla uzupełnienia zamieszczonej poniżej analizy SWOT, ani diagnozy stanu poszczególnych obszarów społeczno– gospodarczych gminy.

Obraz gminy, jaki wyłania się po przeanalizowaniu ankiety ukazuje obszar, na którym istnieją dogodne warunki życia i rozwoju dla swoich mieszkańców. Mieszkańcy postrzegają gminę Pisz jako gminę z dobrym dostępem do infrastruktury oświatowej oraz sportowej, wymagającej jedynie poszerzania tej oferty oraz ciągłego inwestowania w te dziedziny życia społeczno - gospodarczego (np. remont stadionu) i w dla nich pochodnych obszarach prorozwojowych.

Podsumowanie bloku pytań dotyczących postrzegania najważniejszych walorów gminy Pisz niewątpliwie daje obraz gminy, w której mieszkańcy doceniają walory środowiskowe, położenie geograficzne. Respondenci zwrócili uwagę na dobrą ofertę kulturalno - rozrywkową dla dzieci, młodzieży i pozostałych mieszkańców. Stan infrastruktury drogowej i okołodrogowej oraz stopień skomunikowania gminy, nie w pełni dostosowana infrastruktura turystyczna oraz słabo funkcjonujące powiązania znanych obszarów turystycznych z miastem, należą do głównych problemów w opinii ankietowanych. W ocenie mieszkańców kwestie te przekładają się na jakość życia na terenie gminy, jak również są podstawową barierą w rozwoju gminy.

4. ANALIZA SWOT

Analizę SWOT stała się podstawą do zidentyfikowania i sformułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych.

Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu).

Jest ona efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron gminy oraz badania szans i zagrożeń jakie stoją przed gminą. SWOT zawiera określenie czterech grup czynników:

„mocnych stron” – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony gminy i które należy wykorzystać sprzyjać będą jej rozwojowi (utrzymać je jako mocne, i na których należy oprzeć jej przyszły rozwój);

„słabych stron” – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony gminy i które niewyeliminowane utrudniać będą jej rozwój (ich oddziaływanie należy minimalizować);

„szans” - uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności gminy, ale które mogą być traktowane jako szanse, i przy odpowiednio podjętych przez nią działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi gminy;

„zagrożeń” - uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności gminy, ale które mogą stanowić zagrożenie dla jej rozwoju (należy unikać ich negatywnego oddziaływania na rozwój gminy).

Analiza dotyczy sytuacji, w jakiej obecnie znajduje się gmina Pisz, pozwala sformułować koncepcje zrównoważonego rozwoju.

Przedstawiona poniżej analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń jest syntezą poszczególnych obszarów życia społeczno-gospodarczego gminy. Poniższy zbiór informacji o mocnych i słabych stronach gminy i stojących przed nią szansach i zagrożeniach jest uzgodnioną wypadkową wiedzy o stanie i potrzebach gminy ułożonych przekrojowo (w ramach poszczególnych obszarów życia społeczno – gospodarczego).

Tabela 47. Analiza SWOT

OBSZAR SPOŁECZNY

ZDROWIE, POMOC SPOŁECZNA, BEZPIECZEŃSTWO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja i koordynacja zdrowotnych programów profilaktycznych • Działalność i współpraca służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne • Niska przestępczość • Dobrze działające Rady Sołeckie • Aktywne i pełne inicjatyw organizacje pozarządowe integrujące lokalne społeczności • Coroczny spadek ilości rodzin pobierających świadczenia rodzinne • Punkt Konsultacyjno - Informacyjny skierowany do osób i rodzin z problemem alkoholowym • Ochotnicza Straż Pożarna • Utrzymujący się od kilku lat spadek liczby przestępstw – ogółem • Życzliwość mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów • Niedostosowanie pracy Ośrodków Zdrowia do potrzeb mieszkańców • Utrudniony dostęp do infrastruktury dla osób starszych (domy opieki dla osób starszych, miejsca opieki paliatywnej, miejsc okresowego pobytu dla osób starszych związanych z rehabilitacją i opieką) • Niewystarczająca opieka stomatologiczna najmłodszych mieszkańców gminy • Brak tożsamości lokalnej „nowych” mieszkańców gminy • Stopień integracji lokalnego społeczeństwa • Niewystarczające wsparcie i zbyt mało propozycji zagospodarowania czasu dla rodzin z dziećmi • Starzenie się społeczeństwa • Brak miejsc spotkań dla mieszkańców mniejszych miejscowości gminnych • Niski poziom świadomości zdrowotnej • Utrudniony dostęp żłobków • Niedostateczna ilość mieszkań socjalnych • Brak opieki paliatywnej
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej • Zmiana sposobu użytkowania istniejącej bazy lokalowej stanowiącej własność gminy z ukierunkowaniem na bieżące potrzeby lokalnej społeczności • Stworzenie oferty zagospodarowania czasu dla rodzin z dziećmi • Opracowanie programów aktywizacji mieszkańców • Budowa systemu monitoringu na osiedlach i przestrzeni publicznej • Bliskość dobrej oferty szkolnictwa średniego i wyższego • Włączenie organizacji pozarządowych do partnerstwa publiczno – społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak systemowych rozwiązań związanych z procesem starzenia się społeczeństwa gmin w Polsce • Emigracja młodych ludzi do większych miast • Rozwój postaw roszczeniowych • Obniżenie poziomu usług medycznych • Zaniechanie działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej • Zmniejszenie aktywności organizacji pozarządowych zwłaszcza w obszarach pomocy społecznej • Odpływ osób dobrze wykształconych i kompetentnych poza gminę

OCHRONA ŚRODOWISKA

ŚRODOWISKO NATURALNE, OCHRONA ŚRODOWISKA, TURYSTYKA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Wysoka lesistość gminy -Puszcza Piska • Atrakcyjne tereny turystyczne • Istniejące ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne • Obszary przyjeziorne i przyrzeczne • Połączenie z Krainą Wielkich Jezior Mazurskich • Rzeka Pisa • Czyste powietrze • Oczyszczalnia ścieków i znaczny stopień skanalizowania gminy • Dobre warunki do produkcji rolniczej • Szlaki kulturowe • Obszary przyrodnicze prawnie chronione • Infrastruktura sportowo-rekreacyjna jako uzupełnienie oferty turystycznej • Pojedyncze zabytki kultury sakralnej i ziemiańskiej	<ul style="list-style-type: none"> • Słaba infrastruktura ścieżek rowerowych • Brak parkingów w wielu miejscach aktywności kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej • Nieskanalizowane miejscowości na terenie gminy • Nieuregulowane stosunki wodne • Niewystarczająca baza gastronomiczno – usługowa, w tym wypożyczalni sprzętu sportowego i turystycznego • Niewystarczająca infrastruktura turystyczna • Brak przystani żeglarskich • Dzikie wysypiska w obszarach leśnych • Estetyka centrów niektórych miejscowości znajdujących się w gminie Pisz • Mała liczba atrakcji typu park linowy, kręgielnia, park wodny, brak dostępu do kina, teatru • Brak Strategii Rozwoju Turystyki
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój ścieżek rowerowych • Wytyczenie tras do nordic walking i narciarstwa biegowego dla turystyki poza sezonem letnim • Rozwój obszarów zielonych • Edukacja ekologiczna • Wyremontowany Kanał Jegliński • Tworzenie warunków dla rozwoju agroturystyki, turystyki konnej i rowerowej • Odnawialne źródła energii na zasadzie „prosumenckiej” • Otoczenia Wielki Jezior • Obszar Mazur – czyste środowisko • Otwarcia rzeki Pisy dla żeglugi • Szlak Pisa – Narew	<ul style="list-style-type: none"> • Zanieczyszczenie środowiska w skali makro • Wytwarzanie energii cieplnej na bazie węgla i niekontrolowanego spalania odpadów • Degradacja środowiska naturalnego na skutek niekontrolowanych form gospodarki rolnej • Kary pieniężne za niezagospodarowanie wód opadowych • Niekontrolowane rybołówstwo • Bardziej atrakcyjne turystycznie sąsiednie gminy • Degradacja wód w jeziorach

EDUKACJA I REKREACJA

OŚWIATA, KULTURA, SPORT	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwinięta infrastruktura obiektów oświatowych • Wykwalifikowana kadra nauczycieli i wychowawców • Piski Dom Kultury i szeroka oferta kulturalna • Biblioteka z ofertą imprez dla czytelników • Stabilna struktura demograficzna • Bogata historia związana z historią Mazur • Dobra działalność klubów sportowych • Duża ilość stowarzyszeń o profilu kulturalnym i sportowym • Świetlice i powstałe przy nich place zabaw, a także oferta imprez artystycznych • Oferta kulturalna i zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży • Przystanie kajakowe • Szlak Wielkich Jezior Mazurskich • Zaplecze sportowo – rekreacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Oferta zagospodarowania czasu wolnego dla dorosłych poza sezonem • Niedostateczna współpraca organizatorów wydarzeń kulturalnych na terenie gminy z sołectwami • Nieutożsamianie się mieszkańców z gminą i szukanie oferty kulturalnej w gminach sąsiednich, z lepszą ofertą o charakterze ponadlokalnym • Brak atrakcyjnych profili nauczania w szkołach średnich • Brak wyższych uczelni, utrudniony dostęp do ośrodków akademickich • Mała aktywność społeczna w organizacji imprez z wykorzystaniem obiektów sportowych i kulturalnych • Plaże wokół jezior
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Dobre możliwości dla rozwoju szkolnictwa specjalnego • Możliwości rozwoju kapitału ludzkiego w oparciu o mieszkańców gminy • Kolejne pomysły (projekty) na wykorzystanie istniejącego potencjału turystycznego • Działania na rzecz integracji społecznej • Impreza kulturalna o wymiarze ogólnopolskim/ międzynarodowym • Rozwój różnych form turystyki weekendowej w oparciu o mieszkańców Aglomeracji Warszawskiej • Bliskość największych atrakcji turystycznych Mazur	<ul style="list-style-type: none"> • Brak integracji i więzi społecznej w niektórych miejscowościach cechujących się wysokim napływem nowych mieszkańców, właścicieli obiektów sezonowych • Brak źródeł finansowania dla zorganizowanych grup różnych dyscyplin gier zespołowych • Brak współpracy pomiędzy stowarzyszeniami w skali makro • Nierozwijanie zaplecza boisk sportowych • Niska efektywność wydatkowania środków na sport/ stowarzyszenia o niskim potencjale organizacyjnym • Zagrożenie dla terenów prawnie chronionych jako enklaw dla uprawiania sportu przez lokalizację przedsięwzięć uciążliwych

GOSPODARKA

ROZWÓJ GOSPODARCZY	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Bliskość największych atrakcji turystycznych Mazur • Dobrze rozwinięte różne formy produkcji rolnej • Tereny pod aktywizację gospodarczą • Tereny pod zabudowę mieszkaniową i usługową • Stabilny i czytelny system podatków lokalnych • Funkcjonowanie firm dających miejsca pracy • Położenie geograficzne i komunikacyjne • Przetwórstwo drzewne • Doskonałe warunki do produkcji i przetwórstwa zdrowej żywności • Bogate zasoby surowców naturalnych min. kreda, torf • Bogate tradycje produkcji mleka oraz możliwości hodowli bydła mięsnego • Możliwości wykorzystania środowiska naturalnego do produkcji czystej energii • Położenie na skrzyżowaniu dróg krajowych, węzeł kolejowy	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki wskaźnik/ stopa bezrobocia • Komunikacja z miastami ościennym (miejscami pracy) • Komunikacja wewnętrzna • Niedostateczna oferta instytucji wspierających biznes • Słaby dostęp do Internetu szerokopasmowego • Brak zróżnicowanych i dobrze płatnych ofert pracy • Brak na terenie gminy jednostki koordynującej obsługę inwestorów i promocję gospodarczą • Mała aktywność ekonomiczna lokalnych przedsiębiorców i trudności z akumulacją kapitału • Brak promocji i informacji o regionie piskim w mediach (prasa branżowa - turystyczna, ogólnopolska) • Mało zróżnicowana oferta handlowa • Stan infrastruktury dworców PKP, PKS • Niski poziom konsumpcji - duża liczba bezrobotnych - mała siła nabywcza lokalnej społeczności • Niska jakość i różnorodność usług
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości • Pojawienie się inwestora strategicznego w bliskim otoczeniu gminy lub na jej terenie • Kanał Jegliński • Skrzyżowanie dróg krajowych 58 i 63 • Rozwój usług agroturystycznych • Tworzenie korzystnych warunków rozwoju firm już istniejących • Odrodzenie się kształcenia zawodowego dostosowanego do oczekiwań rynku pracy • Wzrost konsumpcji ryb słodkowodnych • stworzenie Programu / Strategii rozwoju turystyki	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencja gmin ościennych w zakresie oferty inwestycyjnej • Pogorszenie warunków komunikacyjnych • Brak koniunktury gospodarczej • Degradacja kształcenia zawodowego i niedostosowanie zawodowej oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców • Brak zainteresowanie inwestowaniem w obszarach przygotowanych pod inwestycje • Migracja ludzi w wieku produkcyjnym poza gminę (słaba oferta inwestycyjna w obszarze zasobów ludzkich) • Brak korzystania z możliwości organizacji pozarządowych i ekonomii społecznej

INFRASTRUKTURA

INFRASTRUKTURA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dobrze rozwinięta wewnętrzna sieć drogowa • Bardzo duży stopień zwodociągowania gminy • Wystarczająca dostępność do sieci dróg zewnętrznych • Zasoby wody pitnej • Istniejąca oczyszczalnia ścieków • Wyremontowane budynki użyteczności publicznej: szkoły, przedszkola, ośrodki zdrowia, świetlice wiejskie • Istniejące uzbrojenie i możliwość pełnego korzystania z infrastruktury technicznej w większych miejscowościach • Skanalizowanie części gminy jako etap kolejnych inwestycji w tym zakresie • Infrastruktura oświatowa 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająca infrastruktura ścieżek rowerowych i ciągów pieszych • Niedostateczny stan techniczny dróg gminnych, lokalnych • Drogi gminne nieutwardzone • Stan techniczny napowietrznej sieci energetycznej wysokiego i średniego napięcia • Oświetlenie niektórych odcinków lokalnych dróg i ulic • Brak uaktualnionych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla niektórych obszarów gminy • Dysproporcja między potrzebami dot. infrastruktury mieszkańców Pisz i pozostałych miejscowości • Niezadowalający stan dróg powiatowych do ościennych miejscowości • Niezaspokojone potrzeby mieszkańców w zakresie komunikacji zbiorowej • Słaby dostęp do Internetu szerokopasmowego • Brak slipu (wyciągu stocznioowego - małej pochylni dla jachtów) w Ekomarinie
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja miejska • Przebudowa napowietrznych linii energetycznych i tam gdzie to możliwe zamiana na sieci podziemne • Nowe, bardziej dostępne oferty Internetu szerokopasmowego • Otwarcie portu nad j. Roś • Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury pro – turystycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak modelu współpracy partnerstwa publiczno-prywatnego • Ograniczania możliwości korzystania z dofinansowania zewnętrznego na inwestycje infrastrukturalne i drogowe • Brak zintensyfikowanych działań w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej • Zaniechania w zakresie poprawy stanu technicznego dróg gminnych • Pomijanie w planowaniu inwestycji rozbudowy i remontów dróg powiatowych i wojewódzkich w obszarze gminy Pisz

5. DIAGNOZA STANU GMINY

Diagnoza zawiera informacje o uwarunkowaniach demograficznych, gospodarczych, przestrzennych i ekologicznych, analizy społeczne i ekonomiczne, na podstawie których sformułowano wnioski będące punktem wyjścia do zdefiniowania głównych kierunków strategii stanowiących treść niniejszego dokumentu.

Diagnoza Stanu jest syntezą wyników debat strategicznych, raportu o stanie gminy Pisz, jak również konsultacji społecznych.

Charakterystykę obszarów cechuje wyszczególnienie ich cech w odniesieniu do gminy jako całości, jej zróżnicowań wewnętrznych oraz pozycji w powiecie i województwie.

Poszczególnym wnioskom przyporządkowano następujące znaczenia:

wartość pozytywna dla rozwoju gminy

Czynnik społeczny lub ekonomiczny zidentyfikowany w Bilansie Otwarcia i/lub Analizie SWOT mający dodatni wpływ- sprzyjający tworzeniu nowych wartości dodanych i działający ”in plus” dla rozwoju społeczno – gospodarczego gminy.

wartość obecnie o niewielkim znaczeniu dla rozwoju gminy

Czynnik społeczny lub ekonomiczny zidentyfikowany w Bilansie Otwarcia i/lub Analizie SWOT nie mający znaczącego wpływu na rozwój społeczno – gospodarczy gminy na obecnym etapie poziomu rozwoju tego czynnika, ale w przyszłości w zależności od jego tendencji rozwojowych zależnych bezpośrednio lub pośrednio od polityki społecznej i gospodarczej samorządu mogący stać się wartością pozytywną lub negatywną dla rozwoju gminy.

wartość negatywna dla rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Pisz

Czynnik społeczny lub ekonomiczny zidentyfikowany w Bilansie Otwarcia i/lub Analizie SWOT mający ujemny wpływ- niesprzyjający tworzeniu się nowych wartości dodanych i działający ”in minus” dla rozwoju społeczno – gospodarczego gminy.

ZDROWIE, POMOC SPOŁECZNA, BEZPIECZEŃSTWO

- Sieć dostępu do lekarzy rodzinnych nie idzie w parze z dostępnością do lekarzy specjalistów i nie spełnia zapotrzebowania w pełnym zakresie usług medycznych oczekiwanych przez mieszkańców. Powstanie warunków dla tworzenia placówek konkurencyjnych w zakresie świadczenia podstawowej opieki medycznej spowodowałoby podniesienie jakości tych usług na terenie gminy.
- Funkcjonujący system opieki społecznej winien być oparty o rozwijającą się infrastrukturę, w tym przede wszystkim o obiekty dziennego pobytu takie jak Dzienny Dom Opieki i Rehabilitacji dla Seniorów i mieszkańców gminy Pisz zagrożonych wykluczeniem społecznym, Centrum Rehabilitacji dla mieszkańców.
- Brak do końca sprecyzowanych interesów gminy odnoszących się do relacji z Krainą Wielkich Jezior Mazurskich powoduje wiele zagrożeń w zakresie ograniczenia komfortu i jakości życia na terenie gminy w tym w obszarze, bezpieczeństwa i problemów społecznych, rodzących się z braku spójności interesów gminy Pisz z ekspansywnym rozwojem turystycznym sąsiednich gmin.
- Funkcjonowanie oraz integrację lokalnej społeczności wyznacza kondycja i działalność organizacji pozarządowych oraz system monitorowania i oceny pojawiających się problemów społecznych. Wymusza to zwiększenie działań o charakterze partnerstwa publiczno – pozarządowego na terenie gminy Pisz.
- Uwagi wymagają rodziny i członkowie rodzin o złożonych, wielorakich potrzebach, uzależniających je od pomocy innych. Niepełnosprawni z terenu gminy są często gorzej wykształceni, co zdecydowanie utrudnia ich funkcjonowanie na rynku pracy.
- Ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, niepełnosprawność przyczyniają się najczęściej do występowania różnych form wykluczenia społecznego. Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Piszach powinien w części rosnących problemów społecznych poprawić położenie tych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Zjawisko zamkniętego kręgu ubóstwa oraz jego pokoleniowość w gminie Pisz powinno być otoczone troską samorządu. Dotyczy ono wielu ubogich rodzin, a przejawia się m.in. tym, że dzieci z tych rodzin zazwyczaj kończą swoją edukację po szkole gimnazjalnej lub zawodowej.
- Stan techniczny budynków mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy jest zróżnicowany, uzależniony od wieku budynku, rodzaju konstrukcji, wyposażenia w instalacje oraz sposobu długotrwałej eksploatacji. Są to zasoby zaawansowane wiekowo, w których realizacja potrzeb remontowych wynikała bezpośrednio z ich stanu technicznego.

W związku z czym niezbędne jest przeprowadzenie ich remontu, czy też termomodernizacji w celu poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz ze względów środowiskowych.

- Bliskość obszarów turystycznych o dużej intensyfikacji i różnorodności oferty rekreacji i wypoczynku oraz kilkakrotny wzrost liczby osób przebywających w danym obszarze wiąże się z przenikaniem do gminy zagrożeń bezpieczeństwa publicznego charakterystycznych dla większych ośrodków miejskich. Wymagają one skutecznie funkcjonujących służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo mieszkańców gminy, stąd koniecznym jest wzmacnianie współpracy i tworzenie mechanizmów wsparcia dla jeszcze większej skuteczności działań Policji.

ŚRODOWISKO NATURALNE, OCHRONA ŚRODOWISKA, TURYSTYKA

- Stosunkowo wysoka lesistość gminy Pisz jest nie do końca docenianym atutem gminy. Stąd należy podjąć działania dla utworzenia kompleksu inwestycji połączonych z promocją, dając tym samym szansę na rozwój szeroko pojętych usług turystycznych i około turystycznych, w tym opartych na istniejących gospodarstwach rolnych, dywersyfikując ich źródła dochodu.
- Tworzenie dokumentów planistycznych, poczynając od studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, winno uwzględniać walory przyrodnicze gminy Pisz dla rozwoju agroturystyki, turystyki kwalifikowanej i rekreacyjnej, co pozwoli uniknąć tworzenia planów inwestycyjnych sprzecznych z zasadami zrównoważonego rozwoju.
- Wartością negatywną jest brak alternatywnych, funkcjonujących źródeł energii cieplnej i systemu ich dystrybucji w części gminy co jest przyczyną występującego na terenie niektórych obszarów zjawiska tzw. niskiej emisji.
- Występowanie ścieżek edukacyjnych, szlaków turystycznych winno być powodem działań samorządu w zakresie budowy infrastruktury turystycznej, mającej na celu połączenie atrakcyjnych terenów gminy z już istniejącymi dobrze wypromowanymi markami i obszarami turystycznymi, zlokalizowanymi w obszarze mazurskich jezior. Winno to wpłynąć na rozwój usług turystycznych, gastronomii, wypożyczalni sprzętu, handlu, ale też zwiększyć dostępność atrakcji turystycznej, bez konieczności korzystania z komunikacji publicznej i prywatnych samochodów.
- Atrakcyjność turystyczna gminy Pisz i bliskość ośrodków miejskich powinna być wykorzystana do współpracy z sąsiednimi samorządami w modelu partnerstwa publiczno – publicznego i publiczno–prywatnego np. w zakresie budowy szlaków narciarstwa biegowego, nordic walking, czy wyznaczania tras dla jazdy konnej i rowerowej.
- Brak zagospodarowania terenów cennych przyrodniczo i atrakcyjnych dla turystyki pieszej sprawia, że niska atrakcyjność tych obszarów znacznie obniża potencjał turystyczny gminy i nie daje możliwości włączenia tych terenów do szerszej oferty turystycznej subregionu.

- Występujące na terenie gminy rzeki (kanały) są cenione przez kajakarzy z całej Polski. Zagospodarowanie istniejących na terenie gminy Pisz szlaków wodnych w porozumieniu z sąsiednimi samorządami dałoby możliwość stworzenia ponadregionalnego produktu turystycznego i przyczyniłoby się do wzrostu atrakcyjności turystycznej, dając jednocześnie możliwości dla rozwoju usług okołoturystycznych.
- W celu ochrony środowiska oraz rozwoju usług turystycznych należy kontynuować rozwój sieci kanalizacyjnej w oparciu o istniejącą oczyszczalnię ścieków, ale również poprzez stworzenie warunków do rozwoju lokalnych i przydomowych oczyszczalni ścieków.
- Warunkiem koniecznym do realizacji działań proekologicznych jest budowanie świadomości ekologicznej poprzez edukację wśród dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców gminy.

OŚWIATA, KULTURA, SPORT

- Dobrze rozwinięta sieć szkół wymaga inwestycji infrastrukturalnych głównie w zakresie obiektów sportowych, ale przede wszystkim obiekty oświatowe winny mieć charakter otwarty z dobrze rozwiniętą ofertą zajęć pozaszkolnych, zastępującą obecny brak infrastruktury kulturalnej w wielu miejscowościach.
- Infrastruktura kulturalna winna opierać swój rozwój i ofertę nie tylko o miasto Pisz, ale wykorzystując wszystkie inicjatywy, takie jak m.in. Centrum Kultury w Wiartlu, potencjał ludzki i społeczny oraz istniejące obiekty szkół istniejących na terenie gminy.
- Piski Dom Kultury i związane z tą instytucją liczne imprezy (teatralne, taneczne, piosenkarskie) o charakterze ponadlokalnym, istniejąca Biblioteka Publiczna z jej oddziałami daje możliwość obcowania z kulturą różnych form wyrazu artystycznego i sztuki oraz integruje lokalną społeczność, kształtuje postawy twórcze i buduje kreatywność. Poza tym fakt, że Dom Kultury w Pieszce pełni rolę swoistego rodzaju inkubatora dla wielu działalności pozastatutowych (vide: Uniwersytet Trzeciego Wieku) zasługuje na potraktowanie tego faktu jako wyróżnik w subregionie Południowych Mazur.
- Gmina Pisz winna zabezpieczyć równy dostęp do szerokiej oferty pracy na terenie samego miasta i gmin ościennych wszystkim mieszkańcom gminy. bez względu na płeć, stąd w obszarze oświaty powinny się pojawić inwestycje w zakresie szerszego dostępu do opieki przedszkolnej oraz winno się stworzyć warunki do rozwoju placówek z udziałem gminy dla dzieci poniżej 3 roku życia.
- Ilość organizacji pozarządowych, w tym kulturalnych i sportowych, nie przekłada się na skalę ich oddziaływania na życie kulturalne i społeczne gminy. Koniecznym jest stworzenie czytelnego systemu wsparcia tych organizacji przez gminę w oparciu o projekty partnerstwa publiczno – społecznego wypływające z Urzędu Miejskiego jak i projekty powstałe w poszczególnych NGO, a dające zabezpieczenie potrzeb społeczno – kulturalnych i sportowych

mieszkańców gminy Pisz. Reaktywowanie Kół Gospodyń Wiejskich w miejscowościach, gdzie kiedyś z powodzeniem funkcjonowały, mogłoby stać zaczynem do zwiększonej aktywności społecznej i kulturalnej na terenach wiejskich i przyczyniłoby się do wyłonienia lokalnych liderów zwłaszcza, że istniejące Koła zdają się potwierdzać taką tezę.

- Większa dostępność istniejących sal gimnastycznych w godzinach pozalekcyjnych uruchomiłaby szereg inicjatyw sportowo – rekreacyjnych a także kulturalnych, spowodowałoby wzrost aktywności fizycznej we wszystkich grupach wiekowych i przyczyniłoby się do wyzwolenia istniejącego potencjału wśród dzieci i młodzieży do organizacji dyscyplin zespołowych.

ROZWÓJ GOSPODARCZY

- Oferta inwestycyjna winna być powiązana z promocją terenów inwestycyjnych, ukierunkowaną na grupy inwestorów, dla których położenie gminy na skrzyżowaniu dwóch dróg krajowych i bliskość Krainy Wielkich Jezior Mazurskich jest argumentem podstawowym przy wyborze lokalizacji. Niemale znaczenie dla inwestorów winno mieć otoczenie tego terenu i jego uzbrojenie.
- Odpowiednia współpraca na szczeblu ponadlokalnym samorządów powiatu piskiego, organizacji pozarządowych i sektora gospodarczego (m.in. oparta na idei klastra) powinna mieć duże znaczenie dla organizacji sprawnego zarządzania całym obszarem gospodarczym gminy Pisz i jej otoczenia. Należałoby rozważyć powołanie klastra gospodarczego Jeziora Mazurskie z siedzibą w Pisz.
- Występujące walory kulturowe i przyrodnicze sprzyjają rozwojowi turystyki na terenie gminy. Jest ona dziedziną wschodzącej perspektywy gospodarczej gminy obciążana „falstartem” w stosunku do większości gmin otoczenia mazurskich jezior, które swoje produkty turystyczne mają dobrze zidentyfikowane. Turystyka jednodniowa, weekendowa i wypoczynkowa oparta o klientów z Mazowsza, Podlasia i Kujawsko - Pomorskiego winna stać się główną ofertą gminy Pisz i jej obszarów pro – turystycznych, w tym wiejskich. Należałoby się pochylić na produktami turystycznymi do tej pory słabo rozwiniętymi w obrębie Krainy Wielkich Jezior Mazurskich np. turystyką wędkarską, co wymagałoby podjęcia działań w kierunku zamierzeń inwestycyjnych i organizacyjnych w obrębie akwenów predestynowanych do takiej formy wypoczynku.
- Internet stanowi nie tylko źródło informacji, ale także staje się narzędziem przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych, zakupie usług, w tym akomodacyjnych, dlatego warto nadal pracować nad wizerunkiem oferty gospodarczej i turystycznej gminy w Internecie i zwiększeniem jego powszechnej dostępności.
- Wsparcie gminy, preferencje podatkowe dla osób w wieku produkcyjnym winny zachęcać do tworzenia i rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości przez kapitał wewnętrzny.

- Obecna sytuacja finansowa gminy Pisz daje możliwości zwiększenia potencjału inwestycyjnego i ukierunkowania inwestycji w stronę poprawy infrastruktury drogowej i technicznej oraz komunikacji wewnętrznej we współpracy z powiatem, również w modelu partnerstwa publiczno –prywatnego. Winno to przyczynić się do wzrostu atrakcyjności gospodarczej gminy.
- Struktura użytków rolnych w gminie stwarza warunki do rozwoju przetwórstwa rolno -spożywczego w zakresie produkcji zdrowej żywności. Ponadto ze względu na funkcje rolnicze obszaru wiejskiego gminy winny one stać się w wymiarze lokalnym jedną z podstaw rozwoju działalności gospodarczej prowadzonej w ramach mikroprzedsiębiorstw i dotacji dostępnych na ten cel.
- Według stanu na 31.12.2016 r. na terenie gminy funkcjonowały 722 gospodarstwa, z tego 72% stanowi 520 gospodarstw rolnych, reprezentujących siedliska o areale do 5,0 ha. Wymieniona wyżej grupa gospodarstw jest potencjalnym twórcą przechodzenia na pozarolnicze źródła utrzymania i wymaga wsparcia doradczego i instytucjonalnego ze strony samorządu.
- Potencjał i różnorodność produkcji rolnej na terenie gminy Pisz stwarza możliwość utworzenia targowiska (przebudowa targowiska miejskiego) o wymiarze ponadlokalnym dla bezpośredniego handlu produktami rolno-spożywczymi oraz promocji zdrowej żywności ukierunkowanej w szczególności na mieszkańców miast znajdujących się w najbliższym otoczeniu gminy.
- Struktura użytków rolnych na terenie gminy jest również pozytywnym elementem rozwoju gminy, bowiem na terenie gminy Pisz istnieją korzystne warunki dla rozwoju agroturystyki. Obecnie jednak wartości te są wykorzystywane na niewystarczającym poziomie.

INFRASTRUKTURA

- Stan techniczny wewnętrznych dróg gminy Pisz wymaga zdecydowanie poniesienia znacznych nakładów inwestycyjnych, ale istotą wielu z tych inwestycji jest konieczność poprawy infrastruktury okołodrogowej (parkingi, chodniki, oświetlenie ulic, przystanki).
- Infrastruktura sportowa i rekreacyjna wymaga dalszej rozbudowy, modernizacji oraz budowy nowych obiektów zwłaszcza w zakresie ogólnodostępnych terenów rekreacyjnych w obszarach predestynowanych dla rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku.
- Dostęp do infrastruktury oświatowej na terenie gminy należy uznać za pozytywny element infrastrukturalny, ale wymagający ciągłego doinwestowywania.
- Infrastruktura kulturalna i społeczno-publiczna gminy wymaga dalszych nakładów inwestycyjnych. Starzenie się społeczeństwa z jednoczesnym wydłużaniem się średniej długości życia stawia przed gminą Pisz wyzwanie w postaci zabezpieczenia w niedalekiej przyszłości obiektu realizującego zadania Domu Dziennego Pobytu.

- Obecnie istniejąca infrastruktura sieci wodociągowej wymaga modernizacji dla zwiększenia jakości przesyłu wody do poszczególnych obszarów odbiorców indywidualnych i dla wykorzystania przemysłowego i komercyjnego.
- Sieć kanalizacyjna wymaga dalszej rozbudowy i obejmowania swoim zasięgiem kolejnych gospodarstw domowych przy jednoczesnej rozbudowie oczyszczalni przydomowych w obszarach o mniejszym wskaźniku koncentracji.
- Budowa nowych dróg z pełną infrastrukturą na terenach przeznaczonych pod działalność gospodarczą osiedleńczą umożliwi racjonalne wykorzystanie tych terenów i spowodują zainteresowanie inwestorów lokalizowaniem tam biznesu.

6. ZAŁOŻENIA DO STRATEGII ROZWOJU GOSPODARCZEGO GMINY PISZ

Przy tworzeniu *Strategii Rozwoju Gospodarczego dla Gminy Pisz do roku 2026* przyjęto następujące założenia:

- Gmina Pisz posiada predyspozycje i możliwości do rozwoju różnych form małej i średniej przedsiębiorczości, kultury, sportu, rekreacji, wypoczynku, mieszkalnictwa, usług socjalnych i zdrowotnych. Jest gminą z szerokim dostępem do oferty edukacyjnej na wszystkich jej poziomach z wyjątkiem oferty edukacyjnej na poziomie akademickim. Podniesienie konkurencyjności gminy, jako obszaru o stabilnym trendzie wzrostu gospodarczego, jest możliwe poprzez wzmocnienie istniejącej oferty inwestycyjnej gminy oraz uzupełnienie jej o nowe formy aktywności w obszarze turystyki, rekreacji i wypoczynku. Prowadzenie monitoringu rodzących się zjawisk społecznych i istniejących problemów społecznych stworzy warunki dla prawidłowego podejmowania decyzji strategicznych dla rozwoju gminy i zaspokojenia potrzeb jego mieszkańców.
- Należy zadbać, aby rozwój społeczno – gospodarczy gminy Pisz nie przebiegał z naruszeniem interesów jego mieszkańców ani kosztem utraty komfortu życia osób, dla których gmina stała się miejscem stałego pobytu i życia rodzinnego.
- Należy doprowadzić do zrównoważonego rozwoju wszystkich obszarów gminy w oparciu o rozwój i powszechną dostępność mieszkańców gminy do infrastruktury technicznej, kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i wypoczynkowej oraz gminnych zasobów społecznych.
- Funkcje i uwarunkowania zewnętrzne, jakie niesie za sobą rola najbliższego otoczenia Krainy Wielkich Jezior Mazurskich wymuszają synergii gminy Pisz w wielu obszarach rozwoju społeczno – gospodarczego swojego bliższego i dalszego otoczenia.

7. MISJA

Wizja

Pisz - Gmina atrakcyjnie położona w stosunku do centrów gospodarczych i kulturalnych regionu, dobrze skomunikowana, a dzięki licznym atutom środowiska naturalnego oraz rozwiniętej infrastrukturze stwarzająca korzystne warunki zamieszkania, spędzania wolnego czasu oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

MISJA

Teraźniejszością i przyszłością Gminy Pisz jest jej zrównoważony rozwój w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym, gospodarczym i społecznym, umożliwiający przekształcenie gminy w wyróżniające się w otoczeniu wielu ponadlokalnych atrakcji i produktów turystycznych atrakcyjne miejsce zamieszkania, pracy i wypoczynku z dobrze wykształconymi i silnymi funkcjami gospodarczymi, rekreacyjnymi i wypoczynkowymi.

8. SŁOWNICZEK

Diagnoza, przy uwzględnieniu przyjętej misji rozwoju gospodarczego gminy Pisz, stała się podstawą podjęcia prac nad częścią strategiczną opracowania i punktem odniesienia przy określaniu priorytetów i celów szczegółowych, które mają przybliżyć realizację tej misji.

W niniejszym opracowaniu zastosowano następującą strukturę planu strategicznego:

Wizja

Widzenie i wyobrażenia, oznacza szeroką koncepcję, pożądaną obraz przyszłości gminy i jej miejsca w otoczeniu, wyrażanie intencji i aspiracji bez szczegółowego określenia sposobów i środków osiągania celów.

Misja

Misja jest elementem, który ma motywować do podejmowania działań. Jednocześnie pełni funkcję integrującą dla różnych, często będących w sprzeczności interesów, środowisk życia gospodarczego i społecznego, skupionych wokół pewnej wiodącej dziedziny. Niniejsza Misja jest oparta na długofalowej osi, która została wyodrębniona w *Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2025*.

Priorytety

Priorytety rozwoju są to główne obszary działań, jakie powinny być uwzględnione w ciągu okresu objętego *Strategią*. Inaczej można powiedzieć, że są to wybrane dziedziny rozwoju społeczno - gospodarczego na bazie, których powinna zostać zbudowana sfera działalności rozwojowej. Efektem prac konsultacyjnych oraz szerokich analiz uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych wyodrębniono pięć obszarów priorytetowych dla gminy Pisz.

Cele szczegółowe

Cele szczegółowe pokazują działania, które odnoszą się do polityki średniookresowej. Są drogowskazami popartymi narzędziami i sposobami wspierania rozwoju społeczno – gospodarczego w gminie.

Kierunki działania

Wyznaczają kierunki realizacji celów szczegółowych stanowiąc podstawę do formułowania konkretnych programów operacyjnych będących już zbiorem projektów i zadań z określonej dziedziny zagadnień społeczno - gospodarczych mających bezpośredni wpływ na rozwój gminy. Dla kierunków wyodrębniono również wskaźniki produktu i rezultatu, które pozwolą na bieżącą weryfikację zadań wyodrębnionych w dokumentach programów sektorowych dla gminy Pisz. Jednocześnie należy zaznaczyć, że taki układ charakterystyki każdego kierunku (w tym zastosowane wskaźniki oceny), odpowiada logice konstruowania macierzy projektów do funduszy UE.

9. PRIORYTETY, CELE SZCZEGÓŁOWE, KIERUNKI DZIAŁANIA

Tabela 48. Zdrowie, pomoc społeczna, bezpieczeństwo - cele i kierunki działania

ZDROWIE, POMOC SPOŁECZNA, BEZPIECZEŃSTWO	
Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2025;	
Cel strategiczny 2. WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ	
Cel strategiczny 3. WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH	
CELE SZCZEGÓŁOWE	Kierunki działania / opis
<p>1.1. Podniesienie jakości usług w obiektach użyteczności publicznej.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2025</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p>	<p>1.1.1. Standaryzacja usług, w tym dostosowanie infrastruktury do istniejących potrzeb w obiektach, w których realizuje się zadania polityki społecznej gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest podniesienie jakości świadczeń usług społecznych i ich standaryzacja do norm obowiązujących w UE oraz zapewnienie komfortu beneficjentom pomocy społecznej w procesach realizacji świadczeń społecznych, w tym przede wszystkim w postaci Domów Dziennego Pobytu o różnych profilach.</i></p> <p>1.1.2. Wspieranie wszelkich działań na rzecz poprawy warunków świadczonych usług w obiektach służby zdrowia.</p> <p><i>Opis kierunku: Ideą tego kierunku jest włączanie się gminy w inicjatywy i projekty, których główną ideą jest poprawa infrastruktury obiektów służby zdrowia, a być może stworzenia warunków dla konkurencyjności usług podstawowej opieki zdrowotnej dla podniesienia jej jakości i dostępności ze szczególnym uwzględnieniem terenów pozamiejskich.</i></p> <p>1.1.3. Rozszerzenie zakresu i konsekwentna realizacja profilaktyki i edukacji zdrowotnej.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest aktywny udział gminy i organizacji pozarządowych przy aktywnym udziale środowisk lekarskich w tworzeniu projektów profilaktyki zdrowotnej i edukacji zdrowotnej mieszkańców gminy Pisz w ramach partnerstw publiczno – społecznych.</i></p> <p>1.1.4. Przebudowa i rozbudowa infrastruktury publicznej służącej bezpośrednio mieszkańcom gminy i odwiedzającym gminę turystom, handlowcom i przedsiębiorcom.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym założeniem tego kierunku jest modernizacja przystanków autobusowych oraz organizacja spójności komunikacyjnej pomiędzy usługodawcami transportu publicznego, organizacja miejsc rekreacji i wypoczynku oraz otwartych miejsc dla handlu, w tym m.in. przebudowa targowiska miejskiego w Pisz.</i></p> <p>1.1.5. Informatyzacja oraz usprawnienie funkcjonowania administracji samorządowej w ramach projektu e-urząd.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest w końcowym etapie jego realizacji doprowadzenie do pełnej możliwości obsługi petenta na drodze elektronicznej przy jednoczesnej rozbudowie dostępu do Internetu szerokopasmowego</i></p> <p>1.2. Podejmowanie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie gminy Pisz.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>1.2.1. Budowa systemu monitoringu wizyjnego na terenie gminy Pisz i stworzenie podstaw do jego realnego wykorzystania w zakresie poprawy bezpieczeństwa.</p> <p><i>Opis kierunku: Jednym z głównych przesłań tego kierunku poza budową infrastruktury tego monitoringu jest rozwój współpracy między</i></p>

<p>Cele operacyjne:</p> <p>2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p> <p>3.1. DOSKONALENIE ADMINISTRACJI</p> <p>1.3. Podjęcie działań w zakresie poprawy gospodarki mieszkaniowej i rozwoju różnych form budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy Pisz.</p>	<p><i>samorządem, Policją a instytucjami i organizacjami pozarządowymi w zakresie poprawy bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej.</i></p> <p>1.2.2. Poprawa bezpieczeństwa w obszarach turystyki pieszej i rowerowej.</p> <p><i>Opis kierunku: Tworzenie bezpiecznych ciągów pieszych i pieszo – jezdnych, ścieżek rowerowych z przystosowaną nawierzchnią dla turystyki rowerowej, pieszej, nordic walking na terenie całej gminy Pisz zintegrowanych z już istniejącymi ścieżkami w tym znajdującymi się poza gminą.</i></p> <p>1.2.3. Wspieranie działań organizacji pozarządowych oraz służb ponadgminnych realizujących zadania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest stworzenie partnerstw publiczno – społecznych z organizacjami pozarządowymi w realizacji projektów przyczyniających się do wzrostu bezpieczeństwa i porządku publicznego.</i></p>
<p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO</p> <p>2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p> <p>1.4. Budowanie zintegrowanego systemu wsparcia zapobiegającego kryzysom w rodzinie oraz wzmacniającego pozycję dziecka.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO</p>	<p>1.3.1. Przygotowanie terenów pod zabudowę mieszkaniową.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku kształtowanie polityki mieszkaniowej ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczenia lokali osobom, które z uwagi na swoją sytuację życiową nie mogą samodzielnie zabezpieczyć sobie mieszkania oraz prowadzenie działań w kierunku wyznaczania nowych obszarów pod zabudowę dla budownictwa indywidualnego, tworzenia enklaw w obszarach atrakcyjnych dla lokalizacji drugich domów przez osoby zamieszkałe w dużych skupiskach miejskich szukających miejsc dla osadnictwa w tzw. „głuszy”.</i></p> <p>1.3.2. Aktywizowanie działań w zakresie zapewnienia mieszkań socjalnych stosownie do potrzeb gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest budowa nowych i/ lub rewitalizacja istniejącej substancji mieszkaniowej pod potrzeby mieszkań socjalnych.</i></p> <p>1.4.1. Wzmacnianie rodziny i dziecka w środowisku lokalnym we współpracy z sektorem pozarządowym.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest podnoszenie jakości i dostępności realizowanego systemu świadczeń rodzinnych, rozwój usług społecznych sprzyjających podniesieniu poziomu i jakości edukacji w szczególności rodzin wielodzietnych, w tym również we współpracy z organizacjami pozarządowymi.</i></p> <p>1.4.2. Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz rozwijanie i usprawnianie systemu wsparcia rodziny, w szczególności: psychologicznego, prawnego, socjalnego.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest rozwój specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, a także terapii rodzinnej, zintensyfikowanie i rozwój form pracy socjalnej ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze środowisk niewydolnych wychowawczo oraz podejmowanie inicjatyw i nowatorskich rozwiązań na rzecz ochrony macierzyństwa i dziecka w rodzinie.</i></p> <p>1.4.3. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym założeniem tego kierunku jest zabezpieczenie potrzeb bytowych dzieci i młodzieży, szkolenie i podnoszenie kwalifikacji kadry specjalistów do pracy z rodziną i dziećmi oraz tworzenie warunków do realizacji programów socjoterapeutycznych.</i></p>

<p>1.5. Działania na rzecz stworzenia zintegrowanego systemu wsparcia i aktywizacji osób niepełnosprawnych.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p> <p>1.6. Podejmowanie działań na rzecz wsparcia seniorów w ich integracji i pełnym dostępie do oferty edukacyjnej, kulturalnej, usług zdrowotnych, rekreacji i wypoczynku.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO</p> <p>1.7. Aktywizowanie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p> <p>1.8. Tworzenie podstaw dla rozwoju współpracy z organizacjami pozarządowymi.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa</i></p>	<p>1.5.1. Zapewnienie zwiększonego dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej, w tym rehabilitacji i opieki.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest realizacja programów profilaktycznych zapobiegających powstawaniu niepełnosprawności oraz zwiększenie dostępu do opieki medycznej i zabiegów rehabilitacyjnych poprzez opracowanie bazy informacyjnej o świadczeniodawcach, w tym wspieranie wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych.</i></p> <p>1.5.2. Integracja osób niepełnosprawnych ze środowiskiem.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest zwiększenie dostępu do obiektów użyteczności publicznej poprzez likwidację barier architektonicznych. Ponadto kierunek ten zmierza do zapewnienia zajęć rewalidacyjnych w zależności od rodzaju niepełnosprawności.</i></p> <p>1.6.1. Poszerzenie i podnoszenie poziomu świadczonych usług dla osób starszych.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest rozwijanie systemu pomocy osobom starszym w ich środowisku zamieszkania oraz zwiększenie dostępności tych osób do mieszkań chronionych, w tym utworzenie domu dziennego pobytu dla osób starszych.</i></p> <p>1.6.2. Przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu seniorów zamieszkujących gminę Pisz.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku są działania w kierunku rozwijania i upowszechniania i wspieranie idei klubu seniora i systematyczna współpraca z Domami Pomocy Społecznej i Zakładami Opieki Zdrowotnej w gminach sąsiadujących oraz promowanie wartości uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym, a także budowa (uruchomienie) Dziennego Domu Pobytu, „Ośrodka Wsparcia”.</i></p> <p>1.7.1. Redukowanie zjawiska ubóstwa i wszystkich form wykluczenia społecznego.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest dążenie do zwiększenia zakresu usług dla osób wykluczonych społecznie w celu ich reintegracji społecznej i zawodowej, pomoc finansowa i materialna oraz wspieranie idei sektora ekonomii społecznej.</i></p> <p>1.7.2. Tworzenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych w ramach promocji zawodowej i aktywizacji lokalnego rynku pracy.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną przesłanką tego kierunku jest rozwijanie stałej współpracy jednostek Samorządu Gminy Pisz, organizacji pozarządowych w zakresie monitorowania zjawiska bezrobocia, objęcie szczególną pomocą osób długotrwale bezrobotnych oraz Intensyfikacja działań mających na celu reintegrację zawodową i społeczną osób bezrobotnych we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Piesz.</i></p> <p>1.7.3. Wzmacnianie i rozbudowa zintegrowanego systemu rozwiązywania problemów uzależnień.</p> <p><i>Opis kierunku: Zamierzeniem tego kierunku jest wzmacnianie istniejącego systemu pomocy osobom uzależnionym i ich rodzinom (pomoc terapeutyczna, psychologiczna, prawna, socjalna, medyczna) oraz wzmacnianie i rozwijanie istniejącego systemu rozwiązywania problemu przemocy domowej.</i></p> <p>1.8.1. Profesjonalizacja służb społecznych jako czynnika integracji lokalnej.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest wzmocnienie roli pracownika socjalnego jako profesjonalisty działającego na rzecz</i></p>
--	--

<p>Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO</p>	<p>pełniejszej integracji społecznej osób ubogich i wykluczonych społecznie, w tym poprzez systematyczne dokształcanie pracowników socjalnych.</p> <p>1.8.2. Wspieranie i współpraca z instytucjami społeczeństwa obywatelskiego.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest zwiększenie koordynacji współdziałania z organizacjami pozarządowymi, aktywna współpraca z tymi organizacjami i wsparcie postaw obywatelskich ds. poprzez tworzenie partnerstw publiczno- społecznych.</i></p>
---	---

Tabela 49. Środowisko naturalne, ochrona środowiska i turystyka - cele i kierunki działania

ŚRODOWISKO NATURALNE, OCHRONA ŚRODOWISKA, TURYSTYKA	
<p>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020;</p> <p>Cel strategiczny 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI</p> <p>Cel Strategiczny 4. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA ROZWOJU</p>	
CELE SZCZEGÓŁOWE	Kierunki działania / opis
<p>2.1. Podejmowanie działań dla podniesienia jakości ochrony środowiska w gminie Pisz.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>4.3. POPRAWA JAKOŚCI I OCHRONA ŚRODOWISKA</p>	<p>2.1.1. Przebudowa, rozbudowa sieci kanalizacyjnej i budowa sieci kanalizacji deszczowej, w tym uzbrojenie terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i nowe inwestycje gospodarcze.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest przede wszystkim budowa, rozbudowa sieci kanalizacyjnej w obszarach dotąd nieskanalizowanych z włączeniem terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe oraz budowa sieci kanalizacji deszczowej na obszarach zwartej zabudowy w tym szczególnie w północnej stronie gminy (wodociągi, kanalizacja, drogi) oraz budowa kanalizacji sanitarnej pozwalającej na podłączenie ośrodków wypoczynkowych już istniejących i ewentualnie nowych do oczyszczalni miejskich.</i></p> <p>2.1.2. Usprawnienie systemu selektywnej zbiórki odpadów surowcowych na terenie całej gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Ideą tego kierunku przede wszystkim jest zwiększenie asortymentu segregowanych odpadów na zasadach outsorsingu. np. osady ściekowe.</i></p> <p>2.1.3. Kontynuacja działań zmierzających do ochrony powietrza.</p> <p><i>Opis kierunku: Ideą tego kierunku jest promocja i wdrażanie ekologicznych systemów grzewczych.</i></p> <p>2.1.4. Zwiększenie zasobów zieleni poprzez nasadzanie drzew i krzewów na terenie parków i w pasach drogowych oraz poprawa dostępności tych obszarów dla mieszkańców i turystów.</p> <p><i>Opis kierunku: Założeniem tego kierunku jest odbudowa zieleni, rewitalizacja parków w tym parków wiejskich. oraz budowa ścieżek rowerowych i dróg dojazdowych do tych obszarów.</i></p>
<p>2.2. Stworzenie warunków do rozwoju różnych form turystyki na terenie gminy Pisz.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p>	<p>2.2.1. Budowa infrastruktury sprzyjającej rozwojowi różnych form turystyki w obszarach predestynowanych do tej formy wypoczynku.</p> <p><i>Opis kierunku: Budowa infrastruktury ścieżek przyrodniczych, miejsc rekreacji i wypoczynku, dróg dojazdowych, ścieżek rowerowych, miejsc</i></p>

<p>Cele operacyjne:</p> <p>1.1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZECZ ROZWÓJ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI</p>	<p><i>parkingowych w obszarach atrakcyjnych turystycznie z jednoczesną promocją działalności agroturystycznej w tym: budowa infrastruktury umożliwiającej wdrażanie nowych atrakcji i produktów turystycznych takich jak:</i></p> <p><i>Turystyka wędkarska poprzez budowę miejsc do slipowania łodzi, miejsc do cumowania łodzi żeglarskich i wędkarskich oraz utworzenie wioski wędkarskiej,</i></p> <p><i>Turystyka żeglarska poprzez budowę infrastruktury szlaku żeglarskiego Seksty - Roś - Kocioł - Białolawki – Śniardwy.</i></p> <p>2.2.2. Zagospodarowanie turystyczne jeziora Roś od rzeki Pisy do Kanału Jeglińskiego</p> <p><i>Opis kierunku: Utworzenie linii brzegowej (utwardzenie nabrzeża) a także uregulowanie własności gruntów jeziora oraz drogi dojazdowej dla potrzeb rekreacji i wypoczynku., utworzenie dróg dojazdowych oraz stworzenie warunków do użytkowania tych terenów na potrzeby rekreacji i wypoczynku w tym w szczególności:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• wytyczenie alejek spacerowych i rowerowych, oświetlenie, modernizacja pomostów, plaż, budowa sanitariatów,</i> <i>• rozwój produktu turystycznego (turystyka kajakowa) z jeziora Roś szlakiem rzek Pisa-Narew.</i>
---	---

Tabela 50. Oświata, kultura i sport - cele i kierunki działania

<p>OŚWIATA, KULTURA, SPORT</p> <p>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020;</p> <p>Cel strategiczny 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI</p> <p>Cel strategiczny 2. WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ.</p> <p>Cel strategiczny 4. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA ROZWOJU</p>	
CELE SZCZEGÓŁOWE	Kierunki działania / opis
<p>3.1. Podwyższenie jakości oferty gminy w zakresie rekreacji i wypoczynku.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>1.1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZECZ ROZWÓJ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI</p> <p>2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p>	<p>3.1.1. Bieżące remonty istniejącej w gminie infrastruktury sportowej i budowa nowych obiektów sportowych i przeznaczonych dla rekreacji i wypoczynku.</p> <p><i>Opis kierunku: W ramach tego kierunku zakłada się remont i modernizację oraz budowę nowych obiektów sportowych takich jak otwarte zewnętrzne siłownie, trakty spacerowe, ścieżki rowerowe.</i></p> <p>3.1.2. Budowa, przebudowa i doposażenie istniejących obiektów kultury.</p> <p><i>Opis kierunku: W ramach tego kierunku przewiduje się rewitalizację zespołów parkowych oraz innych obiektów z przeznaczeniem min. na działalność kulturalną ze szczególnym uwzględnieniem otwartych terenów dla prezentacji dorobku kulturalnego i gminy i organizacji imprez masowych.</i></p> <p>3.1.3. Przebudowa i rozbudowa infrastruktury terenów rekreacyjnych.</p> <p><i>Opis kierunku: W ramach powyższego kierunku przewiduje się budowę nowych wewnętrznych ścieżek rowerowych oraz ścieżek pieszych wraz infrastrukturą, doposażenie istniejących placów zabaw w nowe urządzenia, w tym dla dzieci niepełnosprawnych oraz budowę nowych placów, renowację i wstawienie nowych ławek w miejscach rekreacji i wypoczynku.</i></p>
<p>3.2. Podejmowanie działań w zakresie</p>	<p>3.2.1. Organizowanie równego dostępu uczniom do zajęć</p>

<p>zwiększania jakości oferty edukacyjnej i dostosowania jej do potrzeb jej beneficjentów i rynku pracy.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p>	<p>pozaekcyjnych.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym zamierzeniem tego kierunku jest realizacja działań umożliwiających realizację programów edukacyjnych w ramach otwartych zajęć sportowo – rekreacyjnych z wykorzystaniem obiektów sportowych szkół.</i></p> <p>3.2.2.Tworzenie warunków umożliwiających zwiększenie zastosowania nowych technik w realizacji programów nauczania we wszystkich placówkach oświatowych gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest kontynuacja zakupów inwestycyjnych oraz zwiększenie nakładów finansowych na ich realizację, które pozwolą w placówkach oświatowych gminy na wprowadzenie nowoczesnych metod i programów nauczania.</i></p> <p>3.2.3.Podejmowanie działań zwiększających dostępność oferty kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i kształcenia ustawicznego w najbliższym otoczeniu gminy i w samej gminie.</p> <p><i>Opis kierunku: Ideą tego kierunku jest ds. udostępnianie majątku komunalnego zainteresowanym instytucjom chcącym tworzyć na terenie gminy Pisz zorganizowane formy edukacji ponadgimnazjalnej oraz wspieranie oferty edukacyjnej w tym zakresie w najbliższym otoczeniu gminy Pisz.</i></p> <p>3.2.4.Prowadzenie remontów, przebudowa i budowa obiektów w ramach działań zwiększających ofertę opieki pozaszkolnej.</p> <p><i>Opis kierunku: w ramach tego kierunku przewiduje się. tworzenie warunków dla uruchomienia opieki dla dzieci do lat 3 i nowych miejsc w przedszkolu na terenie gminy.</i></p>
--	--

Tabela 51. Rozwój gospodarczy - cele i kierunki działania

ROZWÓJ GOSPODARCZY	
Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020;	
Cel strategiczny 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI	
Cel strategiczny 3. WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH	
CELE SZCZEGÓŁOWE	Kierunki działania / opis
<p>4.1.Tworzenie warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego gminy.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>1.1.WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZECZ ROZWÓJ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI</p>	<p>4.1.1. Inicjowanie i podejmowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania przez inwestorów strategicznych terenami inwestycyjnymi na terenie gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest współpraca instytucjami, które zajmują się obsługą inwestorów, wyszukiwaniem dla nich terenów inwestycyjnych i atrakcyjnych miejsc do prowadzenia biznesu oraz dążenie do wzmocnienia współpracy z tzw. otoczeniem biznesu mogącym stworzyć dodatkowe atrakcyjne warunki inwestowania w gminie.</i></p> <p>4.1.2.Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę techniczną, w tym dla potrzeb wysokich technologii (z ang. HT - High-Tech Industry).</p> <p><i>Opis kierunku: Założeniem tego kierunku jest dalsza rozbudowa infrastruktury technicznej z zakresu ochrony środowiska, dostępu do technologii informatycznych i sprawnej organizacji nowoczesnych centrów logistycznych.</i></p> <p>4.1.3.Tworzenie i inicjowanie różnorodnych systemów wsparcia inwestorów i przedsiębiorców chcących inwestować lub realizujących swoje przedsięwzięcia biznesowe na terenie gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Ideą tego kierunku jest szeroko rozumiane wspieranie biznesu i promowanie wdrażania zasad „Społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw” (z ang. CSR – Corporate Social Responsibility).</i></p>
<p>4.2.Podejmowanie działań w zakresie promocji gminy.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>1.1.WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZECZ ROZWÓJ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI</p>	<p>4.2.1.Opracowanie strategii turystyki promocji gminy Pisz.</p> <p><i>Opis kierunku: Celem kierunku jest utworzenia strategii lub planu turystyki i promocji, która wskazywałaby na główne produkty markowe gminy, a jednocześnie zaproponowałaby szczegółowe rozwiązania marketingowe i reklamowe, które przełożyłyby się bezpośrednio na szybki rozwój gospodarczy gminy.</i></p> <p>4.2.2.Kształtowanie pozytywnego wizerunku gminy w środkach masowego przekazu o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest wypracowanie spójnego systemu współpracy z ośrodkami masowego przekazu, które pozwolą na stworzenie pozytywnego wizerunku gminy. Odpowiedź dla sprawnej organizacji działań w tym kierunku winna przynieść Strategia turystyki i promocji.</i></p> <p>4.2.3.Stworzenie systemu wizualnej identyfikacji gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Kierunek ten winien jednoznacznie odpowiedzieć, jakie symbole gminy winny zostać włączone w system promocji. Skuteczna realizacja tego kierunku jest możliwa po opracowaniu Strategii promocji i turystyki gminy.</i></p>

<p>4.3. Tworzenie warunków na rzecz kompatybilności wszystkich zamierzeń gospodarczych i społecznych z warunkami określonymi przestrzenią gminy.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>1.1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZECZ ROZWÓJ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI 3.1. DOSKONALENIE ADMINISTRACJI</p>	<p>4.3.1. Aktualizacja Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania przestrzennego gminy.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą kierunku jest aktualizacja polityki przestrzennej gminy poprzez wskazanie w Studium terenów strategicznych dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, zgodnie z określonymi w Strategii kierunkami rozwoju do 2026 roku.</i></p> <p>4.3.2. Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zgodnie z zatwierdzonym harmonogramem prac planistycznych.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w obszarach predestynowanych pod inwestycje, zabudowę mieszkaniową z określeniem funkcji tej zabudowy oraz pod funkcje rekreacyjne o charakterze publicznym tworzących warunki do rozwoju różnych form turystyki.</i></p> <p>4.3.3. Nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w zakresie skoordynowania planów rozwoju społeczno-gospodarczego.</p> <p><i>Opis kierunku: Główną ideą tego kierunku jest stworzenie katalogu „wspólnych spraw” dotyczących planowania przestrzennego, rozwoju funkcji mieszkaniowych, terenów inwestycyjnych, rozwoju rynku pracy, ustalania priorytetów edukacyjnych, czy wspólnych działań na rzecz rozwoju turystyki.</i></p>
---	---

Tabela 52. Infrastruktura - cele i kierunki działania

INFRASTRUKTURA	
Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020;	
Cel strategiczny 2. WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ	
Cel strategiczny 4. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA ROZWOJU	
CELE SZCZEGÓŁOWE	Kierunki działania / opis
<p>5.1. Podejmowanie działań w kierunku polepszenia standardu i jakości komunikacyjnej na terenie gminy Pisz.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>4.1. ZWIĘKSZENIE ZEWNĘTRZNEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ ORAZ WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI</p> <p>5.2. Podjęcie działań w kierunku rewitalizacji i przebudowy obiektów komunalnych wraz z przyległymi do tych obiektów terenami gminnymi.</p>	<p>5.1.1. Budowa, przebudowa ulic i dróg na terenie gminy Pisz.</p> <p><i>Opis kierunku: Założeniem tego kierunku jest budowa, przebudowa i modernizacja sieci drogowej oraz poprawa stanu technicznego i bezpieczeństwa użytkowników tym w m.in. przebudowa nawierzchni drogi, chodników wraz z budową kanalizacji sanit. i deszczowej w tym min. rozwiązanie problemu dojazdu do ośrodków nad rzeką i jeziorem (Roś, Camp, MOS), uwzględniając ruch pieszych, wytyczenie parkingów, zwłaszcza na terenie miasta i mogących przyjmować autokary.</i></p> <p>5.1.2. Budowa sieci ścieżek rowerowych łączących poszczególne obszary gminy o funkcjach mieszkalnych, turystycznych i rekreacyjnych.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym założeniem tego kierunku jest budowa ścieżek rowerowych wraz z punktami przesiadkowymi i innymi elementami transportu publicznego oraz ich ścisłe powiązanie.</i></p> <p>5.2.1. Przeciwdziałanie degradacji obiektów budowlanych, w tym komunalnych, o wartościach architektonicznych, znaczeniu historycznym, społecznym i publicznym poprzez realizację projektów rewitalizacji, przebudowy i remontów tych obiektów w tym świetlic</p>

<p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p> <p>5.3.Intensywne działania w zakresie przebudowy i rozbudowy infrastruktury technicznej gminy.</p> <p><i>Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Warmińsko - Mazurskiego do roku 2020</i></p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH</p> <p>4.1. ZWIĘKSZENIE ZEWNĘTRZNEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ ORAZ WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI</p>	<p>wiejskich ich otocznia, obiektów oświatowych i służących realizacji polityki społecznej.</p> <p><i>Opis kierunku: Ideą jest realizacja inwestycji dotyczących renowacji, przebudowy budynków użyteczności publicznej oraz ich otoczenia w tym świetlic wiejskich wraz przyległymi do nich terenami poprzez m.in. budowę placów zabaw i siłowni zewnętrznych.</i></p> <p>5.2.2.Inicjowanie i wspieranie działań mających na celu renowację obiektów zabytkowych.</p> <p><i>Opis kierunku: Idea ta zawiera działania inspirujące do renowacji i przebudowy obiektów zabytkowych i charakterystycznych dla regionu zabudowań, kościołów, cmentarzy itp.</i></p> <p>5.3.1.Realizacja zadań w zakresie i rozwoju sieci kanalizacyjnych, wodociągowych oraz alternatywnych źródeł energii.</p> <p><i>Opis kierunku: Głównym przesłaniem tego kierunku jest rozbudowa infrastruktury technicznej w tym -modernizacja sieci wodociągowych, w tym również w kierunkach nowych inwestycji, rozbudowa sieci i promowanie alternatywnych źródeł energii na potrzeby bytowe i gospodarcze.</i></p> <p>5.3.2.Rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego oraz budowa nowych punktów świetlnych.</p> <p><i>Opis kierunku: Kierunek ten obejmuje rozbudowę, nie tylko sieci oświetlenia ulicznego, ale również oświetlenie ścieżek parkowych, rowerowych i dróg osiedlowych i przystanków komunikacji zbiorowej w tym przebudowa oświetlenia drogowego.</i></p>
--	--

10. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Ocena strategicznych dokumentów zawierających programy rozwoju winna być dokonywana trzykrotnie: przed rozpoczęciem realizacji (ex-ante), w połowie okresu realizacji (mid-term) oraz po zakończeniu realizacji (ex-post).

W celu umożliwienia pośredniego dokonywania ocen mid-term i ex-post, należy określić powiązania pomiędzy Strategią gminy a strategiami sektorowymi oraz Wieloletnim Planem Inwestycyjnym (Wieloletnią Prognoza Finansową). Ocena ex-post jest najbardziej istotna i miarodajna dla całościowej oceny polityki rozwoju gminy w długim okresie czasu oraz spełnia najważniejszą funkcję. Wszelkie oceny oddziaływania podmiotów publicznych na procesy rozwoju przeprowadzane są w kontekście społecznych potrzeb, celów i nakładów. Mierzone i oceniane są uzyskane produkty, wyniki, efekty i skutki. Działania i przedsięwzięcia służące realizacji celów operacyjnych oceniane są na podstawie czterech kryteriów: skuteczności, celowości, efektywności, wydajności. Cały proces dodatkowo oceniany jest z punktu widzenia praworządności i gospodarności (oszczędności). Oceny wymagają podejścia uporządkowanego, obiektywnych kryteriów oraz stosowania zróżnicowanych i wyrafinowanych metod. Ocena realizacji Strategii jest procesem

wymagającym udziału społecznego, a przede wszystkim współdziałania podmiotów i uczestników strategicznego planowania rozwoju Gminy Pisz.

Dla spełnienia powyższych wymagań, każdy cel operacyjny wymaga monitorowania. Wymóg monitorowania wynika również z przepisów regulujących finansowanie przedsięwzięć z funduszy strukturalnych UE. Monitorowaniem Strategii na poziomie celów operacyjnych (używając wskaźników produktu i rezultatu przypisanych tym celom) winna zajmować się jednostka organizacyjna odpowiedzialna za jego wdrażanie, w tym wypadku – samorząd gminny.

Wizja i misja gminy Pisz zawarta w Strategii sformułowana jest na tak ogólnym poziomie, że bezpośrednia ocena stopnia ich realizacji nie jest możliwa. Można jednak ocenić stopień realizacji celów operacyjnych. Mają one na tyle konkretny charakter i są powiązane bezpośrednio z realizowanymi i planowanymi do realizacji przedsięwzięciami, że można stosować bardziej wyspecjalizowane wskaźniki.

W charakterystyce każdego z celów operacyjnych zawarto propozycje wskaźników produktów oraz rezultatów. Zestaw wskaźników dla celów monitorowania Strategii na poziomie celów operacyjnych zawiera poniższa tabela. Ich coroczne obliczenie, rozpoczynając od roku bazowego 2017 (stan na 31 grudnia – dane będą dostępne wiosną 2018) umożliwi dokonanie w latach 2021 i 2026 ocen realizacji Strategii pod kątem: skuteczności, celowości, efektywności, wydajności i okresowej.) kontroli realizacji Strategii. Efektem kontroli może być konieczność zmodyfikowania Strategii Rozwoju Gminy Pisz.

Tabela 53. Wskaźniki monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Pisz do roku 2026

Nr celu/ kier. dział.	Nazwa priorytetu/celu szczegółowego	Wskaźniki	
		produktu	rezultatu
Rok bazowy 2017, lata oceny: 2021 i 2026			
1.1.	Podniesienie jakości usług w obiektach użyteczności publicznej.		
	Kierunki działania		
1.1.1.	Standaryzacja usług, w tym dostosowanie infrastruktury do istniejących potrzeb w obiektach, w których realizuje się zadania polityki społecznej gminy.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem była standaryzacja usług, w tym dostosowanie infrastruktury do istniejących potrzeb w obiektach polityki społecznej.	<ul style="list-style-type: none"> Ilość w (szt.) obiektów wystandaryzowanych (dostosowanych do potrzeb ich klientów) Ilość osób korzystających corocznie z obiektów wymienionych wyżej
1.1.2.	Wspieranie wszelkich działań na rzecz poprawy warunków świadczonych usług w obiektach służby zdrowia.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, zainicjowanych na rzecz poprawy warunków świadczonych usług w obiektach służby zdrowia.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba pacjentów korzystających z obiektów służby zdrowia po modernizacji.
1.1.3.	Rozszerzenie zakresu i konsekwentna realizacja profilaktyki i edukacji zdrowotnej.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych na rzecz profilaktyki i edukacji zdrowotnej.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców gminy uczestniczących w projektach zrealizowanych na rzecz profilaktyki i edukacji zdrowotnej w ciągu roku.
1.1.4.	Przebudowa i rozbudowa infrastruktury publicznej służącej bezpośrednio mieszkańcom gminy i odwiedzającym gminę turystom, handlowcom i przedsiębiorcom.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba inwestycji i przedsięwzięć remontowych, których celem była rozbudowa infrastruktury publicznej związanej z obsługą komunikacji autobusowej, obszarów rekreacji i wypoczynku, targowisk	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców oraz turystów korzystających infrastruktury publicznej związanej z obsługą komunikacji autobusowej, obszarów rekreacji i wypoczynku, targowisk po modernizacji w ciągu roku.
1.1.5.	Informatyzacja oraz usprawnienie funkcjonowania administracji samorządowej w ramach projektu e-urząd.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych dla oraz usprawnienie funkcjonowania administracji samorządowej w ramach projektu e-urząd.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób korzystających z systemu e-urząd w ciągu roku.

1.2.	Podejmowanie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie gminy Pisz.		
	Kierunki działania		
1.2.1.	Budowa systemu monitoringu wizyjnego na terenie gminy Pisz i stworzenie podstaw do jego realnego wykorzystania w zakresie poprawy bezpieczeństwa.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba podjętych działań i projektów w kierunku budowy systemu monitoringu wizyjnego na terenie gminy Pisz 	<ul style="list-style-type: none"> Ilość zamontowanych kamer i obszarów gminy objętych monitoringiem. Ilość wykrytych przestępstw i wykroczeń dzięki wdrożonemu systemowi monitoringu wizyjnego.
1.2.2.	Poprawa bezpieczeństwa w obszarach turystyki pieszej i rowerowej.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba podjętych działań i projektów inwestycyjnych, których celem była poprawa bezpieczeństwa w obszarach turystyki pieszej i rowerowej. 	<ul style="list-style-type: none"> Ilość kilometrów wybudowanych ścieżek rowerowych, tras biegowych i nordic walking Ilość instalacji oświetlających trasy rowerowe, ilość skrzyżowań bezkolizyjnych, itp.
1.2.3.	Wspieranie działań organizacji pozarządowych oraz służb ponadgminnych realizujących zadania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba podjętych działań i projektów wspierających działania organizacji pozarządowych oraz służb ponadgminnych realizujących zadania w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> Ilość przestępstw i wykroczeń dokonanych na terenie gminy każdego roku Ilość wypadków drogowych mających miejsce na terenie gminy każdego roku.
1.3.	Podjęcie działań w zakresie poprawy gospodarki mieszkaniowej i rozwoju różnych form budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy Pisz.		
	Kierunki działania		
1.3.1	Przygotowanie terenów pod zabudowę mieszkaniową.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zorganizowanych działań na rzecz wzrostu powierzchni (w m²) terenów pod zabudowę mieszkaniową. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych inwestycji na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową.
1.3.2.	Aktywizowanie działań w zakresie zapewnienia mieszkań socjalnych stosownie do potrzeb gminy.	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia (m²) mieszkań socjalnych w gminie. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców (rodzin) korzystających z oferty mieszkań socjalnych na terenie gminy.
1.4.	Budowanie zintegrowanego systemu wsparcia zapobiegającego kryzysom w rodzinie oraz wzmacniającego pozycję dziecka.		
	Kierunki działania		
1.4.1.	Wzmacnianie rodziny i dziecka w środowisku lokalnym we współpracy z sektorem pozarządowym.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było wzmacnianie rodziny i dziecka w środowisku lokalnym we współpracy z sektorem pozarządowym. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców gminy korzystających z projektów wzmacniających rodziny i dzieci. Liczba organizacji pozarządowych uczestniczących w projektach

			wzmacniających rodziny i dzieci.
1.4.2.	Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz rozwijanie i usprawnianie systemu wsparcia rodziny, w szczególności: psychologicznego, prawnego, socjalnego.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem była pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz rozwijanie i usprawnianie systemu wsparcia rodziny, w szczególności: psychologicznego, prawnego, socjalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców gminy korzystających z projektów, których celem była pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz rozwijanie i usprawnianie systemu wsparcia rodziny, w szczególności: psychologicznego, prawnego, socjalnego
1.4.3.	Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba dzieci korzystających z projektów, których celem było zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami.
1.5.	Działania na rzecz stworzenia zintegrowanego systemu wsparcia i aktywizacji osób niepełnosprawnych.		
	Kierunki działania		
1.5.1.	Zapewnienie zwiększonego dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej, w tym rehabilitacji i opieki.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było zapewnienie zwiększonego dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej, w tym rehabilitacji i opieki. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z projektów, których celem było zapewnienie zwiększonego dostępu osób niepełnosprawnych do opieki medycznej, w tym rehabilitacji i opieki.
1.5.2.	Integracja osób niepełnosprawnych ze środowiskiem.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem była integracja osób niepełnosprawnych ze środowiskiem. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z projektów, których celem była integracja osób niepełnosprawnych ze środowiskiem.
1.6.	Podjęmowanie działań na rzecz wsparcia seniorów w ich integracji i pełnym dostępie do oferty edukacyjnej, kulturalnej, usług zdrowotnych, rekreacji i wypoczynku.		
	Kierunki działania		
1.6.1.	Poszerzenie i podnoszenie poziomu świadczonych usług dla osób starszych.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było poszerzenie i podnoszenie poziomu świadczonych 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób starszych (65+) korzystających z projektów, których celem było poszerzenie i

		usług dla osób starszych.	podnoszenie poziomu świadczonych usług dla osób starszych.
1.6.2.	Przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu seniorów zamieszkujących gminę Pisz.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu seniorów zamieszkujących gminę Pisz. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób seniorów zamieszkujących gminę Pisz korzystających z projektów, których celem było przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu seniorów.
1.7.	Aktywizowanie grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.		
	Kierunki działania		
1.7.1.	Redukowanie zjawiska ubóstwa i wszystkich form wykluczenia społecznego.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było redukowanie zjawiska ubóstwa i wszystkich form wykluczenia społecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców gminy korzystających z projektów, których celem było redukowanie zjawiska ubóstwa i wszystkich form wykluczenia społecznego
1.7.2.	Tworzenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych w ramach promocji zawodowej i aktywizacji lokalnego rynku pracy.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było tworzenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych w ramach promocji zawodowej i aktywizacji lokalnego rynku pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba bezrobotnych mieszkańców gminy korzystających z projektów, których celem było tworzenie systemu wsparcia w ramach promocji zawodowej i aktywizacji lokalnego rynku pracy.
1.7.3.	Wzmacnianie i rozbudowa zintegrowanego systemu rozwiązywania problemów uzależnień.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było wzmacnianie i rozbudowa zintegrowanego systemu rozwiązywania problemów uzależnień. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców gminy z problemami uzależnień korzystających z projektów, których celem było wzmacnianie i rozbudowa zintegrowanego systemu rozwiązywania problemów uzależnień.
1.8	Tworzenie podstaw dla rozwoju współpracy z organizacjami pozarządowymi.		
1.8.1.	Profesjonalizacja służb społecznych jako czynnika integracji lokalnej.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem była profesjonalizacja służb społecznych jako czynnika integracji lokalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> Ilość zrealizowanych na terenie gminy projektów integrujących lokalną społeczność. Liczba organizacji pozarządowych uczestnicząca w projektach integracyjnych.
1.8.2	Wspieranie i współpraca z instytucjami społeczeństwa obywatelskiego.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów zrealizowanych, których celem było wspieranie i współpraca z instytucjami społeczeństwa obywatelskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba organizacji pozarządowych, uczestnicząca w projektach realizowanych przez gminę. Liczba mieszkańców uczestnicząca we wszelkich inicjatywach

			społecznych organizowanych przez gminę.
2.1	Podjęmowanie działań dla podniesienia jakości ochrony środowiska w gminie Pisz.		
	Kierunki działania		
2.1.1.	Przebudowa, rozbudowa sieci kanalizacyjnej i budowa sieci kanalizacji deszczowej, w tym uzbrojenie terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i nowe inwestycje gospodarcze	<ul style="list-style-type: none"> Liczba w kilometrach sieci kanalizacyjnej Liczba w kilometrach sieci kanalizacji deszczowej Powierzchnia w m² uzbrojonych terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i nowe inwestycje gospodarcze. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców gminy korzystających z sieci kanalizacyjnej. Liczba obiektów mieszkalnych i gospodarczych powstałych na nowo uzbrojonych terenach przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i nowe inwestycje gospodarcze.
2.1.2.	Usprawnienie systemu selektywnej zbiórki odpadów surowcowych na terenie całej gminy.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem jest usprawnienie systemu selektywnej zbiórki odpadów surowcowych na terenie całej gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców gminy uczestniczących w systemie selektywnej zbiórki odpadów surowcowych na terenie całej gminy.
2.1.3.	Kontynuacja działań zmierzających do ochrony powietrza.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem są działania zmierzających do ochrony powietrza zarówno w zakresie zanieczyszczeń jak i nieprzyjemnych zapachów i odorów. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zidentyfikowanych obszarów gminy, na których występują przekroczenia zanieczyszczenia powietrza lub występuje zjawisko nieprzyjemnych zapachów i odorów.
2.1.4.	Zwiększenie zasobów zieleni poprzez nasadzanie drzew i krzewów na terenie parków i w pasach drogowych oraz poprawa dostępności tych obszarów dla mieszkańców i turystów.	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia w m² zrewitalizowanych parków i pasów drogowych, na których dokonano nowych nasadzeń drzew i krzewów. 	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia (w km²) lasów i terenów zielonych na terenie gminy i poszczególnych miejscowości.
2.2.	Stworzenie warunków do rozwoju różnych form turystyki na terenie gminy Pisz.		
	Kierunki działania		
2.2.1.	Budowa infrastruktury sprzyjającej rozwojowi różnych form turystyki w obszarach predestynowanych do tej formy wypoczynku.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba kilometrów infrastruktury ścieżek przyrodniczych, miejsc rekreacji i wypoczynku (m²), dróg dojazdowych, ścieżek rowerowych, tras (szlaków) żeglarskich, miejsc parkingowych, wiosek wędkarskich (m²) w obszarach atrakcyjnych turystycznie. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców i turystów korzystających z infrastruktury ścieżek przyrodniczych, miejsc rekreacji i wypoczynku, dróg dojazdowych, ścieżek rowerowych, tras (szlaków) żeglarskich, miejsc parkingowych, wiosek wędkarskich, miejsc parkingowych w obszarach atrakcyjnych turystycznie każdego

			rok.
2.2.2.	Zagospodarowanie turystyczne jeziora Roś od rzeki Pisy do kanału Jeglińskiego.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów mających na celu realne zagospodarowanie jeziora Roś od rzeki Pisy do kanału Jeglińskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców i turystów korzystających z infrastruktury zagospodarowanych na cele turystyczne jeziora Roś od rzeki Pisy do kanału Jeglińskiego.
3.1.	Podwyższenie jakości oferty gminy w zakresie rekreacji i wypoczynku.		
	Kierunki działania		
3.1.1.	Bieżące remonty istniejącej w gminie infrastruktury sportowej i budowa nowych obiektów sportowych i przeznaczonych dla rekreacji i wypoczynku.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów mających na celu remont, budowę i przebudowę istniejącej w gminie infrastruktury sportowej. 	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia w m² istniejącej w gminie infrastruktury sportowej zamkniętej. Powierzchnia w m² istniejącej w gminie infrastruktury sportowej otwartej.
3.1.2.	Budowa, przebudowa i doposażenie istniejących obiektów kultury.	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia w m² istniejących obiektów kultury. Powierzchnia w m² funkcji otwartych przestrzeni kulturalnych 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba osób korzystających z istniejących obiektów kultury i otwartych przestrzeni kulturalnych imprez masowych.
3.1.3.	Przebudowa i rozbudowa infrastruktury terenów rekreacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba inicjatyw i projektów stworzonych na terenie gminy, których celem była przebudowa i rozbudowa infrastruktury terenów rekreacyjnych. Powierzchnia w m² infrastruktury terenów rekreacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba użytkowników korzystających z przebudowanej i rozbudowanej infrastruktury terenów rekreacyjnych każdego roku.
3.2.	Podejmowanie działań w zakresie zwiększania jakości oferty edukacyjnej i dostosowania jej do potrzeb jej beneficjentów i rynku pracy.		
	Kierunki działania		
3.2.1.	Organizowanie równego dostępu uczniom do zajęć pozalekcyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem było organizowanie równego dostępu uczniom do zajęć pozalekcyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba uczniów z terenu gminy korzystających z projektów, których celem było organizowanie równego dostępu uczniom do zajęć pozalekcyjnych
3.2.2.	Tworzenie warunków umożliwiających zwiększenie zastosowania nowych technik w realizacji programów nauczania we wszystkich placówkach	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem było tworzenie warunków umożliwiających zwiększenie 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba uczniów z terenu gminy korzystających z projektów, których celem było tworzenie warunków

	oświatowych gminy.	zastosowania nowych technik w realizacji programów nauczania we wszystkich placówkach oświatowych gminy.	umożliwiających zwiększenie zastosowania nowych technik w realizacji programów nauczania.
3.2.3.	Podjęmowanie działań zwiększających dostępność oferty kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i kształcenia ustawicznego w najbliższym otoczeniu gminy i w samej gminie.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem było zwiększenie oferty kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i kształcenia ustawicznego w najbliższym otoczeniu gminy i w samej gminie. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba uczniów z terenu gminy korzystających ze zwiększonej oferty kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym i kształcenia ustawicznego w najbliższym otoczeniu gminy i w samej gminie..
3.2.4.	Prowadzenie remontów, przebudowa i budowa obiektów w ramach działań zwiększających ofertę opieki pozaszkolnej.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba i rodzaj obiektów na terenie gminy zwiększających ofertę opieki pozaszkolnej. Uruchomienie żłobka 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba dzieci korzystających z obiektów oferujących opiekę pozaszkolną. Liczba dzieci korzystających ze żłobka.
4.1.	Tworzenie warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego gminy.		
	Kierunki działania		
4.1.1.	Inicjowanie i podejmowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania przez inwestorów strategicznych terenami inwestycyjnymi na terenie gminy.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem było inicjowanie i podejmowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania przez inwestorów strategicznych terenami inwestycyjnymi na terenie gminy. Liczba instytucji otoczenia biznesu w realizacji w/w projektów. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych inwestycji powstałych z udziałem kapitału zewnętrznego. Liczba nowych inwestycji powstałych z udziałem kapitału wewnętrznego.
4.1.2.	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę techniczną, w tym dla potrzeb wysokich technologii (z ang. HT - High-Tech Industry).	<ul style="list-style-type: none"> Liczba utworzonych projektów mających na celu uzbrojenie terenów inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę techniczną, w tym dla potrzeb wysokich technologii. Powierzchnia w m² uzbrojonych terenów inwestycyjnych w tym dla potrzeb wysokich technologii 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych inwestycji powstałych z udziałem kapitału zewnętrznego w tym z udziałem HT. Liczba nowych inwestycji powstałych z udziałem kapitału wewnętrznego w tym z udziałem HT.
4.1.3.	Tworzenie i inicjowanie różnorodnych systemów wsparcia inwestorów i przedsiębiorców chcących inwestować lub realizujących swoje przedsięwzięcia biznesowe na terenie gminy.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba utworzonych projektów mających na celu tworzenie i inicjowanie różnorodnych systemów wsparcia inwestorów i przedsiębiorców chcących inwestować lub realizujących swoje przedsięwzięcia biznesowe na terenie 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba nowych inwestycji powstałych z udziałem kapitału zewnętrznego w każdym roku. Liczba nowych inwestycji powstałych z udziałem kapitału wewnętrznego w każdym roku.

		gminy.	
4.2.	Podjęmowanie działań w zakresie promocji gminy.		
4.2.1.	Opracowanie strategii turystyki i promocji gminy Pisz.	<ul style="list-style-type: none"> Opracowanie strategii lub planu promocji i turystyki gminy Pisz. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów promocyjnych utworzonych i zrealizowanych na podstawie opracowanej Strategii Turystyki i Promocji lub planu promocji gminy.
4.2.2.	Kształtowanie pozytywnego wizerunku gminy w środkach masowego przekazu o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba utworzonych projektów mających na celu kształtowanie pozytywnego wizerunku gminy w środkach masowego przekazu o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba publikacji medialnych na temat gminy Pisz w prasie, radiu, telewizji, Internecie z podziałem na media lokalne, regionalne, ogólnopolskie, europejskie.
4.2.3	Stworzenie systemu wizualnej identyfikacji gminy.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów, których celem było tworzenie systemu wizualnej identyfikacji gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba odbiorców, publikacji, zdarzeń, które można określić zainteresowaniem gminą na skutek wdrożenia systemu wizualnej identyfikacji gminy.
4.3	Tworzenie warunków na rzecz kompatybilności wszystkich zamierzeń gospodarczych i społecznych z warunkami określonymi przestrzenią gminy.		
4.3.1	Aktualizacja Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania przestrzennego gminy.	<ul style="list-style-type: none"> Uchwalenie zaktualizowanego w stosunku do 2016 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania przestrzennego gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> Istotne zmiany funkcji poszczególnych obszarów gminy w stosunku do poprzednio obowiązującego Studium (przed 2016 rokiem)
4.3.2.	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zgodnie z zatwierdzonym harmonogramem prac planistycznych.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba sporządzonych planów miejscowych. 	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia w % gminy objęta planami miejscowymi.
4.3.3	Nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w zakresie skoordynowania planów rozwoju społeczno-gospodarczego.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów (spotkań), uzgodnień w ramach współpracy z sąsiednimi gminami w zakresie skoordynowania planów rozwoju społeczno-gospodarczego. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba wspólnych przedsięwzięć, projektów realizowanych z sąsiednimi gminami w ramach współpracy w zakresie skoordynowania planów rozwoju społeczno-gospodarczego.
5.1.	Podjęmowanie działań w kierunku polepszenia standardu i jakości komunikacyjnej na terenie gminy Pisz.		
5.1.1.	Budowa, przebudowa ulic i dróg na terenie gminy Pisz.	<ul style="list-style-type: none"> Ilość w kilometrach wybudowanych i przebudowanych ulic i dróg na terenie gminy Pisz. 	<ul style="list-style-type: none"> Średnia dobowa ilość pojazdów przejeżdżających przez nowo wybudowane lub przebudowane ulice i drogi na terenie gminy Pisz przed i po realizacji inwestycji.
5.1.2.	Budowa sieci ścieżek rowerowych łączących poszczególne obszary gminy o funkcjach mieszkalnych, turystycznych i rekreacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów mających na celu budowę sieci ścieżek rowerowych łączących poszczególne obszary gminy o funkcjach mieszkalnych, turystycznych i rekreacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> Ilość mieszkańców, turystów korzystających z sieci ścieżek rowerowych łączących poszczególne obszary gminy o funkcjach mieszkalnych, turystycznych i

			rekreacyjnych
5.2.	Podjęcie działań w kierunku rewitalizacji i przebudowy obiektów komunalnych wraz z przyległymi do tych obiektów terenami gminnymi.		
5.2.1.	Przeciwdziałanie degradacji obiektów budowlanych, w tym komunalnych, o wartościach architektonicznych, znaczeniu historycznym, społecznym i publicznym poprzez realizację projektów rewitalizacji, przebudowy i remontów tych obiektów w tym świetlic wiejskich ich otocznia, obiektów oświatowych i służących realizacji polityki społecznej	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów mających na celu przeciwdziałanie degradacji obiektów budowlanych, w tym komunalnych, o wartościach architektonicznych i znaczeniu historycznym, społecznym i publicznym poprzez realizację, rewitalizację, przebudowę i remonty tych obiektów, w tym świetlic wiejskich, ich otocznia, obiektów oświatowych i służących realizacji polityki społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zrewitalizowanych obiektów budowlanych, w tym komunalnych, o wartościach architektonicznych, znaczeniu historycznym, społecznym i publicznym, w tym świetlic wiejskich ich otocznia, obiektów oświatowych i służących realizacji polityki społecznej.
5.2.2.	Inicjowanie działań mających na celu renowację obiektów	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów mających na celu inicjowanie działań mających na celu renowację obiektów. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba zabytkowych obiektów znajdujących się na terenie gminy objętych renowacją każdego roku.
5.3.	Intensywne działania w zakresie przebudowy i rozbudowy infrastruktury technicznej gminy.		
5.3.1.	Realizacja zadań w zakresie i rozwoju sieci kanalizacyjnych, wodociągowych oraz alternatywnych źródeł energii.	<ul style="list-style-type: none"> Ilość kilometrów sieci kanalizacyjnych, wodociągowych oddanych użytku w każdym z okresów sprawozdawczych. Ilość instalacji alternatywnych źródeł energii. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnych, wodociągowych w każdym z okresów sprawozdawczych. Liczba mieszkańców korzystających alternatywnych źródeł energii.
5.3.2.	Przebudowa, remont i modernizacja oświetlenia ulicznego oraz budowa nowych punktów świetlnych.	<ul style="list-style-type: none"> Liczba projektów mających na celu przebudowę, remont i modernizację oświetlenia ulicznego oraz budowę nowych punktów świetlnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba mieszkańców mieszkających obszarach gminy, gdzie nastąpiła modernizacja oświetlenia ulicznego oraz budowa nowych punktów świetlnych.

WYKAZ RYSUNKÓW:

Rysunek 1. Gmina Pisz	19
Rysunek 2. Położenie gminy Pisz na terenie województwa warmińsko-mazurskiego	19
Rysunek 3. Położenie gminy Pisz na tle podziału województwa warmińsko-mazurskiego na regiony gospodarki odpadami komunalnymi	41
Rysunek 4. Mapy tras narciarskich – Wiartel	62
Rysunek 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie warmińsko-mazurskim wg stanu na 31.12.2016 r.	68

WYKAZ TABEL:

Tabela 1. Dyrektywy i zalecenia Unii Europejskiej	7
Tabela 2. Akty prawne i dokumenty strategiczne – planistyczne odnoszące się do rozwoju społeczno - gospodarczego – obecnie obowiązujące w Polsce	8
Tabela 3. Dokumenty strategiczne – planistyczne obowiązujące w województwie warmińsko – mazurskim i powiecie piskim	11
Tabela 4. Miejscowe akty prawne dotyczące rozwoju społeczno – gospodarczego obowiązujące w gminie Pisz	15
Tabela 5. Zasoby mieszkaniowe gminy Pisz w latach 2012-2015	27
Tabela 6. Wybrane dane statystyczne dotyczące zasobów mieszkaniowych na terenie gminy Pisz	27
Tabela 7. Wybrane dane statystyczne dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Pisz	28
Tabela 8. Udział ludności korzystającej z instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej w ogóle ludności zamieszkującej teren gminy Pisz	28
Tabela 9. Mieszkania socjalne w gminie Pisz w latach 2012-2015	29
Tabela 10. Szkielet układu drogowego gminy Pisz na koniec 2016 r.	30
Tabela 11. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Pisz	31
Tabela 12. Stan infrastruktury wodociągowej na terenie gminy Pisz w latach 2013-2016	36
Tabela 13. Stan infrastruktury ściekowej na terenie gminy Pisz w latach 2013-2016	39
Tabela 14. Selektywna zbiórka odpadów z terenu miasta i gminy Pisz w latach 2013 -2016 (dot. wszystkich nieruchomości – w Mg)	42
Tabela 15. Informacja o wymaganych i osiągniętych poziomach recyklingu oraz ograniczeniach masy odpadów ulegających biodegradacji w latach 2013-2016	43
Tabela 16. Stan infrastruktury gazowej na terenie gminy Pisz w latach 2012-2015	44
Tabela 17. Stan infrastruktury ciepłej na terenie gminy Pisz w latach 2013-2016	45
Tabela 18. Struktura gospodarstw rolnych w gminie Pisz w latach 2013-2016	47
Tabela 19. Podmioty gospodarcze wg sektorów własnościowych oraz grup rodzajów działalności w gminie Pisz w latach 2013-2016	51
Tabela 20. Podmioty gospodarcze wg form własności w gminie Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.	52
Tabela 21. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON wg klas wielkości w 2016 r.	52
Tabela 22. Baza noclegowa na terenie gminy Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.	55
Tabela 23. Struktura społeczno-demograficzna gminy Pisz w latach 2012-2015	63
Tabela 24. Stopy bezrobocia w kraju, województwie warmińsko-mazurskim, powiecie piskim, elckim, mrągowskim, giżyckim i szczycieńskim w latach 2012-2016	68
Tabela 25. Struktura bezrobocia na terenie powiatu piskiego wg stanu na 31.12.2016 r.	69

Tabela 26. Bezrobotni w gminie Pisz w latach 2013-2016.....	71
Tabela 27. Struktura bezrobotnych wg wykształcenia w gminie Pisz w latach 2013-2016	72
Tabela 28. Struktura bezrobotnych wg wykształcenia w gminie Pisz w latach 2013-2016	72
Tabela 29. Wybrane dane porównawcze o rynku pracy w gminie Pisz, powiecie piskim oraz województwie warmińsko-mazurskim w 2015 r.....	73
Tabela 30. Wybrane dane porównawcze dot. pomocy społecznej w gminie Pisz	76
Tabela 31. Wartości / powody przyznania pomocy przez M-GOPS w Pisz w latach 2013-2016	77
Tabela 32. Popelnione przestępstwa wg rodzaju wraz ze wskaźnikiem ich wykrywalności w latach 2013-2016 na terenie gminy Pisz.....	82
Tabela 33. Dane dotyczące ruchu drogowego w gminie Pisz w latach 2013-2016	83
Tabela 34. Wykaz przedszkoli i placówek przedszkolnych w gminie Pisz na przestrzeni lat 2012-2017.....	87
Tabela 35. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne w gminie Pisz w latach 2013-2017	87
Tabela 36. Infrastruktura szkół znajdujących się na terenie gminy Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.....	90
Tabela 37. Wyposażenie szkół znajdujących się na terenie gminy Pisz w komputery i dostęp do Internetu wg stanu na 31.12.2016 r.	91
Tabela 38. Czytelnicy oraz księgozbiór w bibliotekach na terenie gminy Pisz	106
Tabela 39. Wykaz cyklicznych imprez kulturalnych organizowanych na terenie gminy Pisz	107
Tabela 40. Kształtowanie się wyników finansowych gminy Pisz w latach 2012-2017.....	119
Tabela 41. Struktura wydatków budżetu gminy w latach 2012-2016.....	120
Tabela 42. Dochody i wydatki ogólne budżetu gminy Pisz na 1 mieszkańca w latach 2012-2015 na tle powiatu piskiego	121
Tabela 43. Dochody własne gminy jako procent dochodu gminy Pisz ogółem w latach 2012-2015	122
Tabela 44. Struktura dochodów gminy Pisz w latach 2012-2016 oraz udział w % do dochodów ogółem	123
Tabela 45. Struktura wydatków gminy Pisz w latach 2012-2016 oraz udział w % do wydatków ogółem	126
Tabela 46. Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Pisz na lata 2017 – 2021 (według stanu na marzec 2017)	132
Tabela 47. Analiza SWOT	156
Tabela 48. Zdrowie, pomoc społeczna, bezpieczeństwo - cele i kierunki działania.....	170
Tabela 49. Środowisko naturalne, ochrona środowiska i turystyka - cele i kierunki działania	173
Tabela 50. Oświata, kultura i sport - cele i kierunki działania	174
Tabela 51. Rozwój gospodarczy - cele i kierunki działania.....	176
Tabela 52. Infrastruktura - cele i kierunki działania	177
Tabela 53. Wskaźniki monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Pisz do roku 2026.....	180

WYKAZ WYKRESÓW:

Wykres 1. Sposób użytkowania gruntów w gminie Pisz wg stanu na 31.12.2016 r.	25
Wykres 2. Struktura dróg w gminie Pisz.....	30
Wykres 3. Struktura procentowa gospodarstw rolnych w gminie Pisz w roku 2016.....	48
Wykres 4. Struktura podmiotów gospodarczych wg grup rodzajów działalności w gminie Pisz w 2016 r.	52

Wykres 5. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON wg klas wielkości w 2016 r.	53
Wykres 6. Liczba mieszkańców gminy Pisz (teren wiejski i miejski gminy) w latach 2005-2015	64
Wykres 7. Migracje ludności na pobyt stały oraz przyrost naturalny w gminie Pisz w latach 2012-2015	65
Wykres 8. Podział ludności wg ekonomicznych grup na terenie gminy Pisz w latach 2012-2015	66
Wykres 9. Stopy bezrobocia w kraju, województwie warmińsko-mazurskim, powiecie piskim, elckim, mrągowskim, giżyckim i szczycieńskim w latach 2012-2016	69
Wykres 10. Ilość osób bezrobotnych w gminie Pisz tle gmin powiatu piskiego wg stanu na 31.12.2015 r.	70
Wykres 11. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej oraz liczba osób, którym przyznano świadczenie	77
Wykres 12. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem – w województwie warmińsko-mazurskim, powiecie piskim i gminie Pisz (w %)....	79
Wykres 13. Wydatki na pomoc społeczną z budżetu gminy Pisz w latach 2012-2015	81
Wykres 14. Liczba udzielonych porad podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2011-2015 w gminie Pisz	85
Wykres 15. Wykres Liczba organizacji pozarządowych (fundacji oraz stowarzyszeń i organizacje społecznych) na 1000 mieszkańców w gminie Pisz na tle powiatu i województwa w latach 2011-2015	94
Wykres 16. Czytelnicy oraz księgozbiór w bibliotekach na terenie gminy Pisz	107
Wykres 17. Dochody i wydatki budżetu gminy Pisz w latach 2012-2016	120
Wykres 18. Dochody i wydatki ogólne budżetu gminy Pisz na 1 mieszkańca w latach 2012-2015	121
Wykres 19. Struktura dochodów z wyszczególnionych działów ogółem (w %)	125
Wykres 20. Struktura wydatków z wyszczególnionych działów ogółem (w %)	127
Wykres 21. Najniżej ocenione elementy warunków życia w gminie Pisz	136
Wykres 22. Ocena wybranych elementów jakości życia na terenie gminy Pisz - oceny dobre	137
Wykres 23. Ocena warunków życia w gminie - oświetlenie	137
Wykres 24. Ocena warunków życia w gminie - skanalizowanie gminy	138
Wykres 25. Ocena warunków życia w gminie - dostępność parkingów	138
Wykres 26. Ocena warunków życia w gminie - ilość ścieżek rowerowych	139
Wykres 27. Ocena stopnia zagrożenia problemem – dostęp do Internetu szerokopasmowego	139
Wykres 28. Ocena warunków życia w gminie - infrastruktura techniczna - wybrane elementy	140
Wykres 29. Jakość i dostępność placówek oświatowych na terenie gminy Pisz oceny dobre i bardzo dobre	140
Wykres 30. Ocena jakości funkcjonowania opieki społecznej	141
Wykres 31. Ocena stopnia zagrożenia problemem - bezpieczeństwo publiczne	141
Wykres 32. Ocena warunków życia w gminie - dbałość o estetykę posesji	141
Wykres 33. Ocena warunków życia w gminie - oferta kulturalna	142
Wykres 34. Ocena warunków życia w gminie - oferta sportowo-rekreacyjna	142
Wykres 35. Jakość elementów rozwoju społeczno - gospodarczego gminy - oferta inwestycyjna	143
Wykres 36. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - baza hotelowa	143
Wykres 37. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Turystyka i agroturystyka	144

Wykres 38. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Promocja gminy	144
Wykres 39. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Handel	144
Wykres 40. Jakość elementów rozwoju gospodarczego - Usługi	145
Wykres 41. Jakość elementów rozwoju gospodarczego gminy - Połączenia komunikacyjne	145
Wykres 42. Natężenie problemów społecznych na obszarze gminy Pisz	146
Wykres 43. Pięć najważniejszych problemów do rozwiązania na obszarze gminy Pisz	147
Wykres 44. Ważność realizacji przedsięwzięć na obszarze gminy Pisz - oceny bardzo ważne	148
Wykres 45. Z którymi z wymienionych form promocji spotkał/a się Pan/i w ciągu ostatniego roku?	150
Wykres 46. Czy odwiedza Pan/Pani stronę internetową gminy?	151
Wykres 47. Płeć ankietowanych	153
Wykres 48. Wiek ankietowanych	153
Wykres 49. Zatrudnienie ankietowanych	153